

napomene tri:

1. u očekivanju hrvatskog prijevoda.....

ovo je za sada jedini postojeći.....

2. »Bogamu! Pa to je neka pustinja!«

3. uživajte...

iNtermezzzo

jesen u pekingu

roman

NASLOV IZVORNIKA

L'AUTOMNE A PEKIN

S FRANCUSKOGA PREVELA

DRAGOSLAVA RISIMOVIĆ

NOLIT

BEOGRAD 1983

A

*Osobe koje nisu proučile pitanje lako se mogu navesti na pogrešku...
(Lord Raglitt; Zabrana rodoskrvnuća, Pajo, 1935 strana 145)*

1

Bogoljub Duduk išao je nevoljko uskom uličicom koja je činila najdužu prečicu kojom se moglo dospeti do stanice autobusa 975. Svaki dan je morao da potroši tri i po karte pošto je silazio još u toku vožnje pre svoje stanice, te opipa džep na prsluku da bi video ima li ih još. Ima. Spazi jednu pticu, nagnutu nad gomilom đubreta, kako kljuca po trima praznim konzervama i kako uspeva da odsvira početak Burlaka sa Volge; i on zastade, ali ptica odsvira pogrešno jedan, ton i odlete besna, gundajući stisnutog kljuna prostačke reči na ptičjem. Bogoljub Duduk nastavi put pevajući nastavak; ali i on pogrešno otpeva jedan ton i stade da psuje.

Bilo je sunčano, ne naročito, ali baš ispred njega, i dno uličice se blago presijavalo, budući da je kaldrma bila masna; nije mogao da ga sagleda, jer je uličica zaokretala dva puta, desno, pa levo. Žene sa teškim mlohavim željama pojavljivale su se na pragovima, u kućnim haljinama, razdrljenim na velikoj nestašici vrline, izručujući svaka svoje smeće preda se; zatim sve zajedno stadoše da čangrljaju po dancima kanti za đubre, što je ličilo na bat doboša, i Bogoljub, po običaju, krenu ukorak s njim. On je zbog toga najradije prolazio tom uličicom. Podsećalo ga je to na njegovo vojnisanje sa Amerikančinama, kad su se naduvali od šire sa konjakom, nalivajući se iz aluminijumskih manjerki nalik na one ptičje, samo malo veće. Đubre je padalo podižući oblake prašine; voleo je to jer je sunce od toga bivalo vidljivo. Sudeći po senci od crvenog fenjera sa velike zgrade broj

šest, gde su živeli prurušeni policajci (bila je to zaista policijska stanica; a da bi odvrtila sumnju, susedna javna kuća nosila je plavi fenjer), osam sati i dvadeset i devet minuta, otprilike, bilo mu je već nadomak. Preostao mu je minut da stigne do stanice; to je predstavljalo tačno šezdeset koraka od jedne sekunde, ali Bogoljub je pravio pet svake četiri sekunde i — račun težak kao kamen raspade mu se u glavi; kasnije je, naravno, bio izbačen sa njegovom mokraćom, zvekećući o porcelan. Ali mnogo docnije.

Pred stanicom 975-ice bilo je pet osoba i sve uđoše u prvu 975-icu koja je naišla, ali konduker Duduku ne dade da uđe. Iako mu ovaj pruži parče hartije koje je na prvi pogled dokazivalo da je on stvarno šesti, autobus je raspolagao samo sa pet mesta, i pokaza mu to prdnuvši četiri puta ne bi li krenuo. Ode polako a zadnji deo mu se vukao po zemlji paleći snopove varnica sa okruglastih grba kaldrme; neki kondukeri su tu kačili kremenje, kako bi lepše izgledalo (bili su to uvek kondukeri onog autobusa koji je dolazio iza).

Druga 975-ica stade Bogoljuba ispred nosa. Bila je pretrpana i oštro je dahtala. Iz nje su izašli jedna debela žena i jedna motika za kolače koju je nosio neki polumrtav gospodičić. Bogoljub Duduk se obesi o uspravnu šipku i pruži svoju kartu, ali ga konduker udari po prstima klještim za bušenje karata.

»Otkacite se!« reče mu.

»Ali sišle su tri osobe!« usprotivi se Bogoljub.

»Bile su prekobrojne«, reče službenik poverljivim glasom i namignu jednim okom odvratno iskrivivši lice.

»Nije istina!« usprotivi se Bogoljub.

»Jeste«, reče službenik i skoči vrlo visoko da bi dokačio kanap, za koji se zadržao kako bi uspostavio polupredašnje stanje i Bogoljuba pokazao svoju zadnjicu. Vozač krenu pošto je osetio potezanje ružičaste uzice privezane mu za uvo.

Bogoljub pogleda na sat i viknu »Bu!« da bi se kazaljka vratila, ali samo sekundara počne da ide naopako; ostale nastaviše u istom smeru, a to nije ništa menjalo. Stajao je nasred ulice i gledao kako nestaje 975-ica, kad naiđe treća i njen prednji branik dokači ga pravo po dupetu. On pade, a vozač nastavi da vozi tačno još toliko da bi se zaustavio baš iznad njega, i otvori slavinu za toplu vodu koja Bogoljuba stade da zaliva vrat. Za to vreme popeše se dve osobe koje su imale naredne brojeve, a kad se on pridigao, 975-ica je šišala ispred njega. Vrat mu je bio sav crven i osećao je silan bes; sigurno će zakasnuti. Za to vreme stigle su četiri druge osobe koje uzeše brojeve pritiščući ručku. Peta, jedan debeli mladić, dobi pride mali štrc mirisa koji je kompanija, kao nagradu, poklanjala svakoj stotoj osobi; on strugnu napred urlajući, jer je to bio skoro čist alkohol, a kad je u oku, to mnogo boli. Jedna 975-ica, koja je prolazila u suprotnom smeru, uslužno ga pregazi da bi mu prekratila muke, pa se videlo da je maločas jeo jagode.

Naiđe četvrta sa nekoliko slobodnih mesta i neka žena, koja je tu čekala mnogo manje od Bogoljuba, pruži svoj broj. Konduker prozva glasno.

»Milion pet stotina šest hiljada devetsto tri!«

»Ja imam devetsto!...«

»Dobro«, reče konduker, »a jedan i dva?«

»Ja imam četiri«, reče neki gospodin.

»Mi imamo pet i šest«, rekoše druge dve osobe.

Bogoljub se već bio popeo, ali ga konduker dograbi za okovratnik.

»Pokupili ste je sa zemlje, a? Silazite!«

»Videli smo!« zakreštaše ostali. »Bio je pod autobusom«

Konduker se isprsi i strmeknu Bogoljuba sa platforme, probadajući mu levo rame prezrivo pogledom. Bogoljub stade da skače u mestu od bola. Četiri osobe se popeše i autobus ode poginjući se, jer ga je pomalo bilo stid.

Peti je prošao pun i svi putnici se isplaziše Bogoljuba i ostalima koji su tu čekali. Čak je i konduker pljunuo prema njemu, ali nedovoljna početna brzina nije pogodovala ispljuvku koji ne stiže da padne na zemlju. Bogoljub pokuša da ga smlavi u letu jednom zvrčkom i promaši ga. Znojio se zato što ga je sve to, zaista, dovelo u stanje strahovitog besa, a kad je izgubio šesti, pa sedmi autobus, odluči da pode pešice. Pokušaće da se popne na sledećoj stanici, gde obično silazi više sveta.

Pođe, namerno idući iskošeno da bi se lepo videlo kako je besan. Trebalo je da pređe otprilike četiri stotine metara a za to vreme druge 975-ice prestizale su ga skoro prazne. Kad je najzad stigao do zelene radnje, deset metara od stanice, iz jednih vratnica ispadoše baš pred njega sedam mladih popova i dvanaestoro školske dece koja su nosila ratne ripide i raznobojne trake. Poređaše se oko stanice i popovi postaviše dva bacača hostije kao topovsku bateriju da bi prolaznike prošla volja da čekaju 975-icu. Bogoljub Duduk je nastojao da se priseti lozinke, ali su silne godine protekle od veronauke i on ne mogade da pronađe reč. Pokuša da se približi idući natraške, i dobi u leđa smotanu hostiju, bačenu takvom silinom da mu se preseče dah i on se zakašlja. Popovi su se smejali i užurbavali oko bacača hostija koji su neprestano bljuvali tanad. Prošle su dve 975-ice i klinci zauzeše skoro sva slobodna mesta; u drugom ih je bilo još, ali jedan pop osta na platformi i spreči ga da se popne; a kad se okrenuo da ponovo uzme broj, već je čekalo šest osoba, i on se obeshrabri. Onda potrča što je brže mogao da stigne do sledeće stanice. Daleko napred video je zadnji kraj 975-ice i snopove varnica i baci se na zemlju, jer je pop uperio bacač hostija u njegovom pravcu. Ču kako hostija prelete iznad njega šušteći kao zapaljena svila i otkotrlja se u potok.

Bogoljub ustade, sav isprljan. Skoro je oklevao da ode u kancelariju u tako prljavom stanju, ali šta će reći sat za otkucavanje? Boleo ga je desni krojački mišić i pokuša da zabode iglu u obraz kako bi bol prošao; učenje akupunktura u delima čiji je autor dr Stojko Samrtnikov bilo je jedna od njegovih rasonoda; na nesreću, nije dobro nišanio i izleći se od nefritisa lista na nozi, koji još nije dobio, a i to ga je zadržalo. Kad je stigao na narednu stanicu bilo je još mnogo ljudi i oni su sačinjavali neprijateljski zid oko sandučeta za brojeve.

Bogoljub Duduk osta na pristojnom rastojanju i iskoristi taj trenutak predaha da pokuša da razmisli natenane:

»S jedne strane, ako opet nastavi da ide do sledeće stanice, neće više vredeti da ide autobusom, jer će biti toliko u zakašnjenju da...«

»S druge strane, ako se vrati, ponovo će naići na popove.«

»S treće strane, hteo je da ide autobusom.«

Isceri se vrlo glasno, jer je, kako ništa ne bi zbrzilo, namerno propustio da razmisli logično te nastavi put prema sledećoj stanici. Išao je još iskošenije no ranije i bilo je jasno da mu je bes samo porastao.

975-ica mu frknu na uvo u trenutku kad je skoro stigao do stuba gde niko nije čekao i on podiže ruku, ali prekasno; vozač ga uopšte nije video i prođe pored metalnog znaka radosno pritišćući pedalicu za gas.

»O! Jebi ga!« reče Bogoljub Duduk.

»Tako je«, potvrdi neki gospodin koji je dolazio za njim,

»Mislite da to ne rade namerno!« nastavi ozlojeđeno Bogoljub.

»Ah! Ah!« reče čovek, »Zar bi to radili namerno?«

»Ubeđen sam!« reče Bogoljub.

»Iz sveg srca?« upita gospodin.

»I duše i svesti.«

»I vi biste se u to zakleli?«

»Kugo prokleta! Sigurno!« reče Bogoljub. »Masko magareća! Dabome da bih se zakleo. A sad u materinu!«

»De, zakunite se, da vidim.«

»Zaklinjem se!« reče Bogoljub i pijunu u gospodinovu ruku koju je ovaj baš prinosisio njegovim usnama.

»Svinjo!« reče gospodin. »Panjkali ste vozača 975-ice. Napisaću vam kaznu za prekršaj.«

»A, tako?« reče Bogoljub.

Bes ga je prošao kao rukom odnesen.

»Ja sam pod zakletvom«, reče čovek i spusti obod kačketa koji je dotad bio uzdignut. Bio je to inspektor 975-ice.

Bogoljub hitro pogleda desno, pa levo, i čuvši poznati šum, polete da uskoči u novu 975-icu koja je milela pored njega. Upade tako da provali zadnju platformu i zari se više decimetara u kolovoz. Imao je samo toliko vremena koliko da sagne glavu; zadnji deo

autobusa prelete preko njega u deliću sekunde. Inspektor ga iščupa iz rupe i naplati mu kaznu, a za to vreme on izgubi još dvojica kola; kad to vide, on jurnu napred da stigne na stanicu iza; ovo izgleda nenormalno, ali je tako.

Stiže do nje bez teškoća, ali vide da mu je kancelarija samo na trista metara odande; da se popne u autobus radi toga...

On onda pređe ulicu i vrati se pločnikom istim putem u suprotnom smeru, da bi se popeo u autobus na nekom mestu gde bi to vredelo.

2

Stigao je prilično brzo do mesta odakle je svako jutro polazio i odluči da produži dalje pošto nije dobro poznavao taj deo puta. Činilo mu se da umešan posmatrač ima šta da zapazi u tom delu grada. Nije gubio iz vida svoj neposredan cilj, da koristi autobus, ali je hteo da upotrebi u svoju korist i neprijatne neprilike čija je žrtva bio od početka dana. Staza 975-ice protezala se velikim delom ulice i više no zanimljive stvari izlagale su se jedna za drugom Bogoljubovom pogledu. Ali bes mu se uopšte nije stišavao. Brojao je drveće, redovno grešeći, kako bi snizio svoj krvni pritisak, za koji je osećao da je blizu kritične tačke, i lupkao je po levoj butini vojne koračnice koje su bile u modi da bi dao ritam hod. On spazi jedan veliki trg okružen zgradama iz srednjeg veka, koje su otada ostarile; to je bila početna stanica 975-ice. Oseti da se razveselio i lakoćom satnog klatna skoči na stepenik rampe za ukrcavanje; jedan službenik preseče konopac koji je još zadržavao kola; Bogoljub oseti kako ova kretoše.

Okrenuvši se, vide kako službenika posred lica udari kraj konopca i jedan dronjak od njegovog nosa odlete u oblaku latica od šugarca.

Motor je pravilno preo, jer su mu upravo dali pun tanjir kostiju od somića; sedeći u desnom zadnjem uglu, Bogoljub je uživao što su kola samo njegova. Kondukter je na platformi nesvesno okretao svoju spravu za petljanje sa kartama, koju je priključio na muzičku kutiju iznutra i jednolična pesma uljuljkivala je Bogoljuba. Slušao je kako šasija struže kad bi zadnji deo zakačinjao kaldrmu, i pucketanje varnica pratilo je tihu, jednoličnu muziku. Radnje su se nizale prelivajući se blistavim bojama; dopadalo mu se da nazre svoj odraz u velikom staklu izloga, ali pocrvene kad vide da se taj koristi svojim zgodnim položajem da krade stvari koje su bile u izlozima, i okrete se na drugu stranu.

Nije se čudio što vozač nikako ne zaustavlja vozilo: u taj jutarnji čas niko više ne odlazi u kancelariju. Kondukter zaspao i skliznu na platformu, gde u snu potraži pogodniji položaj. Bogoljub oseti kako ga osvaja neka vrsta smelog dremeža koji se u njega uvlačio kao uništavajući otrov. Povučne noge ispružene napred i stavi ih na klupu preko puta. Drveće je sijalo na suncu kao i radnje; njihovo sveže lišće trlo se o krov autobusa i pravilo isti šum kao morsko bilje o ljsku nekog brodića. Drmusanje autobusa uljuljkivalo je Bogoljuba; taj se još nije zaustavljao; primeti da je prešao svoju kancelariju baš u trenutku kad je gubio svest i ta poslednja činjenica jedva da ga uznemiri.

Kad se Bogoljub probudio, još uvek se se vozili. Napolju je bilo mnogo manje svetlo i on pogleda na put. Po dva kanala sa mutnom vodom, koja su išla duž njega, prepoznade da je to Nacionalni put za ukrcavanje i neko vreme je posmatrao taj prizor. Pitao se da li će broj karata koje su mu ostale dostati da mu omogući da plati vožnju. Okrete glavu i pogleda konduktera. Uznemiren nekim burnim erotskim snom, čovek se koprcao u svim pravcima i na kraju se savio kao spirala oko tankog niklenog stuba koji je podupirao krov. Međutim, nije prekidao san. Bogoljub pomisli kako kondukterov život mora da je zamoran i ustade da protegne noge. Pretpostavi da se autobus u putu uopšte nije zaustavljao pošto nije video nijednog drugog putnika. Imao je mesta koliko mu drago da baza do mile volje. Ode odostrag napred, zatim se vrati, i šum koji je napravio silazeći sa stepenika probudi konduktera; ovaj brzo kleče i besno okrete ručku svoje sprave, nišaneći i čineći pam pam pam ustima.

Bogoljub ga potapša po ramenu a kondukter ga izmitraljira izbliza, pa onda napravi znak puz pike ne važi; srećom, bila je to igra. Čovek protrlja oči i ustade.

»Kud idemo?« upita Bogoljub.

Konduker, koji se zvao Deni, napravi pokret da ne zna.

»Ne može se znati«, odgovori on. »Vozač je broj 21239 i lud je.«

»Pa?« reče Bogoljub.

»Pa, sa njim se nikad ne zna kako će se to završiti. Obično niko ne ulazi u ta kola.

Stvarno, kako ste vi ušli?«

»Kao i svi«, reče Bogoljub.

»Znam«, objasni konduker. »Jutros mi se malo prispavalo.«

»Niste me videli?« reče Bogoljub.

»Muka je sa ovim vozačem«, nastavi konduker, »ne možeš mu ništa reći, ne razume.

Povrh toga, što jest jest, on je blesav.«

»Žao mi ga je«, reče Bogoljub. »To je strašno.«

»Sigurno«, reče konduker. »Eto čoveka koji bi mogao da peca, a šta on radi?...«

»Vozi autobus«, zaključí Bogoljub.

»Eto!« reče konduker. »Ni vi niste glupi.«

»Od čega je poludeo?«

»Ne znam. Meni uvek zapadnu ljudi vozači. Zar vam to nije čudno?«

»Do vraga, ne!«

»To je zbog Kompanije«, reče konduker. »Uostalom, svi su oni u Kompaniji ljudi.«

»Vi se dobro držite«, reče Bogoljub.

»O, ja,« objasni konduker, »to nije isto. Razumete, ja nisam lud.«

I tako se grohotom nasmeja da izgubi dah. Bogoljub se pomalo uznemiri kad ga vide kako se valja po podu, postaje ljubičast, potpuno beo i kako se koči, ali se brzo umiri videvši da je to pretvaranje: čova je namigivao vrljavim okom, to je veoma lepo izgledalo. Posle nekoliko minuta konduker ustade.

»Ja sam spadalo«, reče.

»Ne čudi me«, odgovori Bogoljub.

»Ima i tužnih, ali ja nisam od tih. Kako bih inače i ostao sa tipom kao što je ovaj vozači«

»Koji je ovo put?«

Konduker ga pogleda sumnjičavo.

»Prepoznali ste ga, zar ne? To je Nacionalni put za ukrcavanje. On se njime uputi svaki treći put.«

»Gde stižemo?«

»To ti je«, reče konduker, »ja pričam, ljubazan sam, pravim se budala, a onda me vi kupite.«

»Ali ja vas uopšte ne kupujem«, reče Bogoljub.

»Prvo«, reče konduker, »da niste prepoznali put, vi biste me odmah pitali gde smo.

Ipso facto.«

Bogoljub ne reče ništa i konduker nastavi.

»Drugo, pošto ste ga prepoznali, vi vrlo dobro znate kud on vodi... i treće, vi nemate kartu.«

On stade da se smeje sa vidljivom revnošću. Bogoljubu je bilo neprijatno. Zaista, nije imao kartu.

»Vi ih prodajete«, reče.

»Oprostite«, reče konduker. »Prodajem ih, ali za uobičajenu stazu. Pričekajte malo.«

»Pa šta onda da radim?« reče Bogoljub.

»O, ništa.«

»Ali potrebna mi je karta.«

»Plaćićete mi je kasnije«, reče konduker. »Možda će nas on smandrljati u kanal, a?

Zato je bolje da čuvate svoj novac.«

Bogoljub nije navaljivao i potrudi se da promeni predmet razgovora.

»Imate li vi nekog pojma zašto se ovaj put zove Nacionalni put za ukrcavanje?«

Oklevao je da izgovori ime puta i da se ponovo vrati na to, jer se plašio da se konduker opet ne razljuti. Ovaj pogleda sebi u noge veoma tužno i ruke mu se opustiše niz telo. On ih ostavi tako.

»Ne znate?« navaljivao je Bogoljub.

»Biće vam nezgodno ako odgovorim«, promrmlja konduker.
»Ma ne«, reče Bogoljub ohrabrujući ga.
»Pa dobro! Uopšte nemam pojma. Ni pojma o pojmu. Zato što niko ne može da kaže postoji li neka mogućnost za ukrcavanje kada se pođe ovim putem.«
»Kuda on prolazi?«
»Gledajte« reče konduker.
Bogoljub vide da nailazi veliki stub sa natpisom od emajliranog pleha. Bela slova čitljivo su iscrivavala ime Egzopotamija, sa strelicom i brojem duži.
»Idemo tamo?« reče. »Znači, tamo se može stići kopnenim putem?«
»Naravno«, reče konduker, »dovoljno je da čovek prelomi u sebi i da nema prpu.«
»Zašto?«
»Zato što ga užasno ispsuju kad se vrati. Da ne plaćate vi benzin, a?«
»Po vama«, reče Bogoljub, »kojom brzinom idemo?«
»O«, reče konduker, »bićemo tamo sutra ujutru.«

3

Oko otprilike pet sati izjutra Bogoljubu Duduku pade na pamet da se probudi i to mu se isplatilo; to mu je omogućilo da utvrdi kako je strašno nezgodno smešten i da ga leđa užasno bole. Osećao je da su mu usta lepljiva, kao kad se ne operu zubi. Ustade, načini nekoliko pokreta da povрати udove na svoja mesta i pristupi intimnoj toaleti trudeći se da ne padne kondukeru u vidno polje. Ležeći između dve klupe, ovaj je sanjario okrećući svoju muzičku kutiju. Bilo je potpuno svanulo. Rebraste gume pevavale su po kaldrmi kao nirnberške zvučne čigre po aparatima za bežičnu telegrafiju. Motor je ujednačeno preo, siguran da će dobiti svoj tanjir ribe kad bude trebalo. Bogoljub se dade u uvežbavanje skokova udalj, zabave radi, i poslednji zalet ga prizemlji pravo na kondukerov stomak; odskoči tako jako da glavom ulubi kolsku tavanicu; pade meko, uzjahavši naslon za ruke na klupi; ovaj poslednji pokret primora ga da nogu do klupe podigne vrlo visoko, dok je ona druga mogla da se opruži u prolazu između klupa. Baš u tom trenutku napolju spazi nov natpis: *Egzopotamija, dve duži*, pa se sjuri na zvonice i pritisnu ga jednom, ali dugo; autobus uspori i stade na ivicu puta. Konduker se uspravio i nehajno je stajao na mestu određenom za kondukerja, pozadi levo, blizu uzice, ali usled bola u stomaku izgubio je nešto od svog dostojanstva. Bogoljub protrča čilo kroz prolaz između klupa i lako iskoči iz autobusa. Nađe se nosom uz nos sa vozačem; ovaj je upravo napustio svoje sedište i prilazio da vidi šta se događa. Oslovi Bogoljuba.

»Najzad se neko odlučio da zazvoni ! Nije baš prerano«
»Da«, reče Bogoljub. »To je dobro parče puta.«
»Pa, šta, bogamu!« reče vozač. »Kad god imam 975-icu niko se ne odlučuje da zazvoni i obično se vratim a da nijednom ne stanem. Liči li vam to na posao?«

Konduker namignu iza vozačevih leđa i kucnu se po čelu da pokaže Bogoljubu kako je svako raspravljanje uzaludno.

»Možda putnici zaboravljaju«, reče Bogoljub, pošto je onaj čekao nekakav odgovor. Vozač se podrugljivo nasmeja.

»Lepo vidite da nije tako, pošto ste vi zvonili. Muka živa...«

On se naže prema Bogoljubu. Konduker shvati da je suvišan i udalji se ne praveći pitanje.

»...je ovaj konduker«, objasni vozač.

»A!« reče Bogoljub.

»On ne voli putnike. Stoga udesi da pođemo bez putnika i nikad ne zvoni. Ja to dobro znam.«

»Istina je«, reče Bogoljub.

»On je lud, razumete«, reče vozač.

»Tako je...« promrmlja Bogoljub. »Činio mi se čudnim.«

»Svi su oni ljudi u Kompaniji.«

»Ja sam iznad njih«, reče vozač. »U zemlji stepaca ćoravi su kraljevi. Imate li nož?«
»Imam perorez.«
»Pozajmite mi ga.«

Bogoljub mu ga pruži a ovaj otvori veliko sečivo i snažno ga zari sebi u oko. Pa zavrte. Bolelo ga je mnogo i derao se veoma glasno. Bogoljuba spopade strah i on pobeže, laktova priljubljenih uz grudni koš, podižući kolena što je više mogao: to nije bio trenutak za zanemarivanje fiskulture. Prođe pored nekoliko žbunića *scrub spinifexa*, okrete se i pogleda. Vozač je zatvarao perorez i stavljao ga u džep. Sa Bogoljubovog mesta videlo se da krv više ne teče. Operisao je vrlo čisto i već je nosio crni povez preko oka. Kondukter je u autobusu šetkao dugo duž čitave dužine prolaza između klupa i Bogoljub ga vide kroz prozore kako gleda u sat. Vozač se ponovo namesti u svoje sedište. Kondukter sačeka nekoliko trenutaka, pogleda još jednom na sat i povuče uzicu više puta uzastopce; njegov kolega shvati da su popunjeni i teška kola ponovo krenuše uz sve glasnjiju buku; Bogoljub vide varnice i buka se smanji, utiša, nestade; u istom trenutku izgubio je autobus iz vida i stigao je u Egzopotamiju ne potrošivši ni jednu jedinu kartu.

Ponovo se zaputi. Nije hteo da se zadržava, jer bi se kondukter možda mogao predomisлити, a on je želeo da sačuva svoj novac.

B

*Jedan žandarmerijski kapetan uvlači se u sobu bled kao smrt
(bojao se da ga ne pogodi neki metak).
(Moris Laport: Istorija Obrane, Pajo, 1935, str.105)*

1

Bočno, sleva, Klod Leon je čuo zvuk jutarnje trube i probudi se kako bi slušao pažljivije. Učinivši to, on nehotice ponovo zaspao i opet nenamerno otvori oči pet minuta kasnije. Pogleda na fosforescentni brojčanik budilnika, ustanovi da je vreme i odbaci ćebe. Ono mu se odmah umiljato uspe uz noge i ovi oko njega. Bilo je mračno, još se nije ocrtavao svetli trougao prozora. Klod pomilova ćebe koje presta da se meškolji i pristade da ga pusti da ustane. On, dakle, sede na ivicu kreveta, pruži levu ruku da upali lampu nad uzglavljem i još jednom ustanovi da mu je ona s desne strane, ispruži desnu ruku i, kao i svako jutro, udari se o drveni okvir kreveta.

»Na kraju krajeva ću ga pretesterisati«, promrmlja kroza zube.

Oni se iznenada rastaviše i glas mu odjednom odjeknu po sobi.

»Uh bre!« pomisli on. »Probudiću celu kuću.«

Ali, kad načulji uvo, ču ravnomeran ritam lakog i sigurnog disanja podova i zidova i razvedri se. Počinjale su da se naziru sive linije dana oko zavesa... Napolju je vladala bleđa svetlost zimskog jutra. Klod Leon uzdahnu a noge mu potražiše papuče u podnožju kreveta. On s naporom ustade. San se sa žaljenjem izvlačio iz svih njegovih raširenih pora, ispuštajući veoma tihi zvuk, kao miš u snu.

Dođe do vrata i, pre no što okrenu prekidač, okrete se prema ormanu. Sinoć je naglo ugasio, upravo dok je vodio jedno krevljenje pred ogledalom, pa je hteo da ga ponovo vidi pre no što ode u kancelariju. Jednim potezom upali. Njegovo jučerašnje lice bilo je još tu. Kad ga ugleda, on se glasno nasmeja, zatim se ono rasu u svetlosti, a ogledalo

odrazi jutrašnjeg Leona koji mu okrete leđa da ode na brijanje. Žurio je da stigne u kancelariju pre šefa.

2

Srećom, stanovao je sasvim blizu Kompanije. Srećom, samo zimi. Leti je to bilo preblizu. Imao je tačno tri stotine metara da pređe avenijom Žaka Lemaršana, poreznika od 1857. do 1870. godine, junaka koji je sam samcit branio barikadu od Prusa. Oni su ga na kraju krajeva savladali jer su stigli sa druge strane; jadni, pritešnjeni uz svoju previsoku barikadu, prkoseći napadačima ispalio je sebi u usta dva metka iz ostraguše a trzaj mu je pride otkinuo i desnu ruku. Klod Leon se strašno zanimao za sitne istorijske događaje i u fioci svog pisaćeg stola skrivao je celokupna dela doktora Kabanesa, povezana u crno platno u obliku računskih knjiga.

Mraz je izazivao zveket crvenih ledenica po ivicama pločnika a žene su stiskale noge pod svoje kratke porhetske suknje. Klod reče u prolazu »Dobar dan« vrataru i plašljivo pride liftu marke »Riđi-Tajnozlorabitelj« ispred čije rešetke su već čekale tri daktilografkinje i jedan računovođa koje pozdravi uzdržanim sveobuhvatnim pokretom.

3

»Dobar dan, Leone«, reče mu šef otvarajući vrata.

Klod se trže i napravi veliku krmaču.

»Dobar dan, gospodine Saknusem«, promuca on.

»Nespretnjakoviću«, izgrdi ovaj. »Uvek krmačite!...«

»Izvinite, gospodine Saknusem«, reče Klod... »ali...«

»Izbrišite to!...« reče Saknusem.

Klod se naže nad krmaču i stade da je marljivo liže. Mastilo je bilo užeglo i mirisalo je na foku.

Saknusem je izgledao lepo raspoložen.

»Pa«, reče on, »jeste li videli novine? Konformisti nam spremaju lepe dane, a?«

»Hm... da... gospodine«, promrmlja Klod.

»Ti gadovi«, reče šef. »Ah... vreme je da se pripazi na njih... A svi su oni naoružani, znate.«

»A...« reče Klod.

»To smo lepo videli u vreme Pobedenatačkice«, reče Saknusem. »Odvlačili su pune kamione oružja. A, naravno, poštenu ljude, kao vi i ja, nemaju oružja.«

»Sigurno...« reče Klod.

»Vi ga nemate? «

»Ne, gospodine Saknusem«, reče Klod.

»Da li biste mogli da mi nabavite jedan revolver?« upita Saknusem s neba pa u rebra.

»Pa...« reče Klod, »možda preko devera moje stanodavke... Ne znam...hm...«

»Odlično«, reče njegov šef. »Da računam na vas, a? I da ne bude mnogo skup. I metke, a? Ti konformistički gadovi... Treba da budemo na oprezu, a?«

»Svakako«, reče Klod.

»Hvala, Leone. Računam na vas. Kad mi ga možete doneti?«

»Treba da pitam«, reče Klod.

»Razume se... Ne žurite se... Ako hoćete da počete malo ranije...«

»O, ne...« reče Klod. »Nema potrebe.«

»Dobro«, reče Saknusem. »A pripazite malo i na krmače, a? Brinite se o svom poslu, do đavola, ne plaćamo vas valjda da ništa ne radite...«

»Paziću, gospodine Saknusem«, obeća Klod.

»I budite tačni«, zaključio njegov šef. »Juče ste zakasnili šest minuta.«

»Ali ipak sam bio devet minuta ranije...« reče Klod.
»Da«, reče Sagnusem, »ali vi obično stižete četvrt sata ranije. Potrudite se, bogamu.«
On izađe iz sobe i zatvori vrata za sobom. Veoma uzbuđen, Klod ponovo uze pero.
Kako su mu ruke drhtale, napravi još jednu krmaču. Bila je ogromna. Imala je oblik iscerenog lica i gmizavi ukus nafte.

4

Završavao je večeru. Sir od koga je ostalo samo jedno veliko parče vukao se lenjo po tanjiru slezove boje sa rupama te iste boje. Za kraj nasu čašu rastvora litijumskih soli sa karamelom i sasluša kako mu silazi niz jednjak. Mehurići koji su se peli uz struju odzvanjali su metalnim zvukom rasprskavajući mu se u grkljanu. Ustade da se javi na zvono koje je neko pritisnuo na vratima. Ušao je upravo stanodavkin dever.

»Dobar dan, gospodine«, reče taj čovek, čiji su uglađen smešak i riđa dlaka odavali kartaginsko poreklo.

»Dobar dan, gospodine«, odgovori Klod.

»Donosim vam onu stvar,« reče čovek. Zvao se Žan.

»Ah, da...« reče Klod. »Onaj...«

»Tako je...« reče Žan.

I izvuče ga iz džepa.

Bio je to lep srubljivač sa regulatorom za deset metaka, marke »Valter« i modela ppk, sa bubnjem čiji se donji deo, ukrašen ebonitom, tačno uklapao u dve pločice sa udubljenjima za ruku.

»Dobra izrada«, reče Klod.

»Cev je učvršćena«, reče ovaj. »Velika preciznost.«

»Da«, reče Klod. »Zgodno za nišanjenje.«

»Dobro leži u ruci«, dodade Žan.

»Lepo zamišljeno oružje«, reče Klod nišaneći u jednu saksiju sa cvećem koja se ukloni sa pravca mušice.

»Sjajno oružje«, reče Žan. »Tri i po hiljade.«

»Malo je previše«, reče Klod. »To nije za mene. Naravno, mislim da vredi tih para, ali ta osoba neće da da više od tri hiljade.«

»Ne mogu vam ga dati za manje«, reče Žan »Toliko košta mene.«

»Znam dobro«, reče Klod. »To je vrlo skupo.«

»Nije to skupo« reče Žan

»Hoću da kažem da je oružje skupo«, reče Klod

»A, to da«, reče Žan »jedan ovakav pištolj nije lako naći.«

»Sigurno« reče Klod.

»Tri i po hiljade je poslednja cena«, reče Žan.

Sagnusem neće dati više od tri hiljade. Ako uštedi jedno pendžetiranje, Klod će možda da doda pet stotina franaka iz svog džepa.

»Možda više neće padati sneg«, reče Klod.

»Možda«, reče Žan.

»Može se proći«, reče Klod, »i bez pendžetiranja.«

»Dakako«, reče Žan. »Sad smo u zimskom dobu.«

»Ostavljam vam i drugi šaržer po istoj ceni«, reče Žan.

»Baš ste ljubazni«, reče Klod.

Mogao bi malo manje jesti pet-šest dana i tako bi nadoknadio pet stotina franaka. Možda će to Sagnusem slučajno saznati.

»Zahvaljujem vam«

»Ja treba vama da zahvalim« reče Klod i isprati ga do vrata.

»Imaćete dobro oružje« zaključio Žan i ode.

»Nije to za mene« podseti ga Klod, a ovaj siđe niz stepenice.

Klod zatvori vrata i vrati se stolu. Crn i hladan, srubljivač još ništa nije rekao; teško je ležao pored sira koji se, preplašen, izmicao što je brže mogao, ne usuđujući se ipak da napusti svoj hraniteljski tanjir. Klodu je srce kucalo malo brže no inače. On uze tu žalosnu stvar i okrete je u rukama. Osećao se jakim sve do vrhova noktiju iza svojih zatvorenih vrata. Ali trebalo je izaći i odneti je Saknusemu. A bilo je zabranjeno nositi revolver ulicom. Ponovo ga spusti na sto i načulji uši u tišini, pitajući se nisu li susedi čuli nešto od njegovog razgovora sa Žanom.

5

Osećao ga je uz butinu teškog i hladnog kao mrtvu životinju. Teret mu je istežao džep i pojas, košulja mu se na desnoj strani nadula nad pantalonama. Kišni mantil ga je zaklanjao od pogleda, ali kad god bi se butina ispružila napred, na tkanini se ocrtavala velika izbočina i svi će je primetiti. Izgledalo je mudro da pođe drugim putem. Stoga odlučno okrete nalevo odmah od ulaza u zgradu. Išao je prema železničkoj stanici i odluči da ide samo malim ulicama. Dan je bio tmuran i bilo je hladno isto kao i sinoć; tu četvrt nije dobro poznavao i uputi se prvom desno, zatim pomisli da će prebrzo stići do svog uobičajenog puta i, deset koraka dalje, baci se u prvu levo. Ona je zaklapala ugao nešto manji od devedeset stepeni sa prethodnom ulicom idući ukoso, puna radnji veoma različitih od onih pored kojih je obično prolazio, bezbrojnih radnji bez ikakvih posebnih odlika.

Išao je brzo i ta stvar mu je pritiskala butinu. Srete jednog čoveka za koga mu se učini da je spustio pogled na njegov džep; Klod uzdrhta; osvrnu se dva metra dalje; onaj čovek je gledao u njega. Oborivši glavu, nastavi da ide i sjuri se nalevo na prvoj raskrsnici. Nalete na jednu devojčicu tako grubo da se ona okliznu i sede na prljavi sneg koji su nagomilali nakraj pločnika. Ne usuđujući se da je podigne, on ubrza korak ruku zabijenih u džepove, pogledajući kradom unazad. Prošiša pored nosa nekog bapca naoružanog metlom, koji je izlazio iz susedne zgrade; babuskera ga pozdravi zvučnom psovkom. On se okrete. Pratila ga je pogledom. Ubrza korak i umalo da naleti na četvrtastu rešetku koju su radnici putari maločas postavili iznad jednog otvora na kanalizaciji. U snažnom unutrašnjem pokretu da je izbegne, on je zakači u prolazu džepom kišnog mantila, koji se pocepa. Radnici mu rekoše da je blesav i zavrnut. Crven od stida, nastavi da ide sve brže, klizajući se po zaleđenim barama. Počinjao je da se znoji, nalete na jednog biciklistu koji je skretao ne dajući znak. Pedala mu otkide donji deo pantalona i razdera mu članak. Kriknuvši od straha, on ispruži ruke napred da ne bi pao i cela ta gužva sruči se na blatnjavi kolovoz. Nedaleko je stajao jedan pajkan. Klod Leon se odvoji od bicikla. Gležanj ga je užasno bolelo. Biciklista je uganuo jednu ruku i krv mu je pišala iz nosa, psovao je Kloda, a Kloda je počinjao da obuzima bes, srce mu je tuklo, vreline mu je prolazila kroz ruke, krv mu je kolala vrlo dobro, bilo mu je tuklo i u gležnju i po butini, srubljivač se podizao pri svakom otkucaju. Biciklista ga odjednom raspali levom pesnicom po licu i Klod još više pomodre. Zavuče ruku u džep, izvadi srubljivač i stade da se smeje, pošto biciklista poče da muca i uzmiče, zatim oseti strašan udarac po ruci i pajkanov pendrek se sruči. Pajkan pokupi srubljivač i zgrabi Kloda za jaknu. Klod više ništa nije osećao u ruci. Naglo se okrete i desna noga mu se odjednom opruži, ciljao je u donji stomak pajkanu koji se presamiti nadvoje i ispusti srubljivač. Grokćući od zadovoljstva, Klod se stušti da ga dohvati a onda ga brižljivo isprazni u biciklistu koji obe ruke prinese pojasu i lagano sede čineći aaah... iz dna grla. Dim od metaka je mirisao lepo i Klod dunu u cev, kako je video da se radi u bioskopu; vrati srubljivač u džep i stropošta se na pajkana, spavalo mu se.

6

»Najzad«, reče advokat, ustajući da ode, »zašto ste, u stvari, imali taj revolver kod sebe?«

»Rekao sam vam...« reče Klod.

I ponovi to još jednom.

»Bilo je to za mog direktora, gospodina Saknusema. Arna Saknusema.«

»Ali on poriče«, reče advokat, »vi to dobro znate.«

»Ali istina je«, reče Klod Leon.

»Znam ja«, reče advokat, »ali nađite nešto drugo; imali ste dosta vremena, na kraju krajeva!...«

Razljućen, pođe prema vratima.

»Ostavljam vas«, reče. »Preostaje samo da se čeka. Trudiću se da učinim sve što mogu; vi mi uopšte ne pomažete!...«

»To nije moj posao«, reče Klod Leon. Mrzeo ga je skoro isto onoliko koliko i biciklistu i policajca koji mu je polomio prst u policijskoj stanici. Ponovo je osećao vrućinu u rukama i nogama.

»Do viđenja«, reče advokat i izađe.

Klod ne odgovori i ponovo sede na krevet. Čuvar zatvori vrata.

Čuvar stavi pismo na krevet. Klod je napola spavao. On prepoznade šapku i uspravi se.

»Hteo bih...« reče.

»Šta?« odgovori stražar.

»Kanapa. Jedno klube.«

Klod se češkao po glavi.

»To je zabranjeno«, reče čuvar.

»Nije zato da se obesim«, reče Klod. »Imam naramenice od pantalona, to sam već mogao uraditi.«

Čuvar odmeri ovo obrazloženje.

»Za dve stotine franaka«, reče, »mogu da vam nabavim deset do dvanaest metara. Ne više. I izlažem se opasnosti! ...«

»U redu« reče Klod. »Zatražićete ih od mog advokata. Donesite.«

Čuvar potraži po džepu.

»Tu mi je«, reče.

Pruži mu mali smotuljak prilično čvrstog kanapa.

»Hvala«, reče Klod.

»Šta ćete s njim?« upita čuvar. »Samo bez gluposti.«

»Da se obesim«, reče Klod i nasmeja se.

»Ah! Ah!...« reče čuvar šireći gušu kao zastavu, »to je blesavo, imate naramenice.«

»Sasvim su nove«, reče Klod. »To bi ih upropastilo.«

Čuvar ga pogleda sa divljenjem.

»Vama baš ništa ne fali«, reče. »Mora da ste novinar.«

»Ne«, reče Klod. »Hvala.«

Čuvar se uputi prema vratima.

»Onda za novac vidite sa advokatom«, reče Klod.

»Da«, reče čuvar. »Ali je li to sigurno, a?«

Klod kimnu glavom u znak potvrde i brava blago škljocnu

7

Udvostručen i upreden bio je dug otprilike dva metra. Bilo je dovoljno. Ako se popne na krevet, uspeće da ga veže za šipku. Biće poteže da odredi dužinu, jer ne bi trebalo da mu noge dodiruju zemlju.

Isproba ga vukući. Držao je. Pope se na krevet, zakači se za zid i dohvati rešetku. S mukom priveza konopac. Zatim proturi glavu kroz omču i baci se u prazno. Dobi udarac u potiljak i konopac se prekide. On pade na noge, besan.

»Ovaj čuvar je pokvarenjak«, reče glasno.

Čuvar otvori vrata baš u tom trenutku.

»Vaš kanap je đubre«, reče Klod Leon.

»Svejedno mi je«, reče čuvar. »Advokat mi ga je platio. Danas imam šećera, po deset franaka kocka; ako hoćete.«

»Ne«, reče Klod, »od vas više ništa neću tražiti.«

»Predomislićete se«, reče čuvar. »Pričekajte samo dva ili tri meseca; ma preterujem, nećete više misliti na to već kroz osam dana.«

»Moguće«, reče Klod. »To ne znači da vaš kanap nije bio đubre.«

Sačeka da čuvar ode, i onda se odluči da skine naramenice. Bile su potpuno nove, od kože i lastiša.

Predstavljale su dvonedeljnu ušteđevinu. Metar i šezdeset, otprilike; pope se ponovo na krevet i dobro učvrsti kraj za podnožje šipke. Zatim napravi čvor na drugom kraju i provuče glavu. Baci se po drugi put; naramenice se istegoše do kraja i on se meko prizemlji ispod prozora. Onda se šipka odvali i raspali ga kao munja po glavi. On vide tri zvezde i reče:

»Grom!«

Skliznu leđima niza zid. Nađe se ponovo na zemlji u sedećem položaju. Glavudža mu se strašno naduvala od grozne muzike, a naramenice su ostale čitave.

8

Opat Jocko trčkarao je zatvorskim hodnikom uz blisku pratnju čuvara. Igrali su se šuge. Približivši se ćeliji Kloda Leona, opat se okliznu na iscedak iz žile mnogostrukog bića i napravi potpun krug u vazduhu. Ljupko raširena oko njegovih snažnih nogu, mantija je učinila da toliko liči na Loj Faler da ga čuvar prestiže, pun poštovanja, i skide kapu, iz učtivosti. Zatim opat pade na zemlju uz otegnut zvuk a čuvar mu uzjaha na leđa; opat jeknu puz pike ne važi.

»Uhvatio sam vas«, reče čuvar. »Vi plaćate turu.«

Opat Jocko nevoljko kimnu glavom.

»Bez šale«, reče čuvar. »Potpišite obrazac.«

»Ne mogu da ga potpišem potrbuške«, reče opat.

»Dobro, puštam vas...« reče čuvar.

Čim se podiže, opat se grohotom nasmeha i jurnu pravo napred. Tu se nalazio jedan prilično čvrst zid i čuvar nije imao muke da ga ponovo uhvati.

»Vi ste nepouzdan tip«, reče mu on. »Potpišite obrazac.«

»Da se nagodimo«, reče opat. »Petnaest dana oprosta grehova?«

»Cvonjak«, reče čuvar.

»O, to važi...« reče opat, »Potpisujem.«

Čuvar otkide jedan potpuno ispunjen obrazac iz svog blokčeta i dade svoju olovku Jocku, koji potpisa.

Zatim se čuvar primače vratima Kloda Leona. Ključ uđe u bravu koja se podudari s njim i otvori se.

Sedeći na krevetu, Klod Leon je bio udubljen u misli. Jedan sunčev zrak ulazio je kroz rupu, koju je na prozoru ostavila šipka kad se odvalila, pravio je mali krug i gubio se u kibli.

»Dobar dan, oče«, reče Klod Leon kad vide da opat ulazi.

»Dobar dan, mali moj Klode.«

»Je li mi majka dobro?« upita Klod Leon.

»Pa naravno«, reče Jocko.

»Na mene je sišla božja milost«, reče Klod.

On pređe rukom preko zatiljka.

»Pipnite«, dodade.

Opat opipa.

»Do vraga...« reče on, »tu nije bila baš lake ruke...«

»Neka je hvala Gospodu«, reče Klod Leon. »Želeo bih da se ispovedim. Hoću da se svom Stvoritelju predstavim čiste duše.«

»... kao Persilom oprane!..« rekoše uglas po katoličkom obredu i prekrstiše se na najklasičniji način.

»Ali još nije došlo do toga da vas čereče«, reče opat.

»Ubio sam čoveka«, reče Klod. »štaviše, biciklistu.«

»Imam novosti«, reče opat. »Video sam se sa vašim advokatom. Biciklist je bio konformist.«

»Ali ipak sam ubio čoveka«, reče Klod.

»Ali Saknusem je pristao da svedoči u vašu korist.«

»Ne želim«, reče Klod.

»Sine moj«, reče opat, »ne možete da ne vodite računa o činjenici da je taj biciklist bio neprijatelj naše čašnute apostolarske Svete Majke Crkve...«

»Onda kad sam ga ubio na mene još nije bila sišla božja milost«, reče Klod.

»Trice i kučine«, ustvrdi opat. »Izvući ćemo vas odavde.«

»Neću«, reče Klod. »Hoću da budem pustinjač. Gde bih to bolje mogao da budem do u zatvoru?«

»Odlično«, reče opat. »Ako želite da budete pustinjač, izvući ćemo vas sutra odavde. Biskup je u vrlo dobrim odnosima sa upravnikom zatvora.«

»Ali za mene nema isposnice«, reče Klod. »Ovde mi se dopada.«

»Umirite se«, reče opat. »Naći ćemo vam nešto još odvratnije.«

»Onda«, reče Klod, »to je nešto drugo. Idemo li?«

»Trenutak, bezbožniče« reče opat. »Treba obaviti formalnosti. Doći ću po vas sutra u mrtvačkim kolima.«

»A kuda ću da idem?« upita Klod veoma razdraženo.

»Ostalo je jedno dobro pustinjačko mesto u Egzopotamiji« reče opat. »Daćemo vam ga. Biće vam veoma rđavo«

»Odlično!...« reče Klod. »Molim se za vas.«

»Amin!« reče opat. »Bambara, bam bambaram!...« završiše u horu još uvek po katoličkom obredu, što, kako je svima poznato, zamenjuje znak krsta. Opat pomilova Kloda po obrazu i dobro ga uština za nos, zatim napusti ćeliju a čuvar zatvori vrata. Klod osta da stoji pred prozorčetom, zatim skrušeno kleče i stade da se moli iz sveg svog zvezdanog srca.

C

*... Vi preuveličavate nepogodnosti mešovitih brakova.
(Memoari Luja Rosela, Stok, 1908, str. 115)*

1

Anđel je čekao Anu i Stenku; sedeći na izlzanom kamenu ograde, gledao je kako tehničari pristupaju godišnjem šišanju golubova sa skvera. Bio je to očaravajući prizor. Tehničari su nosili veoma čiste bele bluze i kecelje od crvenog marokena obeležene gradskim grbom. Bili su opremljeni strižaljkom za perje naročitog oblika i sredstvom za skidanje masnoće sa krila vodenih golubova kojih je u toj četvrti bilo u velikoj srazmeri.

Anđel je vrebao trenutak kad paperje blizu kože počinje da leti da bi, skoro odmah, bivalo usisano hromiranim cilindričnim sabiračima kojima su rukovali pomoćnici na kolicima sa gumenim točkovima. Paperjem se punila perina Predsednika Saveta. To je podsećalo na morsku penu dok duva vetar; ona se vidi na pesku u velikim grudvama

koje podrhtavaju na vetru, a ako na nju stanete izbija vam između nožnih prstiju. To je meko i što se više suši izgleda kao da se pomalo valja kao sukno. Ana i Stenka nisu stizali.

Ana je sigurno terao šegu. On se nikad nije odlučivao da dođe na vreme, niti da kola da mehaničaru na generalni pregled. Stenka je verovatno čekala Anu, koji je trebalo da dođe po nju, Anđel je poznavao Anu već pet godina a Stenku od pre nekog vremena. Ana i on izašli su iz iste škole, ali je Anđel bio tek pri kraju ranga jer nije voleo da radi. Ana je upravljao jednim delom Kompanije proizvođača šljunka za Teške železnice a Anđel se zadovoljio manje unosnim položajem kod jednog tokara staklenih cevi za lampe. On je odgovarao za tehničko vodstvo preduzeća, dok je Ana u Kompaniji bio u komercijalnoj službi.

Sunce je išlo tamo-amo po nebu i nije moglo da se odluči. Zapad i istok su se upravo igrali igre četiri ćoška sa svoja dva druga i, zabave radi, sada je svaki zauzeo drukčiji položaj; Sunce tu izdaleka nije moglo da se snađe. Ljudi su se koristili takvim stanjem stvari. Jedino su zupčanici sunčanih satova išli u pogrešnom smeru i poiskakali su jedan za drugim, uz lomljivu i zloslutnu jeku; ali veselost svetlosti ublažavala je užas tih zvukova. Anđel pogleda na sat. Bili su za poluobrt u zakašnjenju. To je već postajalo značajno. On ustade i promeni mesto. Video je s lica jednu devojkicu koja je pridržavala golubove za striženje. Nosila je vrlo kratku suknu i Anđelov pogled uspuza se uz njena glatka kolena boje zlata i zavuče se između dugih i vretenastih butina; tamo je bilo vruće; ne slušajući Anđela, koji je hteo da ga zadrži, on pođe malo dalje i zabavi se na svoj način. U neprilici, Anđel se sa žaljenjem odluči da zatvori oči. Mali leš osta na mestu i devojkica ga, otrešajući suknu, kad je posle nekoliko minuta ustala, pusti da padne ne primetivši ga.

Golubovi lišeni perja pravili su očajničke napore da polete, ali su se vrlo brzo zamerali i skoro odmah ponovo padali. Tada se više uopšte nisu micali i dopuštali su bez protivljenja da im povežu krila od žute, crvene, zelene ili plave svile, kojima ih je opština darežljivo snabdevala. Posle toga su im pokazivali kako njima da se služe; vraćali su se u svoja gnezda prožeti novim dostojanstvom i njihov po prirodi ozbiljan korak postajao je svečan. Anđela je taj prizor počeo da zamara. Pomisli da Ana neće doći ili da je odveo Stenku na neku drugu stranu i ponovo ustade.

Prođe kroz park, prestiže grupe dece koja su se igrala ubijanja mrava čekićem, školice, sparivanja poljskih stenica i drugih igara njihovog uzrasta. Žene su šile torbice od mušeme, koje se stavljaju bebama oko vrata kad ih treba naterati da progutaju svoju kašicu, ili su se bavile svojim potomstvom. Neke su plele; druge su se samo pravile kako bi izgledale važnije, ali se brzo videlo da nemaju vune.

Anđel gurnu malu gvozdenu kapiju. Ona se zalupi za njim i on se snađe na pločniku. Prolazio je svet, a kolovozom i kola, ali Ana? Osta tu nekoliko minuta. Oklevao je da ode. Misao da još ne zna boju Stenkinih očiju zadrži ga baš kad je hteo da pređe ulicu, te jedan vozač načini strašan zaokret nagore, jer je naglo zakočio videvši da Anđel nailazi. Anina kola išla su za njim. Zaustaviše se kraj pločnika i Anđel uđe.

Stenka je sedela pored Ane i Anđel se snađe sam na zadnjem sedištu ispunjenom federima sa uzicama i slojevima morske trave. Naže se da se rukuje sa njima. Ana se izvinjavao za zakašnjenje. Kola ponovo kretoše. Ana naglo zaokrete da bi izbegao olupinu jednog prevrnutog taksija.

Išli su ulicom do mesta gde je drveće počinjalo da ukrašava pločnike i skretoše levo od spomenika. U tom trenutku Ana ubrza, jer je bilo manje kola. Sunce je najzad pronašlo zapad i uputilo se navrat-nanos na tu stranu, grabeći dvostruko da bi nadoknadilo izgubljeni put. Ana je vozio vešto i zabavljao se da pomoću automatskih krivinomera zakačinje uši deci koja su šetala pločnikom; zbog toga je morao da briše samom ivicom ulice i svakog trenutka se izlagao opasnosti da okrzne boju na gumama, ali se izvlačio bez ijedne ogrebotine. Na nesreću, baš je naišla jedna devetogodišnja ili desetogodišnja devojkica čiji su prislušivači bili izuzetno klempavi i merač, udarivši posred usne resice, potpuno se prelomi. Elektricitet stade da kaplje u gustim kapljicama s kraja otkinute žice, a ampermetar je uznemirujuće opadao. Stenka ga lupnu ali uzalud. Temperatura paljenja se smanji i motor uspori. Nekoliko duži dalje Ana zaustavi.

»Šta je?« reče Anđel.

Nije razumevao i shvati da već duže vreme gleda u Stenkinu kosu.

»Gnjavaža!« odbrusi Ana. »Ta musava devojčica!«

»Jedan merač je slomljen«, objasni Stenka okrećući se prema Anđelu.

Ana izađe da pokuša da otkloni kvar i užurba se oko krhkog uređaja. Pokušavao je da uspostavi vezu hirurškim koncem.

Stenka se okrete sasvim, kleknuvši na prednje sedišta.

»Jeste li nas dugo čekali?« reče.

»O, nije to ništa...« promrmlja Anđel.

Nalazio je da je veoma teško gledati joj u lice. Previše je sijala. Ipak, njene oči... trebalo je da im vidi boju...

»Da«, reče ona. »Ali to je zbog ovog spadala Ane. On uvek kasni. Ja sam bila spremna. I pogledajte, čim smo krenuli, opet je počeo sa šalama.«

»Mnogo voli da se zabavlja. Ima pravo.«

»Da«, reče Stenka. »Tako je veseo.«

Za to vreme Ana je psovao kao kočijaš i poskakivao kad god bi mu se kapljica elektriciteta skotrljala preko ruke.

»Kud idemo?« upita Anđel.

»Hoće da idemo na igranku«, reče Stenka. »Ja više volim bioskop.«

»On voli da vidi šta radi«, reče Anđel.

»Oh«, reče Stenka. »Ne treba da govorite takve stvari!«

»Izvinite.«

Stenka je malčice pocrvenela, i Anđel se kajao zbog svoje podmukle primedbe.

»Dobar je to momak«, dodade on. »Moj najbolji drug.«

»Vi ga dobro poznajete?« upita Stenka.

»Pet godina.«

»Nimalo niste slični.«

»Nismo, ali se dobro razumemo«, potvrdi Anđel.

»Da li...«

Ona zastade i ponovo pocrvene.

»Zašto se ne usuđujete da kažete? Zar nije u redu?«

»Jeste«, reče Stenka, »Ali je šašavo. To me se ne tiče.«

»To li ste hteli da znate?« reče Anđel. »E pa, jeste, uvek imao uspeha kod devojaka.«

»On je veoma lep mladić«, promrmlja Stenka.

Ona učuta i okrete se pošto je Ana obilazio kola u obrnutom smeru da bi opet seo za upravljač. On otvori vratnice.

»Nadam se da će držati«, reče. »Ne teče mnogo, ali ima nekakav čudan pritisak. Baš sam bio napunio akumulator.«

»Prati te maler«, reče Anđel.

»Zašto je ta glupava devojčica imala tolike uši!...« bunio se Ana.

»Nije trebalo da se blesaviš sa svojim pokazivačem«, reče Anđel.

»Tačno«, potvrdi Stenka.

Ona se nasmeja.

»Baš je bilo smešno!...«

Smejao se i Ana. Nije bio ljut. Kola opet pođoše, ali su se vrlo brzo ponovo zaustavila jer je ulica odbila da ide dalje. Baš tu su i išli.

Bio je to jedan klub za igranje u kojem su se čistunci ljubitelji prave muzike sakupljali radi upražnjavanja iščašivanja. Ana je igrao vrlo loše. Anđel je stalno patio gledajući Anu kako igra bez takta; nikad nije gledao kako igra sa Stenkom.

Dešavalo se to u suterenu. Male bele stepenice vodile su tamo krivudajući; debeli rascvetani kanap, sa čijeg su venca svakog meseca kresali lišće, omogućavao je da se spusti bez pogibije. Bilo je tu mestimično još i ukrasa od crvenog bakra i okanaca.

Stenka pođe prva, zatim Ana a Anđel je bio na kraju kako bi oni koji pristižu mogli da se uhvate. Ponekad su nebržižljivi taj kraj ispuštali pa je kelner stalno na njega naletao pošto mu je uzdignuti poslužavnik smetao da vidi.

Na po silaska osetiše da ih obuzima lupanje srca iz ritmičke sekcije. Malo niže uši su im punom snagom hvatale mešavinu zvukova klarineta i trompeta, koji su se pojačavali naslanjajući se jedni na druge, dobijajući tako za vrlo kratko vreme znatnu brzinu. A onda

u dnu stepenica začuše neodređen šum nogu u pokretu, priljubljenih tela, poverljivog i onog drugog, manje pristojnog smeha, glasnog podrigivanja i razdraženog razgovora usred zveketa čaša i šuštanja gazirane vode, koji sačinjavaju odgovarajuću atmosferu jednog poluluksuznog bara. Ana potraži očima slobodan sto i pokaza ga Stenki koja dođe do njega prva. Poručiše kršteni porto.

Muzika se nije prekidala, usled postojanosti ušnih utisaka. Ana iskoristi jedan prilično čeznutljiv bluz da pozove Stenku. Nemali broj igrača vrati se na svoja mesta razgnevljen sporošću komada, a svi iskrivljeni ustadoše, jer ih je to podsetilo na tango; iskoristiše to da u klasično šepanje pravovernih, među koje je Ana verovao da se može ubrojati, umetnu poneki *corte* i poneki *neoklevajući korak*. Anđel ih je gledao dve sekunde, a zatim skrenu pogled gotov da povraća. Ana je već izgubio takt a Stenka ga je pratila ne uznemiravajući se.

Vratiše se da sednu. Sada Anđel pozva Stenku. Ona se nasmeši, reče da i ustade. Opet je bila neka lagana melodija.

»Gde ste sreli Anu?« upita Anđel.

»Srela sam ga nedavno«, odgovori ona.

»Verovatno pre mesec ili dva?«

»Da«, reče Stenka. »Na jednom žuru.«

»Možda ne volite da govorim o tome?« upita Anđel.

»Volim da govorim o njemu.«

Anđel ju je poznavao vrlo malo, ali mu pade teško. Zbunio bi se kad bi trebalo da objasni zašto. Kad god bi sreo neku zgodnu devojkicu osećao je želju za posedovanjem. Želju da ima prava nad njom. Najzad, Ana mu je bio prijatelj.

»Nije on makar ko«, reče on. »Veoma je obdaren.«

»To se odmah vidi«, reče Stenka. »Ima divne oči i lepa kola.«

»U školi je bez ikakvih teškoća uspevao tamo gde su drugima bili potrebni sati i sati.«

»On je dasa i po«, reče Stenka. »Mnogo se bavi sportom.«

»Za tri godine ne znam da je pao ni na jednom jedinom ispitu.«

»A onda, volim kako igra.«

Anđel je pokušavao da je vodi, ali izgledalo je da je čvrsto odlučila da ne igra po taktu. Bio je prinuđen da je drži malo labavije i pusti da se sama bacaka.

»Ima samo jedan nedostatak«, reče Anđel.

»Da«, reče Stenka, »ali to nije važno.«

»Moći će to da popravi«, potvrdi Anđel.

»Njemu je potreban neko da se bavi njime i potrebno mu je da uvek ima nekog pored sebe«

»Verovatno ste u pravu. Uostalom, pored njega uvek nekog ima.«

»Ne bih želela ni da oko njega ima previše sveta«, reče zamišljeno Stenka. »Već da su to samo sigurni prijatelji. Na primer, vi.«

»Ja sam siguran prijatelj?«

»Vi ste od onih kojima poželiš da im budeš sestra. Baš tako.«

Anđel obori glavu. Nije mu ostavljala mnogo nade. Nije znao da se smeje kao Ana. Eto razloga. Stenka je i dalje igrala bez takta i veoma uživala u muzici. Ostali igrači isto tako. Bilo je vruće i zadimljeno i note su se provlačile između sivih kolutova od izdišućih pikavaca na reklamnim pepeljarama kuće Dipon, iz ulice Otfej, koje su, u malom, predstavljale guske za krevete i pribor za bolesnike.

»Što radim, kako to mislite?«

»U životu?«

»Često igram«, reče Stenka. »Učila sam za sekretaricu, posle mature, ali još ne radim. Moji roditelji više vole da znam da se ponašam u društvu.«

Muzika prestade, a Anđel bi voleo da ostane na mestu kako bi nastavio čim svirači načnu novu pesmu, ali oni su oštrili svoje instrumente. Otprati Stenku, kojoj se žurilo da se vrati za sto i koja sede sasvim uz Anu.

»Pa«, reče Ana »obećavate mi sledeću?«

»Da«, reče Stenka. »Mnogo volim da igram sa vama.«

Anđel se napravi da ne čuje. Druge devojkice su mogle imati isto tako lepu kosu, ali kako da imaju i isti glas? Ni izgled nije baš malo značio.

Nipošto nije želeo da smeta Ani. Ana je poznavao Stenku i to su bila njegova posla. On uze bocu iz kofice pune zelenog leda i napuni svoju čašu. Nijedna od tih devojaka nije ga zanimala. Osim Stenke, Ali Ana je imao prvenstvo.

Ana mu je bio drug.

2

Morali su da odu na večeru. Ne može se napolju provesti cela noć kad se sutradan radi. U kolima Stenka sede napred, pored Ane, a Anđel sede pozadi. Ana se ponašao dobro prema Stenki. Nije joj stavljao ruku oko struka, nije se naginjao prema njoj i nije je uzimao za ruku. Anđel bi to radio da se Stenka upoznala s njim pre nego sa Anom. Ali Ana je i zarađivao više od njega; Ana je sve to zasluživao. Igrati bez takta izgleda manje za osudu kad se više ne čuje muzika. Ponekad bi Ana rekao neku glupost a Stenka se smejala zabacujući sjajnu kosu preko okovratnika drečavo zelenog kostima...

Ana reče nešto Anđelu, ali je Anđel mislio na nešto drugo, što je prirodno. Onda se Ana okrenu prema Anđelu i taj njegov pokret malo iskrivi upravljač. Teško je to i reći, ali pločnikom je išao jedan pešak i dobi pun udarac kolskim bokom po kuku, dok se desni prednji točak pope na pločnik. Gospodin bučno pade i osta da leži držeći se za kuk. Potresali su ga grčeviti trzaji. Anđel je već bio otvorio vrata kola i istrčao napolje. Smrtno uznemiren, naže se nad povređenog. Ovaj se uvijao od smeha, na momente bi teško zastenjao, a zatim je ponovo počinjao da se valja od radosti.

»Boli li vas?« upita Anđel.

Stenka nije gledala. Ona je ostala u kolima pokrivši lice rukama. Ana je imao gadan izraz. Bio je bled. Mislio je da čovek izdiše.

»Jeste li to vi?« štucnu čovek pokazujući na Anđela.

Ponovo ga uhvati ludosmeh. Suze su mu tekle niz lice.

»Umirite se«, reče Anđel. »Mora da vas mnogo boli.«

»Trpim kao stoka«, uspe da kaže gospodin.

Ta rečenica ga baci u takav delirijum da se pomerio dve stope dalje kotrljajući se kao bure. Ana je neodlučno zastao. Okrete se i pogleda Stenku. Ona je plakala, jer je mislila da se čovek žali i plašila se za Anu. On joj priđe; kroz otvorena vrata uze njenu glavu svojim velikim rukama i poljubi je u oči.

Anđel je to nehotice video, ali kad se Stenkine ruke oviše oko Aninog okovratnika na sakou, on opet ču gospodina. Ovaj se upinjao da izvuče novčanik iz džepa.

»Vi ste inženjer?« reče on Anđelu.

Smeh mu se pomalo stišavao.

»Da«, promrsi Anđel.

»Onda ćete me zameniti. Nije pristojno da idem u Egzopotamiju sa kukom polomljenim u pet parčića. Kad biste znali koliko mi je drago!...« »Ali...« reče Anđel.

»Vi ste vozili, a?«

»Ne«, reče Anđel, »Ana je...«

»Nezgodno...« reče ovaj.

Lice mu se smrači i usne mu zadrhtaše.

»Ne plačite«, reče Anđel.

»Na moje mesto....ne može se poslati devojka.«

»Ana je mladić...« reče Anđel.

Povređenog to pogodi kao struja.

»Čestitajte majci...«

»Neću to propustiti«, reče Anđel, »ali ona se već navikla na tu misao.«

»Onda ćemo Anu poslati u Egzopotamiju. Ja se zovem Kornelije Sram.«

»Ja sam Anđel.«

»Prenesite to Ani«, reče Kornelije. »Treba da potpiše. Sreća što je na mom ugovoru ime ostalo nepopunjeno!«

»Zašto to?« upita Anđel.
»Mislim da nisu imali poverenja u mene«, reče Kornelije. »Pozovite Anu.«
Anđel se okrete. Pogleda i smuča mu se, ali koraknu dvaput i stavi Anu ruku na rame. Ovome je pao mrak na oči, a te oči su mu... užasno ih je bilo videti. Stenkine oči su ostale zatvorene.
»Ana«, reče Anđel. »Treba da potpišeš.«
»Šta?« reče Ana.
»Ugovor za Egzopotamiju.«
»Za gradnju železnice«, objasni pobliže Kornelije.
On zastanja na kraju rečenice, jer su mu komadi kuka, sudarajući se, stvarali i neprijatan zvuk u ušima.
»Ići ćete tamo?« reče Stenka.
I Ana se opet nađe prema njoj da joj kaže da ponovi. I odgovori da će ići. Potraži po džepu i uze nalivpero. Kornelije pruži ugovor. Ana ispuni formulare i potpiše pri kraju strane.
»Da vas stavimo u kola i odvedemo u bolnicu?« predloži Anđel.
»Nema potrebe«, reče Kornelije. »Svakako će proći neka bolnička kola. Vratite mi ugovor. Zaista sam zadovoljan.«
Uze ugovor i onesvesti se.

3

»Ne znam šta da radim. « reče Ana.
»Treba da ideš«, reče Anđel. »Potpisao si.«
»Ali strašno ću da se nagnjavim«, reče Ana. »Biću sasvim sam.«
»Jesi li ponovo video Korneliju?«
»Telefonirao mi je. Treba da otputujem prekosutra.«
»Zar te to toliko muči?«
»Ne«, reče Ana. »Naposletku, tako ću videti taj kraj.«
»Nećeš da kažeš«, reče Anđel, »ali to ti teško pada zbog Stenke.«
Ana začuđeno pogleda Anđela.
»Zaista, na to nisam mislio. Misliš da će se naljutiti na mene ako odem?«
»Ne znam«, reče Anđel.
Mislio je kako bi, s vremena na vreme, mogao da se viđa sa njom, ako ona ostane. Imala je plave oči. Ana bi bio odsutan.
»Znaš...« reče Ana.
»Šta?«
»Trebalo bi da pođeš sa mnom. Njima sigurno treba više inženjera.«
»Ali ja se nimalo ne razumem u železnice«, reče Anđel.
Nije mogao da ostavi Stenku, ako Ana ode.
»Na mestu gde si sad, ti bar znaš sve o šljunku.«
»Ja ga prodajem«, reče Ana. »Ne znam ništa o njemu, uveravam te. Ne moraš baš da poznaješ ono što prodaješ.«
»Ako odemo obojica«, reče Anđel.
»O«, reče Ana, »ona će već naći dosta drugih momaka da se njom pozabave...«
»Pa zar nisi zaljubljen u nju?« upita Anđel.
Nešto neobično micalo mu se oko srca. Pokuša da zaustavi disanje, ne bi li prestalo, ali to je bilo teško.
»Ona je veoma zgodna devojka«, reče Ana. »Ali treba se žrtvovati.«
»Pa onda« upita Anđel, »zašto te toliko uznemirava pomisao da odlaziš?«
»Biće mi grdno dosadno«, reče Ana. »Ako pođeš sa mnom, uvek bismo mogli da se zabavimo. Zar ne možeš da pođeš? Nije valjda da te zadržava Stenka?«
»Naravno da nije«, reče Anđel.
Veoma bolno da se izgovori, ali se ništa ne slomi.

»Šta misliš«, reče Ana, »da udesim da je Kornelije zaposli kao sekretaricu?«
»Dobra ideja«, reče Anđel. »Govoriću o tome sa Kornelijem kad budem pitao da li imaju posla za mene.«
»Ipak si se odlučio«, reče Ana.
»Neću te ostaviti na cedilu tek tako.«
»Dobro«, reče Ana. »Stari moj, verujem da ćemo se zabavljati. Telefoniraj Korneliju.«
Anđel sede na Anino mesto i uze slušalicu.
»Onda, pitaćemo ga da li Stenka može da pođe i da li može da zaposli i mene?«
»Hajde«, reče Ana. »Na kraju krajeva, ima žrtava koje čovek sasvim lepo može i da ne učini.«

D

*... Takva odluka doneta je posle žive rasprave;
bilo bi zanimljivo upoznati stavove svakog pojedinca u toj raspravi.
(Žorž Konjo; Subvencije za nastavu veronauke. La Pensee, br.3, april-maj-jun 1945)*

1

Profesor Klopoklopac gledao je nekoliko trenutaka u izlog ne mogavši da odvoji pogled od sjajnog odbleska koji je mlečna sijalica rasejano kačila o uglačano drvo dvanaestokrake elise; srce mu je igralo od radosti pa poskoči tako da svojim vrhom dotače osamnaesti par privremenih brahijalnih živaca; Klopoklopac otvori vrata. Radnja je prijatno mirisala na drvenu strugotinu. Komada balze, priša, emloka i ikorije bilo je po svim ćoškovima, isečenih u svim oblicima i po svim cenama, a u izlozima je bilo kugličnih ležajeva, sprava za letenje i tako nečeg okruglog i bezimenog što je trgovac krstio točkovima samo zbog jedne rupice u sredini.

»Dobar dan, gospodine profesore«, reče trgovac.

Poznavao je dobro Klopoklopca.

»Dobra vest, gospodine Sirovnjak«, reče Klopoklopac. »Upravo sam ubio tri bolesnika i opet ću imati vremena da radim.«

»Veličanstveno!« reče gospodin Sirovnjak. »Ne treba ih promašiti.«

»Medicina je«, reče profesor, »vrlo dobra za bogovsko zabavljanje, ali ne vredi koliko mali modeli.«

»Ne govorite tako«, reče gospodin Sirovnjak. »Ja sam počeo medicinu pre dva dana i to mi se dopada.«

»O, predomislićete se!« reče Klopoklopac. »Jeste li videli novi italijanski motorčić?«

»Nisam«, reče gospodin Sirovnjak. »Kakav je?«

»Strašan!« reče Klopoklopac. »Da ga poklopoklopaš.«

»Ha! Ha! Ha!« zasmeja se gospodin Sirovnjak. »Profesore, vi ste uvek zabavni.«

»Da, ali je bez paljenja«, reče profesor.

Sirovnjaku se oči izdužiše u širinu, što ga natera da spusti očne kapke i on se naže prema profesoru položivši šake na tezgu.

»Nije valjda?« zadahta on.

»Istina je...«

Klopoklopac je govorio čistim, blagim i ružičastim glasom koji je isključivao nemogućnost.

»I videli ste ga?«
»Imam jedan kod kuće i taj radi.«
»Odakle vam?«
»Poslao mi ga moj zastupnik iz Italije, Alfredo Žabes.«
»Pokazaćete mi ga?« reče Sirovnjak.
Nada mu je brazdala kruškaste obraze.
»Ah«, reče Klopoklopac, »to zavisi.«
Zavuče prste između okovratnika košulje boje ljutića i svog cilindrično-koničnog vrata.
»Treba mnogo toga da nabavim.«
»Poslužite se«, reče Sirovnjak. »Uzmite što god želite i nemojte platiti, ali da odmah idem kod vas.«
»Dobro«, reče Klopoklopac.
On udahnu punim plućima i sjuri se u zadnji deo radnje, pevajući neku ratničku pesmu. Sirovnjak ga je gledao kako radi. Pristao bi da gleda kako odnosi celu radnju.

2

»Neviđeno!...« reče Sirovnjak.
Motor je upravo stao. Klopoklopac začeprika oko klipa i okrete elisu da bi ga ponovo pokrenuo. Pri trećem obrtaju ona naglo krete te on nije imao vremena da povuče ruku.
Stenjući, poče da skakuće u mestu. Sirovnjak stade na njegovo mesto pa sad on zamaja elisu. Motor za tren oka krete ponovo. U maloj boci za gorivo videlo se kako vazdušni mehurići ulaze kroz ventil, kao kad puž bali, a preko dva otvora na dovodima ulje je sasvim lagano teklo.
Vetar od elise dunu dim iz izduvne cevi na Klopoklopca koji se ponovo približio. On pokuša da okrene ručicu kontraklipa, da bi podesio pritisak, i žestoko opeče prste. Zamlatara rukom i celu je stavi u usta.
»Jebem li ti!...« opsova.
Srećom, kroz prste se nije dobro razumelo. Opčinjen, Sirovnjak je pokušavao da prati pogledom kretanje elise i očne jabučice su mu se okretale u dupljama, ali je centrifugalna sila izbacivala očna sočiva napolje pa je video samo unutrašnju ivicu svojih kapaka, stoga se zaustavi. Teški sto za koji je bilo pričvršćeno malo aluminijumsko kućište motora podrhtavao je i tresao je celu sobu.
»Radi!« povika Sirovnjak.
I odmače se od stola pa zgrabi Klopoklopca za ruke. Oni zaigraše kolo, dok je plavi dim kuljao u sobu.
Iznenadivši ih usred jednog pogibeljnog skoka, zvonjava telefona jasno pokaza raspoloženje za proizvodnju piskavog zvuka koji podseća na zviždanje meduze. Zatečen usred leta, Klopoklopac pade pljoštimize na leđa, a Sirovnjak se glavačke zari u zemlju u saksiji u kojoj se nalazila jedna velika akademska palma.
Klopoklopac se podiže prvi i otrča da se javi. Sirovnjak se batrgao ne bi li se iskopao iz zemlje i napokon uspe da ustane sa saksijom, jer je palmu vukao za stabljiku misleći da mu je to vrat. Uvide zabludu tek kad mu se sva zemlja sasu za leđa.
Klopoklopac se vrati besan. Doviknu Sirovnjaku da zaustavi motor, jer je pravio paklenu buku. Sirovnjak priđe, zatvori dovod i motor se zaustavi uz zvuk zlobnog, suvog, udahnutog poljupca sa zadržanim dahom.
»Odlazim«, reče Klopoklopac. »Zove me jedan bolesnik.«
»Neki vaš klijent?«
»Ne, ali moram da idem.«
»Gnjavaža«, reče Sirovnjak.
»Vi možete ostati da puštate motor«, reče Klopoklopac.
»O, onda u redu, samo idite!« reče Sirovnjak.
»Vi ste zli«, reče Klopoklopac. »Svejedno vam je,«
»Savršeno.«

Sirovnjak se naže nad sjajni cilindar, lagano odvrnu klip i promeni mesto da bi ponovo pustio motor u rad. Ovaj krete u trenutku kad je Klopoklopac izlazio iz prostorije. Sirovnjak je promenio regulaciju pritiska i, frkćući besno, elisa odlepi sto iz tla; sve se skrši o naspramni zid. Na tu buku Klopoklopac se vrati. Kad vide šta je bilo, pade na kulena i prekrsti se. Sirovnjak se već molio.

3

Sluga Kornelija Srama uvede profesora Klopoklopca u sobu povređenog. Ovaj je, da mu prođe vreme, pleo neku žakar-mustru od Pola Klodela, koju je uzeo iz jednog broja časopisa *Katolička misao i hodočasnik na gomili*.

»Zdravo!« reče Klopoklopac. »Vi ste mi baš na smetnji.«

»Zar?« reče Kornelije. »To me veoma žalosti.«

»Vidim. Boli li vas?«

»Kuk mi je otišao u pet komada.«

»Ko vas je lečio?«

»Profastažon. Sada je vrlo dobro.«

»Zašto ste me onda pozvali?«

»Hteo sam nešto da vam predložim«, reče Kornelije.

»Idite vi u materinu!« reče Klopoklopac.

»Dobro«, reče Kornelije. »Idem.«

Pokuša da ustane i tek što stavi nogu na zemlju, kuk mu se ponovo slomi. On se načisto onesvesti. Klopoklopac se dokopa telefona i zatraži da pošalju bolnička kola da ga prenesu na njegovo odeljenje.

4

»Davaćete mu injekciju evipana svako jutro«, reče Klopoklopac. »Neću da se budi kad dođem na odeljenje. Stalno me gnjavi sa...«

On zastade. Stažista ga je pažljivo posmatrao.

»U stvari, to se vas ne tiče«, reče Klopoklopac. »Kako mu je kuk?«

»Stavili smo šrafove«, reče stažista. »One velike uzorke. Ima veličanstven prelom, tu na kuku.«

»Znate li ko je to Tunakuku?« upita Klopoklopac.

»Pa...« reče stažista.

»Ako ga ne znate, ne govorite o njemu. To je rumunski inženjer koji je pronašao izduvni uređaj za lokomotive.«

»A...?« reče stažista.

»Koji je kasnije usavršio Šaplon«, dopuni Klopoklopac. »Ali, na kraju krajeva, ni to vas se ne tiče.«

On ode od Kornelijeovog uzglavlja i prenese pogled na susedni krevet. Pošto ga nijedan bolesnik nije zauzimao, spremačica je bila na njega podigla stolicu da pospremi.

»Šta je toj stolici?« šaljivo upita Klopoklopac.

»Ima vatru«, reče stažista isto tako šaljivo.

»Vi se sa mnom sprdate, a?« reče Klopoklopac. »Stavite joj toplomer, baš da vidimo.«

On prekrsti ruke i sačeka. Stažista izađe iz sobe i vrati se sa ručnom bušilicom i toplomerom. Okrete stolicu naglavačke i stade da buši rupu pod sedištem. Jednovremeno je duvao na nju kako bi rasterao strugotinu.

»Požurite«, reče Klopoklopac. »Čekaju me.«

»Na ručak?« upita stažista.

»Ne«, reče Klopoklopac. »Da konstruišem jedan model „ping 903“. Veoma ste radoznali od jutros.«

Stožista se uspravi i posadi toplomer u rupu. Videlo se kako se živa grči, pa kako skače, prelazi stepene munjevitom brzinom i kako gornji kraj toplomera poče da se naduvava kao mehur od sapunice.

»Brzo ga izvucite...« reče Klopoklopac.

»Gospode!...« reče stažista.

Stvoreni balončić se nadu još malo a zatim začetak i pukotine prsnu blizu šipke i mlaz usijane žive pade na krevet. U dodiru sa njim čaršavi se osmudiše. Na belom platnu to je ocrtavalo uporedne linije koje su se ipak pružale ka jednoj barici od žive.

»Okrenite tu stolicu i stavite je u krevet«, reče Klopoklopac. »Pozovite gospođicu Zvečitikvu.«

Glavna sestra dojuri.

»Izmerite pritisak ovoj stolici«, reče Klopoklopac. Posmatrao je kako je stažista brižljivo poleže.

»Vrlo zanimljiv slučaj«, mrmljao je opet. »Ne drmusajte je tako, brate!...«

Besan, stažista je grubo rukovao stolicom isteravši iz nje jedan užasan škrip. Pošto ga Klopoklopac ošinu pogledom, on se užurba oko stolice nežnim pokretima profesionalnog gutača jaja.

5

»Više bih voleo da kljun bude izrezan iz jednog komada«, reče Sirovnjak.

»Ne«, odgovori Klopoklopac, »već s klasičnom oblogom od balze od 15 desetina; to će biti lakše.«

»Sa ovakvim motorom«, reče Sirovnjak, »gotov je ako naleti na nešto.«

»Izabraćemo neko mesto«, reče Klopoklopac.

Radili su obojica na jednom planu „pinga 903“ velikih razmera, koji je Klopoklopac prepravljao za motor.

»Biće opasno«, primeti Sirovnjak. »Bolje da se čovek ne nađe ispred njega.«

»Vi ste serator, Sirovnjak. Tim gore. Pa ja sam doktor, na kraju krajeva.«

»Dobro, prikupiću delove koji nam još nedostaju.«

»Uzmite dobre, a? Platiću šta treba.«

»Uzimam kao za sebe«, reče Sirovnjak.

»Ne!..- Uzmite kao za mene. Tako više volim. Vi imate loš ukus. Idem sa vama. Treba da obiđem svog bolesnika.«

»Hajdemo«, teče Sirovnjak.

Oni ustadoše i izadoše iz prostorije.

6

»Slušajte«, reče Kornelije Sram.

Govorio je nesigurnim i pomućenim glasom, a očni kapci su mu padali. Na Klopoklopčevom licu pojavi se izraz satrvenosti.

»Nije vam dovoljan evipan koji dobijate? Ipak biste hteli da počnete sa svojim čuvenim predlozima?«

»Ma ne!...« reče Kornelije. »Već... ta stolica...«

»Pa šta?« reče Klopoklopac. »Bolesna je. Lečimo je. Znate šta je bolnica, zar ne?«

»O!...« zastenja Kornelije. »Sklonite je!... Celu noć nije prestajala sa škripom...«

Stojeći pored Klopoklopca, i stažista je izgledao kao da je na ivici živaca.

»Je li istina?« upita ga profesor.

Stožista dade znak da jeste.

»Mogli bismo je zavrlačiti«, reče on. »To je stara stolica.«

»To je stolica stila Luj XV«, reče Klopoklopac. »A zatim, jesam li ja rekao da ona ima vatru ili ste to rekli vi?«

»Ja sam«, reče stažista.

Besneo je kad god bi se Klopoklopac bavio stolicom,

»Onda je lečite.«

»Ali ja ću da poludim!...« jeknu Kornelije.

»Tim bolje«, reče Klopoklopac. »Više mi nećete dosađivati sa svojim predlozima. Dajte mu opet injekciju«, dodade okrenuvši se stažisti i pokazujući na Komelija.

»Jao... Jao...« jadikovao je Kornelije. »Više ne osećam guzicu!...«

U tom trenutku iz stolice odjeknu užasan niz koščatih prasaka. Odvratan miris raširi se oko njenog kreveta.

»I ćelu noć tako...« promrmlja Kornelije. »Promenite mi mesto.«

»Već smo vas strpali u sobu sa samo dva kreveta, a vi niste zadovoljni!...« usprotivi se stažista,

»Sa dva kreveta i jednom stolicom što smrdi«, reče Kornelije.

»O, u redu«, reče stažista. »Uobražavate li da vi mirišete?«

»Budite učtivi sa mojim bolesnikom«, primeti Klopoklopac. »Šta je toj stolici? Da nije perforirajuće srastanje?«

»Mislim da jeste«, reče stažista. »A i pritisak joj je četrdeset devet.«

»Dobro«, reče Klopoklopac. »Znate šta vam preostaje da uradite. Do viđenja.«

Udari dobru čvrgu Kornelijevom nosu da bi ga zasmejao i izađe. Sirovnjak ga je čekao zbog „pinga 903“.

7

Sirovnjak je nervozno žvakao usne. Pred njim je bio list hartije prekriven proračunima i jednačinama dvadeset i šestog stepena, nerešenim i neodlučnim. Klopoklopac je špartao kroz sobu i, kako bi izbegao okretanje, vraćao se koračajući unazad kad god bi stigao do zida obojenog u krpeljasto modro.

»Ovde je nemoguće«, ustvrdi Sirovnjak posle dužeg ćutanja.

»Sirovnjače«, reče Klopoklopac, »vi uvek splasnete kao luftbalon.«

»Nema dovoljno prostora. Ići će četiri mere u minutu. Shvatate li?«

»Pa šta?« reče Klopoklopac.

»Treba pronaći neku pustinju.«

»Ali ja sam prinuđen da ostanem da se brinem o bolesnicima.«

»Izdejtstvuajte da vas naimenuju za kolonijalnog lekara.«

»To je blesavo. Neprestano bih lutao od sela do sela i nikad ne bih imao vremena za „pinga“.«

»Uzmite odmor.«

»To se ne radi.«

»Onda ne možemo!...«

»Pa šta onda!...« reče Klopoklopac.

»To mu je!...« odgovori Sirovnjak.

»O, briga me!... Idem u bolnicu... Nastavite sa proračunima.«

On siđe niza stepenice, prođe kroz cilindrično predsoblje i izađe. Kola su ga čekala ispred rešetkastog pločnika. U stvari, od smrti jedne njegove omiljene klijentkinje uopšte više nije primao i ograničio se na rad u bolnici.

Kad uđe u Kornelijevu sobu na krevetu koji je pripadao stolici zateče jednu plavu momčinu. Ovaj ustade kad ga ugleda.

»Zovem se Ana«, reče. »Dobar dan, gospodine.«

»Sad nije vreme za posete«, primeti stažista koji je ulazio sa profesorom.

»On sve vreme spava«, reče Ana, »Moram da budem tu dok se ne probudi.«

Klopoklopac se okrete i pogleda stažistu.

»A šta je to vama?«

»O, proći će.«

Stožisti su se ruke tresle kao pera u električnom zvoncu a oči su mu se podvukle crnilom sve do sredine lica.

»Niste spavali?«

»Ne... to je zbog stolice...«

»A? Nije dobro?«

»Kakva drolja!...« reče stažista.

Stolica se pokrenu i krenu i opet je počinjalo da zaudara. Stažista besno pođe dva koraka unapred, ali mu Klopoklopac stavi ruku na mišicu.

»Smirite se«, reče mu.

»Ne mogu više!... Ona me zeza!«

»Jeste li joj dali gusku?«

»Neće ništa da uradi«, požali se stažista. »Samo joj je do praštanja, škrife, groznice i do toga da mi prdi pod nos.«

»Budite pristojni«, teče Klopoklopac. »Odmah ćemo se pobrinuti za nju. A vi?« nastavi on obraćajući se Ani.

»Želeo bih da razgovaram sa gospodinom Sramom. U vezi sa mojim ugovorom. «

»Ne vredi sa mnom govoriti o tome... nisam u toku.«

»Gospodin Sram vam nije ništa predlagao?«

»Gospodin Sram je toliko brbljiv da ga uspavljujem od jutra do mraka.«

»Oprostite«, reče stažista. »Uspavljujem ga ja.«

»U redu«, reče Klopoklopac. »Vi... ako baš hoćete.«

»Meni su njegovi predlozi poznati«, reče Ana. »Mogu vam ih reći.«

Klopoklopac pogleda stažistu i dade mu neki znak. Stažista preturi po džepu. Stajao je iza Ane.

»Zar? Zanimljivo«, reče Klopoklopac. »Počnite onda!«

Stožista izvuče iz džepa veliku štrcaljku i zabode iglu posred masnog tkiva Aninog bicepsa. Ovaj pokuša da se bori, ali uskoro odjednom zaspao.

»Gde da ga stavim?« upita stažista, jer je Anu bilo teško držati.

»Snađite se«, reče Klopoklopac. »Idem da obiđem sale. Sram će se bez sumnje probuditi.«

Stožista raširi ruke i Ana skliznu na zemlju.

»Mogu da ga stavim na mesto ove stolice...« natuknu on.

Stolica odvrati nizom podsmešljivih praskanja.

»Ostavite je na miru«, reče Klopoklopac. »Ako vas uhvatim da joj dosađujete...«

»Dobro«, reče stažista. »Onda ću ga ostaviti tu.«

»Kako hoćete.«

Profesor popravi svoju belu bluzu i izađe gipkim i nečujnim korakom. Iščeznu u lakiranom hodniku.

Kad je ostao sam, stažist lagano priđe stolici i obuhvati je pogledom iz kojeg je izbijala zloba. Bio je tako umotan da su mu se kapci svaki čas sklapali. Uđe jedna bolničarka.

»Jeste li joj dali gusku?« reče stažista.

»Jesam«, reče bolničarka.

»Pa?«

»Pa ona ima drvene gliste. A jednom je i sama ustala. Ona hoda dižući istovremeno obe noge s jedne strane. To je neprijatno videti. Zgrozila sam se.«

»Poslušaću je«, reče student. »Dajte mi čisto rublje.«

»Evo«, reče bolničarka.

Nije imao snage čak ni da joj zavuče ruku među noge, iako je, kao i obično, raskopčala bluzu. Ona mu ljutilo pruži ubrus i ode mašući emajliranom posudom. Stažista sede na krevet i otkri stolicu. Trudio se da ne diše jer je praštala iz sve snage.

Kad se Klopoklopac vratio sa obilaska sala, stažista je i sam spavao opružen popreko na Ani, u podnožju Kornelijeovog kreveta. Profesor primeti nešto neobično u izgledu susednog kreveta i hitro otkri stolicu stila Luj XV. Noge su joj bile ukrućene. Ostarila je za dvadeset godina. Postala je hladna, nepomična i stila Luj XVI. Krivine na njenom naslonu, zategnute i ispravljene, odavale su koliko je njen ropac morao biti mučan. Profesor zapazi beličasto plavkastu boju drveta i, okrenuvši se, snažno udari nogom stažistu po glavi, ali se ovaj ne pomeri. Hrkao je. Profesor kleče pored njega i prodrma ga.

»Kako to? Vi spavate?... Šta ste to učinili?...«

Stažista zakrča i otvori jedno žiličasto oko.

»Šta je to sa vama?« ponovi Klopoklopac.

»Injekciju sam sebi...« promrmlja stažist »Epivan isto. Mnogo pospan.«

On zatvori oko uz potmulo hrkanje.

Klopoklopac ga protrese jače.

»A stolica?«

Stažista se lagano i podrugljivo nasmeja.

»Strihnin.«

»Gade!...« reče Klopoklopac. »Sad samo preostaje da se uspravi na noge i oplete slamom.«

On ustade uvređen. Stažista je spavao snom srećnika. Ana i Kornelije takode. Klopoklopac zevnu. Pažljivo podiže stolicu i stavi je uz donji kraj kreveta. Ona poslednji put krenu blago i mrtvo, i on sede na nju. Glava mu se klatila levo desno i baš kad se zaustavi u ugodnom položaju neko zakuca na vrata. Profesor ne ču, pa Anđel zakuca ponovo i uđe.

Klopoklopac uperi u njega dve jabučice, staklaste i potpuno bezizrazne.

»Nikad neće moći da poleti«, mrmljao je.

»Šta kažete?« učtivo upita Anđel.

Doktor je imao muke da se otrgne snu, On načini golem napor od više kilograma i uspe da nešto kaže.

»Nikad jedan „ping 903“ neće imati mesta za letenje u ovoj zemlji. Časna Klopoklopčeva reč!... Previše je drveća.«

»Ali ako pođete sa nama?« reče Anđel.

»S kojima vama?«

»Sa Anom i sa mnom i sa. Stenkom.«

»Kuda to?«

»U Egzopotamiju.«

Morfejevi velovi se odškrinuše iznad Klopoklopčeve lobanje i Morfej lično mu baci jedan kamačak tačno na meko teme. On se potpuno rasani.

»Bogamu! Pa to je neka pustinja!«

»Da«, reče Anđel.

»To mi baš treba.«

»Onda važi?«

»Ma kakvi bakrači?« reče profesor koji više nije razumevao.

»Napokon. Gospodin Sram vam je nešto predlagao? «

»Gospodin Sram me masira«, reče Klopoklopac. »Već osam dana mu dajem injekcije evipana da budem na miru.«

»Ali on je samo hteo da vam ponudi mesto glavnog lekara logora u Egzopotamiji.«

»Kakvog logora? Kad?«

»Logora železnice koja će se tamo graditi. Za mesec dana. Trebalo bi da pođemo sutra, Ana i ja i Stenka.«

»Ko je Stenka? «

»Jedna prijateljica.«

»Zgodna?«

Klopoklopac se pridiže. Razveselio se.

»Da«, reče Anđel. »Bar za mene.«

»Vi ste zaljubljeni«, ustvrdi profesor.

»O nel« reče Anđel. »Ona voli Anu.«

»Ali vi volite nju?«
»Da«, teče Anđel. »Zato i treba da Ana voli nju pošto ona voli njega; biće joj potaman.«
Klopoklopac se počesa po nosu.
»Hm, to je vaša stvar« reče on. »Ali čuvajte se takvog razmišljanja. Znači, mislite da tamo ima mesta za puštanje »pinga 903«?
»Koliko vam drago.«
»Kako to znate?«
»Ja sam inženjer«, reče Anđel.
»Divno!«
Profesor pritisnu na zvonce kraj Kornelijeveg uzglavlja.
»Čekajte«, reče Anđelu. »Udesićemo da se probude.«
»Kako to?«
»Oh!...« ustvrdi Klopoklopac »pomoću injekcije, ništa lakše od toga.«
On ućuta i razmisli.
»Na šta mislite?« upita ga Anđel.
»Udesiću da sa mnom pođe i moj stažista«, reče Klopoklopac. »On je pošten momak...«
Osećao se neudobno na stolici, ali ipak nastavi.
»Nadam se da će imati mesto i za Sirovnjaka. On je vrlo dobar mehaničar.«
»Sigurno«, reče Anđel.
Zatim uđe bolničarka sa svim što je potrebno za injekcije.

PRELAZ

Sad je umesno da se načas zaustavimo, jer će ovo da se zapetlja i u uobičajenim poglavljima. Može se znati i zašto: već postoji jedna devojkica, jedna zgodna devojkica. Doći će i druga, a u takvim okolnostima ništa ne može potrajati.

Da nije tako, bez sumnje bi češće bilo veselo; ali sa devojkama postoji potreba za tužnim; ne zato što ga one vole - tako bar kažu - nego što tužno ide uz njih. Uz one lepe. O ružnim ne bismo mogli govoriti: dovoljno je što ih ima. Uostalom, sve su one lepe.

Jedna će se zvati Bakrena a druga Lavanda, dok će imena izvesnih doći kasnije; ali ne u ovoj knjizi niti u istoj priči.

U Egzopotamiji će biti mnogo ljudi zato što je to pustinja. Ljudi vole da se okupljaju u pustinji jer u njoj ima mesta. Oni tamo pokušavaju da ponovo čine stvari koje su činili na svim drugim mestima, a koje im tamo izgledaju nove: jer pustinja predstavlja dekor u kome sve ispada lepo, naročito ako je sunce, po pretpostavci, obdareno posebnim svojstvima.

Pustinja se često upotrebljava. Artur Edington je odredio način prikupljanja svih lavova koje ona sadrži: dovoljno je samo prosejati pesak i lavovi će ostati na cedilu. Jedan deo ovog postupka - onaj najzanimljiviji - jeste drmusanje. Naposletku lepo imamo sve lavove na cedilu sita. Ali Edington je zaboravio da ostaje i šljunka. Mislim da ću, s vremena na vreme, govoriti o šljunku

STAV PRVI

Taj postupak pruža znatne prednosti, a njegova ekonomičnost, združena sa svojstvima vlakana, čini taj metod izuzetno zanimljivim!
(Rene Eskuru: *Hartija. Knjižara Arman Kolen, 1941, str. 84*)

1

Tada, pošto je ogladneo, Atanagora Porfirogenet odloži arheološki čekić i, veran svojoj krilatici (*sit tibi terra levis*)/laka ti zemlja bila/, uđe u svoj šator da ruča, ostavivši unutra turčijatski čup čiju je dezinkrustaciju upravo privodio kraju.

Zatim, čitaočeve lagodnosti radi, ispuni sledeću dole navedenu in extenso listu podataka, ali samo štampanim slovima.

Rast: 1 m 65

Težina: 69 kilogram sila

Kosa: proseda

Sistem preostale maljavosti: slabo razvijen

Godine: neodređene

Lice: duguljasto

Nos: sasvim prav

Uši: univerzitetskog tipa, nalik na uske amfore

Odelo: zapušteno a džepovi razvaljeni usled bezobzirnog nabijanja

Ostale oznake: bez ikakvog značaja

Navike: sedelačke osim u vreme prelazaka.

Pošto ispuni tu listu, pocepa je, jer mu uopšte nije bila potrebna, imajući u vidu da je od svoje mladosti upražnjavao sokratovsku vežbicu prostački nazvanu: upoznaj sebe sama

Atin šator je bio napravljen od jednog komada naročito skrojenog platna, snabdevenog okruglim prozorčićima na pojedinim mudro izabranim tačkama i počivao je na tlu pomoću cilindričnih kočica od bazukinog drveta, koji su mu omogućavali da čvrsto i zadovoljavajuće prileže uza zemlju.

Iznad te platnene prostorije bila je zategnuta jedna druga platnena prostorija na odgovarajućoj udaljenosti, pričvršćena posredstvom konopaca privezanih za metalne klince koji su sve to odvodili u zemlju kako bi se izbeglo neprijatno brujanje.

Podizanje tog šatora, sjajno izvedeno brigom Martina Salića, Atanagorine desne ruke, pribavljalo je posetiocu, uvek slučajnom, skup osećanja zavisnih od kakvoće i izoštrenosti njegovih urođenih sposobnosti, ali je obećavalo budućnost. U stvari, pokrivao je samo površinu od šest kvadratnih metara (i razlomke, jer je šator dolazio iz Amerike, a Anglosaksonci izražavaju palcima i stopama ono što drugi mere metrima: što je Atanagoru navelo da kaže: u zemljama gde stopalo gospodari bilo bi dobro da se metar razbaškari) i bilo je još puno mesta sa strane.

Martin Salić, koji se tu u okolini bavio ispravljanjem okvira svoje lupe, koji se iskrivio usled jednog preteranog uvećanja, pridruži se svome gazdi pod šatorom. Sad i on ispuni listu: na nesreću, pocepa je prebrzo kako bismo imali vremena da je prepíšemo, ali sačekaćemo ga na krivini.

»Poslužite jelo, Martine«, zamoli arheolog, koji je zaveo gvozdenu disciplinu u svom logoru za iskopavanje./proizvedeci na taj način indukovanu struju pomoću koje je, preko solenoida, dobijao osvetljenje./

»Da, učitelju«, odgovori Martin bez ispraznog truda da bude originalan.

On stavi poslužavnik na sto i sede preko puta Atanagore; dva čoveka bučno izukrštaše svoje petoprste viljuške, ubadajući složno u veliku konzervu zgusnutog gulaša, koju je crni sluga Dipon maločas otvorio.

Crni sluga Dipon pripremao je u kuhinji drugu kutiju konzerve za večernji obed. Trebalo mu je najpre da u mnogo vode sa obrednim začinicima spusti žilavo mumijino meso da se kuva na svećanim zakletvama i marljivo održavanoj vatri u usijanom stanju. Zatim, da tu smesu destiluje, da kukuruznim brašnom napuni plehanu kutiju kalajisanu

hranom kuvanom u mnogo vode, ne propustivši pri tom da izlije mnogo vode u mali slivnik; a onda da lepkom, kao gvožđem, zalije poklopac, i to je činilo kutiju konzerve za večernji obed.

Dipon, sin vrednih zanatlija, ubio ih je kako bi napokon mogli da se zaustave i počivaju u miru. Izbegavajući javna čestitanja, živeo je postrani životom vernika i bogomoljca nadajući se da će ga pred smrt papa posvetiti, kao oca de Fukoa, propovednika krstaškog turizma. Po pravilu, on se uglavnom prsio, a trenutno je užurbano radio gomilajući iverje na nesigurno uravnoteženu vatru, nadevajući udarcima kosira vlažne sipe čije je mastilo bacao svinjama pre no što bi ih utopio u mineralogičkoj vodi koja je ključala u vedru sastavljenom od tesnospojivih latica crvenosrce lalaste magnolije. U dodiru sa ključalom vodom sipe su dobijale lepu indigo boju; svetlost vatre odbijala se na uzdrhtalu površinu, bacajući na kuhinjsku tavanicu odsjaje u obliku plave konoplje, ali čiji se miris jedva razlikovao od mirisa losiona sa aromom »Patrel«, koji možemo naći kod svakog dobrog frizera, a naročito kod Andrea i Gustava.

Diponova senka pretrčavala je odaju ćoškastim i isprekidanim pokretima. Čekao je da Atanagora i Martin završe obed da bi raspremio sto.

Međutim, Martin je svom učitelju pričao priču u obliku dijaloga o jutrašnjim događajima.

»Šta ima novo?« reče Atanagora.

»Ništa novo u vezi sa sarkofagom«, teče Martin. »Nema ga.«

»Kopanje se nastavlja?«

»Nastavlja. U svim pravcima.«

»Sveščemo to na samo jedan smer, kad budemo mogli.«

»Upozorava se na jednog čoveka u ovom kraju«, — reče Martin.

»Šta radi?«

»Stigao je 975-icom. Zove se Bogoljub Duduk.«

»Ah«, uzdahnu Atanagora, »najzad su pokupili jednog putnika...«

»On je nameštenik«, reče Martin. »Pozajmio je pisaći sto i piše pisma.«

»Od koga je pozajmio pisaći sto?«

»Ne znam. Izgleda da naporno radi.«

»Čudno.«

»U vezi sa sarkofagom?« reče Martin.

»Slušajte, Martine, ne navikavajte se na pomisao da ćemo svakog dana pronalaziti po jedan sarkofag.«

»Ali još nismo pronašli nijedan!...«

»To samo dokazuje da su retki«, zaključio Atanagora.

Martin obeshrabreno zavrte glavom.

»Ama baš ništa od ovog zemljišta« reče.

»Tek smo ga načeli«, primeti Atanagora. »Vama se previše žuri.«

»Izvinite, učitelju« reče Martin.

»Nije važno. Ispisacete mi dvesta redova za večeras.«

»Iz čega, učitelju?«

»Prevedite mi na grčki letrističku pesmu Isidora Isua. Uzmite neku podužu.«

Martin odgurnu stolicu i izađe. Imao je posla za najmanje do sedam sati uveče, a bila je velika pripeka.

Atanagora završi obed. Izlazeći iz šatora, uze opet svoj arheološki čekić; bilo mu je stalo da okonča dezinkrustaciju svog turcijatskog ćupa, ali nameravao je da požuri; ličnost imenovanog Bogoljuba Duduka počinjala je da ga zanima.

Na dnu pozamašnog ćupa od grubog porcelana bilo je naslikano oko koje su krečnjak i silicijum bili napola prekrili. Lakim i tačnim udarcima Atanagora je odvaljivao okamenjene ljuste, oslobađajući dužicu i zenicu. Viđeno celo, bilo je to prilično lepo plavo oko, pomalo oštro, sa prijatno povrnutim trepavicama. Atanagora je radije gledao na drugu stranu ne bi li se sakrio od upornog pitanja koje je sadržavao izraz tog keramičkog suočenja. Kada je čišćenje bilo gotovo, on napuni ćup peskom da više ne gleda oko, promućka ga i razbi udarivši više puta čekićem, zatim pokupi razbacane parčiće. Tako je ćup zauzimao vrlo malo mesta i mogao je da uđe u kutiju standardnog oblika ne narušavajući pravilnost učiteljeve zbirke. On izvuče iz džepa posudu o kojoj je reč.

Pošto to uradi, Atanagora napusti čučeci stav i krenu pretpostavljenim pravcem ka Bogoljubu Duduku. Ako se ovaj pokaže sklon arheologiji, zaslužuje da mu se obrati pažnja. Nepogrešivo čulo koje je arheologa vodilo u njegovim postupcima nije propustilo da ga upravi ka pravom mestu. Sedeći zaista za pisaćim stolom, Bogoljub Duduk je telefonirao. Ispod njegove leve podlaktice Ata vide podmetač čiji je upijač već nosio tragove silnog rada; gomilu pisama ispred njega spremnu za slanje i, u jednoj korpi, već primljena poštu.

»Znate li gde se ovde može ručati?« upita Bogoljub pokrivajući rukom mikrofon čim spazi arheologa.

»Vi previše radite«, odgovori Atanagora. »Sunce će vas ubiti.«

»Ovo je čaroban kraj«, ustvrdi Bogoljub. »Ima mnogo posla.«

»Gde ste našli ovaj pisači sto?«

»Pisači sto se uvek nade. Ja ne mogu da radim bez stola.«

»Došli ste 975-icom?«

Bogoljubov sagovornik mora da je postajao nestrpljiv, jer se mikrofon u Bogoljubovoj ruci snažno prope. Gadno se osmehujući, Bogoljub ščepa jednu čiodu iz pernice i zabode je u malu crnu rupu. Mikrofon se ukruti i on mogade da ga položi na aparat.

»Šta rekoste?« zapita Bogoljub.

»Rekao sam: stigli ste 975-icom?«

»Da. Prilično je udobna. Njom idem svaki dan.«

»Ovde vas nikad nisam video.«

»Ne idem ovom 975-icom svaki dan. Kao što sam vam već rekao, ovde ima mnogo posla. Uzgred, da li biste mogli da mi pokažete gde se može ručati?«

»Neki restoran se valjda može pronaći«, reče Atanagora. »Priznajem da se od dolaska ovamo nisam time bavio. Pomeo sam zalihe a može se i pecati na Žiglionu.«

»Otkad ste ovde?«

»Od pre pet godina«, objasni Atanagora.

»Onda treba da poznajete ovaj kraj.«

»Prilično dobro. Radim više pod njim. Ima čudesnih siluro-devonskih nabora. Volim i neke zakutke iz pleistocena u kojima sam naišao na tragove grada Glira.«

»Nije mi poznato«, reče Bogoljub. »A gore?«

»Za to treba pitati Martina da vas vodi«, reče Atanagora. »On je moj pomoćnik.«

»Je li peder?« upita Bogoljub.

»Jeste«, reče Atanagora. »Voli Dipona.«

»Svejedno mi je«, reče Bogoljub. »Tim gore po Dipona.«

»Vi ćete ga namučiti«, reče Ata »i on mi neće kuvati.«

»Pa postoji i restoran...«

»Jeste li sigurni?«

»Pođite sa mnom«, reče Bogoljub. »Odvešću vas do njega.«

On ustade, vrati stolicu na mesto. U žutom pesku bilo je lako postići da stoji pravo.

»Ovaj pesak je čista stvar«, reče Bogoljub. »Mnogo mi se dopada ovo mesto. Nema nikad vetra?«

»Nikad«, potvrdi Atanagora.

»Ako siđemo niz ovu dinu naići ćemo na restoran.«

Duge zelene trave, krute i uvoštene, šarale su tlo končastim senkama. Stopala dvaju hodača nisu pravila nikakav šum i dubila su kupaste otiske blago zaokrugljenih obrisa.

»Ovde se osećam kao drugi čovek«, reče Bogoljub. »Vazduh je vrlo zdrav.«

»Nema vazduha«, reče Atanagora.

»To sve pojednostavljuje. Pre nego što sam došao ovamo, bio sam katkad stidljiv.«

»Izgleda da vas je to prošlo«, reče Atanagora. »Koliko vam je godina?«

»Ne mogu vam kazati brojku«, reče Bogoljub. »Ne sećam se početka. Sve što bih mogao da učinim jeste da ponovim nešto što su mi rekli a u šta nisam siguran. Radije neću. Sve u svemu, još sam mlad.«

»Dao bih vam dvadeset osam godina«, reče Atanagora.

»Zahvaljujem vam«, reče Bogoljub »Ne znam šta bih s njima. Sigurno ćete naći nekoga kome bi to činilo zadovoljstvo.«

»O, dobro!« reče Ata.

Bio je malčice uvreden.

Dina se sada spuštala okomito a druga, isto tako visoka, zaklanjala je okerasti vidik. Nadolazeće manje dine pravile su nabore ocrtavajući tesnace i prolaze kroz koje se Bogoljub zaputio bez ikakvog oklevanja.

»Prilično je daleko od mog šatora«, reče Ata.

»Nije to ništa«, reče Bogoljub. »Vratićete se našim tragom.«

»Ali ako smo pogrešili put u odlasku?«

»Pa dobro, u povratku ćete zalutati i gotovo.«

»To je nezgodno«, reče Ata.

»Ne bojte se. Ja sigurno znam gde je. Eno, pogledajte.«

Iza poveće dine Atanagora ugleda italijanski restoran: vlasnik Lulo Barizone. Zvani Lulaš. Zavesa od crvenog platna veselo su se isticale na lakovanoj boji drvenih zidova. Belo lakovanoj. Da budemo tačni. Ispred cokle od svetlih cigala neumorno je cvetao divlji broć u lakiranim saksijama. Rastao je i na prozorima.

»Ovde će nam biti vrlo dobro«, reče Bogoljub. »Mora da imaju sobe. Reći ću da mi prenesu ovamo pisaći sto.«

»Ostaćete ovde?« reče Ata.

»Gradićemo železničku prugu«, reče Bogoljub. »Pisao sam mom preduzeću zbog toga. Jutros mi pade na pamet.«

»Ali nema putnika«, reče Atanagora.

»Vi, putnici, mislite da železnica bez vas ne može?«

»Ne«, reče Atanagora. »Očigledno ne.«

»Dakle, pruga se neće pohabati«, reče Bogoljub. »Stoga se u predračunu troškova korišćenja nikad neće morati da vodi računa o dotrajalosti materijala. Shvatate li?«

»Ali to je samo jedna stavka u bilansu«, primati Atanagora.

»Šta se vi razumete u poslove, a?« grubo odvrati Bogoljub.

»Ništa«, reče Atanagora. »Ja sam samo arheolog.«

»Onda hajdete na ručak.«

»Već sam ručao.«

»U vašim godinama«, reče Bogoljub, »trebalo bi da ste u stanju da ručate dvaput.«

Oni stigoše do staklenih vrata. Na pročelju je celo prizemlje bilo zastakljeno i videli su se redovi malih čistih stolova i stolica od bele kože.

Bogoljub gurnu jedno krilo vrata i zvonce se grozničavo prenu. Desno, iza velikog šanka, Lulo Barizone, koga su zvali Lulaš, čitao je velikoslovni jezik iz nekih novina. Imao je na sebi lepu belu potpuno novu bluzu i crne pantalone i otkopčan okovratnik, jer je ipak bilo relativno toplo.

»Faće la barba u sedam ura s'to matinjo?«/jeste li se brijali jutros u sedam?/ upita on Bogoljuba.

»Da«, odgovori Bogoljub.

Iako nije znao kako se to piše, razumeo je narečje negde s Mediterana.

»Dobro«, odgovori Lulaš. »Hoćete ručati?«

»Da. Šta ima?«

»Sve što se može naći u jedan ristorante terrestre e diplomatico« /zemaljskom i diplomatskom restoranu/ odgovori Lulaš sa izvanrednim italijanskim akcentom.

»Minestrone?«

»I minestrone i špageti a la Bolognese.«

»Avanti!« reče Atanagora da bi ostao u istom tonu.

Lulo iščeze prema kuhinji, Bogoljub izabra jedan sto kraj prozora i sede.

»Hteo bih da vidim vašeg pomoćnika«, reče. »Ili vašeg kuvara. Kako hoćete.«

»Imate vremena.«

»Nije sigurno«, reče Bogoljub. »Imam mnogo posla. Znae, uskoro će ovde biti mnogo sveta.«

»Divno«, reče Atanagora. »Ala će lepo da se živi. Hoćemo li priređivati primanja?«

»Šta vi nazivate primanjem?«

»To je pomodno poselo«, objasni Atanagora.

»Ma nemojte!« reče Bogoljub. »Kao da ćemo imati vremena za priređivanje primanja!«

»O, do moga!« reče Atanagora.

Odjednom se oseti razočaranim. Skide naočari i pljunu na njih da očisti stakla.

SASTANAK

*Ovom spisku se može takođe dodati sulfat amonijaka, osušena krv i zahodsko đubrivo.
(Iv Anri: Vlknaste biljke, Kolen, 1924)*

1)

Poslužitelj, kao i obično, stiže prvi. Sastanak Administrativnog saveta bio je predviđen za pola jedanaest. Trebalo je da otvori dvoranu, rasporedi pepeljare ispred svakog podmetača i, nadohvat ruke savetnicima, skaredne slike mestimično poprskane dezinfekcionim sredstvom, jer je većina ove gospode patila od zaraznih kožnih bolesti, pa da naslone stolica poreda u savršene paralele oko stranica okruglog stola. Tek što se razdanjivalo, jer je poslužitelj hramao, pa je morao sebi da predvidi mnogo vremena. Bio je obučen u staro kicoško odelo od gustog svilenog serža tamnozeleno boje, a oko vrata je nosio pozlaćen lanac sa izgraviranom pločicom na kojoj je onaj ko je to hteo mogao pročitati njegovo ime. Kretao se trzajima i sakata noga mu je spiralno vitlala po vazduhu pri svakom njegovom isprekidanom koraku.

On dohvati iskrivljeni ključ plakara za pribor i prevali nešto prostora prema uglu prostorije koja se graničila sa mestom sastanka gde su se ostavljale sve te vrlo neophodne stvari. Žurio se uz glasno stenjanje. Pregrada otkri police, kaćiperski ukrašene hartijom sa nazubljenim ivicama koju je u neko davnašnje doba islikao Leonardo da Vinči. Pepeljare su bile poslagane jedna na drugu u neupadljivom redu, koji je bio pre sugerisan no nametnut, ali što se tiče duha, strog. Skaredne razglednice raznih oblika, neke višebojne, bile su raspoređene u raznovrsne pregrade. Poslužitelj je, manje-više, poznavao sklonosti gospode iz Saveta. Nasmeši se krajičkom oka kad po strani ugleda mali bezazleni svežanj u kome je skupio sve one koje su se njemu lično dopadale, pa napravi pokret kao da će otkopčati šlic, ali pri dodiru sa njegovom neutješnom spravom smrači mu se naborano lice. Pomisli na datum i seti se da tu neće naći ništa ozbiljno pre no što proteknu dva meseca, U njegovim godinama to i nije bilo tako loše, ali u sećanje mu se vrati trenutak kada je to mogao da radi čak i do dva puta nedeljno. Ta uspomena mu povraća malo veselosti i prljavi uglovi njegovih usta u obliku kokošijeg šupka ocrtaše nešto kao začetak osmeha, dok mu je u mutnim očima žmirkala zločesta svetlost. Uze šest potrebnih pepeljara i postavi ih na japanski poslužavnik sa staklenim dnom, kojim se obično služio za tu vrstu prenosa. Zatim, oslanjajući se na spisak priboden rajsnadlom na krilo vrata, izabra slike jednu po jednu, po četiri za svakog. Seti se, nemajući potrebe da proverava, da predsednik najviše voli ciklične grupe sa dvostrukim vezama, što je bila posledica njegovih studija hernije, i pogleda prvu sliku sa divljenjem, jer je zaista prikazivala akrobatsko dostignuće. Ne zadržavajući se više, on saučesnički zatrese glavom i brzo završi sa izborom.

2)

Baron Medo od Žanpolana vozio se kolima prema mestu zasedanja Saveta.

3)

Oko četvrt do deset stigle su istovremeno tri ličnosti koje poslužitelj pozdravi s poštovanjem. Nosili su lake tašne od jedva malo potamnele svinjske kože, odela sa tikitima na preklop i maštovite, mada i prikladne prsluke boja usklađenih sa tkaninom odela, kao i bolero šešire. Razgovarali su veoma ozbiljno jezikom prošaranim jasnim i odlučnim promenama tona, podižući brade prilično visoko, mašući desnom rukom koja nije držala tašnu. Može se primetiti, ne sudeći unapred o nastavku događaja, da su se dve od tih tašni otvarale jednim rajsferšlusom raspoređenim na njihove tri strane, dok je poslednja igrala ulogu šarke. Treća, sa drškom, bila je grdna sramota za svog vlasnika koji je svaka tri minuta upozoravao da planira da u toku popodneva nabavi tašnu istovetnu sa drugim dvema, i samo pod tim uslovom su vlasnici drugih dveju nastavljali da s njim razmenjuju odlučne promene tona.

4)

Ostalo je da stignu još dva člana, ne računajući barona Medu od Žanpolana koji se vozio kolima prema mestu zasedanja Saveta.

Jedan, Agata Marion, uđe u zgradu u deset sati i dvadeset sedam minuta. Zaustavi se, okrete i u svetlu vrata netremice zagleda u vrh svoje desne cipele koji mu je neki gnjavator ogrebao; sjajna koža nosila je brazgotinu i bilo je užasno videti odignuti trouglasti krajičak kože, koji je bacao senku različitu po obliku, budući da je vodila računa o prividnom obrisu stvari. Agata Marion uzdrhta i jednim pokretom ramena, oteravši treptaje u obliku ježuraca koji su mu se muvali među plećkama, okrete se ponovo. Produži, reče vrataru dobar dan u prolazu i prva mu noga zađe u jedva materijalan pravougaonik vrata Saveta, minut pre određenog vremena.

5)

Baron Medo od Žanpolana išao je tri metra iza njega. Poslednji je kasnio i sednica poče bez njega. To je sve skupa pet osoba i jedan poslužitelj, kao i jedno lice u zakašnjenju, a to međutim zajedno sačinjava recimo sedam; da li u zaokrugljenim brojkama? Na nesreću, ne, jer za broj manji od deset postoji samo jedna okrugla brojka: nula, a ona nije isto što i sedam.

»Gospodo, otvaram sednicu. Dajem reč izvestiocu, koji će vam izložiti, mnogo bolje no što bih to ja lično umeo, napredovanje našeg posla od poslednje sednice.«

»Gospodo, podsećam vas da naše Društvo, osnovano na inicijativu tehničkog direktora Bogoljuba Duduka, ima za cilj stvaranje i korišćenje železnice u Egzopotamiji.«

»Ja nisam tog mišljenja.«

»Ma jeste, prisetite se lepo.«

»Da, istina. Pomešao sam...«

»Gospodo, od naše poslednje sednice primili smo od direktora Duduka niz značajnih studija koje su tehničke službe Društva proučile u svim pojedinostima. Iz toga proizlazi potreba da se Bogoljubu Duduku hitno pošalju upravno osoblje i izvršioци.«

»Na kraju poslednje sednice sekretar je bio zadužen za zapošljavanje i sad će nam izneti rezultate koraka koje je preduzeo.«

»Gospodo, obezbedio sam našem preduzeću saradnju jednog od najistaknutijih tehničkih stručnjaka u železničkoj struci.«

»Ja nisam tog mišljenja.«

»De, vi dobro znate da ne govori o tome!«

»A! Dobro!«

»Naimenovao sam Kornelija Srama.«

»Je li to sve?«

»Na žalost, Kornelije Sram je bio žrtva automobilske nesreće. Međutim, zahvaljujući neprekidnim merama preduzimanim od tog datuma, uspeo sam da istaknutog tehničara kao što je g. Sram zamenim jednim veoma zaslužnim inženjerom. Štaviše, ubijajući jednim udarcem dve muve i jednog komarca, uspeo sam da ugovor potpišu još jedan daroviti inženjer i jedna sekretarica. Pogledajte kartu broj četiri g. Agate Mationa; slika desno gore ima profil, mada izobličćen radnjom koju obavlja, vidno istovetan sa profilom pomenute sekretarice.«

»Gospodo, dodajte sliku redom.«

»Ja nisam tog mišljenja.«

»Vi nam tračite vreme sa tim svojim neprestanim upadicama.«

»Oprostite, mislio sam na nešto drugo.«

»A izvršiocima?«

»Obavljeni posao izgleda dobro.«

»Gospodo, danas sam takođe najmio jednog lekara i jednog stažistu čija će prisutnost bili dragocena kad nezgode na poslu budu dostigle pun učinak.«

»Ja nisam tog mišljenja.«

»A izvršiocima?«

»Kao posledica dogovora koji je na licu mesta potpisao direktor Duduk, hranu i smeštaj tehničkog osoblja direkcije obezbeđivaće restoran 'Barizone'.«

»Gospodo, obavljeni rad sekretara pokazao se već plodnim. Obaveštavam vas, između ostalog, da mi jedan moj nećak, Robert Gunjan di Peslo, izgleda sjajna ličnost da se prihvati funkcije komercijalnog direktora ovog posla. Predlažem da prepustite njemu brigu oko toga da sam sebi odredi primanja i da povede svoju sekretaricu.«

»Odlično.«

»Što se tiče tehničkog osoblja, njemu bismo mogli odrediti ovde važeća primanja uvećana za terenski dodatak.«

»Ja nisam tog mišljenja.«

»Najzad je i on jednom u pravu.«

»Šta je tehnički stručnjak? To ne zahteva posebne odlike. Dovoljno je mehanički primenjivati već poznate stvari kojima vas nauče.«

»Nema terenskog dodatka.«

»Neki mali terenski dodatak.«

»O tom pitanju treba razmisliti.«

»Gospodo, sednica je završena.«

»Vratite mi moju kartu.«

»Nismo razgovarali o izvršiocima.«

»O tome treba razgovarati na narednoj sednici.«

»Ja nisam tog mišljenja.«

Svi ustadoše, ko u klin ko u ploču, i ne baš mnogo skladno, u metežu, napustiše dvoranu. Poslužitelj ih pri prolasku pozdravi i vukući svoj pomahnitali krak sporo priđe mestu pokojnog sastanka, koje je smrdelo od nesnosnih isparenja.

III

Čini se da je sasvim dokazano da mala deca i mladunci životinja sisaju sve što im dođe do usta, i da ih treba naučiti da sisaju na pravom mestu.

(Lord Raglan: Zabrana rodoskrvnuća, Pijo, 1935, strana 29)

Ani se činilo da mu je kofer pretežak; pitao se nije li pogrešio što se pretrpao izvesnim brojem proizvoda drugorazredne potrebe. Nije sebi odgovarao iz čiste neiskrenosti i zbog toga promaši poslednji stepenik namazanog stubišta. Noga mu izlete napred a u propratnom pokretu desna ruka baci kofer kroz staklo gornjeg zastakljenog dela vrata. Brzo se podiže, jednim skokom prođe kroz vrata i prihvati kofer dok je padao s druge strane. Savi se od težine i, pod naporom koji je obavljao, vrat mu nabreknu i otkide sjajno metalno dugme na kragni, koje je kupio pre pet godina na jednom kermesu u dobrotvorne svrhe. Kravata mu se odmah razlabavi za više santimetara i sve je trebalo ponovo uraditi. On dohvati kofer, po cenu užasnog napora baci ga s druge strane gornjeg zastakljenog dela vrata, otrča nazatke da ga prihvati na početku stepenica i brzo se uspe poslednjih deset stepenika unazad. Sa olakšanjem uzdahnu kad oseti da mu se kravata ponovo steže i da mu dugme na kragni ponovo golica Adamovu jabučicu.

Ovog puta izađe iz kuće bez zapreka i skrete kako bi išao pločnikom.

I Stenka je izlazila iz svog stana i žurila da stigne na železničku stanicu pre nego što mašinovoda ispali hitac iz pištolja u znak polaska. Štednje radi, Državne železnice su i upotrebljavale stari vlažni barut i pritiskale oroz pola sata ranije da bi pucanj opalio otprilike u željenom času; ali ponekad bi odjeknuo skoro odmah. Izgubila je mnogo vremena na oblačenje za put; učinak je bio izuzetan.

Iz otvora na lakom čupavom vunenom kaputu virila je haljina boje zelene kao lipa, vrlo jednostavnog kroja. Noge su joj bile čvrsto utegnute u par finih najlon čarapa a cipele sa španglom od riđe kože priljubljivale su joj se uz nežna stopala. Kofer, koji joj je nosio njen mali brat, išao je za njom na nekoliko koraka; brat je dobrovoljno došao da joj pomogne i, za nagradu, Stenka mu je poverila ovaj odgovorni posao.

Tu nedaleko zijao je metro, uvlačeći u svoje crne čeljusti grupe neopreznika. Povremeno su se stvari odvijale u obrnutom smeru i on bi mučno povraćao hrpe bleđih i smanjenih osoba koje su na odelu nosile zadah utrobe čudovišta koje je užasno smrdelo.

Stenka je okretala glavu levo-desno tražeći očima neki taksi, jer ju je pomisao na metro užasavala. Uz zvuk usisavanja, ovaj pred njenim očima upi pet osoba od kojih tri sa sela, jer su nosile korpe sa guskama, i ona morade da stisne oči ne bi li se povratila. Nije bilo ni jednog jedinog taksija na vidiku. Talas kola i autobusa koji se valjao niz strmu ulicu izazivao je u njoj neprestanu vrtoglavicu. Njen braca je sustiže baš u trenutku kad je sva slomljena htela da pusti da podmukle stepenice ape i nju, i uspe da je zadrži uhvativši je za skut haljine. Taj njegov pokret razotkri divne Stenkine butine i muškarci popadaše onesvešćeni; ona se vrati sa kobnog stepenika i, u znak zahvalnosti, poljubi svoga bracu. Na njenu sreću, telo jednog od onih kojima je pozlilo pade pred točkove jednog slobodnog taksija čije gume prebledеше i koji se zaustavi.

Stenka pritrča, dade vozaču adresu i uhvati kofer koji joj je njen braca dobacio. On je gledao kako odlazi a ona mu je desnom rukom slala poljupce kroz zadnje staklo ispred kojeg je visilo grozno plišano kuće.

Karta za rezervaciju mesta, koju je Anđel sinoć uzeo, nosila je karakteristične brojeve a obaveštenja koja su joj dali pet službenika zaredom slagala su se sa opštom predstavom koju je stekla proučavajući natpise. Stoga bez muke pronađe svoj kupe. Ana je upravo bio stigao i stavljao je svoj kofer u mrežu; lice mu je bilo znojavo; sako mu je već počivao iznad sedišta i Stenka se kroz prugasti puplin njegove vunene košulje divila njegovim bicepsima. On je pozdravi ljubeći je u ruku i oči su mu blistale od zadovoljstva.

»Divno! Stigli ste na vreme!«

»Ja uvek stižem na vreme.«

»Ipak, vi niste navikli da radite.«

»O!« reče Stenka. »Nadam se da neću morati da se prebrzo navikavam na to.«

On joj pomože da smesti stvari, pošto je ona još uvek držala kofer.

»Izvinite. Gledao sam u vas...«

Stenka se nasmeši. Mnogo joj se dopadalo ovo izvinjenje.«

»Ana...«

»Šta?«

»Je li ovaj put dug?«

»Veoma dug. Posle treba ići na brod, pa opet na voz, a i onda ćemo kroz pustinju kolima.«

»To je divno«, reče Stenka.

»To je zaista divno.«

Oni sedoše na klupu jedno uz drugo.

»Tu je Anđel...« reče Ana.

»A!...«

»Otišao je da potraži nešto za čitanje i za jelo.«

»Kako može da misli na jelo dok smo nas dvoje ovde...« progundā Stenka.

»To na njega ne ostavlja isti utisak.«

»On mi je veoma drag«, reče Stenka, »ali on uopšte nije poetičan.«

»Pomalo je zaljubljen u vas.«

»Onda ne bi trebalo da misli na stvari za jelo.«

»Ne verujem da on na to misli sebe radi«, reče Ana, »Možda je tako, ali ne verujem.«

»Ja ne mogu da mislim ni na šta drugo do na ovaj put... sa vama...«

»Stenka...« reče Ana.

Govorio je sasvim tiho.

»Ana...«

»Hteo bih da vas poljubim.«

Stenka ne reče ništa, ali se malo odmače.

»Sve kvarite«, reče ona. »Vi ste kao i svi muškarci.«

»Zar biste više voleli da vam kažem kako na mene uopće ne delujete?«

»Niste poetični.«

U glasu joj se osećalo razočaranje.

»Ne može se biti poetičan sa zgodnom devojkom kao što ste vi«, reče Ana.

»Vi biste onda poželeli da poljubite bilo koju blesavicu. Baš sam to i mislila.«

»Ne budite takvi, Stenka.«

»Kakva?«

»Takva... zla.«

Ona se malo primače, ali osta napućena.

»Nisam ja zla.«

»Vi ste božanstveni.«

Stenka je mnogo želela da je Ana poljubi, ali trebalo ga je malo podučiti. Ne treba im se prepuštati.

Ana je nije dodirivao, nije hteo da je zbrzi. Ne treba sve odjednom. A onda, bila je veoma osetljiva. Veoma slatka. Tako mlada. Dirljiva. Ne treba je poljubiti u usta. To je prostački. Već milovati, slepoočnice, možda oči. Blizu uha. Najpre treba da joj stavi ruku oko struka.

»Nisam ja božanstvena.«

Ona napravi pokret kao da će da ukloni ruku koju joj je Ana stavio oko struka. On joj se malčice odupre. Da je to htela, on bi je uklonio.

»Dosađujem vam?...«

Ona to nije htela.

»Ne dosađujete mi. Vi ste kao i svi drugi.«

»Nije istina.«

»Čovek tako dobro zna šta ćete učiniti.«

»Ne«, reče Ana, »neću vas poljubiti ako ne želite.«

Stenka ne odgovori i obori oči. Anine usne bile su sasvim blizu njene kose. Govorio joj je na uvo. Osećala je njegov dah, lak i suzdržavan; ona se ponovo odmače.

Ana to nije voleo. Poslednji put u automobilu sve mu išlo kao po loju... I ona se prepustila. Ali tu, odjednom, to njeno džangrizanje. Ne može čovek svaki put da pregazi nekoga kad poželi da poljubi neku devojkicu. Da bi je doveo u stanje prijemčivosti. On se odlučno približi, uhvati je za glavu i priljubi usne na Stenkin zarumenjeni obraz. Ne pritiskajući. Opirala se malo. Ne zadugo.

»Ne...« promrmlja ona.

»Nisam hteo da vam dosađujem«, reče Ana u jednom dahu.

Ona malo okrete lice i prepusti mu usta. Ugrize ga igre radi. Tako veliki momak. Treba i njih naučiti. Ona začu šuškanje oko vrata i ne menjajući položaj pogleda šta je. Bila su to Anđelova leđa; odlazio je niz hodnik vagona.

Stenka je milovala Anu po kosi

IV

....Odsad ću ovakve stvačice stavljati samo mestimično, j«r to postaje gnjavaža.
(Boris Vijan: Neobjavljene misli)

Šišao je putem profesor Klopoklopac u ličnom vozilu, jer je u Egzopotamiju odlazio sopstvenim sredstvima. Proizvod tih sredstava, blizak krajnosti, čitao je svaki opis, ali jedan od njih podiže rukavicu i ishod je sledeći:

Tu je bilo: desno i spreda jedan točak,
spreda i levo jedan točak,
levo i pozadi jedan točak,
pozadi i desno jedan točak,
u sredini i u ravni iskošenoj za 45 % u odnosu na ravan određenu sa tri

centra tih točkova (u kojoj se događalo da se nađe i četvrti), peti točak koji je Klopoklopac nazvao upravljačem. Pod uticajem ovog, celina je na trenutke imala zajedničke pokrete a to je sasvim prirodno.

Unutra, između plehanih pregrada i livenog gvožđa, moglo bi se nabrojati mnoštvo drugih raznih točkova, ali tek pošto se prsti potpuno umažu uljem.

Navešćemo još gvožđe, tkaninu, far, ulje, oblasno gorivo, grejač, trap nazvan zadnji, klipove pritkaše, prenosne poluge, radilicu, magmu i stažistu koji sedi pored Klopoklopca i čita jednu lepu knjigu: *Život Žila Gufea* od Žaka Lustaloe i Nikole. Neobičan vešto smišljen uređaj proistekao iz korenosekača beležio je trenutno neposrednu brzinu celine, a Klopoklopac je motrio na njemu pripadajuću iglu.

»Dobro gura« reče stažista podižući pogled.

On ostavi knjigu i uze drugu iz džepa.

»Da«, reče Klopoklopac.

Njegova žuta košulja sijala je od radosti na suncu koje je udaralo u lice.

»Bićemo tamo večeras«, reče stažista, listajući brzo svoju novu knjižicu.

»Vraga...« odgovori Klopoklopac. »Uopšte još nismo stigli. A mogu se još umnožiti i zamke.«

»Čime umnožiti?« reče stažista.

»Ničim«, reče Klopoklopac.

»Onda ih neće ni biti«, reče stažista, »zato što nešto pomnoženo ničim uvek daje ništa.«

»Masirate me«, reče Klopoklopac. »Gde ste to naučili?«

»Iz ove knjige«, reče stažista.

Bio je to kurs aritmetike od Brašea i Dimarkea. Klopoklopac ga istrže iz stažistovih ruku i baci napolje. On potonu u jarku uz veliki snop blještavih munja.

»Gotovo je«, reče stažista. »Braše i Dimarke će sigurno umreti.«

I zaplaka gorko.

»Prošli su oni kroz sito i rešet«, reče Klopoklopac.

»Ma nemojte«, reče student. »Svi vole Brašea i Dimarkea. To što vi radite je bacanje čini. To je kažnjivo po zakonu.«

»A davati injekcije strihnina stolicama koje vam ništa nisu učinile?« surovo reče profesor. »To nije kažnjivo po zakonu, a?«

»Nije to bio strihnin«, zajeca stažista. »Već metilensko plavilo./Boja sa antiseptičnim svojstvima (Prim. prev.)/«

»To je isto«, reče Klopoklopac. »Prestanite da me razdražujete. To će vam uvek izići na nos. Ja sam vrlo zao.«

On se nasmeja.
»Istina je«, reče stažista.
On šmrknu i obrisa se rukavom ispod nosa.
»Vi ste jedan prljavi starkelja«, reče on.
»Takav sam namerno«, odgovori Klopoklopac. »Iz osvete. Tako je otkad je umrla Hloja./Junakinja Vijanovog romana Pena dana, koju je profesor Klopoklopac lečio (Prim. prev.)/«
»O, ne mislite više na to!« reče stažista.
»Prinuđen sam.«
»Zašto onda i dalje nosite žute košulje?«
»To se vas ne tiče«, reče Klopoklopac. »Evo još jedne rečenice koju vam ponavljam petnaest puta dnevno, a vi ipak terate dalje.«
»Mrzim vaše žute košulje«, reče stažista. »Kad čovek u to gleda po ceo dan, živ ispropada.«
»Ja ih ne gledam«, reče Klopoklopac.
»Znam«, reče stažista. »Ali ja?«
»Briga me za vas«, reče Klopoklopac. »Jeste li potpisali ugovor, a?«
»Je li to ucena?«
»Ma ne. Istina je da ste mi bili potrebni.«
»Ali ja sam neznalica u medicini.«
»Slažem se«, potvrdi profesor. »To je činjenica. Vi ste u medicini neznalica. Štaviše, rekao bih da ste škodljivi. Ali meni je potreban snažan momak da obrće elisu na malim modelima.«
»To nije teško«, reče stažista. »Mogli ste da uzmete bilo koga. To kreće sa četvrt obrta.«
»Mislite, a? Za eksplozivni motor slažem se: ali ja ću ih praviti i od kaučuka. Znete li vi šta znači sklopiti motor od kaučuka sa tri hiljade obrtaja?«
Stažista se uzvrpolji na sedištu.
»Postoje razni sistemi«, reče. »Pomoću bušilice ni to nije ništa.«
»Bez bušilice«, reče profesor. »To kvari elisu.«
Stažista se natmuri i svom uglu. Više nije plakao. Progundā nešto.
»Šta?« reče Klopoklopac.
»Ništa.«
»Ništa«, reče Klopoklopac, »daje uvek ništa.«
On se ponovo nasmeja videvši kako se stažista, praveći se da spava, okreće prema vratima i veselo pevajući pritisnu na papučicu za gas.
Sunce je prešlo deo svog puta i njegovi zraci su padali iskosa na kola koja bi posmatraču postavljenom u odgovarajuće uslove izgledala sjajna na crnoj osnovi, jer je Klopoklopac tako primenjivao načela ultramikroskopije

V

Brod je išao duž mola da bi dobio brzinu i prešao sprud. Bio je krcat građom i ljudima za Egzopotamiju i skoro je dodirivao dno kad bi se, po nesreći, našao između dva talasa. Na brodu su Ana, Stenka i Anđel zauzeli tri neudobne kabine. Komerrijalni direktor Rober Gunjan di Peslo nije putovao: trebalo je da on dođe čim gradnja železničke pruge bude završena. Zasad će svoje prinadležnosti primati ne napuštajući svoje staro mesto.

Na međupalubi kapetan je trčkao tamo-amo tražeći svoj levak za izdavanje naredbi; nije uspevao da ga se dočepa, a kad bi lađa nastavila da ide u tom pravcu bez novih naredbi razbila bi se o Čigru, greben čuven sa svoje okrutnosti. Najzad spazi spravu skrivenu iza jedne gužve od konopaca, kako vreba trenutak da prođe neki galeb pa da se na njega baci. Kapetan je zgrabi i odgalopira kroz unutrašnji hodnik, zatim se pope uza stepenice koje ga odvedoše pravo na palubu, pa još više, na kapetanski most. Bilo je i vreme, jer su upravo upozoravali na Čigru.

Veliki penušavi talasi kotrljali su se jedni za drugima i lađa se valjala, skoro neprimetno, ali u pogrešnom pravcu, ne onom na kursu, stoga joj to nije pomagalo da dobije brzinu. Svež vetar, zasićen opnokrilcima i jodom, uletao je kormilaru u ušne zavoje proizvodeći zvuk blizu povišenog re, sladak kao pesma morske šljuke.

Posada je natenane varila čorbu od sipine unutrašnje kosti koju je kapetan, u znak posebne naklonosti, dobio od vlade. Neoprezne ribe glavačke su jurišale na brodski trup i tupi udarci koji su iz toga proizlazili nisu propuštali da zagolicaju neke putnike kojima je to bilo prvo putovanje, a naročito Didiša i Olivu. Olivu, Marinovu kćerku, i Didiša, Karlovog sina. Marin i Karlo su dva izvršioca koja je najmila Kompanija. Imali su oni i drugu decu, ali su ih privremeno dobro posakrivali po ćoškovima lađe, jer su imali još dosta toga da vide, na lađi i na samima sebi. Poslovođa Arlan je takođe putovao. Jedan pravi gad.

Pramac je mleo pod sobom talase kao tučak za kašu, jer komercijalni oblici broda nisu bili namenjeni samo brzini. No utisak koji je to činilo na duše posmatrača ostajao je ipak otmen, budući da je morska voda slana i da so sve prečišćava. Galebovi su, kako i valja, neprestano krešitali i igrali se oštro zaokrećući oko velike katarke, a zatim se svi poredaše na četvrti križak levo gore, da posmatraju kako prolazi jedan morski gavran koji je isprobavao let na leđima.

U tom trenutku Didiš je išao na rukama da bi se pokazao Olivi i, videvši to, morski gavran se zbuni; hteo je da uzleti, a uputio se u pogrešnom pravcu. Opali dobro glavom o pod kapetanskog mosta. To proizvede oštar zvuk. On zatvori oči, jer ga je bol primoravao da namiguje, i prokrvari iz kljuna. Kapetan se okrete i pruži mu musavu maramicu sležući ramenima.

Oliva je videla kako je morski gavran pao. Potrča da pita može li se uzeti u ruke. Didiš je još uvek išao glavom nadole i reče Olivi da gleda šta će sad uraditi, ali Oliva više nije bila tu. On stade na noge i bez prenemaganja odvali pozamašnu, ali dobro odmerenu psovku; zatim pođe za Olivom, ali bez žurbe, jer one su te koje preteruju. Lupao je prljavom šakom po brodskoj ogradi otprilike svaka dva koraka i to je odjekivalo celom dužinom lepim treperavim zvukom; od toga mu istovremeno pade na pamet da nešto otpeva.

Kapetan je mnogo voleo da mu dolaze na mostić da mu smetaju, pošto se užasavao žandara, a razgovor sa njim je po pravilu bio zabranjen. On se nasmeši Olivi. Merkao je njene lepo izvajane noge, njenu pravu plavu kosu, njenu pretesnu majicu sa dve male izbočine spreda, koje joj je pre tri meseca poklonila dobra vila. Lađa je baš u tom trenutku plovila pored Čigre, te kapetan prinese levak ustima da izda naredbe. Hteo je da izazove divljenje kod Olive i Didiša, čija se glava pojavljivala u dnu gvozdениh lestvica. On poče da viče vrlo glasno. Oliva nije razumela šta govori, a morskog gavrana je već strahovito bolela glava.

Kapetan ostavi levak i okrete se deci smešeci se zadovoljno.

»Koga to zovete, gospodine?« reče Oliva.

»Zovi me kapetan«, reče kapetan.

»Ali«, ponovi Oliva, »koga vi zovete?«

»Brodolomnika«, objasni kapetan. »Ima jedan brodolomnik na Čigri.«

»Šta je to Čigra, kapetane?« upita Didiš.

»To je ovaj veliki greben«, reče kapetan.

»On je stalno tu?« upita Oliva.

»Ko?« reče kapetan.

»Brodolomnik«, objasni Didiš.

»Naravno«, reče kapetan.

»Zašto?« upita Oliva.

»Zato što je blesav«, reče kapetan, »a i zato što bi bilo veoma opasno otići po njega.«

»Ujeda li?« upita Didiš.

»Ne«, reče kapetan, »ali je veoma zarazan.«

»Šta mu je?«

»Ne zna se«, reče kapetan.

On ponovo prinese levak ustima i viknu u njega, a morske mušice popadaše na sto sidrometa unaokolo.

Oliva i Didiš su bili naslonjeni na ogradu kapetanskog mosta. Gledali su kako se velike meduze okreću oko sebe praveći vrtloge u koje su se hvatale neoprezne ribe; taj metod su pronašle australijske meduze, a tada je na obali bio na velikom glasu.

Kapetan odloži levak pored sebe i zabavi se gledajući kako Olivinu kosu vetar deli belom crtom na okrugloj glavi. Suknja joj se ponekad dizala do butina i bučno šibala vazduh obavijajući joj se oko nogu.

Tužan što se na njega ne obraća pažnja, morski gavran bolno zastenja. Oliva se odjednom seti zbog čega je došla na kapetanski most i okrete se prema sirotom ranjeniku.

»Kapetane«, reče ona, »mogu li da ga uzmem?«

»Naravno«, reče kapetan, »ako se ne plašiš da te ujede!«

»Ali ptica ne ujeda«, reče Oliva.

»Ha! Ha! Hal« reče kapetan. »Pa to nije obična ptica!«

»Šta je to?« upita Didiš.

»Ne znam«, reče kapetan, »a baš to i dokazuje da nije obična ptica, jer obične ptice ja znam: postoje svraka, muhotrk, sidrolet, pleter, ušur, kopcovica, prijateljac, blesprda, pevljak, zelenak obalski, džabaroš i školjkar; osim toga, mogu se navesti i galeb i obična kokoš, koju na latinskom zovu *cocota deconans*.

»Au!...« promrmlja Didiš. »šta vi sve znate, kapetane.«

»Znam zato što sam naučio«, reče kapetan.

Oliva je ipak uzela u naručje morskog gavrana i uljuljkivala ga pričajući mu gluposti da bi ga utešila. On se sav zadovoljan ušuškavao u svoje perje i preo kao tapir.

»Vidite, kapetane«, reče ona. »On je veoma mio.«

»Onda je to kopcovica«, reče kapetan. »Kopcovice su ljupke ptice, to je iz godišnjaka.« Polaskan time, morski gavran poče da drži glavu ljupko i otmeno, i Oliva ga pomilova.

»Kad ćemo stići, kapetane?« upita Didiš, koji je voleo puce, ali ne baš toliko.

»Daleko je«, reče kapetan. »Znaš, treba da prevalimo još dobro parče. Kud idete vas dvoje?«

»Idemo u Egzopotamiju«, reče Didiš.

»Sto mu jada!« oceni kapetan. »Za tu muku dodacu još jedan okret točka.«

On učini kao što je i rekao i Didiš mu zahvali.

»Roditelji su vam na brodu?« upita kapetan.

»Jesu«, odgovori Oliva, »Karlo je Didišev tata a moj tata je Marin. Ja imam trinaest godina a Didiš ima trinaest i po.«

»A! A!« teče kapetan.

»Oni će sagraditi železničku prugu koja će biti samo njihova.«

»A i mi idemo tamo.«

»Vi ste batlije«, reče kapetan. »Da mogu, pošao bih sa vama. Dosta mi je ovog broda.«

»Zar nije zabavno biti kapetan?«

»O, ne!« reče kapetan. »To je posao kao u poslovođe.«

»Arlan je pravi gad«, ustvrdi Didiš.

»Dobićeš grdnju«, reče Oliva. »To ne treba da se kaže.«

»Nije to ništa«, reče kapetan. »Ja neću prepričavati. Ta muškarci smo.«

On pomilova Olivu po zadnjici. Ona je bila polaskana što je poistovećena s muškarcem i primi to kao znak prijateljstva uobičajen među muškima. Kapetan je bio sav crven u licu.

»Pođite sa nama, kapetane«, predloži Didiš. »Njima će sigurno biti drago ako im se pridružite.«

»Jeste«, reče Oliva, »to će biti zabavno. Prićaćete nam o gusarskim pustolovinama i igraćemo se pristajanja.«

»Dobra zamisao!« reče kapetan. »Misliš li da si dovoljno jaka za to?«

»O, razumem«, reče Oliva. »Opipajte mi mišice!«

Kapetan je privuče sebi i izmesi joj ramena.

»Može da prođe«, reče on.

Govorio je teško.

»Ona je devojka«, reče Didiš. »Neće moći da se bije.«

»Po čemu vidiš da je devojka?« reče kapetan. »Nije valjda po ove dve majušne stvarčice ovde.«

»Koje stvarčice?« upita Didiš.

»Ove...« reče kapetan.

On pipnu da bi pokazao Didišu,

»Nisu one baš tako male«, reče Oliva.

Pošto spusti zaspalog morskog gavrana pored sebe, ona se isprsi da bi pokazala.

»Pa i nisu«, promrmlja kapetan. »Nisu tako male.«

Dade joj znak da priđe.

»Ako ih svako jutro vučeš«, reče on stišavajući glas, »postaće još veće.«

»Kako?« reče Oliva.

Didišu se nije dopadalo što kapetan tako crveni i što mu vene iskaču po čelu. On pogleda na drugu stranu sa izrazom nelagodnosti.

»Ovako...« reče kapetan.

A zatim Didiš začu kako Oliva zaplaka dok ju je onaj štipao a ona se otimala i vide kako je kapetan drži nanoseći joj bol. On dohvati levak i iz sve snage udari kapetana po licu, a ovaj pusti Olivu psujući.

»Gubite se, nevaljalci mali!...« dreknu kapetan.

Ostao je trag na mestu gde je Didiš nišaneći gađao. Dok su joj krupne suze tekle niz obraze, Oliva se držala za grudi tamo gde ju je kapetan uštinuo. Ona siđe niz gvozdene lestvice. Didiš za njom; bio je vrlo ljut, besan i uvređen, ne znajući tačno zbog čega, i imao je osećaj da su ga nasamarili. Morski gavran, kojeg je kapetan šutnuo, prelete im iznad glava i sruši se pred njih. Oliva se saže i uze ga. Još uvek je plakala. Didiš je zagrlji oko vrata a drugom rukom ukloni žutu kosu koja joj se lepila za mokro lice, pa je poljubi u obraz što je nežnije mogao. Ona presta da plače i pogleda Didiša, pa obori oči. Držala je morskog gavrana sasvim uza se, a Didiš je stiskao nju grleći je jednom rukom.

VI

Anđel je stigao na palubu. Brod je sada bio na pučini i vetar široko duvao mu je uzduž; to je stvaralo krst, što je prirodna pojava, jer papino carstvo ne papka u mestu.

Ana i Stenka su se maločas zatvorili u jednu od svojih kabina pa je Anđel više voleo da ode; bilo je ipak prilično iscrpljujuće misliti na nešto drugo. Ana je i dalje bio isto onako dobar prema njemu. Najstrašnije je što je takva bila i Stenka. Ali njih dvoje u jednoj jedinjoj kabini neće govoriti o Anđelu. Oni neće razgovarati. Neće... Možda ako... A možda će...

Anđelu je srce prilično jako udaralo, jer je mislio na Stenku bez ičega, onakvu kakva je bila dole u kabini sa Anom, inače ne bi zatvorili vrata.

Ona je već nekoliko dana gledala Anu na način veoma neprijatan za Anđela, očima istim kao u Ane kad ju je ljubio u autu, strašnim, malo zamagljenim očima, očima koje su balile, sa kopcima kao zgnječanim cvetovima, pomalo izmrvljenih sunderastih prozirnih latica.

Vetar je pevao u krilima galebova i kačio se za stvari koje su nadvisivale palube brodova, ostavljajući male repove od pare kod svake izbočine, nalik peru Everesta. Sunčevo oko je samo sebe zaslepljivalo, jer se njegov sjaj odbijao od žmirkavog i mestimično belog mora. Mirisalo je vrlo prijatno na paprikaš od tunjevine i na morske školjke dozrele na vrućini. Klipovi mašine istrajno su drndali i trup je pravilno podrhtavao. Plavi dim dizao se iznad ljuspastog krova kupole za provetravanje, rasterećujući sobu za mehaničare, i odmah se raspršivao na vetru. Anđel je video sve to; putovanje morem malo razgali čoveka, a onda mu meko šušketanje vode, razbijanje pene o kobilicu broda, krici i lepet krila galebova udariše u glavu, te mu se krv olakša i, uprkos Ani koji je dole bio sa Stenkom, u žilama mu sve zaiskri kao u šampanjcu.

Vazduh je bio svetložute i isprano plave tirkizne boje. Ribe su nastavljale da s vremena na vreme udaraju o trup. Anđel bi voleo da siđe i vidi da li one opasno ulubljuju već izandale plehove. Ali otera tu misao i već mu pred očima više nisu bile Anina i Stenkina slika, jer je ukus vetra bio divan a crni katran na palubi imao je sjajne pukotine kao čudljive žilice na listu. On ode do prednjeg dela broda i htjede da se nalakti na brodsku ogradu. Oliva i Didiš, nagnuti preko nje, gledali su smešne mlazeve bele pene koji su lepili pramcu bele brkove na bradu; čudnog li mesta za brkove. Didiš je još uvek držao Olivu zagrljenu a vetar je šio kose dvoje dece pevajući im svoju pesmu na uvo. Anđel stade i nasloni se pored njih. Oni primetiše njegovu prisustvo i Didiš ga pogleda sa podozrenjem koje se posle postepeno ublaži; na Olivinim obrazima Anđel vide suve tragove suza, a ona se još uvek pomalo useknjivala u rukav.

»Pa«, reče Anđel, »jeste li zadovoljni?«

»Nismo«, reče Didiš. »Kapetan je jedan matori slon.«

»Šta vam je uradio?« upita Anđel. »Oterao vas sa svog mosta?«

»Hteo je da povredi Olivu«, reče dete. »Uštinuo ju je tu.«

Oliva stavi ruku na naznačeno mesto i snažno šmrknu.

»Još uvek me boli«, reče ona.

»Matora svinja«, reče Anđel.

Bio je besan na kapetana.

»Udario sam ga levkom po njušci«, primeti dečko.

»Jeste«, reče Oliva, »bilo je smešno.«

Ona se nasmeja sasvim tiho, a i Anđel i Didiš se nasmejaše zamišljajući kapetanovo lice.

»Ako pokuša ponovo«, reče Anđel, »potražite me. Razbiću mu nos.«

»Vi«, primeti Didiš, »vi ste bar drugar.«

»On je hteo da me poljubi«, reče Oliva, »Osećao se na crno vino.«

»Nećete valjda i vi da je uštinete?...«

Didiš se odjednom uznemirio. Ne treba pre nagljivati sa tim odraslima.

»Ne boj se«, reče Anđel. »Ja je neću uštinuti i neću pokušati da je poljubim.«

»O«, reče Oliva, »meni je drago da me vi poljubite, ali ne i da me uštinete, to boli.«

»Meni«, primeti Didiš, »meni uopšte nije stalo da poljubite Olivu. I ja to mogu vrlo dobro da uradim...«

»Ljubomorani si, a?« reče Anđel.

»Uopšte nisam.«

Didiševi obrazi dobiše lepu purpurnu boju i on odlučno pogleda iznad Anđelove glave. Iskrivio je vrat pod veoma neugodnim uglom. Anđel se nasmeja. On dohvati Olivu pod miške, podiže je do sebe i poljubi u oba obraza.

»Eto«, reče spuštajući je, »sad smo drugari. Stisni mi hvataljku«, reče Didišu.

Ovaj nerado pruži svoju prljavu šapu, ali se razvedri kad vide Anđelovo lice.

»Iskorišćavate to što ste stariji od mene, ali na kraju krajeva, baš me briga. Ja sam je poljubio pre vas.«

»Čestitam«, reče Anđel. »Ti si muškarac od ukusa. Nju je veoma prijatno poljubiti.«

»Idete li i vi u Egzopotamiju?« upita Oliva.

Više je volela. da se govori o nečem drugom.

»Da«, reče Anđel. »Ja sam zaposlen kao inženjer.«

»Naši roditelji su«, reče ponosno Oliva, »izvršioći.«

»Oni obavljaju sav posao«, dopuni Didiš. »Uvek kažu da inženjeri sami ne bi ništa mogli da urade.«

»U pravu su«, potvrdi Anđel.

»A zatim, tu je i poslovođa Arlan«, zaključila Oliva.

»To je jedan pravi gad«, opisa Didiš.

»Videćemo«, reče Anđel.

»Vi ste jedini inženjer?« upita Oliva.

Tada se Anđel seti da su Ana i Stenka zajedno dole u kabini i vetar zahladne. Sunce se sakri i lađa se zaljulja jače. Krici galebova postade nasrtljivi.

»Ne...« reče s naporom. »Ide i jedan moj prijatelj. On je dole...«

»Kako se zove?« upita Didiš.

»Ana«, odgovori Anđel.
»Baš smešno«, primeti Didiš. »To nije nikakvo ime.«
»To je lepo ime«, reče Oliva.
»To nije nikakvo ime«, ponovi Didiš. »Baš je šašavo, badža sa nikakvim imenom.«
»Šašavo je«, reče Anđel.
»Hoćete li da vidite našeg morskog gavrana?« predloži Oliva.
»Ne«, reče Anđel, »bolje je da se ne budi.«
»Jesmo li vam rekli nešto što vam se nije dopalo?« upita blago Oliva.
»Ma ne«, reče Anđel.
On položi ruku na Olivinu kosu i pomilova okruglu glavu, pa onda uzdahnu.
Gore je sunce oklevalo da se vrati.

VII

....i nije uvek loše sipati malčice vode u vino...

(Marsel Veron: Rasprava o zagrevanju izdavač Dino, tom 1, str. 145)

Na vrata Bogoljuba Duduka lupali su već dobrih pet minuta. Bogoljub je gledao na sat da bi izračunao koliko je vremena potrebno da mu istekne strpljenje i, kad bi šest minuta i deset sekundi, on ustade, strahovito tresnuvši pesnicom o sto.

»Uđite«, riknu on besno.

»Ja sam«, reče Atanagora, gurnuvši vrata. »Smetam li vam?«

»Naravno«, reče Bogoljub. Činio je natčovečanske napore da se savlada.

»Odlično«, reče Atanagora, »tako ćete se sećati moje posete. Jeste li videli Dipona?«

»Ma ne, nisam video Dipona.«

»O«, reče Atanagora, »vi preterujete! Gde je on onda?«

»Pa bogamu!« reče Bogoljub. »Tucam li ja Dipona ili ga tuca Martin? Pitajte Martina!«

»Dobro! To je sve što sam hteo da znam«, odgovori Ata. »Znači, još niste uspeli da zavedete Dipona?«

»Slušajte, ja nemam vremena za gubljenje. Inženjeri i građa stižu danas i meni je sva ta bakara/-hazardna igra kartama (Prim.prv.)/ već do guše.

»Govorite kao Barizone. Mora da ste vrlo uticajni.«

»Boli me briga za vas«, reče Bogoljub. »Zato što sam, na nesreću, kao Barizone, izbacio jedan diplomatski izraz odmah morate da me optužujete da sam uticajan. Uticajan? Pa vi me zasmelijavate!«

Bogoljub se zacereka. Ali Atanagora ga je gledao i to ga ponovo razbesne.

»Umesto što tu stojite«, reče, »bolje bi bilo da pomognete da se sve pripremi za njihov doček.«

»Šta da se pripremi?« upita arheolog.

»Da im se pripreme kancelarije. Oni ovde dolaze da rade. Kako mislite da rade bez kancelarija?«

»Ja sasvim lepo radim i bez kancelarije«, reče Atanagora.

»Radite? Vi?.., Uostalom... Shvatate li vi da bez kancelarije nema ozbiljnog rada, a?«

»Ja imam utisak da radim isto koliko i svako drugi«, reče Atanagora. »Mislite li da je arheološki čekić lak? A razbijati ćupove po ceo dan da biste ih stavili u standardne kutije, mislite da je to šala? Pa nadzirati Salića i grditi Dipona i pisati dnevnik plovidbe i istraživati u kom pravcu treba da se kopa, zar 'sve to nije ništa, a?«

»To nije ozbiljno«, reče Bogoljub Duduk. »Sastavljati službena uputstva, slati izveštaje, to je nešto! Dok kopati rupe u pesku? . . .«

»Na kraju krajeva«, reče Atanagora, »šta ćete vi sa svim svojim uputstvima i svim tim izveštajima? Sagradićete tu prljavu, smrdljivu i zardalu železnicu koja će svuda okolo zadimiti. Ne kažem da neće ničemu služiti, ali ni to nije kancelarijski posao.«

»Pre svega, trebalo bi da se priselite da su plan odobrili Administrativni savet i Medo od Žanpolana«, tašto reče Bogooljub. »Niste vi u stanju da sudite o njenoj korisnosti.«
»Masirate me«, reče Atanagora. »Vi ste, u stvari, jedan homoseksualac. Ne bi trebalo da dolazim k vama.«

»Ne izlažete se nikakvoj opasnosti«, reče Bogoljub. »Prestari ste. Dipon je nešto!«

»O, dojadiste sa tim Diponom. Naposletku, šta vi to danas čekate?«

»Čekam Anđela; Anu, Stenku, jednog poslovođu, dva izvršioca sa porodicama, građu. Doktor Klopoklopac stiže sopstvenim sredstvima sa jednim stažistom, a mehaničar po imenu Sirovnjak pridružiće nam se za neko vreme. Najmićemo na licu mesta ostala četiri neophodna izvršioca, ako bude potrebno, ali mislim da neće biti potrebno.«

»To je znatan broj radnika«, reče Atanagora.

»Ako zatreba, potkupićemo vašu družinu nudeći joj veću platu.«

Atanagora pogleda Bogoljuba i nasmeja se.

»Smešni ste sa tom svojom železnicom.«

»Šta je to na meni smešno?« uvređeno upita Bogoljub.

»Mislite li da ćete moju družinu tako lako potkupiti?«

»Svakako«, reče Bogoljub. »Ponudiću im premiju veću od dohotka, i socijalne olakšice, i preduzetni odbor i zadrugu i zdravstvenu stanicu.«

Atanagora zabrinuto zatrese prosedom glavom. Od tolike zloće on se stapao sa zidom i Bogoljub, ukoliko smemo tako da se izrazimo, poverova da ga vidi kako iščezava. Napor da se prilagodi natera ga da ponovo izroni usred svog ugarenog vidnog polja.

»Neće vam to uspeti«, zajemči Atanagora. »Nisu oni ljudi.«

»Videćete«, reče Bogoljub.

»Oni sa mnom rade besplatno.«

»Razlog više.«

»Oni vole arheologiju.«

»Zavoleće gradnju Železničke pruge.«

»Naposletku, jeste li vi studirali političke nauke ili niste? Da ili ne?«

»Da«, reče Bogoljub.

Atanagora je nekoliko trenutaka ćutao.

»Ipak«, reče najzad, »Bili ste skloni. Političke nauke i same ne bi bile dovoljne da objasne ovo,«

»Ne znam šta hoćete da kažete, ali to me uopšte ne zanima. Hoćete li da me pratite? Oni stižu kroz dvadeset minuta.«

»Sledim vas«, reče Atanagora.

»Znate li hoće li Dipon večeras biti tu?«

»O!« reče satrveno Atanagora. »Ostavite me na miru sa tim Diponom.«

Bogoljub zabrunđa i ustade. Njegova kancelarija se sad nalazila na prvom spratu restorana »Barizone« i kroz prozor je mogao da vidi dine i krutu zelenu travu po kojoj su se lepili mali jarko žuti puževi i peščane svetlice koje su se prelivale u duginim bojama.

»Hajdete«, reče Atanagora i bezobrazno prođe prvi.

»Sledim vas«, reče arheolog. »No i pored toga, dok ste čekali na 975-icu, niste toliko izigrali direktora.«

Bogoljub Duduk pocrvene. Silazili su niz sveže stepenište sa slabim osvetljenjem na kome su se u polumraku isticali predmeti od sjajnog bakra.

»Kako znate?«

»Arheolog sam«, reče Atanagora. »Stare tajne za mene nisu tajne.«

»U redu, vi ste arheolog«, pristade Bogoljub, »ali niste vračara.«

»Ne raspravljajte se«, teče Ata. »Vi ste jedan rđavo vaspitan momak... Rado ću vam pomoći da dočekate svoje osobije, ali vi ste rđavo vaspitani... Tu niko ništa ne može, jer vi ste rđa, ali ste i vaspitani. U tome je nezgoda.«

Oni stigoše udno stepenica i prodoše kroz hodnik. U dvorani restorana Lulaš je sedeći iza šanka još uvek čitao svoje novine i klimao glavom mrmljajući na svom narečju.

»Zdravo, Lulo«, reče Bogoljub.

»Dobar dan«, reče Atanagora.

»Bon giorno«, reče Lulaš.

Bogoljub i Atanagora izađoše ispred hotela. Bilo je toplo i suvo i vazduh se talasao iznad žutih dina. Uputiše se prema najvišoj, snažnoj peščanoj grbi okrunjenoj busenjem trave, odakle se unaokolo videlo prilično daleko.

»S koje strane dolaze?« upita Bogoljub.

»O«, reče arheolog. »Mogu doći s bilo koje strane; treba samo da su pogrešili put.

On pažljivo razgleda okrećući se oko sebe i stade kad mu njegova ravan simetrije prođe kroz liniju polova.

»Otuda«, reče pokazujući na sever.

»Gde to?« upita Duduk.

»Otvorite ćivote«, reče Ata služeći se arheološkim šatrovačkim.

»Vidim«, reče Bogoljub. »Samo su jedna kola. To treba da je profesor Klopoklopac.« Videla se tek jedna sjajna zelena tačkica a iza nje oblak peska.

»Stižu na vreme«, reče Bogoljub.

»To nema nikakvog značaja«, reče Atanagora.

»A automatski sat za otkucavanje radnog vremena? Šta ćete sa njim?«

»Zar on ne stiže zajedno sa građom?«

»Da«, reče Bogoljub, »ali u njegovom odsustvu sam ću otkucavati.«

Atanagora ga zaprepašćeno pogleda.

»Ma šta li je u vama?« upita on.

»Gomila đubreta, kao i u svima«, reče Bogoljub...

On se okrete u suprotnom pravcu.

»... creva i govna. Evo ostalih!« najavi on.

»Da im pođemo u susret?« predloži Atanagora.

»Ne možemo«, reče Bogoljub. »Dolaze sa dve strane.«

»Mogli bismo da pođemo svaki na jednu stranu?«

»Ma nemojte! Pa da im vi napričate svakakve izmišljotine! Pre svega, meni je naređeno. Treba lično da ih primim.«

»Dobro«, reče Atanagora. »Onda me ostavite na miru, ja odlazim.«

I ode, posadivši tu na dinu smetenog Bogoljuba kome stopala počеше da puštaju korenje, jer su ispod površinskog sloja peska uslovi za rasteenje bili izvrsni. Zatim siđe niz dinu. Išao je ususret velikoj povorci.

U međuvremenu vozilo profesora Klopoklopca napredovalo je velikom brzinom među ispupčenjima i udubljenjima tla. Pretrostručen od mučnine, stažista je držao glavu zagnjuren u vlažni sunderasti peškir i krajnje nepristojno štucao. Klopoklopac nije dopuštao da ga omete takva sitnica i veselo je zviždukao neku američansku pesmicu nazvanu *Show me the way to go home*, koja je sasvim odgovarala prilici i što se tiče reči i što se tiče nota. Na vrhu jednog velikog uzvišenja on vešto nadoveza na *Taking a chance for love* od Vernona Djuka, dok je stažista tako stenjaao da bi to umilostivilo i trgovca protivgradnim topovima. Na padini Klopoklopac ubrza a stažista učuta, jer nije mogao da stenje i da bljuje istovremeno, što je ozbiljan propust preterano građanskog vaspitanja.

Uz poslednji brektaj motora i stažistin poslednji ropac Klopoklopac najzad zaustavi ispred Bogoljuba koji je, sevajući besno očima, pratio napredovanje arheologa ususret povorci.

»Dobar dan«, reče Klopoklopac.

»Dobar dan«, reče Bogoljub.

»Brruuuaa!« reče stažista.

»Tačni ste«, ustanovi Bogoljub.

»Ne«, reče Klopoklopac, »poranio sam. U stvari, zašto vi ne nosite žute košulje?«

»One su užasne«, teče Bogoljub.

»Jeste«, reče Klopoklopac, »priznajem da bi to uz vašu zemljanu put bilo stravično. Samo zgodni muškarci mogu sebi to dozvoliti.«

»Vi smatrate da ste zgodan muškarac?«

»Pre svega, mogli biste da me oslovljavate mojom titulom«, reče Klopoklopac. »Ja sam profesor Klopoklopac, a ne bilo ko.«

»Sporedno pitanje«, teče Bogoljub. »U svakom slučaju, smatram da je Dipon zgodniji od vas.«

»Profesore«, dopuni ga Klopoklopac.
»Profesore«, ponovi Bogoljub.
»Ili doktore«, reče Klopoklopac, »kako hoćete. Pretpostavljam da ste peder?«
»Zar se muškarci ne mogu voleti a da čovek ne bude peder?« reče Bogoljub. »Svi ste vi seratori, svi do jednoga!...«
»Vi ste jedan zloban neotesanko«, reče Klopoklopac. »Sreća što mi niste vi naredbodavac.«
»Ja vam jesam naredbodavac.«
»Profesore«, reče Klopoklopac.
»Profesore«, ponovi Bogoljub.
»Ne«, reče Klopoklopac.
»Šta ne?« reče Bogoljub. »Kažem ono što mi kažete da kažem, a vi mi posle kažete da ne kažem to što kažem.«
»Ne«, reče Klopoklopac, »vi mi niste naredbodavac.«
»Jesam.«
»Jesam, profesore«, reče Klopoklopac a Bogoljub ponovi.
»Ja imam ugovor«, reče Klopoklopac. »Meni niko nije naredbodavac. Štaviše, ja izdajem naredbe što se tiče zdravlja.«
»Nisu me obavestili, doktore«, reče Bogoljub koji je postajao bogoljubiv.
»A« reče profesor, »sad još postajete i preponizni.«
Bogoljub pređe rukom preko čela; počinjalo je da mu biva vruće.
Profesor Klopoklopac priđe svojim kolima.
»Dodite da mi pomognete«, reče on.
»Ne mogu, profesore«, odgovori Bogoljub. »Arheolog me je ovde posadio pa više ne mogu da se iščupam.«
»E, baš ste blesavi«, reče profesor Klopoklopac. »To je samo jedan način pisanja.«
»Mislite?« reče uznemireno Bogoljub.
»Brrr!« reče profesor, dunuvši naglo u nos Bogoljubu koji se uplaši i pobeže trkom.
»Vidite!« doviknu mu Klopoklopac.
Bogoljub se vraćao krajnje neraspoloženog izgleda.
»Mogu li da vam pomognem, profesore?« predloži on.
»A!...« reče Klopoklopac. »Konačno ste se upristojili. Drž'te ovo.«
On mu dobaci ogroman sanduk. Bogoljub ga uhvati, povede se i dopusti da mu sanduk padne na desno stopalo. Minut kasnije profesoru je zaista ubedljivo oponašao nekog šrafčigerskog plamenca na jednoj nozi.
»Dobro«, reče Klopoklopac koji je ponovo sedao za upravljač. »Ondesite to do hotela. Tamo ćete me ponovo naći.«
On prodrma stažistu koji je bio zaspao. »Hej, vi! Stigli smo.«
»Ah!...« uzdahnu stažista sa izrazom blažene sreće.
A zatim kola siđoše niz dinu kao vetar i on brže-bolje zagnjuri glavu u svoj odvratni peškir. Bogoljub pogleda u zadnji deo kola pa u sanduk i čopajući stade da ga tovari sebi na pleća. Na nesreću, imao je kriva leđa.

VIII

Ispred povorke je sitnim korakom išao Atanagora opremljen dubokim šiljastim cipelama, čiji su platneni jezici upotpunjavali dostojanstvo tih podupirača. Kratke pantalone od zagasitog platna trostruko su ostavljale mesta za neometan prolazak njegovih koščatih kolena, a košulja kaki boje, izbledela od lošeg postupanja, nabirala mu se u pojasu. Dodajte tome i kolonijalni šlem koji je ostajao obešen u šatoru. On ga, dakle nikad nije nosio. Mislio je na Bogoljubovu drskost i kako je taj momak zaslužio jednu ili više lekcija i kako još ni to ne bi bilo dovoljno. Gledao je po zemlji; tako obično rade

arheolozi; ne smeju da propuste ništa jer je neko otkriće često plod slučaja koji obično kruži tik iznad tla, kao što to potvrđuju spisi kaluđera Pravolepopisca; ovaj je živio u desetom veku u manastiru bradonja kojima je bio starešina, pošto je krasnopis jedino on znao. Atanagora se sećao dana kada je Salić došao da mu javi o pojavi Bogoljuba Duduka u toj oblasti, i svetla nade upaljenog u njegovom mozgu, - ukoliko se ona tu nalazi - održavanog kasnijim otkrićem restorana, a koje je poslednji razgovor sa Bogoljubom vratio u početno stanje ugašenosti.

Sad je nailazila povorka da malo uskovitla egzopotamijsku prašinu; opet promene, možda prijatni ljudi. Atanagora se grdno mučio razmišljajući, pošto se ta navika u pustinji gubi vrlo brzo; eto zašto su njegove misli bile zaodenule vatrogasnim načinom izražavanja, načinom zapaljenih svetala nade i svim ostalim u skladu sa tim kao tikva.

Elem, nadzirući tako slučaj i površinu zemlje, misleći na kaluđera Pravolepopisca i promene, spazi jedan komad kamena dopola prekriven peskom; dopola je odlučivalo ostatku, kao što je to zapazio čim je, kleknuvši da ga izvuče, zapeo, jer je svuda oko njega kopao a nije mu naišao na kraj. Jednim odsečnim udarcem čekića on lupi o glatki granit i skoro odmah zatim stavi uvo na površinu koju je smlačilo sunce čiji je jedan srednji zrak ranije pao na to mesto. Začu kako se zvuk razigrava gubeći se u dalekim produžecima kamena i shvati da će tu naći velike stvari. Odredi mesto u odnosu na položaj povorke kako bi bio siguran da ga opet može naći i brižljivo prekri peskom izandali ćošak spomenika. Baš je bio pri kraju kad prvi kamion natovaren sanducima prođe pored njega. Drugi je išao odmah za njim, a preostali su još samo prtljag i građa. To su bili veoma veliki kamioni, dugački više desetina stopala, i pravili su veliku buku; šine i oruđe su se tresli između bočnih lestvica prekrivenih ceradom, a pozadi crvena krpa zaigra pred očima arheologa, Potom je nailazio treći kamion natovaren ljudima i prtljagom i, najzad, jedan žuto-crni taksij čija je spuštена zastavica obeshrabrivala nesmotrenjake. Atanagora ugleda u taksiju jednu zgodnu devojkicu i pozdravi je rukom. Taksij se zaustavi malo dalje kao da ga čeka. On požuri.

Anđel, koji je sedeo pored vozača, siđe i uputi se prema Atanagori.

»Vi nas čekate?« reče mu.

»Došao sam da vas dočekam«, reče Atanagora. »Jeste li dobro putovali?«

»Nije bilo mnogo teško«, reče Anđel »osim kad se kapetanu prohtelo da sopstvenim sredstvima produži po kopnu.«

»Nije mi teško da vam poverujem«, reče Atanagora. »Vi ste gospodin Duduk?«

»Daleko bilo! Ne bih bio gospodin Duduk ni za svu egzopotamijsku grnčariju iz Britanskog Muziuma.«

»Izvinite«, reče Anđel. »Ne mogu da pogodim.«

»Ništa, ništa, reče Atanagora. »Ja sam arheolog. Radim ovuda.«

»Drago mi je«, reče Anđel. »Ja sam inženjer; zovem se Anđel. Unutra su Ana i Stenka.«

On pokaza na taksiju.

»Tu sam i ja«, progundā vozač.

»Naravno«, reče Anđel. »Nismo vas zaboravili.«

»Žao mi vas je«, reče Atanagora.

»Zašto?« upita Anđel.

»Mislim da vam se neće dopasti Bogoljub Duduk.«

»To je nezgodno«, mrmljao je Anđel. U taksiju su se Ana i Stenka ljubili, Anđel je to znao i bio je natmuren.

»Hoćete li pešice sa mnom?« predloži Atanagora. »Objasniću vam.«

»Kako da ne«, reče Anđel.

»Onda ja odlazim?« reče vozač.

»Idite.«

Čovek upali motor, pošto zadovoljno pogleda u taksij-metar. Bio je dobar dan.

Anđel i protiv svoje volje pogleda kroz zadnje staklo taksija u trenutku kad je kretao. Bilo je jasno da Ana, iz profila, ne obraća pažnju na ostalo. Anđel obori glavu.

Atanagora ga je začuđeno gledao. Anđelovo fino lice nosilo je tragove nesanice i svakodnevnih muka a vitka leđa bila su mu malo povijena.

»Smešno«, reče Atanagora, »pa vi ste zgodan momak.«

»Njoj se dopada Ana«, reče Anđel.
»On je debeo«, primeti Atanagora.
»On je moj prijatelj«, reče Anđel.
»Da,..«

Atanagora uze podruku mladića.

»Ispsovaće vas.«

»Ko?« upita Anđel.

»Onaj prokleti Duduk. Pod izgovorom da ste zakasnili.«

»O«, reče Anđel, svejedno mi je. »Vi iskopavate? «

»Zasad ostavljam njih da rade« objasni Atanagora. »Sigurno sam na tragu nečeg izvanrednog. Osećam to. Zato ih ostavljam. Moja desna ruka Salić brine o svemu. U ostalo vreme zadajem mu zadatke za kaznu, inače dosađuje Diponu. Dipon je moj kuvar. Sve vam ovo pričam da biste bili u toku. Nekim neobičnim slučajem dogodilo se nešto prilično neugodno: da Martin zavoli Dipona, a da se u Dipona zacopa i Duduk.«

»Ko je Martin? «

»Martin Salić, moja desna ruka«

»A Dipon? «

»Dipona baš briga. Njemu se Martin dopada, ali je užasna kurva. Oprostite... U mojim godinama ne bi trebao da upotrebljavam takve izraze, ali danas se osećam mlad. Što onda ja da radim s te tri svinje? «

»Ništa pod milim bogom«, reče Anđel

»Baš to i radim.«

»Gde ćemo stanovati?« upita Anđel

»Ima jedan hotel. Nemojte se žalostiti.«

»Zbog čega?«

»Zbog Ane...«

»O, reče Anđel, »nema zbog čega da se žalostim. Stenka više voli Anu nego mene, to se vidi. «

»Kako, to se vidi? Ne vidi se to više nego nešto drugo. Ona ga ljubi i to je sve. «

»Ne, reče Anđel, » to nije sve. Ona ga ljubi, pa onda on ljubi nju, a gde god je dodirne njoj posle koža nije više ista. U početku čovek ne poveruje u to, pošto ona izgleda tako sveža kad izađe iz Aninog zagrljaja, i usne su joj tako nabubrele i tako crvene, i kosa joj je tako sjajna, ali ona propada. Svaki poljubac koji primi malo je pohaba, i grudi će joj biti manje čvrste, i put manje glatka i nežna, i oči manje sjajne, i hod teži, i to iz dana u dan više nije ona ista Stenka. Znam; čovek veruje; gleda je; u početku sam i sam verovao i nisam to zapažao.«

»Vi ste to uobrazili«, reče Atanagora.

»Ne, nije to uobraženje. Vi dobro znate da nije. Sad to vidim, skoro iz dana u dan mogu to sve potpunije da ustanovim i svaki put kad je vidim ona je još malo više propala. Ona se upropašćava. On je upropašćava. Ja tu ništa nemogu da učinim. Ni vi.«

»Onda je vi više ne volite?«

»Volim je«, reče Anđel. »Volim je ipak. Ali to me boli, a njeno propadanje pomalo izaziva u meni i mržnju.«

Atanagora ne odgovori.

»Došao sam ovde da radim«, nastavi Anđel. »Radiću što bolje mogu. Nadao sam se da će Ana doći sam sa mnom i da će Stenka ostati tamo. Ali se tome više ne nadam, pošto se nije dogodilo. Sve vreme puta ostao je sa njom i uprkos tome još uvek sam mu prijatelj, a isprva je zbijao šale kad sam mu govorio da je ona zgodna.«

Sve što je Anđel govorio pokretalo je u Atanagori nešto veoma staro, neke duge i istančane misli, sasvim spljoštene pod slojem svežijih događaja, tako spljoštene da kad ih je video, kao sada, sa strane, nije mogao ni da ih razlikuje niti da im uoči oblike i boje; osećao je samo kako se dole miču, vijugave i gmizave. On zatrese glavom i micanje prestade; prestravljene, umirile su se i zgrčile.

Promisli šta da kaže Anđelu, nije znao, Pokuša očajnički. Išli su jedan pored drugog, zelena trava golicala je Atanagoru po kolenima i blago se trljala o Anđelove platnene pantalone, a pod nogama su im uz mlazeve prašine i jasan i čist zvuk prštale prazne

ljuske malih žutih puževa, kao kad kaplja vode padne na kristalnu ploču napravljenu srcasto, što je budalasto.

Sa vrha dine na koju su se popeli video se restoran »Barizone«, ispred njega poredani veliki kamioni, kao da je rat, i unaokolo ništa drugo; nigde se nije mogao videti Atanagorin šator, kao ni njegovo radilište, jer je veoma vešto izabrao mesto za njih. Sunce se zadržavalo u okolini. U njega se gledalo što je manje moguće zbog posebnog neprijatnog svojstva: sijalo je nejednako; naizmenično su ga okruživali svetli i tamni zračni slojevi, pa su neke tačke na tlu, u dodiru sa tamnim slojevima, ostajale uvek tamne i hladne. Anđela nije kosnuo taj čudan izgled kraja, jer se vozač taksija na samom početku pustinje snašao da ide svetlom trakom, ali sa vrha dine on vide crnu i nepomičnu granicu svetlosti i uzdrhta. Atanagora se bio navikao. On vide da Anđel, kome je bilo neprijatno, gleda uznemireno u neobičnu isprekidanost i potapša ga po ramenu.

»U početku smeta«, reče on, »ali svići ćete se na to.«

Anđel pomisli kako arheologove razmišljanje vredi isto ko i za Anu i Stenku.

»Ne verujem«, odgovori on.

Sidoše niz blagu padinu. Sada su čuli uzvike ljudi koji su počinjali da istovaruju kamione, i visoke metalne zvuke od sudaranja šina. Oko restorana su se motale prilike kao u zbrci zaposlenih insekata i prepoznavao se Bogoljub Duduk, užurban i važan.

Atanagora uzdahnu.

»Ne znam zašto me sve to zanima«, reče. »Ja sam ipak star.«

»Oh«, reče Anđel, »ne bih želeo da vam dosađujem svojim pričama...«

»Ne dosađuje mi to«, reče Atanagora. »Žao mi vas je. Vidite, mislio sam da sam prestar.«

On začas zastade, počeša se po glavi pa produži.

»Ovo je pustinja«, zaključí. »Ona čoveka nesumnjivo konzervira.«

Stavi Anđelu ruku na rame.

»Ostaviću vas ovde«, reče. »Nije mi baš stalo da se ponovo sretnem s tim stvorom.«

»Sa Bogoljubom?...«

»Da. On...«

Arheolog savi nadesno i nestade u jednom peščanom tesnacu; Anđel je vrebao trenutak kad će se njegova bela glava opet pojaviti. Vide ga ponovo celog. Čarape su mu bile posuvraćene preko platnenog jezika na dubokim cipelama i tako pravile svetle belege kao na konjskim nogama. Zatim zađe iza jednog žutog peščanog nabora, stalno se smanjujući, a linija njegovih tragova bila je prava kao nit viline kose.

»Stvarno, on mi mrsi muda.«

On pocrvene i stisnu Anđelu ruku.

»Znam da ne bi trebalo tako da govorim, ali ja to zbog tog nesnosnog Duduka. Do viđenja uskoro. Videću vas sigurno u restoranu.«

»Do viđenja«, reče Anđel. »Doći ću da vidim vaše iskopine.«

Atanagora zatrese glavom.

»Videćete samo kutijice. Ali, na kraju krajeva, to je zgodan uzorak kutijica. Bežim. Dođite kad god hoćete.«

»Do viđenja«, ponovi Anđel.

Arheolog savi nadesno i nestade u jednom peščanom tesnacu; Anđel je vrebao trenutak kad će se njegova bela glava opet pojaviti. Vide ga ponovo celog. Čarape su mu bile posuvraćene preko platnenog jezika na dubokim cipelama i tako pravile svetle belege kao na konjskim nogama. Zatim zađe iza jednog žutog peščanog nabora, stalno se smanjujući, a linija njegovih tragova bila je prava kao nit viline kose.

Anđel ponovo pogleda beli restoran sa cvećem u živim bojama koje su tu i tamo šarale pročelje i ubrza korak da bi se pridružio svojim drugovima. Pored čudovišnih kamiona čučao je crno-žuti taksi, neugledan kao staromodna kolica pored »dinamičnog« modela koji je uveo jedan pronalazač, dobro poznat veoma malom broju ljudi.

Nedaleko odatle podrhtavala je živo zelena Stenkina haljina, koja se na određenom mestu vijorila od uzlazećih vetrova, a sunce joj je pravilo veoma lepu senku uprkos neravninama tla

»Uveravam vas da je istina«, ponovi Martin Salić.

Puno crveno lice sijalo mu se od uzrujanosti, po jedan mali plavi čuperak štrčao mu je iz svake vlasi.

»Ne verujem vam, Saliću«, odgovori arheolog. »Pre bih poverovao u bilo šta, ali ne u to. Niti u mnoge druge stvari, da budemo precizni.«

»E pa onda, boli me!« reče Salić.

»Saliću, prepisaćete mi treće pevanje *Maldorora*, obrćući reći naopako i menjajući pravopis.«

»Da, učitelju«, reče Salić.

I ne mogavši da se obuzda, dodade.

»A vi ima samo da dođete da vidite.«

Atanagora se pažljivo zagleda u njega i odmahnu glavom.

»Vi ste nepopravljivi. Ipak vam neću povećati kaznu.«

»Učitelju, preklinjem vas!«

»O, dobro, otići ću tamo«, progundā Atanagora, savladan tolikim saletanjem.

»Siguran sam da je to to. Sećam se opisa u priručniku Vilijama Bigla, to je baš to.«

»Vi ste ljudi, Martine. Ne nalazi se nit vere tek tako. Opraštam vam taj nestašluk zato što ste budala, ali ne bi trebalo da se tako lako pređete. Niste u tim godinama.«

»Ali, boga mu božijeg, to nije šala...«

Na Atanagoru ovo ostavi utisak. Prvi put otkako je pomoćnik počeo svoj svakodnevni izveštaj, imao je osećanje da se nešto stvarno dogodilo.

»Da vidimo«, reče on.

Ustade i izađe.

Drhtava svetlost iz gasne lampe sa reflektorom živo je osvetljavala tlo i stranice šatora i u tamnoj noći isecala približno koničnu svetlosnu zapreminu. Atanagori je glava bila u tami a ostatak tela primao je rasute zrake koji su izvirali iz usijane mrežice za plamen. Martin je trčkao pored njega mičući svojim kratkim šapama i okruglom zadnjicom. Bili su u potpunom mraku i Martinova buktinja ih odvede do uskog i dubokog grla ulaznog bunara kojim se dolazilo do čela kopa. Martin prođe prvi; brektao je hvatajući se za šipke od emajliranog srebra, koje je Atanagora iz neskromne, mada oprostive prefinjenosti, upotrebljavao u cilju prilaza svom radnom polju.

Atanagora pogleda u nebo. Astrolab je treptao kao i obično, triput crnim, jednom zelenim i dvaput crvenim bleskom, a bez ikakvog bleska dvaput. Omlitaveo, žučkast Veliki medved odavao je bledu pulsirajuću svetlost slabe amperaže a Orion se baš ugasio. Arheolog slegnu ramenima i trupačke skoči u rupu. Računao je za prizemljenje na sloj sala svoga pomoćnika. Ali Martin je već bio u vodoravnom hodniku. On se vrati ne bi li svom učitelju pomogao da se izvuče iz gomile zemlje u kojoj je njegovo mršavo telo iskopalo cilindrično-vulkansku rupu.

Hodnik se račvao na kraju otprilike jedne duži, granajući se u svim pravcima. Sve skupa je predstavljalo zamašan rad. Svaki ogranak je na beloj tabli nosio grubo naznačen broj za raspoznavanje. Stropom hodnika bešumno su išle električne žice duž suvog zida. Mestimično je sijala poneka sijalica zijajući dvostrukom snagom pre no što je razbiju. Čulo se hrapavo disanje uređaja za pumpanje komprimovanog vazduha pomoću kojeg se, raspršujući ga u obliku aerosola, Atanagora oslobađao peska, zemlje, stena i izdrobljene penpinakanguzije, koje su svakodnevno vadile njegove mašine za iskopavanje.

Dva čoveka su išla hodnikom broj 7. Atanagora je imao muke da ne izgubi Martina iz vida, toliko je, uzrujan do krajnosti, ovaj brzo išao. Hodnik je bio iskopan u pravoj liniji, izjedna, i sasvim u dnu počinjali su da naziru senke ljudi koji su rukovali moćnim i složenim uređajima pomoću kojih je Atanagora gomilao divne pronalaskе kojima se, kad je bila sama, dičila njegova zbirka.

Prešavši preostalu razdaljinu, Ata je počeo da oseća tako osobit miris da se sve njegove sumnje odjednom raspršiše. Nema greške, njegovi pomoćnici su otkrili nit vere. Bio je to onaj tajanstveni i smešani miris dvorana uklesanih u punoj steni, suvi miris Čiste praznine, koji zemlja sačuva kada prekrije ruševine iščezlih spomenika. On potrča.

U džepovima mu zazveckaše razne sitnice a po butini ga je udario čekić presvučen kožnom navlakom. Svetlost se postepeno pojačavala; kad stiže, dahtao je od nestrpljenja. Ispred njega družina je radila. Oštro zavijanje turbine, napola prigušeno poklopcem za obezvučenje, ispunjavalo je uski ćorsokak, a vazduh je frktao u velikoj prstenastoj cevi emulgatora.

Martin je žudnim očima pratio napredovanje noževa za kopanje a pored njega, goli do pojasa, dva muškarca i jedna žena gledali su isto tako. Povremeno bi jedno od njih troje sigurnim i tačno odmerenim pokretom pomerilo neku dršku ili komandnu ručicu.

Atanagora na prvi pogled prepoznade nalaz. Oštri zubi oruđa načinjali su čvrstu naslagu koja je sprečavala ulaz u neku veoma prostranu — sudeći po debljini već otkopanog zida — hipostalnu dvoranu. Družina je vešto sledila okvir, pa se pregradni zid, jedva još prekriven nekolikim milimetrima stvrdnutog mulja, pojavljivao mestimično. Kako je kamen ponovo počinjao da diše, s vremena na vreme odvajale su se ljspe zbijene zemlje nepravilnih oblika.

Atanagora, sa osećajem kao da mu je knedla u grlu, isključi prekidač i stroj se polagano zaustavi uz sve slabiji zvuk sirene. Ona dva muškarca i žena okretoše se, ugledaše ga i priđoše mu. Sada je u ćorsokaku vladala napeta tišina.

»Ulovili ste je«, reče Atanagora.

Muškarci mu pružiše ruke. On ih stisnu jednu za drugom i privuče sebi mladu ženu.

»Jesi li zadovoljna, Bakrena?«

Ona se bez odgovora nasmeši. Imala je crne oči i crnu kosu, a put joj je bila čudnovate tamnožute boje. Skoro ljubičasti vrhovi njenih dojki oštro su se uspravljali ispred dve glatke i tvrde lopte.

»Gotovo je«, reče ona. »Ipak smo je ulovili.«

»Moći ćete da izadete sve troje«, reče Atanagora gladeći gola i topla leđa.

»Nema govora«, reče onaj desno.

»Zašto, Bertil?« upita Atanagora. »Tvoj brat bi možda voleo da izađe.«

»Ne«, odgovori Bris. »Radije ćemo još kopati.«

»Niste ništa drugo našli?« upita Salić.

»Tamo je u ćošku«, reče Bakrena. »Ćupovi i lampe i jedan pernikle.«

»Vldećemo to posle«, reče Atanagora. »Hajde ti«, dodade on obraćajući se Bakreni.

»Da, hoću jednom vrlo rado«, reče ona.

»Tvoja braća greše. Trebalo bi da se malo nadišu vazduha.«

»Ima ga i ovde dovoljno«, odgovori Bertil. »A zatim, hoćemo da vidimo.«

On pređe rukom preko sprave i potraži prekidač. Pritisnu jedno crno dugme. Iz sprave izađe blago neodređeno mumlanje, koje je očvršćavalo i jačalo zajedno sa notom kako se ova dizala u visinu.

»Nemojte satirati sebe«, viknu Atanagora nadjačavajući huku.

Zubi su ponovo počeli da otkidaju od zemlje tešku prašinu koju su usisivači odmah uvlačili.

Bris i Bertil su nasmejano odmahivali glavama.

»Dobro je« reče Bris.

»Do viđenja«, dobaci ponovo arheolog.

On načini poluokret i krenu. Bakrena uze Atanagoru podruku i pođe sa njim. Išla je lakim mišićavim korakom; dok je prolazila, njena narandžasta put se presijavala pri svetlosti električnih sijalica. Iza njih je išao Martin Salić koga su, uprkos njegovim sklonostima, uzbuđivale obline bokova mlade žene.

Išli su ćutke sve do kružnog raskršća u kome su se spajali svi hodnici. Ona pusti Atanagorinu ruku i priđe nekoj vrsti niše izdubljene u zidu iz koje izvuče nešto odeće. Svuče svoju kratku radnu suknju i obuče svilenu bluzu i beli šorts. Atanagora i Martin se okretoše od nje, prvi iz poštovanja, a drugi da ne bi čak ni u mislima prevario Dipona, jer Bakrena nije ništa nosila ispod suknje. A tu zaista nije ni bilo potrebe za bilo čim.

Čim je bila spremna, oni nastaviše brzim hodom uputivši se natrag u prilaznu jamu. Martin prođe prvi Atanagora je bio na začelju.

Napolju se Bakrena proteže. Kroz tanku svilu videla su joj se tamnija mesta na psima, sve dok Atanagora ne zamoli Martina da snop električne buktinje uperi na drugu stranu.

»Prijatno je...« promrmlja ona. »Napolju je sve tako mirno.«

U daljini se začu metalni udarac čiji je eho dugo odjekivao po dinama.
»Šta je to?« upita ona.
»Ima novosti«, reče Atanagora. »Tu je mnoštvo novog sveta. Dolaze da grade železničku prugu.«
Prilazili su šatoru.
»Kakvi su?« upita Bakrena.
»Ima dva muškarca«, reče arheolog. »Dva muškarca i jedna žena, pa radnici, deca i Bogoljub Duduk.«
»Kakav je on?«
»To je jedan gadni peder«, reče Atanagora.
On se preseče. Bio je zaboravio na Martinovo prisustvo. Ali Martin ih je upravo ostavio da bi se pridružio Diponu u kuhinji. Atanagora odahnu.
»Ne volim da vređam Martina, razumeš«, objasni on.
»A ona dva muškarca?«
»Jedan je vrlo dobar«, reče Atanagora. »Drugog voli ona žena. Ali prvi voli nju. Zove se Anđel. Lep je.«
»Lep je...« reče ona lagano.
»Da«, odgovori arheolog. « Ali taj Bogoljub...«
On uzdrhta.
»Hodi da uzmeš nešto. Biće ti hladno.«
»Dobro mi je...« prošapta Bakrena. »Anđel... Smešno ime.«
»Da«, reče arheolog. »Svi oni imaju smešna imena.«
Na stolu je iz sve snage sijala lampa sa reflektorom, a ulaz u šator je zjapio toplo i gostoljubivo.
»Uđi«, reče on Bakreni, gurajući je ispred sebe.
Bakrena ude.
»Dobar dan«, reče opat koji je sedeo za stolom, ustajući kad je ugleda.

X

»Koliko treba topovskih đuladi da se grad Lion razori?« nastavi opat obračujući se iznebuha arheologu koji je ulazio Šator za Bakrenom.
»Jedanaest!« odgovori Atanagora.
»Ih, bre, to je previše. Recite tri.«
»Tri«, ponovi Atanagora.
Opat uze krunicu i izmoli triput najvećom brzinom. Zatim je ispusti. Bakrena sede na Atanagorin krevet a ovaj je zaprepašćeno gledao u popa.
»Šta vi radite u mom šatoru?«
»Upravo sam stigao«, objasni opat. »Igrate li se šuge?«
»O, divno!« reče Bakrena pljeskajući rukama. »Da igramo šuge!«
»Ne bi trebalo da vam se obraćam«, reče opat, »jer ste vi jedno bestidno stvorenje, ali imate tako moćne grudi.«
»Hvala«, reče Bakrena. »Znam.«
»Tražim Kloda Leona«, reče opat. »Trebalo da je stigao otprilike pre petnaest dana. Ja sam oblasni nadzornik. Pokazaću vam svoju kartu. Ima dosta pustinjaka u ovom kraju, ali su prilično daleko. Klod Leon, naprotiv, treba da je sasvim blizu.«
»Ja ga nisam video«, reče Atanagora.
»I nadam se«, reče opat. »Pustinjak, prema pravilima, ne treba da napušta svoje obitavalište, osim ako mu je to zvanično odobreno posebnom dozvolom odgovornog oblasnog nadzornika.«
On pozdravi.
»To sam ja«, reče. »Jedan, dva, tri, u šumu, deco, hajd'mo svi...«

»Četiri, pet, šest, da legnemo pod brest«, dopuni Bakrena.

Prisećala se veronauke.

»Hvala«, reče opat. »Rekao sam, dakle, da Klod Leon verovatno nije daleko. Hoćete li da odemo zajedno do njega?«

»Treba nešto da se prezalogaji pre no što pođemo«, reče Atanagora. »Bakrena, ti ništa nisi jela. To nije pametno.«

»Rado ću neki sendvič«, reče Bakrena.

»Jeste li za jednu rakiju, opate?«

»Rakija robija«, reče opat. »Vera mi je zabranjuje. Potpisaću za sebe izuzeće od tog propisa, ako vam to ne smeta.«

»Molim vas«, reče Atanagora. »Idem da potražim Dipona. Želite li hartiju i naliv-pero?«

»Imam gotove obrasce«, reče opat. »Jedan blokčić kao čekovna knjižica. Tako znam na čemu sam.«

Atanagora izađe i skrete nalevo. Diponova kuhinja uzdizala se tu odmah. On otvori vrata bez kucanja i kresnu upaljač. Pri žmirkavoj svetlosti razabra Diponov krevet i u njemu zaspalog Salića. Na obrazima su mu se videla dva suva traga a snažni jecaji — kako se to obično kaže — potresali su mu grudi... Atanagora se naže nad njim.

»Gde je Dipon?« upita.

Salić se probudi i zaplaka. U polusnu nije dobro čuo

»Otišao je«, reče. »Nije bio ovde.«

»A«, reče arheolog. »Ne znate gde je?«

»Sa onom droljom Bogoljubom, sigurno«, zajeca Salić. »Platiće mi ona to.«

»Hajdete, Saliću«, reče strogo Atanagora. »Na kraju krajeva, niste venčani sa Diponom...«

»Jesam«, reče Salić suvo.

Više nije plakao.

»Zajedno smo razbili ćup kad smo dolazili ovamo«, nastavi on, »kao u *Bogorodičinoj crkvi u Parizu* i bilo je jedanaest parčića. On treba da bude u braku sa mnom još šest godina.«

»Pre svega«, reče arheolog, »grešite što čitate *Bogorodičinu crkvu u Parizu* zato što je to zastarelo, a zatim, to je venčanje samo ako se tako uzme. Osim toga, ja sam predobar što slušam vaše jadikovke. Prepisaćete mi prvu glavu te knjige pišući levom rukom i zdesna nalevo. A sad, kažite mi gde je rakija?«

»U bifeu«, reče Salić, koji se smirio. »Sad spavajte«, reče Atanagora.

On priđe krevetu, ututka Martina i pomilova ga po kosi.

»Možda je prosto otišao nekim poslom.«

Salić šmrknu i ne odgovori. Izgledao je malo mirniji.

Arheolog otvori bife i bez teškoća nađe bocu rakije pored tegle sa skakavcima u paradajzu. Uze tri čašice ljupkog oblika, pronađene pre nekoliko nedelja na kraju jednog plodnog iskopavanja. Mislio je da se pre nekoliko hiljada godina njima služila kraljica Nostugura za umirujuće kupke očiju. Otmeno rasporedi sve na jedan poslužavnik. Zatim odseče veliki sendvič za Bakrenu i dodade ga ostalom, pa se vrati u svoj šator noseći poslužavnik.

Sedeći na krevetu pored Bakrene, opat joj je odškrinuo bluzu i gledao unutra sa napregnutom pažnjom.

»Ova mlada žena je veoma zanimljiva«, reče Atanagori kad ga ugleda.

»Zar?« reče arheolog. »A po čemu naročito?«

»Bože moj«, reče opat, »ne može se reći po čemu naročito. Po svemu skupa, možda; ali sigurno isto tako i po raznim sastavnim delovima.«

»Jeste li sebi potpisali potvrdu o izuzeću od zabrane radi ispitivanja?« upita Ata.

»Imam stalnu kartu«, reče Opat. »To je potrebno u mojoj struci.«

Bakrena se smejala bez ikakve nelagodnosti. Nije ponovo zakopčala bluzu. Atanagori se ote osmeh. On stavi poslužavnik na sto i pruži sendvič Bakreni.

»Kako su ove čaše male!...« uzviknu opat. »Šteta što sam zbog toga upropastio jedan list iz svoje sveščice. Tanquam adeo fluctuat nec mergitur.«

»Et cum spiritu tuo«, odgovori Bakrena.

»Uzicu povuci i milodar smaži«, zaključiše u horu Atanagora i opat.

»Časna reč opata Jocka!« uzviknu ovaj skoro odmah zatim. »Zadovoljstvo je sresti tako pobožne ljude kao što ste vi.«

»Naša struka«, objasni Atanagora, »zahteva poznavanje stvari. Mada bi se pre moglo reći da smo nevernici.«

»Vi me umirujete«, reče Jocko. »Počeo sam da se osećam u stanju hlapećeg greha. Ali prošlo je. Da vidim da li ta rakija pali čim se okuša.«

Atanagora otpuši bocu i napuni čaše. Opat ustade i uze jednu. Pogleda, omirisa i proguta.

»Hm«, reče.

I ponovo pruži čašu.

»Kako vam se čini?« upita Atanagora puneći mu je.

Opat ispi drugu čašu pa razmisli.

»Bedna«, izjavi. »Miriše na naftu.«

»Onda je to zato što sam pogrešio bocu«, reče arheolog. »Bile su iste.«

»Ne izvinjavajte se«, reče opat, »ipak je podnošljivo.«

»Dobra je to nafta«, ustvrdi arheolog.

»Dozvoljavate li da izađem da povratim?« reče Jocko.

»Molim vas... Idem da potražim drugu bocu.«

»Požurite«, reče opat. »Najstrašnije je što će ponovo da mi prođe kroz usta. Tim gore, ja ću da zažmurim.«

On izlete kao vetar. Bakrena se smejala opružena na krevetu, ruku prekrštenih ispod glave. Njene crne oči i zdravi zubi hvatali su u letu odsjaje svetlosti. Atanagora je još oklevao, ali začu Jockovo riganje i njegovo pergamentsko lice široko se razvuče.

»Simpatičan je«, reče on.

»Šašav je«, reče Bakrena. »Prvo i prvo, zar nije pop? Ali smešan je i ima vešte ruke.«

»Utoliko bolje za tebe«, reče arheolog. »Idem po rakiju. Ali sačekaj ipak da vidiš

Andela.«

»Naravno«, reče Bakrena.

Opat se vrati.

»Mogu li da uđem?« upita.

»Naravno«, reče Atanagora i izmače se da ga propusti. Potom izađe i on uzevši bocu sa naftom.

Opat uđe i sede na jednu platnenu stolicu.

»Ne sedam pored vas«, objasni on, »zato što zaudaram na bljuvanjak. Napunio sam time svoje otmene cipele na kopče. Sramota. Koliko imate godina?«

»Dvadeset«, odgovori Bakrena.

»Previše je«, reče opat. »Recite tri.«

Jocko iznova iskruni tri krunice brzinom mašine za ljuštenje graška. Atanagora se vrati baš kad je završavao.

»Ah«, uzviknu opat. »Da vidimo da li mi ta rakija prijanja.«

»Ova je vrlo loša«, oceni Bakrena.

»Izvinite«, reče opat. »Ne može se biti nepresušno pun duha, pogotovu kad čovek u međuvremenu isprazni škembe.«

»Naravno«, reče Bakrena.

»To je vrlo tačno«, reče Atanagora.

»Onda popijmo«, reče opat. »A posle ću da idem da potražim Kloda Leona.«

»Možemo li i mi sa vama?« predloži arheolog.

»Ali...« reče opat... »Zar ne mislite noćas da spavate?«

»Mi retko spavamo«, objasni Atanagora. »Spavanjem se protraći grdno vreme.«

»Tačno«, reče opat. »Ne znam zašto vas to pitam kad ni ja nikad ne spavam.

Verovatno sam uvređen jer sam mislio da sam jedini.«

On razmisli.

»Stvarno sam uvređen. Ali, na kraju krajeva, to je podnošljivo. Dajte mi rakiju.«

»Evo«, reče Atanagora.

»Al« reče opat osmotrivši čašu pred lampom sa reflektorom, »ovo, ovo može.«

Okusi.

»Ova već, ova je dobra. Ali posle nafte ima ukus magareće piše.«

On ispi ostatak i frknu.

»Odvratno«, zaključio. »Ovo će me naučiti pameti da ne potpisujem bez veze potvrde o izuzeću od zabrana.«

»Zar nije dobra?« začuđeno upita Atanagora.

»Jeste, naravno«, teče Jocko, »ali šta, to je iz cuga četrdeset i tri gradi i to je sve. A šta kažete o kremenjači od osamdeset i pet, ili o dobrom alkoholu za previjanje. Kad sam bio u Sen-Filip-di-Rulu upotrebljavao sam samo to kao vino za misu. Bile su to mise koje su prdele plamen, kažem vam.«

»Zašto niste ostali tamo?« upita Bakrena.

»Zato što su me izbacili«, reče opat. »Naimenovali su me za nadzornika. To se zove otpuštanje, hm, ili ja više nisam Jocko.«

»Ali to vam omogućuje, da putujete«, reče Atanagora.

»Da«, reče opat. »Veoma sam zadovoljan. Hajdemo da potražimo Kloda Leona.«

»Hajdemo«, reče Atanagora.

Bakrena ustade. Arheolog pruži ruku prema plamenu lampe sa reflektorom i lako ga spljošti da bi mu dao oblik žiška, zatim svi troje izadoše iz mračnog šatora.

XI

»Već dugo idemo«, reče Atanagora.

»A?« reče Jocko. »Nisam računao. Zaneo sam se u neke misli, uostalom klasične, o veličini Boga i malenkosti čoveka u pustinji.«

»Da«, reče Bakrena, »to nije baš novo.«

»Ja uglavnom«, reče Jocko, »ne mislim istobojno sa svojim kolegama, a to daje izvesnu draž mojim razmišljanjima, kao i lični pečat. U ovo sad uveo sam jedan bicikl.«

»Pitam se kako ste to uradili?« reče Atanagora.

»Jel da?« reče Jocko. »I ja sam se iz početka pitao, ali sada kao od šale dolazim do te vrste dostignuća. Dovoljno mi je da mislim na bicikl i hop, tu je.«

»Tako objašnjeno«, teče Atanagora, »izgleda prosto.«

»Da«, reče opat, »ali ne uzdajte se u to. Šta je to tamo napred?«

»Ne vidim«, reče Atanagora, raskolačivši oči.

»To je muškarac«, reče Bakrena.

»A!...« reče Jocko. »Možda je Leon.«

»Ne verujem«, reče Atanagora. »Jutros tu ničega nije bilo.«

Približiše se tome raspravljajući. Ne prebrzo, pošto se to pomeralo u istom smeru.

»Hej!...« viknu Atanagora.

»Hej!...« odgovori Anđelov glas.

Ono se zaustavi i bilo je Anđel. Za nekoliko trenutaka oni ga stigoše.

»Dobar dan«, reče Atanagora. »Predstavljam vam Bakrenu i opata Jocka.«

»Dobar dan«, reče Anđel. On se rukova sa njima.

»Šetate?« upita Jocko, »Sigurno ste se zaneli u misli.«

»Ne«, reče Anđel. »Odlazio sam.«

»Kuda to?« upita arheolog.

»Na neko drugo mesto«, reče Anđel. »Oni prave toliku buku u hotelu.«

»Ko?« upita opat. »Znate, ja sam uvek i u svakoj prilici neprilično radoznao.«

»O, mogu da vam kažem«, reče Anđel. »Nije tajna. To su Stenka i Ana.«

»A!« reče opat, »oni baš sad...«

»Ona to ne može da radi bez vriske«, reče Anđel. »Strašno. Ja sam u susednoj sobi. Nisam više mogao podneti da ostanem.«

Bakrena priđe Anđelu; ovi mu ruke oko vrata i poljubi ga.

»Hajdete«, reče. »Hajdete sa nama, idemo da tražimo Kloda Leona. Znate, opat Jocko je veoma zabavan.«

Noć kao žuto mastilo bila je ispresecana končastim snopovima svetlosti koji su pod raznim uglovima padali sa zvezda. Anđel je nastojao da vidi lice mlade žene.

»Ljubazni ste«, reče on. Opat Jocko i Atanagora išli su napred.

»Ne«, reče ona. »Nisam ja naročito ljubazna. Hoćete li da vidite kakva sam?«

»Hteo bih«, reče Anđel.

»Kresnite upaljač.«

»Nemam upaljač.«

»Onda opipajte rukama«, reče ona izmaknuvši se malo od njega.

Anđel joj stavi ruke na nepovijena ramena i pođe naviše. Prošetao se prstima po Bakreninim obrazima, preko zatvorenih očiju, pa ih zadrža u njenoj bujnoj crnoj kosi.

»Čudno mirišete«, reče on.

»Na šta?«

»Na pustinju.«

On spusti ruke.

»Upoznali ste samo moje lice...« usprotivi se Bakrena.

Anđel ne reče ništa i ne pomeri se. Ona mu priđe i obisnu gole ruke oko vrata. Govorila mu je sasvim uz uvo, s obrazom uz mladićev obraz.

»Plakali ste.«

»Da«, prošapta Anđel. On osta nepomičan.

»Ne treba plakati zbog jedne devojke. Devojke nisu toga vredne.«

»Nisam ja plakao zbog nje«, reče Anđel, »nego zbog onoga što je ona bila i zbog onoga što će biti.«

Izgledalo je kao da se probudio iz neke teške omamljenosti i ruke mu se spustiše na struk mlade žene.

»Ljubazni ste«, ponovi on. »Hajdete, pridružićemo im.«

Ona razveza njegov zagrljaj i uze ga za ruku. Potrčase preko dina po pesku. Spoticali su se u mraku i Bakrena se smejala.

Opat Jocko je upravo objasnio Atanagori kako je Klod Leon bio naimenovan za pustinjaka.

»Shvatate«, reče on, »da taj momak nije zaslužio da ostane u zatvoru.«

»Jasno«, reče Atanagora.

»Zar ne?« reče Jocko. »Zaslužio je da bude giljotiniran. Ali, na kraju krajeva, episkop ima dugačke ruke.«

»Utoliko bolje za Leona.«

»Imajte na umu da to mnogo ne menja stvar. Biti pustinjač zabavno je, ako tako hoćete. Najzad, to mu ostavlja nekoliko godina odgode.«

»Zašto?« upita Bakrena, koja je čula kraj rečenice.

»Zato što se posle tri ili četiri godine pustinjaštva«, reče opat, »uglavnom poludi. Onda čovek ide glavom bezobzirce i ubija prvu devojčicu koju sretne da bi je silovao.«

»Zar uvek?« reče začuđeno Anđel.

»Uvek«, potvrdi Jocko. »Navodi se samo jedan primer koji je izuzetak od pravila.«

»Ko je to bio?« upita Atanagora.

»Jedan veoma dobar čova«, reče Jocko. »Pravi svetac. To je duga priča, ali vraški poučna.«

»Ispričajte nam...« zatraži Bakrena ubedljivim i preklinjućim glasom.«

»Ne«, reče opat. »To je nemoguće. Predugačko je. Reći ću vam kraj. On je išao glavom bez obzira i prva devojčica koju je sreo...«

»Čutite«, reče Atanagora. »To je užasno!...«

»Ona ga je ubila« reče Jocko. »Bila je to jedna manijakinja.«

»O«, uzdahnu Bakrena, »to je surovo. Jadan mladić. Kako se zvao?«

»Jocko«, reče opat. »Ne! Izvinite. Mislio sam na nešto drugo. Zvao se Staklar.«

»Neobično«, primeti Anđel. »Poznavao sam jednog kojem se uopšte nije dogodila ista stvar.«

»Onda to nije isti«, reče opat. »Ili sam ja onda lažov.«

»Očigledno...« reče Atanagora.

»Pogledajte«, reče Bakrena, »tu blizu nešto svetli.«

»Mora da smo stigli«, objavi Jocko. »Izvinite, za početak treba da idem sam. Vi ćete doći posle. To je pravilo.«

»Nema nikog da nadzire«, reče Anđel. »Mogli bismo da idemo sa vama.«

»A moja savest?..« reče Jocko. »Gizdavac, leptira kralj...«

»Igrajući lopte razbi bradu, znaj!...« uzviknuše u horu ostalo troje.

»Dobro,« reče Jocko. »Kad već znate obred isto tako dobro kao i ja, možete da pođete svi troje. Lično to više volim, jer sasvim sam od otrova obolim.«

Skoči poprilično uvis i pade okrećući se oko sebe čučeci. Oko njega je raširena mantija pravila crni cvet koji se nejasno razabirao na pesku.

»Je li to deo obreda?« upita arheolog.

»Ne«, reče opat. »Dosetka moje babe kad bi na plaži htela da piški a da je ne primete. Moram da vam kažem da nemam na sebi svoje apostolske gaće. Previše je vruće.«

»Mora da ste otežali od svih tih dozvola«, reče Atanagora.

»Dao sam da se snime na mikrofilmu«, reče Jocko. »To je stalo u jedan smotuljak stvarno male zapremine.«

On ustade.

»Hajd'mo!«

Klod Leon je stanovao u maloj gizdavo nameštenoj kolibi od belog drveta. Postelja od šljunka zauzimala je jedan ugao u glavnoj odaji i to je bilo sve.

Jedna vrata vodila su u kuhinju. Kroz zastakljen prozor oni ugledaše lično Kloda, kako kleči ispred svoje postelje, zanet u misli i prekrivši lice rukama. Opat uđe.

»Ujal« reče on.

Pustinjak podiže glavu.

»Ali još nije vreme«, reče. »Izbrojao sam tek do pedeset.«

»Igrate se žmurke, sine moj?« reče Jocko.

»Da, oče«, reče Klod Leon. »Sa Lavandom.«

»A«, reče opat. »Možemo li da igramo sa vama?«

»Naravno«, reče Klod.

On ustade.

»Idem da nađem Lavandu i da joj kažem. Biće joj veoma drago.«

On prođe u kuhinju. Anđel, Bakrena i arheolog udoše za opatom.

»Zar ne čitate posebne molitve kad se sretnete sa nekim pustinjakom?« začudi se Bakrena.

»O, ne«, reče opat. »Pa on je sad već u struci! Te majstorije su dobre za neupućene. Za ostalo se postupa prema običnim pravilima.«

Leon se vraćao a za njim je išla jedna čarobna crnkinja. Imala je ovalno lice, tanak i prav nos, velike plave oči i izvanredan stog riđe kose. Na sebi je imala crno prsluče.

»Ovo je Lavanda«, objasni Klod Leon. »O«, reče videvši tri druga posetioca, »dobar dan. Kako ste?«

»Ja se zovem Atanagora«, reče arheolog. »Ovo je Anđel, a evo i Bakrene.«

»Igrate li žmurke?« predloži pustinjak.

»Da govorimo ozbiljno, dete moje«, reče opat. »Treba da izvršim nadzor. Imam da vam postavim neka pitanja radi svog izveštaja.«

»Ostavićemo vas same«, reče Atanagora.

»Nikako«, reče Jocko. »Gotov sam s njim za pet minuta.«

»Sedite«, reče Lavanda. »Dođite u kuhinju, ostavićemo ih da rade.«

Put joj je bila potpuno iste boje kao i Bakrenina kosa, i obrnuto. Anđel pokuša da zamisli mešavinu i zavrte mu se u glavi.

»Namerno ste to učinile«, reče on Bakreni.

»Ma ne«, odgovori Bakrena. »Nisam je ni poznavala.«

»Uveravam vas«, reče Lavanda, »da je to slučajno.«

Oni predoše u kuhinju. Opat osta sam sa Leonom.

»Pa«, reče Jocko.

»Nema ništa naročito da se istakne«, reče Leon.

»Dopada li vam se ovde?«

»Dobro je.«

»Kako stojite sa milošću božjom?«

»Ona dođe i ode.«
»A misli?«
»Crne«, reče Leon. »Ali to je oprostivo sa Lavandom. Crne, ali ne tužne. Crne i vatrene.«
»To je boja pakla«, reče opat.
»Da«, reče Klod Leon, »ali ona je unutra od ružičaste kadife.«
»Istina?«
»Čista istina.«
»Neka jekne, neka kmekne kad se stojko njoj strmekne.«
»Amin«, odgovori pustinjač.
Opat Jocko je razmišljao.
»Čini mi se da je sve u redu« reče on, »Verujem da ćete postati pustinjač za ugled. Trebalo bi da postavite natpis. Ljudi bi nedeljom dolazili da vas vide.«
»Rado ću«, reče Klod Leon.
»Jeste li izabrali neki sveti čin?«
»Šta?...«
»Trebalo je da vam objasne«, reče opat. »Da stojite na nekom stubu, ili da se šibate pet puta dnevno, ili da nosite košulju od kostreti, ili da jedete šljunak, ili da u molitvi provodite dvadeset četiri sata na dvadeset i četiri itd.«
»Nisu mi govorili o tome«, reče Klod Leon. »Mogu li da potražim nešto drugo? Sve mi to ne izgleda dovoljno sveto, a već se i radilo.«
»Čuvajte se samosvojnosti, sine moj«, reče opat.
»Da, oče«, odgovori pustinjač.
On se zadubi u misli nekoliko trenutaka.
»Mogu da tucam Lavandu...« predloži on.
Sad je bio red na opata da dobro promisli.
»Ja lično«, reče on, »ne vidim smetnji. Ali jeste li mislili da ćete morati to da radite kad god bude posetilaca?«
»To je prijatno«, odgovori Klod Leon.
»Onda se slažem. Ružičasta kadifa, stvarno?«
»Stvarno.«
Opat uzdrhta i naježiše mu se dlake na vratu. On pređe rukom preko donjeg stomaka.
»Užasno«, reče on. »E pa, to je sve što sam imao da vam kažem. Reći ću da vam isporuču dodatnu količinu konzervi iz *Pomoći pustinjačima*.«
»O, imam ih!« reče Klod.
»Biće vam potrebno mnogo. Imaćete podosta posetilaca. Oni ovde grade železničku prugu.«
»Šta kažete«, reče Klod Leon.
Pobledeo je, ali je svakako bio očaran.
»Nadam se da će često dolaziti...«
»Vi me užasavate, ponavljam vam«, reče opat Jocko. »A ja sam ipak od onih izdržljivih. Boca, lova, zezalica...«
»Ti si, znajder, cepanica« dovrši pustinjač.
»Hajde, idite po ostale«, predloži Jocko. »Za vaš sveti čin je onda dogovoreno. Izveštaj ću sastaviti u tom smislu.«
»Hvala«, reče Klod.

PRELAZ

Bez i najmanje sumnje Bogoljub Duduk je užasan tip. On za svakoga predstavlja gradan davež i možda će u sred srede biti i uklonjen, jednostavno stoga što se u njega ne može imati poverenja, što je ohol, drzak i uobražen. A povrh svega, homoseksualac. Sad su skoro sva lica uvedena i iz toga će proizaći raznorazne stvari. Pre svega, gradnja železničke pruge, a to je i te kakav posao, jer su zaboravili tucanik. Međutim, tucanik je bitan i ne može se zameniti ljuskama od malih žutih puževa, kao što to niko nije ni predložio. Zasad će kolosek postaviti preko pragova i, do daljega, ostavićega u vazduhu, a zatim će tucanik slaviti ispod, kad bude stigao. Kolosek se naravno, može sagraditi i na taj način. Međutim, ja nisam predviđao tu priču o tucaniku kad sam najavljuvao da ću govoriti i o pustinjском šljunku. Bio je to svakako nezgrapn i slabašno intelektualan način simboličnog predočavanja, ali jasno je samo po sebi da se podneblje jedne pustinje kao što je ova vremenom pokazuje kao poprilično deprimirajuće, naročito zbog onih sunčevih crnih pojaseva. Na kraju naglašavam da je trebalo da dođe još jedna nova sporedna ličnost: Alfredo Žabes, koji zna šta je to mali model; ali sad je za to prekasno. Sirovnjakov brod će pretrpeti brodolom i kad on bude stigao sve će već biti gotovo. Stoga ću ja o tome ponovo govoriti tek u sledećem prelazu, a možda i neću.

STAV DRUGI

Vreme je bilo sveže i olujno, bez tjednog daška vetra. Zelena trava je, kao i obično, kruto stajala i neumorno sunce je belilo njene zašiljene vrhove. Satrveni broć napola se zatvorio. Lulo Barizone je spustio sve zavese na svom restoranu, iznad kojeg se dizala treperava struja vazduha. Pred zgradom je čekao crnožuti taksi sa podignutom zastavicom. Kamioni su upravo ponovo krenuli u potragu za tucanikom a inženjeri su radili u svojim sobama, dok su izvršioi počinjali da turpijaju krajeve šina koji nisu bili isečeni pod pravim uglom; vazduh je odjekivao od melodične škrife novih turpija. Sa svog prozora Anđel je video Olivu i Didiša kako držeći se za ruke odlaze da svetlicama napune smeđu koricu. Pored njega na dasci za crtanje sušilo se mastilo. U susednoj sobi Ana je nešto proračunavao a malo dalje Bogoljub je diktirao pisma Stenki, dok je dole u baru onaj gad Arlan ispijao čašicu čekajući trenutak kad će se ponovo izdirati na Karla i Marina. Anđel je čuo kako iznad njega odjekuju koraci profesora Klopoklopca, koji je opremio ceo tavan kao uzornu bolnicu. Kako niko nije bio bolestan, operacioni sto mu je služio za izradu malih aviona. S vremena na vreme Anđel bi ga čuo kako skače od radosti, a ponekad bi gromoglasni uzvici uz odsečan tresak opaljivali o tavanicu kad bi se izdirao na stažistu čiji bi kmezavi glas potom zujao nekoliko trenutaka.

Anđel se ponovo nagnu nad svoju dasku. Nije moglo biti ni najmanje sumnje, ako se drži podataka Bogoljuba Duduka. On zavрте glavom i odloži pero za tuš. Proteže se i umornim korakom ode prema vratima.

»Mogu li da uđem?«

Bio je to Anđelov glas. Ana podiže glavu i reče da.

»Zdravo, stari.«

»Dobar dan«, reče Anđel. »Ide li?«

»Ide«, reče Ana. »Skoro je gotovo.«

»Našao sam jednu nezgodnu stvarčicu.«

»Šta?«

»Biće potrebno da se Barizone ekspropriše.«

»Ozbiljno?« reče Ana. »Je li sigurno?«

»To je izvesno. Dva puta sam uradio tu stvarčicu.«

Ana pogleda proračun i crtež.

»U pravu si«, reče. »Kolosek će proći tačno po sredini hotela.«

»Šta da radimo?« reče Anđel. »Treba ga skrenuti.«

»Bogoljub neće hteti.«

»Da idemo da ga pitamo?«

»Hajdemo«, reče Ana.

On uspravi svoje glomazno telo i odgurnu stolicu.

»To je gnjavaža«, reče.

»Da«, reče Anđel.

Ana izađe. Anđel pođe za njim i zatvori vrata. Ana stiže do Bogoljubovih vrata iza kojih su se čuli žamor i odsečno praskanje pisače mašine. On dvaput pokuca.

»Uđite!« viknu Bogoljub.

Mašina stade. Ana i Anđel udoše i Anđel zatvori vrata.

»Šta je?« upita Bogoljub. »Ne volim da me uznemiravaju.«

»Ne valja«, reče Ana. »Prema vašim podacima, kolosek će preseći hotel.«

»Koji hotel?«

»Ovaj. Hotel 'Barizone'.«

»Pa?« reče Bogoljub. »Zar je to važno? Ekspropisacemo ga.«

»Zar ne možemo da ga zaobiđemo?«

»Vama nije dobro, prijatelju«, reče Bogoljub. »Pre svega, šta je trebalo Lulašu da se smesti usred pustinje, ne pitajući se hoće li to nekome smetati?«

»Nije nikom smetalo«, primeti Anđel.

»Lepo vidite da jeste«, reče Bogoljub. »Gospodo, vi ste plaćeni da pravite proračune i planove. Je li to obavljeno?«

»U toku je«, reče Ana.

»Pa dobro, kad nije gotovo, završite ih. Ja ću tu stvar predati Velikom administrativnom savetu, ali je van svake sumnje da predviđena trasa treba da se zadrži.«

On se okrete prema Stenki.

»Nastavimo, gospođice.«

Anđel pogleda Stenku. U svetlosti spuštenih zavesa, ona je imala blago i pravilno lice, ali joj je zamor malo sklapao oči. Ona se nasmeši Ani. Dva momka napustiše Bogoljubovu kancelariju.

»Pa?« reče Anđel.

»Pa nastavljamo«, reče Ana sležući ramenima. »Na kraju krajeva, šta mari?«

»O, ništa«, promrmlja Anđel.

Želeo je da uđe kod Bogoljuba, da ga ubije i da poljubi Stenku. U hodniku je pod od grubo tesanog drveta mirisao pomalo na ceđ a iz sastava je ispadao žuti pesak. U dnu hodnika slaba promaja njihala je tešku granu divljeg broća ispred prozora. Anđel je ponovo imao ono osećanje da se budi koje je osetio ono veće kad je bio kod Kloda Leona.

»Dodijalo mi je«, reče on. »Hajde da se prošetamo.«

»Kako to?«

»Ostavi proračune. Hajde da napravimo jedan krug.«

»Moraćemo ipak da ih završimo«, reče Ana.

»Završićemo ih posle.«

»Jure me«, reče Ana.

»Ti si kriv.«

Ana se zadovoljno nasmeši.

»Kriv sam«, reče, »ali ne baš sasvim. Ima nas dvoje u tom sosu.«

»Nije trebalo da je povedeš«, reče Anđel.

»Bio bih manje pospan.«

»Ne moraš da spavaš sa njom svako veče.«

»Ona to voli«, reče Ana.

Anđel je oklevao pre no što reče.

»Njoj bi se to dopadalo bilo s kim.«

»Ne verujem«, odgovori Ana.

On malo razmisli. Govorio je bez uobraženosti.

»Više bih voleo da ona to pomalo radi sa svima a da meni bude svejedno. Ali ona to hoće da radi samo sa mnom; a k tome, meni to ipak ne bi bilo svejedno,«

»Zašto se ne oženiš njome?«

»Oh«, reče Ana, »zato što će doći trenutak kad će mi to biti svejedno. Čekam taj trenutak.«

»A ako ne dođe?«

»Mogao bi da ne dođe, da mi je ona prva žena. Ali uvek postoji neka vrsta opadanja. Prvu ćeš mnogo voleti, recimo dve godine. Tada ćeš zapaziti da ona više ne deluje na tebe kao ranije.«

»Zašto?« reče Anđel. »Ako je voliš.«

»Uveravam te«, reče Ana. »To je tako. Može trajati duže od dve godine, ili kraće, ako si loše izabrao. Onda primetiš da na tebe neka druga deluje kao što je delovala ona prva. Ali ovoga puta to traje samo godinu dana. I tako redom. Zapamti da još uvek možeš vidati prvu, voleti je i spavati sa njom, ali to više nije ista stvar. To postaje neka vrsta refleksa.«

»Nije zanimljiv taj tvoj štos«, reče Anđel. »Ne verujem da sam ja takav.«

»Tu ništa ne možeš«, reče Ana. »Svi smo mi takvi. U stvari, nije nam potrebna nikakva određena žena.«

»Telesno«, reče Anđel, »možda.«

»Ne« reče Ana. »Ne samo telesno; čak ni duhovno, nijedna žena nije neophodna. One su isuviše zadrte.«

Anđel ne reče ništa. Bili su zastali u hodniku, Ana naslonjen na dovratnik svoje kancelarije. Anđel ga pogleda. Uzdahnu malo dublje i reče:

»I ti to kažeš, Ana... Ti to kažeš?...«

»Da«, reče Ana. »Ja to znam.«

»Kad bi mi dali Stenku«, reče Anđel, »kad bi me ona volela, meni nikad ne bi bilo potrebno da me voli neka druga žena.«

»Da, za dve, tri ili četiri godine. A ako bi te ona volela još uvek na isti način, ti bi tada udesio da promeniš.«

»Zašto?«

»Da te ona više ne voli.«

»Ja nisam kao ti«, reče Anđel.

»One nemaju mašte«, reče Ana, »a veruju da su dovoljne da ispune jedan život. Ali ima toliko drugih stvari.«

»Ne«, reče Anđel. »Ja sam to govorio i pre no što sam upoznao Stenku.«

»Nije se to promenilo. Nije prestalo da bude istina zato što poznaješ Stenku. Ima toliko stvari. Eto, ta zelena oštra trava. Samo da dodirneš tu travu i da smrviš prstima ljusku žutog puža na tom suvom toplom pesku i da gledaš mala sjajna smeđa zrnca kojih ima u tom suvom pesku i da ih osetiš među prstima. I da gledaš golu plavu i hladnu šinu koja zvonko odjekuje i da gledaš kako para izlazi kroz ventil, ili... šta ja znam...«

»Ti to kažeš, Ana...«

»Ili ovo sunce i tamne površine ... i ko zna šta još ima iza toga... Ili avioni profesora Klopoklopca, ili oblak, ili kopanje po zemlji i pronalaženje stvari. Ili slušanje muzike.«

Anđel zatvori oči.

»Prepusti mi Stenku«, reče preklinjući. »Ti je ne voliš.«

»Volim je«, reče Ana. »Ali ja ne mogu ništa više od toga, niti učiniti da drugo ne postoji. Prepuštam ti je, ako hoćeš. Ona neće. Ona hoće da ja sve vreme mislim na nju i da živim u zavisnosti od nje.«

»Reci mi«, reče Anđel. »Reci mi šta još ona hoće.«

»Hoće da ostali deo sveta bude mrtav i spržen. Hoće da se sve sruši i da ostanemo samo nas dvoje. Hoće da ja zauzmem mesto Bogoljuba Duduka. Onda će ona biti moja sekretarica.«

»Ali ti je upropašćavaš«, prošapta Anđel.

»Želeo bi da to budeš ti?«

»Ja je ne bih upropašćavo. Ne bih je dirao. Samo bih je ljubio i stavio je golu na belu tkaninu.«

»Nisu one takve«, reče Ana. »One ne znaju da ima i drugih stvari. Ili ih bar ima vrlo malo koje znaju. Nisu one krive za to. Ne usuđuju se. Nisu svesne šta treba raditi.«

»Ali šta treba raditi?«

»Biti na zemlji«, reče Ana. »Na zemlji, na tom pesku sa malo vetra i prazne glave; ili ići i videti sve, praviti stvari, graditi kamene kuće za ljude, davati im kola, osvetljenje, sve ono što svi mogu imati, da bi i oni mogli ništa ne raditi i ostati na pesku, na suncu, imati prazne glave i spavati sa ženama.«

»Ti čas hoćeš«, reče Anđel, »a čas nećeš.«

»Ja sve vreme hoću«, reče Ana, »ali hoću i ostalo.«

»Ne upropašćavaj Stenku«, reče Anđel.

Preklinjao je drhtavim glasom. Ana prede rukom preko čela.

»Ona upropašćava sama sebe«, reče. »Ti je ne bi mogao sprečiti. Kad je budem ostavio, izgledaće veoma propala, ali ako te voli, brzo će se povratiti. Biće skoro kao i pre. Ipak, ponovo će se upropašćavati dvaput brže, a ti to nećeš moći da podneseš.«

»Pa onda?...« reče Anđel.

»Pa onda ne znam šta ćeš ti učiniti«, reče Ana. »Ona će propadati sve više i više, brzinom koja će se povećavati geometrijskom progresijom.«

»Trudi se da budeš grozan prema njoj«, reče Anđel.

Ana se nasmeja.

»Ne mogu još, još je volim, volim da spavam sa njom.«

»Ćuti«, reče Anđel.

»Idem da završim proračune«, reče Ana. »Ti si jedan zavezanko. Zgodnih devojaka ima svuda.«

»Dosadne su mi«, reče Anđel. »Isuviše mi je teško.«

Ana mu snažnom rukom steže rame.

»Idi da proskitaš«, reče. »Idi malo na vazduh. I misli na nešto drugo.«

»Ja sam hteo da prošetam«, reče Anđel. »Ti nisi hteo. Ne mogu da mislim na nešto drugo. Ona se toliko promenila.«

»Ma nije«, reče Ana. »Samo malo bolje zna da se snađe u krevetu.«

Anđel šmrknu i ode. Ana se smejao. On otvori vrata i vrati se u svoju kancelariju

II

Anđelu su se noge klizale po pesku i osećao je kako mu sićušna zrnca prolaze između nožnih palčeva i kroz kožnu rešetku na spartankama. U ušima su mu još zvonile Anine reči i Anin glas, ali pred očima mu je bila slatka i sveza Stenkina prilika kako sedi za pisačom mašinom u kancelariji Bogoljuba Duduka, jasan luk njenih obrva i njena sjajna usta.

Daleko ispred njega prva crna traka padala je bez ijednog nabora presecajući tlo mračnom, pravom i nesavitljivom crtom koja je čvrsto prianjala uz krivine dina. Išao je što je mogao brže po tom nepostojanom zemljištu gubeći po nekoliko santimetara pri svakom koraku koji je pravio penjući se i ponovo se skotrljavajući niz oble padine velikom brzinom, telesno srećan što njegovi tragovi prvi obeležavaju žutu stazu. Malo-pomalo njegova patnja je jenjavala, lukavo isušena poroznom čistoćom svega što ju je okruživalo, upijana samim prisutvom pustinje.

Traka senke primicala se uzdižući unedogled golu i mračnu zidinu privlačniju od prave senke, jer je to više bilo odsustvo svetlosti, gusta praznina, prekid kontinuiteta čiju neumoljivost ništa nije remetilo.

Još nekoliko koraka i Anđel će ući u tamu. Stajao je u podnožju zidine i bojažljivo je pružio ruku. Ruka mu nestade ispred očiju i on oseti hladnoću one druge zone. Ne oklevajući, kroči u nju ceo i odjednom ga obavi tamni veo.

Išao je lagano. Bilo mu je hladno; srce mu je jače udaralo. On preturi po džepovima, izvadi kutiju šibica i kresnu jedno palidrvce. Učinilo mu se da se ono zapalilo, ali je ostala potpuna pomrčina. Malčice prestrašen, baci palidrvce i protrlja oči. Ponovo brižljivo protrlja komadić fosfora o hrapavu površinu kutije. Začu šištanje palidrvca koje se pali.

Vrati kutiju u levi džep i pipajući u tom smeru primače slobodni kažiprst tankom komadiću drveta. Odmah ga trže nazad, opekavši se, i ispusti drugo palidrvce.

Oprezno se okrete i pokuša da se vrati na polaznu tačku. Činilo mu se da hoda duže nego pri dolasku a stalno je vladala neprozirna noć. Zastade i drugi put. Krv mu je brže strujala kroz žile a ruke su mu bile ledene. On sede; morao je da se smiri; stavi ruke pod miške da bi se ugrejao.

Sačeka. Otkucaji srca postajali su mu manje snažni. U udovima je zadržao utisak o pokretima koje je napravio otkako je ušao u mrak. Odmereno, bez žurbe, ponovo odredi pravac i odlučnim korakom pođe prema suncu. Posle nekoliko sekundi oseti dodir vrućeg peska i pustinja, nepomična i žuta, zaplamsa mu pred zaslepljenim očima. Tamo daleko video je treperenje iznad ravnog krova hotela »Barizone«.

Udalji se od tamnog zida i sruši se u sipkavi pesak. Pred očima mu je lenjo klizila jedna svetlica po dugačkoj izvijenoj travki koju je prekrivala skramom duginih boja. On se opruži, udubljujući mesto za svaki svoj ud i opuštajući potpuno mišiće i mozak, prepusti se disanju, miran i tužan.

III

1)

Predsednik Medo od Žanpolana namršti se dolazeći, pošto vratar nije bio na svom mestu. On ipak prođe i uđe u dvoranu za sastanke. Namršti se nanovo: nikoga oko stola. Sastavljenim palcem i kažiprstom uhvati kraj svog zlatnog sata, kraj izrađen u vidu neke vrste lanca od istog metala, i povuče. Prilično čudna stvar, ta besprekorna sprava je pokazivala isto ono zbog kojeg je malopre toliko žurio. Objašnjavajući time odsustvo vratara i članova Saveta, kao spoj okolnosti, a ne urotu, kao što je posumnjao, on se trčeći vrati do limuzine i naloži svom revnosnom vozaču da ga nekud odveze; nipošto nije trebalo da se vidi kako jedan predsednik Administrativnog saveta stiže prvi, do vraga, nikako!

2)

Sa umornim grčem oko usana, vratar se na vreme pomoli iz buen-retira/na španskom: prijatno sklonište(prim.prev)/ da bez dangubljenja ode do velikog ormana gde su stajale zbirke skarednih razglednica. Sa umornim grčem oko usana, drhtavim rukama i mokrim šlicom, jer je to bio njegov dan. Još je pomalo curilo paleći mu donji deo kičme neujednačenim i sve slabijim sevanjem i kruteći mu stare guzne mišiće uštavljene od mnogih godina u stolici.

3)

Kučence koje je pregazio Agata Marion, koji je, kao i obično, vozio ne obazirući se, imalo je pluća čudne zelene boje, kao što je ustanovio putarski činovnik čija metla hitro gurnu mrcinu u jedan otvor kanalizacije. Malo zatim kanalizacija stade da povraća i morali su da joj skrenu tok za nekoliko dana.

4)

Posle raznih zgoda i nezgoda, izazvanih koliko zloćom ljudi ili stvari toliko i neumitnim zakonima verovatnoće, na vratima dvorane za zasedanje sretoše se skoro svekoliki pozvani koji su u nju ulazili posle dlanenih trljanja i istrčavanja kapljica pljuvačke, uobičajenih u civilizovanom društvu, a koje militarizovano društvo zamenjuje podizanjem ruku prema vođi i ozarenim pljeskom koji, u nekim slučajevima, prate i kratki uzvici prokreštani iz daljine, zbog čega bi se, sve u svemu, moglo oceniti da je sve što je vojno ujedno i higijensko, mada je čovek primoran da se otrese takvog shvatanja kad vidi vojne zahode, uz jedini izuzetak za američke vojnike koji seru u redovima i svoje sobe za kakanje drže u stalno čistom i dezinfikujuće mirisnom stanju, a tako nešto se događa i u nekim zemljama gde se neguje propaganda i gde su ljudi takve sreće da ta sredstva pljušte po nestanovnicima koji se daju ubediti, što je uglavnom i slučaj, pod uslovom da tako negovana propaganda ne bude nasumična, već da vodi računa o željama koje otkrivaju službe za ispitivanje i usmeravanje, kao i o rezultatima referenduma koje srećne vlade ne propuštaju da štedro raspisuju za još izrazitiju sreću naroda kojima upravljaju.

Tako Savet poče. Nedostajao je samo jedan sprečeni član, koji posle dva dana dođe da se izvini, ali je vratar bio veoma strog.

5)

»Gospodo, dajem reč našem odanom sekretaru.«

»Gospodo, pre no što vam u grubim crtama saopštim rezultate prvih nedelja rada, želim, pošto je izvestilac odsutan, da vam pročitam izveštaj primljen iz Egzopotamije koji mi je on, na sreću, dostavio u dobar čas, te želim da ovde odam priznanje tom oprezu i ukazem počast njegovoj dalekovidnosti, jer niko nije pošteđen od toga da ga strefi i zao čas.«

»Slažem se potpuno!«

»O čemu je reč?«

»Znate vi dobro.«

»A! Sećam se!«

»Gospodo, evo beleške o kojoj je reč.«

»Uprkos svakovrsnim teškoćama, naponi i domišljatost tehničkog direktora Bogoljuba Duduka doveli su do blagovremenog dostavljanja sveg potrebnog materijala i nema potrebe da se ističu sposobnosti, odanost i samopregor, kao ni hrabrost i poslovna umešnost tehničkog direktora Duduka, jer ogromne teškoće na koje je naišao, kao i podmukla nepouzdanost i zloba izvršilaca, okoline i inženjera uopšte, izuzev poslovođe Arlana, čine da će taj zadatak, gotovo nemoguć, moći da izvrši samo on.«

»Slažem se potpuno.«

»Ovaj izveštaj je izvrstan.«

»Nisam razumeo. O čemu je reč?«

»Ama, jeste, znate vi to!«

»A! Da! Dodajte mi svoje razglednice.«

»Gospodo, iskrsla je okolnost za koju nije bilo moguće naći preventivno ili bilo kakvo modifikovano rešenje. Naime, na licu mesta i na samoj osi budućeg koloseka nalazi se hotel zvan 'Barizone', koji treba, kako predlaže naš rektor Duduk, ekspropisati, a zatim delimično porušiti najpogodnijim sredstvima.«

»Znate li šta je to svetlica?«

»Taj stav obara s nogu!«

»Mislim da treba da damo svoj pristanak.«

»Gospodo, pristupiću glasanju podizanjem ruke.«

»To je nepotrebno.«
 »Svi se potpuno stažu.«
 »Odlično, 'Barizone' treba eksproprisati.«
 »Gospodo, prema tome, 'Barizone' će biti eksproprisana. Naš sekretar će preduzeti potrebne korake. Pošto je reč o radovima od javnog značaja, nema sumnje da će formalnosti koje treba obaviti ići vrlo skraćenim postupkom.«
 »Gospodo, predlažem da izglasamo čestitke sastavljaču izveštaja koji vam je pročitana, a koji nije niko drugi do naš tehnički direktor Bogoljub Duduk.«
 »Gospodo, mislim da ćete se svi složiti da Duduku uputimo pismenu čestitku, kao što predlaže naš zaslužni kolega Marion.«
 »Gospodo, prema rečima iz izveštaja, držanje podređenih Duduku pokazalo se gnusnim. Mislim da bi bilo mudro smanjiti im primanja za dvadeset odsto.«
 »Tako ostvarenu uštedu mogli bismo uplatiti na račun gospodina Duduka, na ime povećanja njegovog terenskog dodatka.«
 »Gospodo, Duduk će sigurno odbiti da primi bilo šta.«
 »Slažem se sasvim.«
 »A zatim, time će se uštedeti.«
 »Da ne povećamo ni Arlanu?«
 »To je potpuno nepotrebno. Ti ljudi su lično sasvim dovoljno svesni.«
 »Ali ostalima ćemo svakako smanjiti.«
 »Gospodo, sve ove odluke u zapisniku sa sednice potpisuće sekretar. Nema nikakvih primedbi na dnevni red?«
 »Šta kažete o ovom stavu?«
 »Obara s nogu!«
 »Gospodo, sednica je završena.«

IV

Bakrena i Atanagora koračali su ruku pod ruku stazom u pravcu hotela »Barizone«. U podzemnom kopu ostavili su Brisa i Bertila. Ovi nisu hteli da izađu pre no što potpuno otkopaju ogromnu dvoranu otkrivenu pre nekoliko dana. Mašine su kopale bez prestanka i otkrivali su se novi hodnici, nove dvorane povezane avenijama oivičenim stubovima, krčate dragocenostima kao što su ukosnice, kopče u obliku broša od sapuna i od kovane bronzne, zavetne statuice bez urni i sa urnama i gomile ćupova. Atin čekić nije besposličio. Ali arheologu je bilo potrebno da se malo odmori i da promeni misli i Bakrena je pošla sa njim.

Peli su se i silazili preko obliha padina i sunce ih je umotavalo u zlato. Sa vrha dine, koji je nadvisivao i celo radilište železničke pruge, ugledaše pročelje hotela i crveno cveće. Izvršiocu su poslovali oko ogromnih gomila šina i pragova i Bakrena razabra sitnije prilike Didiša i Olive koji su se igrali na kamarama drveta. Ne zaustavljajući se, dođoše do hotelskog bara.

»Zdravo, Lulo«, reče Atanagora.
 »Bon giorno«, reče Lulaš... »Faće la barba u šest ura s'to matinjo?«
 »Ne«, reče Atanagora.
 »A, kurvanjska noć, santo Benedeto!...« uzviknu Lulaš... »A nije vas stid, gazda?«
 »Nije«, reče Atanagora. »Kako idu poslovi?«
 »Jad i beda«, reče Lulaš. »Takav jad i beda, da izludiš. Trebalo je videti kad sam bio šef porilaca riba u Spau!... Ali ovde!... Sve sam krrrmak!...«
 »Šta?« upita Bakrena.
 »Krrrmak. Ma, svinje!«
 »Daj nam piće«, reče arheolog.
 »Kad im ja zakuvam jednu diplomatsku čorbu, poslaću ih u Tunguziju«, reče Lulo.

Tu pretnju propraćao je odgovarajućim pokretima koji su se sastojali u opružanju desne ruke sa palcem stisnutim u šaci.

Atanagora se nasmeši.

»Daj nam dva torinska.«

»Evo, gazda«, reče Lulo.

»A šta su vam učinili?« upita Bakrena.

»Eh«, reče Lulo. »Hoće da zavrljače moju šupu u vazduh. Gotovo. Mrtva je.«

On zapeva.

»Vide Viljem: bogme s tim

Vitorijom šale nema,

I Bilova on u Rim

Šalje, ugovor da sprema...«

»A, to je lepo«, reče arheolog.

»Daj mu Tremo, daj mu Trst,

Daj mu čak i sav Trentino,

Nek ne bude tako čvrst,

Šta ga košta, molim fino?

Al' u svome jeroplanu,

Gabrijele d'Anuncio pevaše k'o tica.

Chi va piano va sano...

»Čuo sam to negde«, reče arheolog.

»Chi va sano va lontano.

Chi va forte va a la morte.

Evviva la liberta!«

/ko ide lagano, ide krepko ko ide ljut ide u smrt Živela nam sloboda/

Bakrena zapljeska. Lulo je pevao tenorom sa onim što mu je ostalo od zadovoljavajuće promuklog glasa. Začuše se potmulji udarci po tavanici.

»Šta je to?« upita arheolog.

»E, to je drugi krrrmak!« reče Lulo.

Izgledao je, kao i uvek, istovremeno i besan i veseo. On nastavi:

»Gradoljub Duduk. Ne voli kad pevam.«

»Bogoljub«, ispravi Bakrena.

»Bogoljub, Gradoljub, Laskoljub, boli me briga.«

»Kakva je to zavrzlama sa šupom?« reče Ata.

»To su Gradoljubove diplomatske zavrzlake«, reče Lulo. »Hoće da me izmesti... Kurva jedna, samo su mu takve reči u žvalama, krrrmak jedan! Kaže da to nije predviđao.«

»Da te ekspropriše?« reče Ata.

»Baš to«, reče Lulo. »To je ovozemaljska reč.«

»Više nećeš morati da radiš«, reče Ata.

»A koji će mi moj taj njihov odmor?« reče Lulo.

»Popij jednu sa nama«, reče Ata.

»Hvala, gazda.«

»Je li to hotel smeta železničkoj pruži?« upita Bakrena.

»Da«, reče Lulo. »Njihovoj kurvinskoj železničkoj pruži. Čin-čin.«

»Čin-čin«, ponovi Bakrena i svi troje iskapiše čaše.

»Je li Anđel tu?« upita Ata.

»Mislim da je u svojoj sobi«, reče Lulo. »Ali, znaš, nisam siguran. Samo mislim. Opet crta.«

On pritisnu neko zvonce iza bara.

»Doći će, ako je tu.«

»Hvala«, reče arheolog.

»Taj Gradoljub je«, zaključio Lulo, »jedan krrrmak.«

I zazvižduka ponovo brišući čaše.

»Koliko ti dugujem?« reče arheolog, videvši da Anđel ne silazi.

»Trideset franaka«, reče Lulo. »Beda jedna.«

»Evo«, reče arheolog. »Ideš li sa nama da pogledamo gradilište? Izgleda da Anđel nije u svojoj sobi.«

»E, ne mogu!« reče Lulo. »Svi su oni oko mene kao muve; ako odem, sve će popiti.«
»Onda do skorog viđenja«, reče arheolog.
»Do skorog viđenja, gazda.«

Bakrena mu uputi jedan lep osmeh, te Lulo zamuca; zatim ona izađe za Atom i uputiše se prema gradilištu.

Vazduh je mirisao na cveće i smolu. Zelene trave, divljački posečene, gomilale su se u hrpe sa obe strane neke vrste staze, trasirane nivelatorima, i sa njihovih krutih stabljika lagano su klizile velike staklaste mirisne kapi koje su se skotrljavale u pesak i umotavale u žuta zrnca. Kolosek je išao trasom koju su mašine započele prema Bogoljubovim naznakama. Atanagora i Bakrena su sa nejasnom tugom gledali gomile oštre trave neukusno poredane s jedne i druge strane puta i nagrđenost glatke površine dina. Oni se popeše pa siđoše, ponovo popeše i najzad ugledaše gradilište.

Goli do pojasa, Karlo i Marin, povijeni pod bezličnim suncem, držali su obema rukama pneumatske čekiće pozamašne veličine. Vazduh je odjekivao od odsečne praske sprava i grmljavine kompresora koji su se okretali u blizini. Radili su bez prestanka poluoslepeli od mlaza peska koji je podizala izduvna cev i koji im se lepio za vlažnu kožu. Jedan deo koloseka već je bio izravnat i obe strane useka izdizale su se jasno i oštro. Kopali su kroz dinu i učvrstili su se na srednjem nivou pustinje, koji su Ana i Anđel proračunavali prema prethodno snimljenim topografskim podacima, prilično niže od površine tla koje su obično nabijali. Nesumnjivo, bilo bi potrebno da se ceo taj deo koloseka postavi izravnanjem useka pa su peščana brdašca rasla sa obe strane.

Atanagora se namršti.

»Biće lepo!...« promrmlja.

Bakrena ne odgovori. Oni pridoše dvojici ljudi. »Dobar dan«, reče arheolog.

Karlo podiže glavu. Bio je visok i plav i činilo se da njegove plave oči, nalivene krvlju, ne vide sagovornika.

»Zdravo«, promrmlja on.

»Napreduje...« oceni Bakrena.

»Tvrdo je«, reče Karlo. »Sasvim tvrdo. Kao kamen. Samo je gornji sloj od peska.«

»Tako i mora da bude«, objasni Atanagora. »Nema nikad vetra: pesak se skamenio.«

»Zašto onda nije i na površini?« upita Karlo.

»Sve donde dokle prestaje da dopire sunčeva toplota«, objasni arheolog, »nije moglo biti okamenjavanja.«

»A!« reče Karlo.

Sada stade i Marin.

»Ako se zaustavimo, imaćemo na grbači onog gada Arlana.«

Karlo ponovo pusti svoj pneumatski čekić u rad.

»To treba da uradite samo vas dvojica?« upita Atanagora.

Bio je primoran da viče da bi nadjačao paklenu buku čekića. Dugačko čelično svrdlo nasrtalo je na pesak izbacujući mlazeve plavičaste prašine i na dvema vodoravnim drškama Karlove grube ruke grčile su se u nekoj vrsti očajanja.

»Samo nas dvojica...« reče Marin. »Ostali traže šljunak.«

»Ona tri kamiona?« zaurla Atanagora.

»Da«, odgovori Marin istim glasom.

Imao je raščupanu smeđu čekinjavu kosurdu, dlakava prsa i rošavo dečačko lice. On prenese pogled sa arheologa i zadrža ga na mladoj ženi.

»Ko je to?« upita arheologa, zaustavljajući sad on svoj čekić.

»Zovem se Bakrena«, reče ona pružajući mu ruku. »Radimo isti posao, samo ja pod zemljom.«

Marin se nasmeši i blago steže nervozne prste svojom suvom ispucalom šakom.

»Zdravo«, reče i on.

Karlo je nastavio sa radom. Marin pogleda Bakrenu sa žaljenjem.

»Ne možemo da stanemo zbog Arlana, inače bismo popili po jednu.«

»A tvoja žena?...« povika Karlo.

Bakrena se nasmeja.

»Zar je tako ljubomorna?«

»Ma ne«, reče Marin, »zna ona da sam ja ozbiljan.«

»Imao bi neprilika«, primeti Karlo. »Nema mnogo izbora u ovom kraju...«
»Videćemo se u nedelju«, obeća Bakrena.
»Posle mise«, reče Marin, da se našali.
»Ovde se ne ide na misu.«
»Ima jedan pustinjak«, reče Atanagora. »U načelu, odlazićemo nedeljom da vidimo pustinjaka.«
»Ko to kaže?« usprotivi se Marin. »Ja više volim da popijem jednu sa malom.«
»Doći će opat da vam sve to objasni«, reče arheolog.
»O, nije nego«, reče Marin. »Ne volim popove.«
»Šta bi drugo radio?« primeti mu Karlo. »Hoćeš da skitaš sa ženom i decom?«
»Ni ja ne volim popove«, reče Atanagora, »ali ovaj nije kao ostali.«
»Znam«, reče Marin, »ali ipak ima mantiju.«
»To je jedna šaljivčina«, reče Bakrena.
»Oni su najopasniji.«
»Požuri, Marine«, reče Karlo, »onaj gad Arlan će nas ukebati, pa će nam se popeti na nos.«

»Hajd'mo...« promrmlja ovaj.
Pneumatski čekići nastaviše sa svojim grubim udarcima i pesak ponovo šiknu u vazduh.

»Do viđenja, momci«, reče Atanagora. »Popijte po jednu kod »Barizona« i stavite na moj raboš.«

On se udalji. Bakrena mahnu rukom Karlu i Marinu.

»U nedelju!« reče Marin.

»Umukni!« reče Karlo. »Nije to društvo za tebe.«

»Taj je jedna stara budala«, reče Marin.

»Nije«, reče Karlo. »Izgleda valjano.«

»Dobra stara budala«, reče Marin. »Ima i takvih.«

»Ne seri«, reče Karlo.

On mišicom obrisa znoj sa lica. Lagano su pritiskali teške mase. Čvrsti blokovi su se odvajali i rušili pred njima i pesak im je grebao grlo. Uši su im bile naviknute na ravnomeran zvuk čekića, tako da su mogli da šapuću i da se razumeju. Obično su razgovarali radeći, kako bi ublažili svoju muku pošto joj uopšte nije bilo ni kraja ni konca, i tako je sad Karlo glasno sanjao.

»Kad budemo završili...«

»Nećemo završiti.«

»Pustinja ne ide skroz...«

»Ima drugog posla.«

»Imaćemo pravo da se malo opružimo...«

»Mogli bismo da prestanemo da radimo...«

»Bili bismo mirni...«

»Bilo bi zemlje i vode i drveća, pa i lepa devojka.«

»Da prestanemo sa kopanjem...«

»Nikad nećemo završiti.«

»Tu je onaj gad Arlan.«

»On ništa ne radi, a više zarađuje.«

»To se neće dogoditi.«

»Možda pustinja ide sve do kraja.«

Grubim prstima stezali su ručke, krv im se sušila u žilama i glasovi su im postajali nečujno mrmljanje, neprekidna žalopojka zaglušena bukom čekića, koja je zujeći igrala oko njihovih znojavih lica, u uglovima njihovih sprženih usana. U čvrstom tkivu njihove opaljene kože poigravali su čvornovati mišići u obliku okruglih izbočina, koji su se kretali kao sparene životinje.

Karlu su se sklupale oči, osećao je skroz u rukama sve pokrete čeličnog svrdla i upravljao je njime instinktivno, ne gledajući ga.

Iza njih je zevala velika kriška senke već iskopanog grubo izravnog useka, dok su se oni sve više zarivali u okamenjenu dinu. Glave su im dopirale do visine novog useka a tamo daleko, na drugoj dini, za trenutak ugledaše smanjene prilike arheologa i

narandžaste devojke. A zatim se blokovi odvališe i skotrljaše iza njih. Uskoro će biti prinuđeni da stanu da bi izbacili ogromnu gomilu iskopa; kamioni se još nisu vratili. Uzastopni udarci čeličnog klipa o šipku svrdla i šištanje izduvnog vazduha odbijali su se o zidove zaseka uz nepodnošljivu buku, ali je više nisu čuli ni Karlo ni Marin. Pred očima su im bile sveže zelene doline i krepke devojke koje su, gole na travi, čekale njih.

V

Bogoljub Duduk ponovo pročitao poruku koju je upravo primio i koja je nosila zaglavlje Glavnog sedišta i potpis dvaju članova Administrativnog saveta, od kojih je jedan bio predsednikov. Oči su mu se zadržavale na nekim rečima sa zadovoljstvom sladokusca i u glavi je počinjao da sastavlja rečenice kako bi ostavio utisak na slušaoce. Trebalo ih je iskupiti u velikoj dvorani hotela »Barizone«; tim pre to bolje. Najbolje - i svakako - posle rada. I prethodno videti da li Barizone ima neki podijum. Jedna stavka u pismu ticala se samog Barizonea i njegovog hotela. Koraci se brzo preduzimaju kad se za njih pobrine jedno moćno društvo. Plan železnice je, u stvari, bio završen, ali još uvek nije bilo šljunka. Kamiondžije su neumorno tragale; ponekad su slale vesti o sebi ili je neki od njih neočekivano iskrsavao sa svojim kamionom i skoro odmah zatim ponovno odlazio. Bogoljub je bio pomalo ogorčen tom zavrzlamom oko šljunka, ali pruga se ipak gradila na malom rastojanju od tla na podupiračima. Karlo i Marin ništa nisu radili... Arlan je srećom uspevao da iz njih izvuče najviše moguće i njih dvojica su uspevali da postavljaju trideset metara koloseka dnevno; za četrdeset osam časova počće da seku hotel nadvoje.

Neko zakuca na vrata.

»Udite!« reče Bogoljub.

»Bon giorno«, reče Lulaš ulazeći.

»Dobar dan, Barizone«, reče Bogoljub. »Želite da razgovarate sa mnom?«

»Da«, reče Lulo. »Šta te kurve sa železnice rade kad mi postavljaju prugu baš pred hotel? Šta ću ja s njom da se zezam?«

»Ministar je upravo potpisao naredbu o eksproprijaciji koja se tiče vas«, reče Bogoljub. »Mislio sam da vas izvestim o tome večeras.«

»Sve su to visoke diplomatske zavrzlamе«, reče Lulo. »Kad će oni to maknuti?«

»Bićemo prinuđeni da srušimo hotel da bi pruga mogla da prođe kroz sredinu«, reče Bogoljub. »Trebalo je da vas obavestim.«

»Šta?« reče Lulo. »Da se ruši čuveni hotel „Barizone“? Da oni koji su probali moje spaghetti a la Bolognese zajedno s Lulom ugase za čitav život?«

»Na žalost«, reče Bogoljub, »ali naredba je potpisana. Smatrajte da je hotel oduzet u korist države.«

»A ja?« reče Lulo. »Koji će moj biti sa mnom? Nema mi druge nego da se vratim za šefa porilaca riba, a?«

»Nadoknadiće vam se«, reče Bogoljub. »Svakako, ne smesta.«

»Krrrmci«, promrmlja Lulo.

On okrete Bogoljubu leđa i izađe ne zatvorivši vrata. Bogoljub ga pozva natrag.

»Zatvorite svoja vrata!«

»E, to više nisu moja vrata«, reče Lulaš besno. »Zatvorite ih sami!«

On ode gundajući psovke sa južnjačkim naglaskom.

Bogoljub pomisli da je trebalo eksproprijisati i Lula kao i hotel, ali postupak je bio složeniji i formalnosti bi zahtevale previše vremena. On ustade i obiđe oko svog radnog stola. Nađe se nosem u nos sa Anđelom koji je ušao bez kucanja i to sa razlogom.

»Dobar dan, gospodine«, reče Anđel.

»Dobar dan«, reče Bogoljub ne pružajući mu ruku.

On završi obilazak i ponovo sede.

»Zatvorite vrata za sobom, molim vas«, reče. »Želite da razgovarate sa mnom?«
»Da«, reče Anđel. »Kada ćemo dobiti plate?«
»Mnogo vam se žuri.«
»Potreban mi je novac a platu je trebalo da dobijemo još pre tri dana.«
»Shvatate li da smo mi u pustinji?«
»Ne«, reče Anđel. »U pravoj pustinji nema mesta železničkoj pruzi.«
»To je sofizam«, oceni Bogoljub.
»To je što god vam se hoće«, reče Anđel. »975-ica prolazi često.«
»Da«, reče Bogoljub, »ali pošiljka ne može da se poveri ludom vozaču.«
»Kondukter nije lud.«
»Putovao sam sa njim«, reče Bogoljub. »Uveravam vas da nije normalan.«
»Čekanje se odužilo«, reče Anđel.
»Vi ste mio mladić«, reče Bogoljub... »Telesno, hoću da kažem. Imate... prilično dopadljivu put. Stoga ću vam saopštiti nešto što ćete saznati tek večeras.«
»Ali neću«, reče Anđel, »pošto ćete mi sad reći.«
»Reći ću vam to ako budete zaista mio momak. Pridite.«
»Ne savetujem vam da me dodirnete«, reče Anđel.
»Vidi ti njega! odmah ga spopadaju mušice!« uzviknu Bogoljub. »Ne budite tako kruti, zaboga!«
»To mi uopšte ništa ne znači.«
»Mladi ste. Imate vremena da se promenite.«
»Hoćete li mi reći šta ima da mi kažete ili ću ja morati da odem?« reče Anđel.
»Pa, dobro, dobićete ponižicu plate od dvadeset odsto.«
»Ko?«
»Vi, Ana, izvršio i Stenka. Svi osim Arlana.«
»Kakav gad, taj Arlan!« promrsi Anđel.
»Ako pokažete dobru volju, mogao bih da vas toga i poštedim.«
»Ja sam pun dobre volje«, reče Anđel. »Završio sam svoj posao tri dana pre nego što ste to tražili od mene i skoro sam završio proračunavanje elemenata za glavnu stanicu.«
»Ne insistiram na onome što ja podrazumevam pod dobrom voljom«, reče Bogoljub.
»Za bliža objašnjenja možete se obratiti Diponu.«
»Ko je Dipon?«
»Arheologov kuvar«, reče Bogoljub. »Lep momak, taj Dipon, ali kakva droca!«
»Ah, da! Vidim na koga mislite.«
»Ne«, reče Bogoljub. »Brkate ga sa Salićem. Salić mi je odvratn.«
»Ipak...« reče Anđel.
»Ne, zaista, Salić je gadan. Uostalom, bio je oženjen.«
»Shvatam.«
»Ne možete da me svarite, a?« upita Bogoljub.
Anđel ne odgovori.
»Znam ja. Smeta vam to. Znate, nemam običaj da se poveravam bilo kome, ali priznaću vam da sam savršeno svestan toga šta svi vi mislite o meni.«
»Pa onda?« reče Anđel.
»Pa baš me briga«, reče Bogoljub. »Ja sam peder i šta vi tu hoćete da menjate?«
»Ništa ja neću tu da menjam«, reče Anđel. »U izvesnom smislu tako mi je draže. «
»Zbog Stenke?«
»Da«, reče Anđel. »Zbog Stenke. Više volim da se vi ne bavite njome.«
»Zato što sam zavodljiv?« upita Bogoljub.
»Ne«, reče Anđel. »Užasni ste, ali vi ste gazda.«
»Vi nju volite na neki čudan način«, reče Bogoljub.
»Znam ja kakva je ona. To što je volim ne znači da je ne vidim.«
»Kako možete da volite jednu ženu?« reče Bogoljub.
Izgledalo je kao da govori sam sebi.
»To je neshvatljivo! Sve te meke stvari koje one imaju svud po sebi... Nekakvi vlažni nabori...«
On uzdrhta.
»Jezivo...«

Anđel se nasmeja.

»Najzad«, reče Bogoljub, »nikako nemojte reći Ani da ste dobili ponižicu. To sam vam rekao u poverenju. Kao žena muškarcu.«

»Hvala«, reče Anđel. »Da ne znate kad će novac stići?«

»Ne znam. Čekam ga.«

»Dobro.«

Anđel obori glavu i pogleda sebi u stopala, ne nađe na njima ništa naročito i podiže glavu.

»Do viđenja«, reče.

»Do viđenja«, reče Bogoljub. »Ne mislite na Stenku.«

Anđel izađe pa se odmah vrati.

»Gde je ona?«

»Poslao sam je na stanicu 975-ice da odnese poštu.«

»Dobro«, reče Anđel.

Izađe iz sobe i zatvori vrata.

VI

*Zašto je ova vrsta invarijantnosti
izmakla običnom tenzorskom računu?
(G. Vajtrou, Struktura vasiona, izd. Galimar, str. 144)*

»Spremno!« reče stažista.

»Okrećite«, reče Klopoklopac.

Stažista snažnim pokretom zamaja elisu od tvrdog drveta. Motor kinu, zlobno podrignu i napravi jedan okret. Stažista vrisnu i uhvati desnu ruku levom.

»Evo ti!« reče Klopoklopac. »Rekao sam vam da se čuvate.«

»Boga mu njegovog! Boga mu da mu boga usranog! Boli da pošiziš!«

»Da vidim?«

Stažista pruži ruku. Nokat na kažiprstu bio mu je potpuno crn.

»Nije to ništa.« reče Klopoklopac. »Još uvek imate prst. A odneće vam ga idući put.«

»Neće.«

»Jakako«, reče Klopoklopac. »Ili onda pazite.«

»Ali ja pazim«, reče stažista. »Neprestano pazim, a taj prokleti usrani motor stalno mi kreće među samim šapama. Već mi je dojadilo.«

»Da niste učinili ono što ste učinili...« reče profesor poučnim glasom.

»O, hoćete li još da mi idete na džigericu, vi i ta vaša stolica?«

»Dobro.«

Klopoklopac uzmače i iz zaleta uputi jedan bokserski udarac stažisti negde ispod rebara.

»Jao!...« zastenja stažista.

»Sad više ne osećate da vas boli ruka, a?«

»Grrr...« izusti stažista.

Izgledao je spreman da ujede.

»Okrećite!« reče Klopoklopac.

Stažista zastade i zaplaka.

»A! ne!« povika Klopoklopac. »Dosta! Vi, brate, stalno plaćete! To prelazi u ludilo. Ostavite me na miru i okrećite tu elisu... Ne pale više te vaše suze.«

»Pa one nikad nisu ni palile«, uvređeno reče stažista.

»Tačno. Ne razumem kako još uvek imate smelosti da na tome nastojite.«

»O, u redu«, reče stažista. »Ne nastojim.«

On preturi po džepu i izvuče jednu odvratnu maramicu, klopoklopac je postajao nestrpljiv.

»Ide li to ili jok?«

Stožista se useknu i vrati maramicu u džep. Zatim priđe motoru i sa izrazom kao da ćutke prelazi preko svega spremi se da zamaje elisu.

»Hajde!« zapovedi Klopoklopac. Elisa se okrete dvaput, motor iznenada zakašljuca i krete, tako da lakovana krilca iščezoše u sivom vrtlogu.

»Povećajte pritisak«, teče Klopoklopac.

»Opeći ću se!« usprotivi se stažista.

»O!...« reče profesor satrveno, »koji ste vi...«

»Hvala«, reče stažista.

On podesi ručicu.

»Zaustavite ga!« reče Klopoklopac.

Stožista prekide dovod benzina okrenuvši plovak u motoru i on stade, a elisa mu se zaljulja izgledajući prilično nepouzđano.

»Dobro«, reče profesor. »Ići ćemo napolje da probamo.«

Stožista je i dalje mrštio lice.

»Hajdemo«, reče Klopoklopac. »Živahnije, do đavola! Nije ovo sahrana.«

»Ne još«, utvrdi stažista, »ali biće i to.«

»Uzmite taj avion i vucite se«, reče profesor.

»Da ga pustimo da leti slobodno ili da ga vežemo?«

»Slobodno, naravno. U pustinji to ne bi trebalo da bude teško.«

»Nikad se nisam osećao manje usamljen nego u ovoj pustinji.«

»Dosta sa jadicovkama«, reče Klopoklopac. »Znate li da je u ovom kraju i jedna lepa devojka. Put joj je čudne boje, ali što se tiče izgleda, nema joj se šta zameriti.«

»Je li?« upita stažista.

Izgledao je urazumljeniji.

»Sigurno da jeste«, reče Klopoklopac.

Stožista je skupljao rasturene delove aviona koje je napolju trebalo da sastavi. Profesor zadovoljno pregleda prostoriju.«

»Ovde imamo zgodnu malu bolnicu«, reče.

»Da«, reče stažista. »Što se tiče rada u njoj. U ovom prokletom kraju niko nije bolestan. Počeo sam da zaboravljam sve što sam znao. «

»Bićete bezopasniji«, ustvrdi Klopoklopac.

»Ja nisam opasan.«

»Sve stolice ne misle tako.«

Stožista postade kraljevski plav i vene na njegovim slepoočnicama počеше grčevito da biju.

»Slušajte«, reče. »Još jednu reč o toj stolici i ja...«

»Šta ja?« naruga se Klopoklopac.

»Ubiću još jednu,,«,«

»Kad god hoćete«, reče Klopoklopac. »U stvari, mislite li da ćete mi time nauditi? Hajdemo, dođite.«

On izađe i njegova žuta košulja odbijala je dovoljno svetlosti na tavansko stubište da bi ga sprečila da se saplete na nejednakim stepenicama. Ali stažistu to nije sprečilo i on pade, srećom po avion, na dupe. Dole stiže skoro istovremeno sa profesorom.

»Ne valja«, reče ovaj. »Zar vi ne možete da se služite nogama?«

Stožista protrlja dupe jednom rukom. Drugom je držao krila i trup »pinga 903«.

Sidoše još i nađoše se u prizemlju. Iza svoje tezge Lulo je prilježno praznio bocu torinskog.

»Zdravo«, reče profesor.

»Dobar dan, gazda«, reče Lulo.

»Kako idu poslovi?«

»Gradoljub me izbacuje napolje.«

»Nije istina?«

»Izmešta me. Opet velike reči. Ali stvarne.«
»Ekspropiše te?«
»E, tako je k'o što reče Lulo. Izmešta me.«
»Šta ćeš da radiš?«
»Pa, nemam pojma. Ostaje mi samo da se zavučem u klozet i gotovo. Pokojna je.«
»Pa taj dripac je blesav!« reče Klopoklopac.
Stožista je postajao nestrpljiv.
»Hoćemo li pustiti ovaj avion da leti?«
»Ideš li sa nama, Lulo?« reče Klopoklopac.
»Eh, briga mene za tog krrrmka od aviona!«
»Onda, vidimo se uskoro«, reče Klopoklopac.
»Do viđenja, gazda. Taj avion je lep kao trešnja.«
Klopoklopac izađe u pratnji stožista.
»Kad se ona može videti?« upita ovaj.
»Ko?«
»Lepa devojka.«
»O, idete mi na živce«, reče Klopoklopac. »Idemo da pustimo ovaj avion i to je sve.«
»Onda, jebi ga«, reče stožista. »Mahnete mi time pred očima i onda puffff.., nema ništa. Neprijatni ste!«
»A vi?«
»Dobro, shvatam ja da sam takav«, reče stožista. »Već smo tri nedelje ovde, razumete li, a ja nisam to uradio nijedanput!«
»Sigurno?« reče Klopoklopac. »Čak ni sa ženama izvršilaca? Šta radite u bolnici pre podne dok ja spavam?«
»Ja... ja to sam...« reče stožista.
Klopoklopac ga pogleda ne shvatajući a onda prsnu u smeh.
»Nanu mu!« reče. »Vi to sam... To je strašno smešno!... Zato ste tako neraspoloženi!...«
»Mislite?« malčice uznemireno upita stožista.
»Sigurno. To je vrlo nezdravo.«
»O!« reče stožista. »Vi to nikad niste radili, a?«
»Nikad sam«, reče Klopoklopac.
Stožista učuta jer su se peli uz jednu visoku dinu i bio mu je potreban sav dah.
Klopoklopac počeo ponovo da se smeje.
»Šta je?« upita stožista.
»Ništa. Mislim samo kako mora da vam izgleda lice.«
Smejao se toliko da se srušio na pesak. Krupne suze vrcale su mu iz očiju i glas mu se zagušio u radosnom urliku. Stožista je napućeno okrenuo glavu i spustio na zemlju delove aviona koje klečeći počeo da sastavlja kako-tako. Klopoklopac se smirivao.
»Uostalom, vrlo loše izgledate.«
Stožista je bivao sve nespokojniji.
»Savršeno siguran. Znate, niste vi prvi!«
»Mislio sam...« promrmlja stožista.
On osmotri krila i pilotsku kabinu.
»Znači, vi mislite da su to radili i drugi pre mene?«
»Naravno.«
»Razume se, i ja sam to mislio«, reče stožista. »No da li u istim uslovima? U pustinji, zato što nema žena? «
»Nesumnjivo«, reče Klopoklopac. »Mislite li da simbol stolpnika Svetog Simeona predstavlja nešto drugo? Taj stub? Taj čova neprestano zaokupljen svojim stubom? To je, na kraju krajeva, prozirno! Proučavali ste Frojda, pretpostavljam?«
»Ma nisam«, reče stožista. »To je zastarelo! Samo zaostali još veruju u te stvari.«
»To je jedno«, reče Klopoklopac, »a stub je nešto drugo. Ipak, postoje, kako kažu psiholozi, predstave i prenosi, kompleksi i potiskivanje, a takođe i onanija, u vašem posebnom slučaju.«
»Očigledno«, reče stožista, »opet ćete mi reći da sam samo običan kreten.«
»Ma ne«, reče Klopoklopac. »Samo niste mnogo pametni. To vam se može oprostiti.«

Stožista je sastavio krila i trup i sa ukusom udešavao repni deo. Zastade nekoliko trenutaka da razmisli o Klopoklopčevim rečima.

»Ali«, reče mu. »Kako vi radite?«

»Kako radim šta?...«

»Ne znam...«

»Pitanje vam je neodređeno«, reče Klopoklopac. »Toliko neodređeno, da bih čak rekao kako samim tim postaje neprilično.«

»Nisam hteo da vas uvredim«, reče stožista.

»O, znam ja to. Ali vi imate dara da se trpate u ono što vas se ne tiče.«

»Bilo mi je bolje tamo«, reče stožista.

»I meni«, reče Klopoklopac.

»Neraspoložen sam.«

»Proći će. To je zbog ovog peska.«

»Nije to od peska. Ovde nema bolničarki, stožista, bolesnika...«

»Ni stolica, a?« reče Klopoklopac.

Stožista zavrte glavom i gorčina mu se u pečetima razli po licu.

»Prebacivaćete mi celog života zbog te stolice, a?«

»Nije to baš tako predugo«, reče Klopoklopac. »Vi nećete doživeti starost. Imate isuviše rđave navike.«

Stožista je malo oklevao, zatim otvori usta pa ih ponovo zatvori ne rekavši ništa. Poče da petlja oko cilindra i motora i Klopoklopac vide kako podskoči i kako gleda u svoju ruku, kao što je to radio pre pola sata. Široka poderotina krvarila mu je na dlanu. On se okrete prema Klopoklopcu, Nije plakao, ali je bio veoma bled a usne su mu bile zelene.

»Ujeo me...« promrmlja on.

»Šta ste mu opet uradili?« upita Klopoklopac.

»Ma... ništa...« reče stožista.

On spusti avion na pesak.

»Ovo me boli.«

»Dajte da vidim.«

On pruži ruku.

»Dajte mi svoju maramicu«, reče Klopoklopac.

Stožista mu pruži svoju odvratnu krpu i Klopoklopac mu nadvoje-natroje previ ruku, pokazujući sve znake izrazitog gađenja.

»Je li u redu?«

»U redu je«, reče stožista.

»Pustiću ga sam«, reče profesor.

Dohvati avion i vešto pusti motor u pokret.

»Držite me oko struka!...« doviknu stožista da bi nadjačao zvuk motora.

Stožista ga uhvati obema rukama. Profesor namesti diznu za dovod benzina i elisa se zavrte tako brzo da su joj vrhovi krakova počeli prelaziti u tamnocrveno. Stožista se zakačio za Klopoklopca koji je posrtao potresan besnim vetrom koji je model podizao.

»Puštam«, reče Klopoklopac.

»Ping 903« polete kao metak i nestade za nekoliko sekundi. Stožista, na koga je to ostavilo utisak, još je vukao, a onda olabavi stisak i prostre se. Ostade sedeći, praznog pogleda okrenutog tački u kojoj je avion upravo iščezao, Klopoklopac šmrknu.

»Boli me ruka«, reče stožista.

»Skinite tu pačavru«, reče profesor.

Rana je zevala a zelenkasti plikčići uzdizali su se svuda unaokolo. Crvenocrna sredina već je vrila malim brzim mehurićima.

»He!...« reče Klopoklopac.

On uhvati stožistu za mišicu.

»Hajdete da lečite to!...«

Ovaj ustade i poče da galopira omlitavelim nogama. Obojica su trčali prema hotelu »Barizone«.

»A avion?« upita stožista.

»Izgleda da ide«, reče Klopoklopac.

»Vratiće se?«
»Mislim. Namestio sam ga tako.«
»Ide veoma brzo...«
»Da.«
»Kako će se zaustaviti?«
»Ne znam...« reče Klopoklopac. »Na to uopšte nisam mislio.«
»To je zbog ovog peska...« reče stažista.

Oni začuše neki oštar zvuk i nešto im zazvižda na metar iznad glava, zatim se zbi nešto kao eksplozija i stakla na dvorani u prizemlju razvezdaše se u jasnu rupu koja je imala oblik »pinga«. Začuše kako unutra padaju boce jedna za drugom i kako se razbijaju o tlo.

»Jurim napred«, reče Klopoklopac.

Stožista stade i vide kako profesorova crna prilika juri niz padinu kao vetar. Okovratnik živo žute boje sijao je iznad njegovog zastarelog redengota. On otvori vrata i nestade u hotelu. Stažista zatim pogleda u svoju ruku i dade se u galop teška i nesigurna koraka.

VII

Anđel se nadao da će pronaći Stenku i otpratiti je do Bogoljubove kancelarije, pa je žurio preko dina idući brzim hodom uzbrdo, a grabeći trkom velikim koracima nizbrdo. Tada su mu stopala, uz prigušeni i mukli zvuk, upadala duboko u pesak. Katkad se prizemljivao na busen trave, i onda je osećao pucketanje krutih stabljika, i miris sveže smole.

Stanica 975-ice nalazila se na otprilike dve duži od hotela. Anđelovom brzinom hoda nije trebalo dugo ići. On spazi Stenku kako se vraća baš kad se ona na samom vrhu odvoji od dine. On je bio u udolini. Htede da potrči da bi se uspeo uz strminu, ali nije mogao i sustiže je na po uspona.

»Dobar dan!« reče Stenka.

»Došao sam po vas.«

»Ana radi?«

»Mislim.«

Nastade tišina; loše je počelo. Srećom, Stenka izvi stopalo i uhvati se za Anđelovu mišicu da bi bila sigurnija u hodu.

»Nezgodno je po ovim dinama«, reče Anđel.

»Da, u cipelama sa visokim potpeticama, naročito.«

»Uvek njih obuvate kad izlazite?«

»Oh, ne izlazim često. Ostajem više sa Anom u hotelu.«

»Mnogo ga volite?« upita Anđel.

»Da«, reče Stenka, »on je veoma čist, vrlo dobro građen veoma zdrav. Strašno volim da spavam sa njim.«

»Ali intelektualno...« reče Anđel.

Upinjao se da ne misli na Stenkine reči. Ona se nasmeja.

»Intelektualno sam uslužena. Kad završim rad Bogoljubom, ni ne pomišljam da vodim intelektualne razgovore!...«

»On je blesav.«

»On u svakom slučaju zna svoj posao«, reče Stenka. »Kunem vam se da je, što se tiče posla, to čovek na koga se ne možete požaliti.«

»Gadan tip.«

»Oni su veoma ljubazni sa ženama.«

»Odvratan mi je.«

»Vi samo mislite na telesne stvari.«

»Nije istina«, reče Anđel. »Što se vas tiče, jeste.«

»Dosađujete mi«, reče Stenka. »Mnogo volim da razgovaram sa vama; mnogo volim da spavam sa Anom i mnogo volim da radim sa Dudukom; ali ne mogu da zamislim da spavam sa vama. To mi izgleda sramotno.« »Zašto?« reče Anđel.

»Vi tome pridajete toliko značaja...«

»Ne, ja tome pridajem značaja u odnosu na vas.«

»Ne govorite tako. To... To mi je dosadno... pomalo mi je odvratno.«

»Ali ja vas volim«, reče Anđel.

»Pa jeste, volite me, naravno. To mi pričinjava zadovoljstvo; i ja vas mnogo volim kao da ste mi brat, već sam vam to rekla; ali ne mogu da spavam sa vama.«

»Zašto?«

Ona se kratko nasmeja.

»Posle Ane«, reče, »jedino što želiš, to je spavanje.«

Anđel ne odgovori. Bilo mu je teško da je vuče jer su joj cipele smetale pri hodu. On je pogleda sa strane. Nosila je pulover od tankog trikoa kroz koji su štrcali vrhovi njenih malo opuštenih, ali još izazovnih grudi. Brada joj je bila prostački zaobljena i Anđel ju je voleo više no bilo koga.

»Šta vam Bogoljub daje da radite?«

»Diktira mi pisma ili izveštaje. Uvek ima posla za mene. Beleške o šljunku, o izvršiocima, o arheologu, o svemu.«

»Ne bih želeo da vi...«

On začuta.

»Šta da ja?«

»Ništa... kad bi Ana otišao, da li biste otišli sa njim?«

»Zašto hoćete da Ana ode? Radovi su daleko od završetka.«

»O«, reče Anđel, »neću ja da Ana ode. Ali kad vas on više ne bi voleo?«

Ona se nasmeja.

»Ne biste to rekli kad biste ga videli...«

»Ne želim da ga vidim«, reče Anđel.

»Naravno«, reče Stenka. »To bi bilo odvratno. Ne vladamo se uvek baš pristojno.«

»Ćutite!« reče Anđel.

»Dosadni ste mi. Uvek ste tužni. To je nesnosno.«

»Ah ja vas volim!...« reče Anđel.

»Ma da. To je nesnosno. Kad Ani bude dosta mene, daću vam znak.«

Ona se ponovo nasmeja.

»Dugo ćete ostati neženja!...«

Anđel ne odgovori. Približiše se hotelu. On odjednom začu neki snažan zvižduk i prasak neke eksplozije.

»Šta je to?« reče Stenka rasejano.

»Ne znam...« reče Anđel.

Zastadoše da čuju. Vladala je potpuna, veličanstvena tišina, zatim se ču neodređeni zveket stakla.

»Nešto se dogodilo...« reče Anđel. »Da požurimo!...«

Bio je to izgovor da je malo više stisne.

»Pustite me...« reče Stenka. »Idite da vidite. Ja bih vas samo zadržavala.«

Anđel uzdahnu i ode ne okrećući se. Ona je oprezno napredovala na svojim previsokim potpeticama. Sada se čula graja.

On vide u zastakljenom zidu rupu sasvim određenog oblika. Krhotine stakla bile su rasute po tlu. Ljudi su se komešali u dvorani. Anđel gurnu vrata i uđe. Tamo su bili Bogoljub, stažista, Ana i doktor Klopoklopac. Pred šankom je ležalo telo Lula Barizonea. Nedostajala mu je gornja polovina glave.

Anđel podiže pogled i vide »ping 903« nabijen u zid naspram zastakljene fasade, zariven sve do stajnog trapa u oplatu. Levo gore nalazio se ostatak Lulaševog lobanje, koji lagano skliznu do šiljatog kraja krila i pade na zemlju uz tup udarac prigušen crnom kudravom Lulaševom kosom.

»Šta se dogodilo?« reče Anđel.

»Taman sam računao«, reče Bogoljub, »da ga obavestim da će izvršioći početi sa prosecanjem hotela sutra uveče. Trebalo je obaviti pripreme. Slušajte, to je nepodnošljivo.«

Izgledalo je da se obraća Klopoklopcu. Ovaj je nervozno čupkao svoju bradicu.

»Treba ga preneti«, reče Ana. »Pomozite mi.«

On uze leš pod miške a stažista ga uhvati za noge. Ana se uputi natraške prema stepeništu. Lagano se pope; držao je daleko od sebe Lulovu glavu koja je krvarila a telo se izvilo između njihovih ruku i skoro se vuklo po stepenicama, nepomično i besvesno. Stažistu je mnogo bolela ruka.

Bogoljub pogleda po dvorani. Pogleda doktora Klopoklopca. Pogleda Anđela. Dolazeći sasvim lagano, Stenka uđe u prostoriju.

»A!« reče Bogoljub. »Tu ste! Bilo je pošte.«

»Da«, reče Stenka. »Šta je to?«

»Ništa«, reče Bogoljub. »Nezgoda. Dođite, imam da vam diktiram hitna pisma. O ovome će vam ispričati.«

On ode brzo prema stepeništu. Stenka za njim. Anđel nije skidao pogled sa nje sve dok je bila vidljiva, zatim prenese pogled na crnu mrlju ispred šanka. Jedno sedište od bele kože bilo je svo isprskano nejednakim kapljicama u nepravilnom nizu.

»Dođite«, reče profesor Klopoklopac.

Oni ostaviše vrata otvorena.

»To je mali model?« reče Anđel.

»Da«, odgovori Klopoklopac. »Dobro je išao.«

»Previše«, reče Anđel.

»Ne, nije previše. Kad sam izašao iz kabineta mislio sam da ću naići na pustinju. Kako mislite da sam mogao znati da tu nasred srede ima neki restoran?«

»To je slučajno«, reče Anđel. »Niko vam ništa ne prebacuje.«

»Mislite?...« reče Klopoklopac. »Objasniću vam. Ko nikad nije pravio male modele zamišlja da je to neka pomalo detinjasta rasonoda. Ali to nije tačno. Postoji nešto drugo. Vi ih nikad niste pravili?«

»Ne.«

»Onda ne možete ni da zamislite. Pouzdano postoji opijenost malim modelima. Trčati za malim modelom koji juri pravo ispred vas lagano uzlećući, ili koji vam se okreće oko glave, lako podrhtavajući, tako krut i nespretno u vazduhu, a leti... Mislio sam da će »ping« ići brzo, ali ne toliko. To je zbog motora.«

On naglo zastade.

»Zaboravio sam na stažistu.«

»Opet neka nezgoda?« upita Anđel.

»Dozvolio je da ga motor ujede«, reče Klopoklopac. »Ostavio sam ga da iznese gore Lulovo telo. Učinio je to mahinalno.«

Vraćali su se.

»Treba da idem da ga lečim. Možete li da me sačekate tu? Neću dugo...«

»Čekam vas«, reče Anđel.

Doktor Klopoklopac ode gimnastičkim korakom i Anđel ga vide kako ulazi u hotel.

Sjajni i živi cvetovi divljeg broća široko su se otvarali prema zastorima žute svetlosti koja se obrušavala na pustinju. Anđel sede na pesak. Imao je utisak da živi usporeno. Žalio je što nije pomogao stažisti da nosi Lula.

Sa svog mesta slušao je prigušene udarce teških čekića Karla i Marina koji su zabijali klinove povnutih glavića u glomazne pragove kako bi držali šine. S vremena na vreme jedna od gvozdениh gruda udarala je o čeličnu šinu i iz nje izmamljivala dugačak treperav krik koji je parao grudi. Malo dalje čuo je radostan Didišev i Olivin smeh. Oni su, za promenu, lovili svetlicu.

Stenka je jedna devoјčura. Sa koje god je strane uzmeš. A te njene grudi....Sve niže i niže. Ana će je potpuno satrti. Omlitaveti. Omekšati. Zgnječiti. Polutka kore od limuna. Još uvek su joj lepe noge. Prva stvar koja se...

On se obuzda i poče da misli ulevo za 45 stepeni. Savršeno je nepotrebno praviti bestidne primedbe u odnosu na devoјku koja je, sve u svemu, samo jedna rupa sa dlakama uokolo i koja... Opet za 45 stepeni, jer je ovo bilo nedovoljno. Treba je dohvatiti

i sa leđa joj sve potrgati i noktima po tome čakijati, za svoj groš je upropastiti. Ali kad ona izađe iz Aninih ruku neće se više ništa moći uraditi. Već je toliko propala, toliko uvela, podočnjaci, žilice, mišići mlitavi, istrta. Bat u zvonu. Prazno između. Ničeg više svežeg. Ničeg novog. Da ju je imao pre Ane. Prvi put. Njen sveži miris. To se moglo učiniti, na primer, posle nekog bazanja po igranjcima pri povratku, u kolima, držeći je oko struka, neka nezgoda, ona se plaši. Upravo su oborili Kornelija Srama i on počiva na pločniku. Srećan je. Neće ići u Egzopotamiju, a da biste, gospodo i gospođe, videli muškarca kako ljubi ženu, treba samo da se okrenete; ili da uđete u voz u času kad muškarac ljubi ženu, jer muškarac sve vreme ljubi ženu, pipa je rukama po celom telu i traži miris žene po celom ženinom telu, ali muškarac nije ni potreban. Iz toga se u stvari vidi šta se može a šta se ne može pa je dovoljno završiti svoj život potrbuške na nečemu za izležavanje i baliti obesivši glavu i uobražavati da se celog život može baliti; nerazumna zamisao, kad smo već kod toga, jer čovek za to nema dovoljno raspoložive pljuvačke. Međutim, kad se bali oborene glave, to ima umirujuće dejstvo, a ljudi to ne rade dovoljno. Treba to reći njihovog rasterećenja radi...

Savršeno je izlišno pravili bestidne primedbe u odnosu na devojkicu koja...

Profesor Klopoklopac lako kucnu pesnicom Anđela po glavi i on se trže.

»A stažista?« upita on.

»Hm...« reče Klopoklopac.

»Šta?...«

»Sačekacu do sutra uveče pa ćemo mu odseći ruku.«

»Zar je došlo dotle?«

»Može se i sa jednom rukom živeti«, reče Klopoklopac.

»To znači bez ruke«, reče Anđel.

»Da«, reče Klopoklopac. »Kad se tim načinom razmišljanja otera prilično daleko, vodeći računa o izvesnim osnovnim pretpostavkama, trebalo bi postići da se živi sasvim bez tela.«

»To nisu prihvatljive pretpostavke«, reče Anđel.

»U svakom slučaju«, reče profesor, »unapred vas obaveštavam da će me uskoro čorkirati.«

Anđel je bio ustao. Ponovo je odlazio od hotela.

»Zašto?«

Profesor Klopoklopac dohvati blokče iz unutrašnjeg levog džepa. Otvori ga na poslednjoj strani. U dva stupca nizala su se imena. Jedno ime više u levom stupcu no u desnom.

»Pogledajte«, reče profesor,

»To je vaša sveščica o bolesnicima?« reče Anđel.

»Da. Ove levo sam izlečio. Ovi desno su umrli. Sve dok sam levo u prednosti mogu da nastavim.«

»Kako to?«

»Hoću da kažem da mogu da ubijam ljude sve dok ne dostignem broj onih koje sam izlečio.«

»Da ih ubijate načisto?«

»Da. Naravno. Malopre sam ubio Lula i upravo sam izjednačio.«

»Pa zar ste imali samo toliko prednosti?«

»Posle smrti jedne moje bolesnice«, reče Klopoklopac, »pre dve godine, bavio sam se neurastenijom, tada sam pobio priličan broj ljudi. Glupo, u stvari; od toga zaista nisam imao koristi.«

»Ali možete da izlečite nove bolesnike«, reče Anđel, »da mirno živite.«

»Ovde niko nije bolestan«, reče profesor. »Ne mogu ih izmisliti. Pored toga, ja ne volim medicinu.«

»A stažista?«

»Tu sam opet ja kriv. Ako ga izlečim to će biti poništeno. A ako od toga umre...«

»Zar se ruka manje ne računa?«

»O, ipak ne!« reče profesor. »Ipak ne jedna obična ruka.«

»Vidim«, reče Anđel i dodade: »Zbog čega će vas čorkirati?«

»Po zakonu. Trebalo bi da znate.«

»Znate«, reče Anđel, »uglavnom se ništa ne zna. Čak i ljudi koji bi trebalo da znaju, što će reći oni koji znaju da barataju idejama, da ih melju i izlažu tako da zamišljaju kako imaju sopstvenu misao, nikad ne obnavljaju svoju zalihu stvari za meljavu, tako da njihov način izražavanja ide uvek dvadeset godina unapred u odnosu na predmet tog izražavanja. Iz toga proizlazi da se od njih ništa ne može naučiti zato što se oni zadovoljavaju rečima.«

»Nepotrebno je da se gubite u takvim filozofskim raspravama da biste mi objasnili kako ne poznajete zakon«, reče profesor.

»Jasno«, reče Anđel, »ali je potrebno da ta razmišljanja nađu negde svoje mesto. Ukoliko je uopšte reč o razmišljanjima. Što se mene tiče, pre bih bio sklon da ih smatram za proste reflekse zdrave jedinice sposobne za uočavanje.«

»Za uočavanje čega?«

»Za uočavanje nepristrasno i bez predrasuda.«

»Možete dodati: bez građanskih predrasuda«, reče profesor. »To se radi.«

»I hoću«, reče Anđel. »Tako su pojedinci o kojima je reč toliko naširoko i do dna proučili oblike misli, da su im ti oblici sakrili i samu misao. Tek što im u to zavučete nos, oni vam zaklone pogled nekim drugim parčetom oblika. Oni su obogatili sam oblik velikim brojem delova i domišljatih mehaničkih uređaja i upinju se da ga pomešaju sa mišlju o kojoj je reč, čija im čisto telesna, refleksna, osećajna i osetilna priroda potpuno izmiče.«

»Ništa ne razumem«, reče Klopoklopac.

»To je kao u džezu. Trans.«

»Naslucujem«, reče Klopoklopac. »Hoćete da kažete; na isti način, neke su osobe na to osetljive, a neke nisu.«

»Da«, reče Anđel. »Kad je neko u transu, veoma mu je zanimljivo da vidi kako su ljudi i dalje u stanju da govore i da barataju svojim oblicima. Kad se misao oseća, hoću da kažem. Materijalna stvar.«

»Vi ste mutni«, reče Klopoklopac.

»Ne nastojim da budem jasan«, reče Anđel, »zato što mi je već dosadilo da pokušavam izraziti stvari koje osećam tako jasno; a uostalom, baš me briga mogu li ili ne mogu svoje stanovište deliti sa drugima.«

»Sa vama se ne može raspravljati«, reče Klopoklopac.

»Mislim da ne može«, reče Anđel. »Priznaćete mi kao olakšavajuću okolnost to što se prvi put od početka upuštam u tako nešto.«

»Vi ne znate šta hoćete«, reče Klopoklopac.

»Kad osećam zadovoljstvo u rukama i nogama«, reče Anđel, »i kad mogu da ostanem mekan i opušten kao vreća mekinja, ja znam da imam ono što hoću, zato što onda mogu da mislim na to kako bih želeo da bude.«

»Sluđen sam potpuno«, reče Klopoklopac. »Neizbežna, neuklonjiva i neumoljiva pretnja čiji sam predmet sad ja, ne bi trebalo da bude strana, oprostite mi za aliteraciju, stanju mučnine bliskom komi, u kojem se nalazi moja četrdesetogodišnja bradata telesina. Bolje bi vam bilo da mi pričate o nečem drugom.«

»Ako vam pričam o nečem drugom«, reče Anđel, »pričaću vam o Stenki, a to će da sruši u p. m. zdanje koje s mukom gradim već nekoliko minuta. Zato što Stenku želim da tucam.«

»Pa naravno«, reče Klopoklopac. »I ja. Računam da ću to učiniti posle vas, ako u tome ne nalazite ništa nezgodno, i ako mi policija ostavi vremena za to.«

»Ja volim Stenku«, reče Anđel. »Verovatno će me to navesti da nekome nešto smestim. Jer počinje da mi svega biva dosta. Moj sistem je previše savršen da bi se ikada ostvario: osim toga, on je neprenosiv i stoga ću biti primoran da ga primenim potpuno sam, a ljudi se tome neće prepustiti. Prema tome, ono što ja mogu da smestim nema značaja.«

»Kakav sistem?« reče Klopoklopac. »Od vas ću danas bukvalno da pošandrcam.«

»Moj sistem rešenja svih problema«, reče Anđel. »Ja sam stvarno našao rešenja za sve. Ona su sjajna i dobrog učinka, ali ih ja jedini znam, a nemam vremena da i druge sa njima upoznam, jer sam veoma zauzet. Radim i volim Stenku. Shvatate li?«

»Ljudi rade mnogo više stvari«, reče profesor.

»Jeste«, reče Anđel, »ali meni treba još vremena da ostanem na zemlji, potrbuške, i da balim. Uskoro ću to raditi. Mnogo očekujem od upražnjavanja toga.«

»Ako onaj čova sutra dođe da me uhapsi«, reče Klopoklopac, »zatražiću od vas da lečite stažistu. Ruku ću odseći pre nego što odem.«

»Ne mogu vas još uhapsiti«, reče Anđel. »Imate pravo na još jedan leš.«

»Ponekad vas uhapse unapred«, odgovori profesor. »Sa zakonom stvari stoje u ovom trenutku sasvim naopako.«

VIII

Opat Jocko je velikim koracima grabio putanjom. Nosio je teško nabijene bisage i na kraju jedne uzice nehajno klatio molitvenikom, kao što rade maturanti sa svojim mastionicama. Da bi opčinio svoj sluh (a i da bi se posvetio) pevao je i jednu staru pesmicu:

Jednog zelenog mišića
Što trčашe preko lišća
Uhvatih za kraj repića
Damama ga dižem gore
Meni dame tad govore
Brže s njim u ulje more
S njim u vodu tako zbore
Od njega će biti pužić
Kog će smazati moj mužić
Biće kao kivan kružić
U kožnoj vedrici
U Lazara Karnoa ulici
Broj nula po svoj prilici

Snažnim udarcima potpetice skandirao je uobičajene naglaske ove pesmice, a telesno stanje koje je proisticalo iz skupa tih delatnosti činilo mu se zadovoljavajućim. Tu i tamo, dakako, baš nasred puta bi se našao i poneki busen oštре trave, a ovde-onda scrub spinifes, bockav i nezdrav, grebao ga je po gležnjevimama ispod mantije, ali šta je sve to bilo za njega? Ništa. Opat Jocko je video i gore stvari, jer Bog je veliki.

Spazi mačka kako prolazi sleva nadesno i pomisli da se približava. A onda se iznenada nađe usred Atanagorinog bivaka. Posred same srede Atanagorinog šatora, gde je, uostalom, ovaj radio veoma zaokupljen jednom od svojih standardnih kutija koja nije dala da se otvori.

»Zdravo« reče arheolog.

»Zdravo«, reče opat. »Šta radite?«

»Pokušavam da otvorim ovu kutiju«, reče Atanagora, »ali mi ne uspeva.«

»Onda je nemojte otvarati«, reče opat, »Ne prenaprežimo svoj dar.«

»To je kutija od fazena«, reče Atanagora.

»Šta je to fazen?«

»Jedna mešavina«, reče arheolog. »Bilo bi predugačko da vam objašnjavam.«

»Po volji vam«, reče opat. »Šta ima novo?«

»Barizone je jutros umro«, reče Atanagora.

»Magni nominis umbra...« reče opat.

»Jam proximus ardet Ucalegon...«

»O!« oceni Jocko, »ne treba verovati predskazanjima. Kad će ga zapeskati?«

»Večeras ili sutra.«

»Ići ćemo«, reče opat. »Do skorog viđenja.«

»Idem sa vama«, reče arheolog. »Samo sekundu.«

»Da popijemo jednu pre toga«, predloži Jocko.
»Rakiju?«
»Ne!... Doneo sam.«
»Imam ja i ječmenog piva«, natuknu arheolog.
»Hvala... bez ustručavanja.«
Jocko otkopča remenje na bisagama i posle kraćeg preturanja izvuče jednu čaturicu.
»Evo«, reče. »Probajte.«
»Posle vas...«
Jocko poslušao i otpi dobar gutljaj. Zatim pruži posudu arheologu. Ovaj prinese grlić usnama, zabaci glavu i gotovo odmah se ispravi.
»Nema više...« reče.
»Ne čudi me... Ja sam uvek isti«, reče opat. »Pijanica i bezobziran, i žderonja pride.«
»Nije mi bilo naročito stalo«, reče arheolog, »pretvarao bih se.«
»Nije to ništa«, reče opat. »Zaslužujem kaznu. Koliko ima policijskih ispljuvaka u sanduku za policijske ispljuvke?«
»Šta vi zovete policijskim ispljuvcima?« upita arheolog.
»Da«, reče Jocko, »očigledno imate pravo da mi postavite to pitanje. To je jedan moj izmišljeni izraz i služi za označavanje metaka od 7,65 mm kojima se pune policijski sruhljivači«
»To se slaže sa pokušajem objašnjenja koje sam se upinjao da sročim«, reče arheolog.
»Pa dobro, dvadeset i pet, recimo.«
»Ih, bre, to je mnogo!« reče opat. »Recite tri.«
»Onda tri.«
Jocko izvuče svoje brojanice i odbroja tri puta tako brzo da mu se uglačana zrna počеше da puše među hitrim prstima. Vratio ih u džep i razmahnu rukama.
»Ovo pali!...« reče. »Dobro je obavljeno. I zato, briga me za svet.«
»O«, reče Atanagora, »to vam niko neće zameriti.«
»Lepo pričate«, reče Jocko. »Vi ste lepo vaspitani. Zadovoljstvo je sresti nekog sebi ravnog u pustinji punoj peska i lepljivih svetlica.«
»I ovsira«, reče arheolog.
»A, da«, reče opat. »To su žuti pužići? Stvarno, šta je sa vašom mladom prijateljicom, onom ženom sa lepim prsima?«
»Ona uopšte ne izlazi«, reče arheolog. »Kopa sa svojom braćom. Napreduje se. Ali ovsiri nisu puževi. Pre su to trave.«
»Onda je nećemo videti?« upita opat.
»Ne danas.«
»Šta li je ona ovde došla da radi?« reče Jocko. »Lepa devojka, izvanredne puti, predivne kose, grudi da se čovek zbog njih raspopi, pametna i čvrsta kao neka životinja, a nikad se ne može videti. Ne spava valjda sa svojom braćom?«
»Ne«, reče arheolog. »Mislim da joj se dopada Anđel.«
»Pa? Mogu ih venčati, ako hoćete.«
»On misli samo na Stenku«, reče arheolog.
»Ona ne igra kod mene. Prezasićena je.«
»Da«, reče Atanagora. »Ali on je voli.«
»Zar je voli?«
»Utvrditi da li on nju zaista voli, bio bi zanimljiv zadatak.«
»Može li on i dalje da je voli kad je gleda kako spava sa njegovim prijateljem?« reče Jocko. »U tome što vam govorim nemojte videti potisnutu seksualnu radoznalost. Lično, tuckam i sam, kad sam dokon.«
»Mogu misliti«, reče Atanagora. »Ne izvinjavajte se. U stvari, verujem da je istinski voli. Hoću da kažem, do te mere da i dalje trči za njom bez ikakve nade. I toliko da ga ne zanima Bakrena, koja ništa drugo ne bi ni tražila.«
»O! O!« reče Jocko. »On mora da se sam grebe!«
»Da se šta?«
»Da se grebe. Oprostite mi, to je sakristijski žargon.«
»Ja... A! Da!« reče Atanagora. »Razumeo sam. Ipak ne, ne verujem da se grebe.«

»S obzirom na takve okolnosti«, reče Jocko, »ne bi trebalo da nam bude teško navesti ga da spava sa Bakrenom.«

»Voleo bih da to uradi«, reče Atanagora. »Oboje su prijatni,«

»Treba ih odvesti kod pustinjaka«, reče opat. »Stvarno, on vrši sveti čin koji đavolski podjaruje. O, do vraga! Opet! Tim gore. Podsetite me da malo posle izmolim nekoliko krunica.«

»Šta je bilo?« upita arheolog.

»Neprestano hulim«, reče Jocko. »Ali to nema velikog značaja. Rekapituliraću malo kasnije. Da se vratimo na našu stvar, govorio sam vam da je spektakl koji priređuje pustinjak veoma zanimljiv.«

»Još nisam bio tamo«, reče arheolog.

»Vama to ne bi mnogo značilo. Stari ste.«

»Da«, reče arheolog, »ja se više zanimam za predmete i uspomene iz prošlosti. Ali pogled na dva zgodna mlada bića u jednostavnim prirodnim položajima nimalo me ne odbija.«

»Ona crnkinja...« reče Jocko.

On ne dovrši.

»Šta je sa njom?«

»Veoma je... obdarena. Veoma podatna, hoću da kažem. Ako vam to ne smeta, govorite mi o nečem drugom.«

»Nikako«, reče arheolog,

»Počinjem da se živciram«, reče Jocko. »A ne želim da dosađujem vašoj mladoj prijateljici... Pričajte mi, na primer, o dobroj čaši hladne vode zavrta, ili o mučenju maljem.«

»Šta je to mučenje maljem?«

»To se veoma često primenjuje kod nekih Indijanaca«, reče opat. »Sastoji se u tome što se pacijentu lagano pritežu mošnice o drveni panj, tako da se žlezde isteraju, pa se odsečnim udarcem drvenog malja smrskaju... Joj! Joj!« dodade on, uvijajući se u mestu. »Što to mora da boli!«

»Dobro smišljeno«, reče arheolog... »Podseća me na jedno drugo...«

»Ne nastavlajte«, reče opat, presavijen nadvoje. »Potpuno sam se smirio.«

»Odlično«, reče Atanagora. »Moći ćemo da krenemo?«

»Kako?« začudi se opat. »Zar još nismo krenuli? Vi ste zaprepašćujući brbljivi.«

Arheolog se nasmeja i skide svoj kolonijalni šlem pa ga okači o jedan klin.

»Idem sa vama«, reče.

»Jedna guska, dve guske, tri guske, četiri guske, pet gusaka, šest gusaka!...« reče opat.

»Sedam gusaka«, reče arheolog.

»Amin!« reče Jocko.

On se prekrsti i prvi izađe iz šatora.

IX

Ti ekscetntrici mogu se podešavati...

(Mehanika na izložbi 1900, izd. Dino. tom 2, str. 204)

»Vi rekoste da su ovo ovsiri?« upita opat Jocko pokazujući na travu.

»Nije ta«, primeti arheolog. »Ima i ovsira.«

»To nema nikakvog značaja«, primeti opat. »Čemu znati ime kad se zna šta je sama stvar?«

»Moglo bi se dati i neko drugo ime toj stvari.«

»Naravno«, reče arheolog, »ali istu stvar ne biste označili istim imenom, zavisno od sagovornika kojem se trenutno obraćate.«

»Pravite grešku koja se zove solecizam. Zavisno od sagovornika kojeg trenutno preobraćate.«

»Ma ne«, reče arheolog. »Prvo, to bi bio varvarizam, a onda, to uopšte ne znači ono što sam hteo da kažem.«

Išli su prema hotelu »Barizone«. Opat je prisno uhvatio Atanagoru pod ruku.

»Ja baš hoću da vam verujem...« reče opat. »Ali me čudi.«

»To je vaša ispovednička deformacija.«

»Dokle ste došli sa svojim iskopavanjem, uostalom?«

»Napredujemo vrlo brzo. Pratimo nit vere.«

»Na šta ona liči, otprilike!«

»O...« reče arheolog... »Ne znam... Da vidimo...«

Činilo se da traži.

»Približno, ne treba da prolazi daleko od hotela.«

»Naišli ste na mumije?«

»Za svaki obrok ih jedemo. To nije loše. Uglavnom su dobro pripremljene, ali često ima previše mirisa.«

»Ja sam ih jednom probao u Dolini kraljeva«, reče opat. »To je specijalitet onog kraja.«

»Oni ih prave. Naše su autentične.«

»Ja se užasavam mesa mumije«, reče opat. »Mislim da više volim vaš gas.«

On pusti Atanagorinu ruku.

»Izvinite me začas.«

Arheolog ga vide kako se zaleće i izvodi dvostruki obrt u vazduhu. Pade na ruke i stade da se kotrlja. Oko njega zavitalana mantija priljubljivala mu se uz noge i ocrtavala izbočine njegovih debelih članaka. On načini tuce okretaja i zaustavi se na rukama, zatim odjedriom ustade.

»Vaspitavan sam kod eudista«, objasni arheologu. »To vaspitanje je strogo; ali za duh i telo blagotvorno.«

»Žalim«, reče Atanagora, »što se nisam opredelio za redovnički život. Gledajući vas, postalo mi je jasno šta sam izgubio,«

»Niste vi loše prošli...« reče opat.

»Kad se u mojim godinama otkrije nit vere...« reče arheolog. »Prekasno je...«

»Mladi će to iskoristiti.«

»Nesumnjivo.«

Sa vrha uzvišenja na koje su se upravo bili uspeli oni ugledaše hotel. Tačno ispred njega, sjajna i nova, svetlucala je na suncu železnička pruga na svojim podupiračima. Dva velika peščana bedema uzdizala su se levo i desno a kraj se gubio iza jedne druge dine. Izvršioc i su završavali zakucavanje poslednjih klinova u pragove i pri udarcima čekića o glaviće videlo bi se sevanje pre no što bi se čuo udarac.

»Pa oni će preseći hotel!...« reče Jocko.

»Da... Proračuni su pokazali da je to neophodno.«

»Blesavo!« reče opat. »Nema baš mnogo hotela u ovom kraju.«

»To sam i ja mislio«, reče arheolog. »Ali to je Dudukova zamisao.«

»Baš bih napravio jednu laku igru reči sa tim imenom Duduk«, reče opat, »ali bi se pomislilo da je pri tom bilo predumišljaja. A ja sam najmerodavniji da kažem kako to nije tačno u ovom slučaju.«

Oni začutaše, jer je buka postajala nepodnošljiva. Žuto-crni taksi bio se malo pomerio da napravi mesta za prolaz pruge; broč je još uvek isto onako bujno cvetao. Hotel je, kao i obično, stvarao snažne treperave struje iznad svog ravnog krova, a pesak je ostajao pesak, što će reći žut, sipak i izazovan. Što se tiče sunca, ono je sijalo bez promene i zgrada je skrivala od pogleda dvojice ljudi crnu i hladnu graničnu zonu koja se prostirala daleko pozadi levo i desno, mrtva i tamna.

Karlo i Marin prekidoše rad, najpre da propuste opata i arheologa, a onda i zato što su s tim poslom bili gotovi. Trebalo je da se poruši jedan kraj hotela pre no što se nastavi, pa su prethodno morali izneti Barizonevo telo.

Oni baciše svoje teške maljeve i laganim korakom se uputiše prema gomilama pragova i šina da u međuvremenu pripreme postavljanje sledeće sekcije. Krhki profil sprava za dizanje od tankog čelika ocrtavao se iznad gomila građe i u nebu isecao trouglove uokvirene crnim.

Popeše se na bedem pomažući se rukama, pošto je uspon bio okomit, i spustiše se niz drugu stranu izmakavši iz vida opatu i njegovom drugaru.

Ovi udoše u glavnu dvoranu i Atanagora zatvori za sobom staklena vrata. Unutra je bila vrućina i miris lekova se obrušavao stepeništem nagomilavajući se u prostoriji do visine ovce i uvlačeći se u raspoložive konkavne zakutke. Nije bilo nikoga.

Oni podigoše glave i začuše hod na gornjem spratu. Opat se uputi stepeništu i u pratnji arheologa započe penjanje. Od mirisa im se bilo smučilo. Atanagora se upinjao da ne diše. Stigoše u hodnik na spratu, i zvuk glasova ih je vodio u sobu u kojoj je počivalo telo. Oni zakucaše i začuše poziv da uđu.

Ostatak od Barizonea bio je opružen u jednom velikom sanduku i u njega se taman smestio pošto ga je nesrećni slučaj malo skratio. Preostali deo njegove lobanje pokrivao mu je lice; umesto lica razabirala se samo gužva crne kovrdžave kose. U odaji je bio Anđel koji je govorio sarn sa sobom, ali je začutao kad ih je spazio.

»Dobar dan« reče opat. »Kako je?«

»Onako...« reče Anđel.

On se rukova sa Atanagorom.

»Govorili ste, čini mi se«, reče opat.

»Bojim se da se on ne dosađuje«, reče Anđel. »Pokušavao sam da mu nešto pričam. Ne verujem da čuje, ali to samo može da ga umiri. Bio je to dobar čovek.«

»Gadan nesrećni slučaj«, reče Atanagora. »Tako nešto obeshrabruje.«

»Da«, reče Anđel. »Tako misli i profesor Klopoklopac. On je spalio svoj mali model.«

»Do vraga!« reče opat. »Nadao sam se da ću videti kako leti.«

»To je prilično stravično videti«, reče Anđel. »Bar tako izgleda...«

»Kako to?«

»Jer se ništa ne vidi. Ide prebrzo. Čuje se samo zvuk.«

»Gde je profesor?« upita Atanagora.

»Gore«, reče Anđel. »Čeka da dođu da ga uhapse.«

»Zašto?«

»U njegovoj svesci za bolesnike došlo je do izjednačenja«, objasni Anđel. »I plaši se da se stažista neće izvući. Mora da mu baš sad seče ruku.«

»Opet zbog malog modela?« raspita se Jocko.

»Motor je ujeo stažistu za ruku«, reče Anđel. »Tu je smesta došlo do infekcije. Znači, treba mu odseći ruku.«

»Sve to ništa ne valja«, reče opat. »Kladim se da još niko od vas nije išao da vidi pustinjaka.«

»Nije«, priznade Anđel.

»Kako vi mislite da živite u takvim uslovima?« reče opat. »Nudi vam se prvorazredni sveti čin, zaista okrepljujući, a niko ne ide da ga vidi...«

»Nismo više vernici«, reče Anđel. »Ja lično mislim pre svega na Stenku.«

»Ona je da ti se smuča« reče opat. »Kad biste mogli da pricvrljite Atanagorinu prijateljicu!... Vi i ta vaša, sva tako mekana... to je da se čovek zgrozi.«

Arheolog je gledao kroz prozor i nije se mešao u razgovor.

»Toliko bih želeo da spavam sa Stenkom«, reče Anđel. »Volim je silno, istrajno i očajno. Možda vam je to smešno, ali je tako.«

»Ona vam se ruga u lice«, reče opat. »Ih, bogamu! Da sam ja na vašem mestu...«

»Rado ću da poljubim i da zagrlim Bakrenu, ali neću biti manje nesrećan.«

»Oh«, reče opat, »zlo mi je od vas! Idite da vidite pustinjaka, božiju vam lulu!... Od toga ćete promeniti mišljenje!...«

»Ja hoću Stenku«, reče Anđel. »Već je vreme da je imam. Ona propada sve više i više. Ruke su joj dobile oblik tela mog prijatelja, oči joj više ništa ne govore i brada joj se

otrla, a kosa se umastila. Mekana je, istina, mekana kao natruli plod i ima isti miris toplog mesa kao natruli plod i isto toliko privlači.«

»Ne udarajte u literarne žice«, reče Jocko. »Truli plod, to je odvratno. Lepljivo. Drozgavo.«

»To je jednostavno prezrelo...« reče Anđel. »Više nego zrelo. S jedne strane, to je bolje.«

»Vi još niste u tim godinama.«

»Kakve godine. Više bih voleo njen raniji izgled. Ali on se ne javlja više na isti način.«

»Ta, otvorite oči!« reče opat.

»Ja otvaram oči i vidim je svako jutro kako izlazi iz Anine sobe. Još sva otvorena, sva vlažna od svega, sva topla i lepljiva, i ja upravo to želim. Želim da je rasprostrem po sebi, mora da je podatna kao lepak.«

»To je odvratno«, reče opat. »To su Sodoma i Gomora, i to ne baš normalni. Vi ste veliki grešnik.«

»Mora da miriše na algu što se u morskoj vodi čvarila na suncu«, reče Anđel. »Kad počinje da se raspada. A raditi ono sa njom sigurno je kao sa kobilom, imaš mnogo mesta, a i puno zakutaka, i oseća se zadah na znoj i na neoprano. Hteo bih da se ne pere mesec dana i da spava sa Anom jednom svakodnevno, dok mu se ne zgadi, a da je onda ja uzmem na samom izlazu. Još punu.«

»Najzad mi je dosta«, reče opat. »Vi ste jedan gad.«

Anđel pogleda Jocka.

»Vi ne razumete«, reče. »Ništa niste shvatili. Ona je u jebenom stanju.«

»Shvatam da je upravo u takvom stanju«, reče opat.

»Da«, reče Anđel. »I u tom smislu. Ali za mene je svršeno.«

»Kad bih mogao da vas izdevetam po dupetu«, reče Jocko, »ne bi to tako prošlo.« Arheolog se okrete.

»Pođite sa nama. Anđele«, reče. »Dođite da vidite pustinjaka. Povešćemo Bakrenu i otići ćemo zajedno. Treba da promenite misli i da ne ostanete sa Lulašem. Ovde jeste gotovo, ali ne za vas.«

Anđel pređe rukom preko čela; izgledalo je kao da se malo smirio.

»Hoću rado«, reče. »Povešćemo i doktora.«

»Hajde da ga zajedno potražimo«, reče opat. »Koliko stepenica. treba da se popnemo do tavana?«

»Šesnaest«, reče Anđel.

»To je previše«, reče Jocko. »Tri će biti dovoljno.«

On izvuče iz džepa svoje brojanice. »Nadoknadiću svoje zakašnjenje«, reče. »Izvinite me. Evo me za vama.«

X

Kad prikazujete trikove sa stolom bilo bi smešno da se služite stolom sa najvećom plohom.

(Brjus Eliot. Kratki priručnik za mađioničarstvo, izd. Pajo, str. 223)

Anđel uđe prvi. U bolnici su bili samo stažista, opružen kao proštac na operacionom stolu, i doktor Klopoklopac, u beloj hirurškoj veterinarskoj bluzi, koji je na plavom plamenu lampe na alkohol sterilizovao jedan skalpel pre no što će da ga zagnjuri u bocu sa azotnom kiselinom. Jedna četvrtasta poniklovana kutija, dopola puna instrumenata i vode, ključala je na električnom rešou, a iz jednog staklenog balona punog neke crvene

tečnosti pušila se para vrtložeci se. Potpuno go i zatvorenih očiju, stažista je drhtao na stolu, privezan jakim remenjem koje mu se usecalo u meso, omekšalo od dokolice i rđavih navika. Nije govorio ništa, a profesor Klopoklopac je zviždukao jedan te isti deo iz *Black, Brown and Beige*, jer nije uspevao da se seti ostalog. On se okrete na zvuk Anđelovih koraka; u tom času pojaviše se i Atanagora i Jocko.

»Dobar dan, doktore« reče Anđel.

»Zdravo« reče Klopoklopac. »Ide li?«

»Ide.«

Profesor pozdravi arheologa i opata.

»Možemo li vam pomoći?« upita Anđel.

»Ne«, reče profesor. »Odmah će biti gotovo.«

»Je li uspavan?«

»Šta mislite...« reče Klopoklopac. »I ne treba, zbog takve sitnice.«

Izgledao je uznemireno i kradomice je pogledao iza sebe.

»Učinio sam ga neosetljivim udarcima stolicom po glavi«, reče. »Da niste sreli policijskog inspektora kad ste dolazili?«

»Nismo«, reče Atanagora. »Nema nikoga, profesore.«

»Treba da dođu da me uhapse«, reče Klopoklopac. »Prešao sam svoj broj.«

»Zbog toga se brinete?« upita opat.

»Ne«, reče Klopoklopac. »Ali se užasavam inspektora. Treba da odsećem ruku ovom blesanu pa ću otići.«

»Je li ozbiljno?« upita Anđel.

»Pogledajte sami.«

Anđel i opat priđoše stolu. Atanagora je ostao nekoliko koraka pozadi. Ruka je pružala gadan prizor. Profesor ju je, radi operacije, opružio duž stažistinog tela. Rana je zijala, živo zelena, a obilna pena neprekidno je isticala iz sredine prema krajevima koji su sada bili potpuno sagoreli i razderani. Retka tečnost slivala se između stažistinih prstiju i prljala belo platno na kojem je počivalo njegovo telo potresano brzim drhtajima. Povremeno je na površinu rane izranjao veliki mehur i prskao, rešetajući telo bolesnika u blizini ruke bezbrojnim nepravilnim mrljicama.

Jocko prvi okrete glavu sa izrazom mučnine. Anđel je gledao mlohavo stažistino telo, njegovu sivu kožu i opuštene mišiće i nekoliko kukavnih crnih dlaka koje je imao na prsima. Vide mu čvornovata kolena, ne baš ravne golenice i prljava stopala, pa steže pesnice, zatim se okrete Atanagori, a ovaj mu stavi ruku na rame.

»Nije bio ovakav kad je došao...« promrmlja Anđel. »Da li pustinja na svakoga ovako deluje?«

»Ne«, reče Atanagora. »Ne uzbuđujte se, mali moj. Operacija nije prijatna stvar.«

Opat Jocko ode do jednog od prozora te dugačke prostorije i pogleda napolje.

»Mislim da dolaze po Barizoneovo telo«, reče.

Karlo i Marin išli su u pravcu hotela sa nekom vrstom nosila.

Profesor Klopoklopac načini nekoliko kocaka pa i on pogleda.

»Da«, reče. »To su dva izvršioca. Mislio sam da su inspektori.«

»Pretpostavljam da niko ne mora poći da im pomogne«, reče Anđel.

»Ne«, potvrdi Jocko. »Biće bolje da se ode kod pustinjaka. U stvari, profesore, mi smo došli po vas zbog toga.«

»Za ovo mi treba veoma malo vremena«, reče Klopoklopac. »Instrumenti su spremni. Pa ipak, neću ići sa vama. Odlazim čim budem gotov.«

On zavrnu rukave.

»Sad ću mu odseći ruku. Ne gledajte ako vam je gadno. To je neophodno. Mislim da će odapeti zbog ovoga, jer je u jadnom stanju.«

»Zar ne može ništa da se učini?« upita Anđel.

»Ništa«, reče profesor.

Anđel se okrenu; opat i arheolog učiniše isto. Profesor preruči crvenu tečnost iz balona u neku vrstu kristalizatora i dohvati jedan skalpel. Ona trojica čuše kako sečivo struže po kostima ručnog zglavka i odmah je bilo gotovo. Stažista se više nije micao. Profesor zaustavi krv jednom pregršti vate i eterom, zatim uze stažistinu ruku i zamoći u tečnost u kristalizatoru krvavi kraj koji se smesta stinu oko patrljka, sačinjavajući neku vrstu kore.

»Šta to radite?« upita Jocko koji je gledao krišom.

»To je barski vosak«, reče Klopoklopac.

On pažljivo uze odsečenu ruku pomoću para poniklovanih pinceta i položi je na stakleni tanjir, zatim je preli azotnom kiselinom. Podiže se riđi dim i ljuta para natera ga na kašalj.

»Gotov sam«, reče on. »Sad ćemo ga odvezati i probuditi.«

Anđel se pobrinu da odveže kaiševe sa stopala a opat sa vrata. Stažista se još uvek nije micao.

»Po svoj prilici je mrtav«, reče Klopoklopac.

»Kako je to moguće?« upita arheolog.

»Anestezija... Mora da sam prejako udarao.«

On se nasmeja.

»Šalim se. Pogledajte ga.«

Stožistini očni kapci se odjednom podigoše kao dva mala kruta prozorska kapka i on se uspravi na svome sedalu.

»Zašto sam go-golcat?« upita.

»Ne znam...« reče Klopoklopac počinjuci da otkopčava svoju bluzu. »Uvek sam mislio da ste naklonjeni egzibicionizmu.«

»Škodilo bi vam kad biste prestali da mi govorite svinjarije, a?« svadljivo dobaci stažista.

On pogleda u svoj patrljak.

»Vi ovo nazivate dobro obavljenim poslom?« reče.

»Zavežite!« reče Klopoklopac. »Trebalo je sami to da učinite.«

»Učiniću ja to sledeći put«, potvrdi stažista. »Gde mi je odelo?«

»Spalio sam ga...« reče Klopoklopac. »Nije valjda trebalo da se svi zaraze.«

»Znači, ja sam go-golcat i ostajem go-golcat?« reče stažista. »E, jebi ga!«

»Prestanite«, reče Klopoklopac. »Već ste mi dojadili.«

»Ne svađajte se«, reče Atanagora. »Sigurno ima i drugog odela.«

»Vi, stari«, reče stažista, »dajte ruku.«

»Dosta!« reče Klopoklopac. »Hoćete li da umuknete?«

»Šta vam je?« upita opat. »Barka, štap i pritka...«

»Cvonjak«, reče stažista. »Zezate me u mozak sa tim svojim gadostima. Serem vam se u usta svima, koliko god vas ima!«

»To nije odgovor«, reče Jocko. »Treba odgovoriti: Uz obalu bitka.«

»Ne razgovarajte sa njim«, reče Klopoklopac. »To je jedan divljak i neotesanko.«

»Bolje to nego biti ubica...« reče stažista.

»Sigurno nije«, reče Klopoklopac. »Daću vam jednu injekciju. On priđe stolu i hitro ponovo sveza kaiševe, pridržavajući jednom rukom bolesnika koji nije smeo da se brani, iz straha da ne pokvari svoj lepi, sasvim novi voštani patrljak.«

»Ne dajte mu da to uradi...« reče stažista. »Ucmekaće me. To je stari podlac.«

»Ostavite nas na miru«, reče Anđel. »Mi nemamo ništa protiv vas. Pustite da vas leči.«

»Zar ovaj stari ubica?« reče stažista. »Zar me nije dosta nagnjavio sa onom stolicom? I ko se to sad smeje?«

»Ja«, reče Klopoklopac.

On mu brzo zari iglu u obraz; stažista ispusti oštar krik, zatim mu se telo opruži i on se više ne pomeri.

»Eto«, reče Klopoklopac. »A sada ću da kidnem.«

»On će spavati i smiriće se?« upita opat.

»Imaće celu večnost za to!« reče Klopoklopac. »To je karpatski cijankalijum.«

»Aktivni oblik?« reče arheolog.

»Da«, odgovori profesor.

Anđel je gledao ne razumevajući.

»Šta?« promrmlja. »On je mrtav.«

Atanagora ga povuče ka vratima. Opat Jocko je išao za njima. Profesor Klopoklopac je skidao bluzu. On se naže nad stažistu i stavi mu prst u oko. Telo osta nepomično.

»Tu niko ništa nije mogao«, reče profesor. »Pogledajte.«

Anđel se okrete. Stažistin biceps na strani patrljka upravo je pukao i lako se rastvorio. Meso oko razderotine bilo je puno zelenih jastučića i u vrtlogu su se dizali milioni mehurića iz tamnih dubina razjapljene rane.

»Do viđenja, deco«, reče Klopoklopac. »Žao mi je zbog svega ovoga. Nisam mislio da će se sve ovako okrenuti. U stvari, da je Duduk zaista ispario, kao što smo mislili da će uraditi, ne bi se ništa ovako dogodilo i bili bi živi i Barizone i stažista. Ali uzvodu se ne može vratiti. Previše padina treba prevaliti, a zatim...«

On pogleda na sat.

»Do viđenja, doktore«, reče Atanagora.

Profesor Klopoklopac se tužno smešio.

»Do viđenja«, reče Anđel.

»Ne ljutite se«, reče opat. »Inspektori su uglavnom tikvani. Hoćete li mesto pustinjaka?«

»Ne«, reče Klopoklopac. »Umoran sam. Dobro je ovako. Do viđenja, Anđele. Ne glupirajte se. Ostaviću vam svoje žute košulje.«

»Nosiću ih«, reče Anđel.

Oni se vratiše svojim tragom i rukovaše sa profesorom Klopoklopcom. Zatim, sa opatom Jockom na čelu, siđoše niz stube koje su bubnjale. Anđel je išao treći. On se poslednji put okrete. Profesor Klopoklopac mu mahnu u znak oprostaja. Uglovi usana odavali su mu uzbuđenje.

XI

Atanagora je bio u sredini. S leve strane išao mu je Anđel, koga je držao za rame, a opat ga je držao za desnu mišicu. Išli su prema Atanagorinom bivaku da potraže Bakrenu i da je povedu kod Kloda Leona.

U početku su ćutali, ali opat Jocko to nije dugo mogao da izdrži.

»Pitam se zašto je profesor Klopoklopac odbio mesto pustinjaka«, reče on.

»Bilo mu je dosta svega, mislim«, reče Atanagora. »Lečiti ljude celog života pa doći do takvog ishoda...«

»Ali sa svim lekarima je tako...« reče opat.

»Ne hapse ih sve«, reče Atanagora. »Oni uglavnom prikrivaju. Profesor Klopoklopac nikad nije hteo da pribegne podvali.«

»Ali kako drugi prikrivaju?« upita opat.

»Svoje bolesnike, baš kad treba da umru, daju drugim mladim kolegama, i tako redom.«

»Ima tu nešto što mi izmiče. Ako bolesnik tada umre, uvek neki lekar nagrabusiti?«

»U tom slučaju bolesnik često ozdravi.«

»U kom slučaju?« reče opat. »Izvinite; ali ne razumem vas dobro.«

»Kad ga jedan stari lekar preda mlađem kolegi«, reče Atanagora.

»Ali doktor Klopoklopac nije bio star lekar...« reče Anđel.

»Četrdeset, četrdeset pet...« oceni opat.

»Da«, reče Atanagora. »Nije imao sreće.«

»O«, reče opat, »svi ubijaju ljude svaki dan. Ne razumem zašto je odbio mesto pustinjaka. Vera je izmišljena da bi se našlo mesto zločincima. Dakle?«

»Bili ste u pravu što ste mu ga ponudili«, reče arheolog, »ali on je previše častan da bi ga prihvatio.«

»On je buzdovan«, reče opat. »Niko od njega ne traži da bude častan. Šta će sad da radi?«

»Ne bih mogao da kažem...« promrsi Atanagora.

»Otići će«, reče Anđel. »Neće da ga uhapse. Otići će namerno na neko gadno mesto.«

»Govorimo o nečemu drugom«, predloži arheolog.

»To je dobar predlog«, reče opat Jocko.

Anđel ne reče ništa. Sva trojica nastaviše put ćutke. S vremena na vreme gazili su puževe i žuti pesak se razletao po vazduhu. Njihove senke napredovale su zajedno sa njima uspravne i malecke. Mogli su da ih vide kad bi raširili noge, ali nekim čudnim slučajem opatova senka je bila na mestu arheologove.

XII

Lujza:

»Da.«

(Fransoa de Kirel, Obed lava, izd. G. Kre, čin 4, sc.2.str.175)

Profesor Klopoklopac bacio je pravolinijski pogled oko sebe. Sve je izgledalo u redu. Stažistino telo na operacionom stolu i dalje je mestimično prskalo i vrilo i to je bilo jedino što je još trebalo srediti. U ćošku je ležalo jedno staro korito obloženo olovom i Klopoklopac odgura sto donde, pa zatim, zamahnuvši skalpelom, preseče kaiševe i skotrlja telo u kadu. Vrti se do police na kojoj su bile bombone i bočice i izabra dve, pa iz njih sve proli po lesu. Zatim otvori prozor i ode.

U svojoj sobi presvuče košulju, očešlja se pred ogledalom, proveri položaj svoje bradice i očetka cipele. Otvori orman, pronađe gomilu žutih košulja, uze je brižljivo i odnese u Anđelovu sobu. Zatim, ne vraćajući se, ne okrećući se, sve u svemu bez uzbuđenja, siđe niza stepenice. Izade na zadnja vrata. Kola su mu bila tu.

Ana je radio u svojoj sobi, a direktor Duduk je diktirao Stenki poštu. Na zvuk motora svi troje podskočiše i nagoše se kroz prozor. To je bilo s druge strane. I oni iz radoznalosti siđoše. Ana se skoro odmah vrati gore, jer se plašio da mu Bogoljub ne prebaci što je u radno vreme ostavio posao. Profesor Klopoklopac napravi zaokret pre no što zaista krete, ali buka od zupčanika ne dade mu da čuje šta mu je Bogoljub dovikivao. Zadovolji se time što mu mahnu rukom i najvećom brzinom prevali prvu dinu.

Okretni točkovi igrali su po pesku i mlazevi praha šikljali su na sve strane; naspram svetla, pravili su na zemlji duge najljupkijeg izgleda. Profesor Klopoklopac je uživao u toj polihromiji.

Na vrhu dine on za konjski nokat izbeže jednog znojavog biciklistu obučenog u saharijanku od platna iluvanske boje, propisnog kroja i u teškim cokulama sa klincima, iz čijih su sara od sivih vunenih čarapa izvirivale dve ramfle. Velosipedistinu uniformu upotpunjavala je šapka. Bio je to inspektor sa zadatkom da uhapsi Klopoklopca.

Oni se mimoidoše i Klopoklopac u prolazu pozdravi biciklistu, prijateljskim pokretom. Zatim se spusti niz padinu.

Posmatrao je predeo tako pogodan za isprobavanje malih modela i učini mu se da u rukama oseća tvrdoglavo podrhtavanje »pinga 903« u trenutku kad se otimao njegovom stisku za jedini uspešan let u svojoj karijeri.

»Ping« je bio uništen, Barizone i stažista se upravo raspadaju, a on, Klopoklopac, beži pred inspektorom koji je došao da ga uhapsi zbog toga što je njegovo blokče imalo jedno ime više u desnom stupcu ili jedno manje u levom.

Trudio se da izbegava busenje sjajne trave kako ne bi kvario sklad pustinje sa tako čistim krivama - bez senki, zbog tog neprekidno okomitog, pa ipak, samo mlakog, mlakog i mekog sunca. Čak i pri takvoj brzini nije bilo skoro nimalo vetra i da nije bilo zvuka motora, vozio bi u najpotpunijoj tišini. Uson, spust. Dopalo mu se da se zaleće na dine iskosa. Tamna zona se ćudljivo primicala, čas naglo, čas neprimetno usporavajući, već prema pravcu koji je profesor davao svojoj pokretnoj spravi. Neko vreme držao je

zatvorene oči. Skoro je ušao u mrak. No u posljednjem trenutku okrenu volan za četvrt obrtaja i udalji se po širokoj krivoj čija se vijuga veoma tačno poklapala sa uglom njegovog razmišljanja.

Dve male prilike okrznuše mu pogled i profesor prepoznade Olivu i Didiša. Klečeći na pesku, zabavljali su se nekom igrom. Klopoklopac ubrza i stade tik uz njih. Side.

»Dobar dan...« reče. »Čega se to igrate?«

»Lovimo svetlice...« reče Oliva. »Imamo ih već milion.«

»Milion dvesta dvanaest«, izgovori Didiš tačan broj.

»Odlično!« reče profesor. »Niste bolesni?«

»Nismo«, reče Oliva.

»Ne mnogo...« potvrdi Didiš.

»Šta je?« reče Klopoklopac.

»Didiš je pojeo jednu svetlicu.«

»To je blentavo«, reče profesor. »Mora da je zarazno. Zašto si to učinio?«

»Tako«, odgovori Didiš. »Da vidim. Nije tako loše.«

»On je lud«, ustvrdi Oliva. »Više neću da se udam za njega.«

»Imaš pravo...« reče profesor. »Zamisli da te tera da jedeš svetlice, a?«

On pomilova devojčicu po plavoj glavi. Od sunca su joj pramenovi kose izbledeli i sijala joj se lepo preplanula koža. Klečeći pred svojom korpicom sa svetlicama, dva deteta su ga gledala pomalo nestrpljivo.

»Recite mi do viđenja«, predloži Klopoklopac.

»Odlazite?« upita Oliva. »Kud idete?«

»Ne znam«, reče profesor, »Mogu li da ti dam jednu pusu?«

»Samo bez podvala, a?...« reče dečak.

Klopoklopac se nasmeja.

»Plašiš se, a? Pošto ona više neće da se uda za tebe, mogla bi lepo da pođe sa mnom?«

»Ma nemojte!« usprotivi se Oliva. »Vi ste prestari.«

»Njoj se više dopada onaj drugi čova, onaj sa psećim imenom.«

»Ma nije«, reče Oliva. »Govoriš gluposti. Covek sa psećim imenom zove se Ana.«

»Ti više voliš Anđela?« reče Klopoklopac.

Oliva pocrvene i obesi nos.

»Blesava je«, ustvrdi Didiš. »I on je prestar. Ona misli da je njega briga za devojčicu kao što je ona...«

»Ti nisi baš mnogo stariji od nje«, reče profesor.

»Stariji sam šest meseci«, ponosno reče Didiš.

»A, tako...« reče Klopoklopac. »U tom slučaju...«

On se naže i poljubi Olivu. Poljubi i Didiša koga to malčice začudi.

»Do viđenja, doktore«, reče Oliva.

Profesor Klopoklopac se pope u svoja kola. Didiš je ustao i gledao u mašinu.

»Da li biste me pustili da vozim?« upita on.

»Drugi put«, reče Klopoklopac.

»Kud idete?« upita Oliva.

»Tamo«, reče Klopoklopac.

Pokaza na tamnu traku.

»Au!« reče dečak. »Otac mi je rekao da bih se gadno proveo kad bih kročio tamo.«

»I moj«, potvrdi Oliva.

»Niste pokušavali?« upita profesor.

»O, vama možemo da kažemo... Pokušali smo i ništa nismo videli...«

»Kako ste izašli?«

»Oliva nije bila. Ona me je držala sa ivice.«

»Nemojte ponovo pokušavati!« reče profesor.

»To nije šala«, reče Oliva. »Tamo se ništa ne vidi. Gle, ko to ide?«

Didiš pogleda.

»Liči na biciklistu.«

»Odlazim«, reče Klopoklopac. »Do viđenja, deco.«

On poljubi Olivu još jednom. Prepuštala se uvek kad su je nežno ljubili.

Motor vozila zastenja visokim glasom i Klopoklopac grubo ubrza. Kola frknuše u podnožju dine i prevališe je u jedan mah. Ovoga puta Klopoklopac ne promeni pravac. Držao je upravljač sigurnom šakom a nogom je gnječio uređaj za brzinu. Imao je utisak da se baca na neki zid. Crna zona poraste, osvoji mu celo vidno polje i kola naglo nestadoše usred guste pomrčine. Na mestu gde su prodrli u mrak ostalo je još jedno blago ulegnuće koje se malo - pomalo popuni. Lagano, kao što plastika ponovo vraća svoj oblik, neprobojna površina opet postade glatka i savršeno ravna. Dvostruka brazda na pesku još je obeležavala prolazak profesora Klopoklopca.

Biciklista kroči na zemlju na nekoliko metara od dvoje dece koja su ga gledala kako dolazi. On priđe gurajući svoj bicikl. Točkovi su se zarivali sve do obruča, a od trenja o pesak nikleni delovi su se tako uglačali da su postali sasvim zaslepljujući.

»Dobar dan, deco« reče inspektor.

»Dobar dan, gospodine« odgovori Didiš.

Oliva se primače Didišu. Njoj se nije dopadala šapka.

»Niste li videli jednog čiku po imenu Klopoklopac?«

»Jesmo«, reče dečak.

Oliva ga gurnu laktom.

»Nismo ga videii danas«, reče ona.

Didiš otvori usta, ali mu ona ne dade da nastavi.

»Otišao je juče na autobus.«

»Pričaš koješta«, reče inspektor, »Jedan čika u kolima bio je malopre sa vama.«

»To je mlekadžija«, reče Oliva.

»Hoćeš li da ideš u zatvor zato što govoriš laži?« reče inspektor.

»Neću sa vama da razgovaram«, reče Oliva. »Ja ne govorim laži.«

»Ko je to bio, a?« upita inspektor Didiša. »Reci mi pa ću ti pozajmiti bicikl.«

Didiš pogleda u Olivu a bicikl je strašno sijao.

»To je bio...« počeo on.

»To je bio inženjer«, reče Oliva. »Onaj sa psećim imenom.«

»Je li?« reče inspektor. »Onaj sa psećim imenom, zaista?«

On priđe Olivu i napravi preteći izraz na licu.

»Onog sa psećim imenom, mala nevaljalice, video sam tamo u hotelu.«

»Nije istina«, reče Oliva. »Bio je on.«

Inspektor podiže ruku kao da će da je udari, a ona napravi odbrambeni pokret zaklanjajući lice mišicom. Od toga joj iskočiše male okrugle grudi, a inspektor je imao oči.

»Da pokušam na drugi način«, predloži on.

»Dosađujete mi«, reče Oliva. »Bio je to jedan od inženjera.«

Inspektor priđe bliže.

»Drži bicikl«, reče Didišu. »Možeš da napraviš jedan krug.«

Didiš pogleda u Olivu. Izgledala je unezvereno.

»Ostavite je«, reče on. »Ne dirajte Olivu.«

On ostavi bicikl koji mu je inspektor tutnuo u ruke.

»Ne dam da dirate Olivu«, reče on. »Svi hoće da je ljube i diraju. Dosta mi je toga!...

Ona je moja prijateljica i, ako me naljutite, polomiću vam bicikl.«

»Ma nemoj«, reče inspektor, »hoćeš li i ti da ideš u zatvor?«

»To je bio profesor«, reče dečak. »Sad sam vam rekao. I ostavite Olivu na miru.«

»Ostaviću je na miru ako budem hteo«, reče inspektor. »Ona je zaslužila da ide u zatvor.«

On dohvati Olivu za obe mišice. Didiš se zaletio i nogom iz sve snage udari prednji točak posred žbica. To napravi buku.

»Pustite je«, reče. »Ili ću šutnuti i vas.«

Inspektor pusti Olivu i sav pocrvene od besa. Potraži po džepu i izvuče veliki srubljivač.

»Ako nastaviš sa tim, pucaću na tebe.«

»Baš me briga«, reče dečak.

Oliva se baci na Didiša.

»Ako pucate na Didiša«, povika ona, »napraviću takvu galamu da ćete umreti. Ostavite nas. Vi ste jedan matori podlac. Gubite se sa tom svojom prijavom šapkom. Grozni ste i nećete me ni pipnuti. Ako me samo dirnete, smesta ću vas ujesti.«

»Ja znam šta ću da radim«, reče inspektor. »Pucaću na oboje, a posle ću tebe dirati do mile volje.«

»Vi ste jedan matori gadni žaca«, reče Oliva. »Svoju dužnost uopšte ne obavljate. Žena i ćerka se svakako neće vama ponositi. Žace sad samo znaju da pucaju na ljude. A da staricama i deci pruže pomoć da pređu preko ulice, sutra malo! Samo se za to pouzdaj u njih! Ili da sakupljaju male pregažene kućice! Imate srubljivaće i šapke, a sami ne možete da uhapsite čak ni jednog jadnika kao što je profesor Klopoklopac!«

Inspektor razmisli, vrati pištolj u džep pa se okrete. Postoja malo, zatim uspravi bicikl na točkove. Prednji se više nije okretao. Ostao je sav iskrivljen. On dohvati upravljač i potraži pogledom okolo po tlu. Jasno su se videli otisci profesorovih točkova. Inspektor zavrte glavom. Izgledao je postišen. A potom krenu pravcem kojim je otišao Klopoklopac.

Oliva ostade sa Didišem. Oboje su osećali strah. Videše kako se inspektor udaljava, penje i ponovo silazi preko dina, i kako, vukući svoj neupotrebljivi bicikl, postaje sasvim mali. Išao je ravnomernim korakom, ne usporavajući, tačno između dve brazde koje su ostavila profesorova kola, zatim je duboko uzdahnuo i zašao u mračnu zonu. Poslednje što su videli bilo je parče crvenog stakla pričvršćeno za blatobran, a zatim se i ono ugasi kao oko pod pesnicom.

Oliva potrča prema hotelu. Didiš je išao za njom i dozivao je, ali ona je plakala i nije čula. Zaboravili su svoju kopicu na čijem dnu su vrvele svetlice, a Olivi su se noge često spoticale zato što joj je u očima bila misao o nečem drugom.

XIII

Opat Jocko i Anđel čekali su pod Atanagorinim šatorom. Arheolog je otišao da potraži smeđu devojku i ostavio ih je nekoliko trenutaka. Prvi prekide tišinu Jocko.

»Jeste li još uvek u isto onako glupom raspoloženju?« upita on. »U polnom pogledu, hoću da kažem.«

»Oh«, reče Anđel. »U pravu ste što želite da me šutnete u dupe. Odvratno je to što sam hteo da uradim. Zaista sam to želeo, jer sada imam telesnu potrebu za nekom ženom.«

»U dobar čas!« reče opat. »Tako razumem. Samo treba da se pozabavite ovom malom koja će doći.«

»Učiniću to svakako«, reče Anđel. »Jednom o životu nisam mogao. Želeo sam da zavolim prvu ženu sa kojom bih spavao.«

»Jeste li uspeli?«

»Uspeo sam«, reče Anđel, »ali nisam sasvim ubeđen u to, pošto sam sad kad volim Stenku po drugi put imao isti utisak.«

»Utisak o čemu?« reče Jocko.

»Utisak da znam«, reče Anđel. »Da sam siguran. Siguran u ono što treba da radim. U to zašto živim.«

»I zašto?« reče Jocko.

»Baš to ne uspevam da iskažem«, reče Anđel. »To je teško iskazati kad čovek nije svikao na reči.«

»Vratimo se na početak«, predloži jocko. »Zbunili ste me i, časna reč, gubim nit. To je čudnovato. Jesam li ja Jocko, je li? Ipak?«

»Dakle«, reče Anđel, voleo sam jednu ženu. Oboma je to bilo prvi put. Uspelo je, rekao sam vam. Sad volim Stenku. Ne odavno. Ona... Ja sam isti kao ona.«

»Ne upotrebljavajte te melanholične obrte«, reče Jocko. »Vi to ne znate.«

»Ona spava sa Anom«, reče Anđel. »On je nagrđuje. Satire. Upropaščava. U saglasnosti sa njom i nenamerno. A šta to menja?«

»Menja«, reče Jocko. »Vi se zbog toga ne ljutite na Anu.«

»Ne«, reče Anđel, »ali postepeno prestajem da ga volim. Preterano uživa. A na početku je rekao da ga je baš briga za nju.«

»Znam«, reče opat. »A posle se njima žene.«

»On neće da se njom ženi. Elem, ona mene ne voli, a ja nju volim, ali vidim da je sa njom skoro gotovo.«

»Još je dobra. Uprkos vašem neprijatnom opisu.«

»To nije dovoljno. Za mene nije naročito važno, razumete, to što je, pre nego što sam je sreo, bila bolja nego što je sada. Dosta mi je to što je, otkad je poznajem, tako propala, i to ne zbog mene.«

»Ali ona bi isto tako propala i sa vama.«

»Ne bi«, reče Anđel. »Ja nisam životinja. Gledao bih da je ostavim na miru mnogo pre nego što je upropastim. Ne zbog sebe, već zbog nje. Da bi ponovo mogla da nađe nekog drugog. Njihov izgled, to im je jedino čime dolaze do muškaraca.«

»Oh«, reče opat, »vi me zasmelijavate. Ima pravih gabora koji dolaze do muškaraca.«

»Njih ne računam«, reče Anđel. »Oprostite mi, ali kad kažem žena, to znači zgodna žena. Ostale pripadaju jednom tako stranom svetu.«

»Kako ih onda nalaze?«

»To vam je poput onih proizvoda koje lekari preporučuju u medicini«, reče Anđel. »Sredstva koja nikad nisu na glasu a za koja lekari svojim bolesnicima govore da su korisna. Koja se jedino tako prodaju. Od usta uhu. Te ružne žene udaju se za one koji ih poznaju. Ili koje uhvate na svoj miris. Tako nešto. Ili za lenštine.«

»Užasno«, reče Jocko. »Otkrivajte mi mnoštvo takvih pojedinosti kakve su me moj čedni život i duge meditacije sprečili da saznam. Moram reći da je sveštenik nešto drugo. Žene dolaze vama i, teoretski, imate samo da birate: ali sve su ružne i prinuđeni ste da ne birate. To je jedan način za rešenje tog pitanja. Prekinite me, jer sam se sad ja zapleo.«

»Dakle, kažem«, nastavi Anđel, »da jednu zgodnu ženu treba napustiti ili joj ostaviti slobodu pre no što je svedete na nulu. To je uvek bilo pravilo moga ponašanja.«

»One neće uvek prihvatiti da vas napuste«, reče Jocko.

»Da. To se može učiniti bilo u dogovoru sa njima, jer ih ima koje razumeju ono što sam vam objasnio, i od toga časa možete proživeti ceo život a da ih ne izgubite; bilo da prema njima svojevolejno postanete toliko zli da vas one same napuste; ali to je žalostan način, jer, ne zaboravite, kad im dajete slobodu još uvek morate da ih volite.«

»Po tome, bez sumnje, prepoznajete da nisu potpuno upropašćene? Po tome što ih još volite?«

»Da«, reče Anđel. »Zbog toga je to toliko teško. Ne možete da ostanete potpuno hladni. Ostavljate ih dragovoljno, nalazite im čak i drugog momka, a kad vidite kako to dobro ide, onda ste ljubomorni.«

On se učuta. Opat Jocko je obuhvatio glavu rukama i u prilježnom razmišljanju nabirao čelo.

»Sve dok vi sami opet ne nađete neku drugu«, reče on.

»Ne. Još uvek ste ljubomorni i kad i sami imate drugu. Ali morate da krijete svoju ljubomoru. Ne možete da ne budete ljubomorni, pošto sa onom pre niste išli do kraja. Uvek postoji taj ostatak. Koji nećete nikad uzeti. U tome je ljubomora. Koji nećete nikad uzeti ako ste čovek na svom mestu, hoću da kažem.«

»Bolje reći, čovek kao vi«, utanači opat potpuno mimo teme.

»Ana baš sad ide do kraja«, reče Anđel. »Neće se zaustaviti. Ništa neće ostati. Ako mu se dozvoli da nastavi.«

»Ako mu se ne dozvoli da nastavi«, reče opat, »hoće li od nje dovoljno preostati?«

Anđel ne odgovori. Bio je malčice bled u licu, a napor od objašnjavanja još jednom ga je iznurio. Obojica su sedeli na arheologovom krevetu i Anđel se opruži, sa rukama pod glavom, te pogleda iznad sebe u zagasito i gusto platno.

»Ovo je prvi put«, reče Jocko, »da toliko dugo nisam rekao neku svinjariju veću od mene. Pitam se šta se dešava?«

»Smirite se«, reče Anđel. »Evo nje.«

XIV

»Klod Leon mi je rekao«, objasni opat Jocko, »da je crnkinja unutra kao crvena kadifa.«

Arheolog zavrte glavom. Oni su išli malo napred, a za njima Bakrena i Anđel koji ju je držao oko struka.

»Vi ste mnogo bolje no neki dan...« reče mu ona.

»Ne znam«, odgovori Anđel. »Moguće je kad vi tako mislite. Imam utisak da sam blizu nečega.«

Opat Jocko je bio uporan.

»Nisam radoznao«, reče, »ali bih baš želeo da znam da li je u pravu.«

»Mora da je probao«, reče Atanagora.

Bakrena uze Anđela za ruku svojim čvrstim prstima.

»Volela bih da provedem neko vreme sa vama«, reče ona. »Mislim da bi vam posle bilo posve dobro.«

»Ne verujem da je to dovoljno«, reče Anđel. »Naravno, i vi ste veoma zgodni i to je nešto što bih mogao da uradim sasvim kako valja. To je prvi uslov.«

»A posle, mislite da više ne bih bila dovoljna?«

»Ne mogu da kažem«, reče Anđel. »Utuvio sam Stenku u glavu, i treba toga da se otresem. To je nemoguće, zato što je volim; a, uostalom, tako je to kad se nešto utuvi u glavu. Vi biste svakako bili dovoljni; ali ja sam sad prilično očajan i da nešto tvrdim ne mogu nikako. Posle Stenke u meni će neko vreme vladati mrtvilo i šteta je što vi nailazite u takvom trenutku.«

»Ne tražim od vas osećanja«, reče ona.

»Ona će doći ili neće, ali, kad su ona u pitanju, vi tu ništa ne možete. Na meni je da njima ovladam. Vidite da sa Stenkom u tome nisam uspeo.«

»Niste se dovoljno pomučili.«

»Sve je to bilo zbrkano u mojoj glavi«, reče Anđel. »Počinjem da rasplićem klupko tek od pre vrlo kratkog vremena. Katalitički uticaj pustinje tu verovatno ima udela, a u budućnosti isto tako računam i na žute košulje profesora Klopoklopca.«

»Ostavio vam ih je?«

»Obećao je da će mi ih ostaviti.«

On pogleda u Jocka i arheologa. Išli su dugim koracima i Jocko je nešto objašnjavao mašući rukama na samom vrhu dine u čije podnožje su Bakrena i Anđel upravo stigli; i njihove glave počеше da silaze s druge strane, zatim iščezoše. Udubljenje u pesku bilo je gostoljubivo i Anđel uzdahnu.

Bakrena stade i opruži se po pesku. Još uvek je držala Anđela za ruku pa povuče momka k sebi. Kao i obično, nosila je samo šorts i bluzicu od lake svile.

XV

Bogoljub je završavao prepisku i Stenka ju je beležila po diktatu, koji je u sobi pravio veliku pokretnu senku. On zapali cigaretu i zavalio se u fotelju. Gomila pisama, spremna za slanje, nakupila su se na desnom uglu pisaćeg stola, ali 975-ca nije dolazila već

nekoliko dana i pošta će morati da kasni. Bogoljuba su mučili ti zastoji. Morale su da stignu odluke, trebalo je podneti izveštaj, možda zameniti Klopoklopca, potruditi se oko rešenja problema sa tucanikom, preduzeti smanjenje primanja osoblju, izuzev Arlanu.

On podskoči, jer zgrada zadrhta od snažnog udarca. Zatim pogleda na sat i nasmeši se. Bilo je vreme. Karlo i Marin su počinjali da ruše hotel. Deo u kojem se nalazila Bogoljubova kancelarija je ostajao, takođe i onaj u kojem je radio Ana. Trebalo je da bude srušena samo sredina, Barizoneova soba, Klopoklopčeva delimično, a stažistina isto tako. Neće biti dirnuta ni Stenkina, a ni Anđelova soba. Izvršioци su živeli u prizemlju ili u podrumima.

Udarci su sad odjekivali u nepravilnim razmacima, u nizu po tri, i čulo se kotrljanje kamenog šuta i maltera i zveket komada stakla na podu u restoranu.

»Otkucajte mi sve to«, reče Bogoljub, »a za poštu ćemo videti. Treba naći neko rešenje.«

»Dobro, gospodine«, reče Stenka.

Ona ostavi olovku i otklopi pisaću mašinu, dobro utopljenu u svojoj presvlaci, a mašina uzdrhta u dodiru sa vazduhom. Stenka je jednim pokretom umiri i pripremi indigo.

Bogoljub ustade. Mrdnu nogama da postavi svoje stvari na mesto i izađe iz sobe. Stenka ču njegove korake na stepeništu. Nekoliko minuta odgleda u prazno i poče da radi.

Prašina od maltera ispunila je veliku dvoranu u prizemlju i Bogoljub naspram svetlosti vide prilike izvršilaca čiji su se teški čekići sa naporom spuštali i dizali.

On zapuši nos i izađe iz hotela na suprotna vrata; kad se nađe napolju, vide Anu kako sa rukama u džepovima puši cigaretu.

»Dobar dan...« reče Ana ne uznemiravajući se.

»A vaš posao?« primeti Bogoljub.

»Mislite da se može raditi pri ovakvoj larmi?«

»Pitanje nije u tome. Vi ste plaćeni da radite u kancelariji, a ne da lutate sa rukama u džepovima.«

»Ne mogu da radim u takvoj buci.«

»A Anđel?«

»Ne znam gde je«, reče Ana. »Mislim da tumara sa arheologom i popom.«

»Jedino Stenka radi«, reče Bogoljub. »Trebalo bi da se stidite i da se setite da ću o vašem ponašanju javiti Administrativnom savetu.«

»Ona radi mehanički posao. Nema potrebe da razmišlja.«

»Kad je za to plaćen, čovek bar treba da se pravi da radi«, reče Bogoljub. »Vratite se gore u svoju kancelariju.«

»Neću.«

Bogoljub potraži reč koju bi rekao, ali je Ana imao neki čudan izraz na licu.

»Ne radite ni vi«, reče Ana.

»Ja sam direktor. Ja nadgledam rad drugih, pre svega, i nadzirem kako se obavlja.«

»Ma ne«, reče Ana. »Zna se dobro šta ste vi. Peder.«

Bogoljub se isceri.

»Samo nastavite, to me neće uvrediti.«

»Onda ne nastavljam«, reče Ana.

»Šta vam je? Vi obično pokazujete više obzira. I vi, i Anđel, i svi. Šta vam je? Ludite?«

»Vi to ne možete da shvatite«, reče Ana. »Setite se da ste vi normalno, to jest obično, nenormalni. Od toga bi trebalo da vam bude lakše. Ali mi smo otprilike normalni, pa su nam onda, s vremena na vreme, potrebne krize.«

»Šta podrazumevate pod krizama? Ovo što sad radite?«

»Objasniću vam. Po mom mišljenju...«

On stade.

»Mogu vam reći samo svoje mišljenje. Mislim da će ostali... oni koji su normalni reći isto. Ali možda i neće.«

Bogoljub Duduk potvrdi i izgledalo je kao da daje znake nestrpljenja. Ana se nasloni leđima na zid hotela, koji je još uvek drhtao od teških udaraca gvozdениh maljeva. Gledao je preko Bogoljubove glave i nije se žurio da govori.

»U izvesnom smislu«, reče, »vi sigurno imate užasno jednoličan običan život.«

»Kako to?«

Bogoljub se opet isceri.

»Ja pre mislim da biti peder predstavlja dokaz originalnosti.«

»Ne«, reče Ana. »To je blesavo. Strašno vas sputava. Onda ste samo to. Jedan prirodan čovek ili prirodna žena mogu da čine kudikamo više stvari i da obuhvate daleko veći broj ličnosti. Možda ste zato vi ograničeniji...«

»Po vama, peder je ograničenog duha?«

»Jeste«, reče Ana. »Peder ili lezbijka, ili svi takvi ljudi, strahovito su ograničenog duha. Ne mislim da je to njihova greška. Ali oni se uglavnom time diče. A to je samo jedna beznačajna slabost.«

»To je svakako društvena slabost«, reče Bogoljub. »Nas uvek gnjave ljudi koji vode normalan životi hoću da kažem, oni koji spavaju sa ženama i koji imaju dece.«

»Vi trućate«, reče Ana. »Uopšte nisam mislio na prezir prema pederima niti na njihovo ismevanje. Normalni ljudi se ne osećaju toliko nadmoćnim; nije to ono što vas gnjavi: vas opterećuju okviri života i pojedinci čiji se život svodi na te okvire, ali to nije važno. Ja vas ne žalim stoga što se vi međusobno okupljate sa svojim ludostima, prenemaganjima, konvencijama i svim ostalim. Žalim vas, u stvari, zato što ste toliko ograničeni. Zbog jedne male nepravilnosti žlezda ili duha, vi dobijate etiketu. To je već tužno. Ali vi se zatim upinjete da budete ono što je na etiketi. Da bi ona govorila istinu. Ljudi vam se rugaju kao što se derani rugaju nekom bogalju ne promislivši. Kad bi promislili, oni bi vas žalili. Ali ta mana vas čini više slepim nego ozbiljnim. Uostalom, slepi su jedini bogalji kojima se može rugati, budući da oni to ne vide, i upravo zato im se niko i ne ruga.«

»Zašto mi onda s podsmehom kažete da sam peder?«

»Zato što sad hoću da se opustim, zato što ste mi vi direktor, zato što o poslu imate predstave koje ne mogu više da smislim i što se koristim svim sredstvima, čak i nepravednim.«

»Ali vi ste uvek vrlo ispravno radili. I odjednom, paf!... Počinjete da baljezgate bez kraja i konca.«

»To ja nazivam biti normalan«, reče Ana. »To da se može reagovati, čak i kad do toga dođe posle izvesnog vremena tuposti ili zamora.«

»Vi zamišljate da ste normalni«, navaljivao je Bogoljub, »a upravo od silnog tucanja sa mojom sekretaricom savladala vas je ta blesava tupost.«

»S tim sam skoro pri kraju«, reče Ana. »Mislim da će uskoro biti gotovo sa njom. Želim da odem da vidim onu crnkinju...«

Bogoljuba prođe jeza od odvratnosti.

»Radite što vam drago van radnog vremena«, reče. »Ali pre svega, ne govorite mi o tome. A sad se vratite svom poslu.«

»Neću«, reče Ana odmereno.

Bogoljub se namršti i nervozno prođe rukom kroz kosu.

»Divota«, reče Ana, »kad se pomisli na sve one koji rade nizašta. Koji osam sati dnevno provode u svojim kancelarijama. Koji su u stanju da ostanu osam sati u njima.«

»Ali, i vi ste bili takvi dosad«, reče Bogoljub.

»Dojadili ste mi sa tim što je bilo. Zar čovek nema prava da razume, iako je jedno vreme čak i bio dupe?«

»Ne govorite takve reči«, primeti Bogoljub. »Čak i ako ne ciljate na mene lično, što sumnjam, to na mene ostavlja neprijatan utisak.«

»Ciljam na vas kao na direktora«, reče Ana. »Tim gore ako sredstva kojima se služim pogađaju u vama neku drugu metu. Ma, vidite, do koje mere ste ograničeni, do koje mere hoćete da prionete uz svoju etiketu. Vi ste ograničeni ne manje od nekog krelca učlanjenog u neku političku stranku.«

»Vi ste jedan gad«, reče Bogoljub. »I telesno mi se ne dopadate. I danguba ste.«

»Pune su ih kancelarije«, reče Ana. »Ima ih tusta i tma. Uprđuju se ujutru. Uprđuju se u večer. U podne idu da smažu jelo koje više ne liči ni na šta, iz porcija od alpaksa, a popodne vare bušeci uši svima oko sebe, pišući lična pisma i telefonirajući svojim pajtašima. S vremena na vreme pojavi se neko drugačiji, neko koristan, čovek koji proizvodi stvari. On napiše pismo i pismo stigne u neku kancelariju. Radi nekog posla.

Svaki put bi bilo dovoljno da se kaže da ili ne i bilo bi gotovo i sređena stvar. Ali to se ne može.«

»Imate mašte«, reče Bogoljub. »I dušu pesničku, epsku, i tako to. Poslednji put, idite na posao.«

»Otprilike na svakog čoveka koji živi dolazi tako po jedan kancelarijski čovek, po jedan gotovan. To pismo koje bi sredilo posao čoveku koji živi, opravdanje je za čoveka gotovana. Onda on oteže sa njim da bi sebi produžio život. Čovek koji živi ne zna za to.«

»Dosta«, reče Bogoljub. »Kunem vam se da je to blesavo. Jamčim vam da ima ljudi koji odmah odgovaraju na pisma. I da se tako može raditi. I biti koristan.«

»Kad bi se svaki živi čovek«, nastavi Ana, »podigao i po kancelarijama potražio svoga ličnog gotovana i kad bi ga ucmekao...«

»Vi me strašno žalostite«, reče Bogoljub. »Trebalo bi da vas otpustim i da vas zamenim, ali iskreno mislim da je to zbog sunca i zbog vaše lude navike da spavate sa ženama.«

»Onda bi«, reče Ana, »sve kancelarije bile mrtvački sanduci, i u svakoj zeleno ili žuto okrečenoj kockici, ili u onoj sa prugastim linoleumom, bio bi po jedan gotovanski kostur, a porcije od alpaksa vratile bi se u skladišta. Do viđenja, idem da vidim pustinjaka.«

Bogoljub Duduk osta nem. Vide kako Ana odlazi gipkim i krepkim korakom i kako se bez napora penje uz dinu protežući svoje lepo raspoređene mišiće. On napravi ćudljivu crtdu od naizmeničnih tragova, koja se zaustavi sasvim na vrhu zaobljenog peska, a telo mu nastavi samo, te zatim ispari.

Direktor Duduk se okrete i vrati u hotel. Lupa čekića je upravo prestala. Karlo i Marin su počinjali sa raščićavanjem hrpe građe koja se pred njima nagomilala. Na prvom spratu su se čuli otkucaji pisaće mašine i drhtavi zvuk zvonca na kraju redova, nadjačan metalnim struganjem lopata. Na štu su već nicali plavozelene pečurke.

PRELAZ

Profesor Klopoklpac je sigurno mrtav u ovom času, i to već predstavlja jednu lepu sliku iz lova. Inspektor, koji je pošao u potragu za njim, mora daje duže odolevao, jer je bio mlađi, a i zagrejan susretom sa Olivom. Uprkos svemu, ne može se znati šta im se dogodilo iza tamne zone. Ima mesta za neizvesnost, kako kažu trgovci papagajima koji govore. Prilično čudna stvar, još niko nije prisustvovao bludu pustinjaka i crnkinje: uzimajući u obzir početnu važnost relativno značajne ličnosti Kloda Leona, to zakašnjenje izgleda neobjašnjivo. Bilo bi dobro da to najzad učine pred nepristrasnim gledaocima, jer posledice tog ponavljanog čina moraju imati takav učinak na telesnu snagu pustinjaka, da se sa verovatnoćom može proreći hoće li izdržati ili će umreti od iscrpljenosti. Ne sudeći unapred o nastavku događaja, moglo bi se reći da smo najzad u stanju tačno da odredimo šta će učiniti Anđel. Dopušteno je smatrati da mišljenje i postupci njegovog druga Ane (koji ima pasje ime, ali taj poslednji činilac nema neposrednog dejstva) imaju prilično snažan uticaj na Anđela, kome je potrebno samo da se redovno budi, umesto što to radi u razmacima i retko kad treba; skoro uvek, srećom, u prisustvu jednog svedoka. Kraj ostalih ličnosti je zaista manje predvidljiv: bilo da neredovno beleženje njihovih postupaka dovodi do višestepene neodređenosti slobode, bilo da oni nemaju stvarnog života, uprkos naporima u tom smislu. Može se pretpostaviti da to što od njih ima malo vajde može dovesti do njihovog uklanjanja. Sigurno je zapaženo slabo prisustvo glavne ličnosti, koja je, očigledno, Stenka, kao i one koja je Deus ex machina, a ta je ili konduker, ili vozač 975-ce, ili pak vozač žuto-crnog taksija (čija boja omogućava da se shvati daje reč o vozilu osuđenom na propast). Uostalom, ti su sastavni delovi samo katalizatori u reakciji - oni ne učestvuju u ovom procesu niti u konačno uspostavljenoj ravnoteži.

STAV TREĆI

I

Bogoljub je nadzirao Karlove i Marinove pokrete. Prosek kroz hotel još nije dostigao željenu visinu pošto se još zadržao na prizemlju, a trebalo je na kraju da potpuno preseče zgradu, ali dva izvršioca su raščičavala mesto pre no što će ponovo pristupiti tom radu. Naslonjen na zid kraj stepeništa za prvi sprat, sa rukama u džepovima i češući se, Duduk je razmišljao o Aninim rečima, pa se pitao ne bi li mogao da se liši njegovih usluga. On, dakle, odluči da se popne i pogleda rad dvojice inženjera; ako je gotov ili pri kraju, izgleda da je došao čas da im se daju otkazi.

Pratio je pogledom mnoge duži već izgrađene pruge; tako postavljena na podupiračima ličila je na igračku. Dobro poravnat ispod pragova, pesak je čekao na tucanik; vagoni i mašina, rastavljeni na delove, ležali su pod ceradama pored gomila pragova i šina što su spremljeni za gradnju.

Karlo stade. Leđa su ga bolela. On ih lagano ispravi i nasloni ruku na držalju svoje lopate, zatim šakom obrisa čelo. Kosa mu se sijala od znoja, a prašina mu se zalepila za vlažno telo. Pantalone su mu visile o kukovima i imale su velike otromboljene džepove na kolenima, a on je gledao po zemlji, lagano okrećući glavu desno-levo. Marin je nastavljao sa raščičavanjem i komadi polomljenog stakla zveketali su po čeličnom limu njegove lopate; on ih je, zamahujući slabinama, bacaо na gomilu šuta iza sebe.

»Nastavite posao«, reče Bogoljub Karlu.

»Umoran sam«, reče Karlo.

»Niste plaćeni za lenčarenje.«

»Ja ne lenčarim«, gospodine. »Uzimam dah.«

»Ako niste imali dovoljno daha za obavljanje ovog posla, nije trebalo da ga prihvatite.«

»Nisam ja tražio da ga obavljam, gospodine. Primoran sam da ga obavljam.«

»Niko vas nije primoravao«, reče Bogoljub. »Vi ste potpisali ugovor.«

»Umoran sam«, reče Karlo.

»Kažem vam da nastavite posao.«

Sad stade i Marin.

»Ne možemo da radimo kao marva a da nikad ne predahnemo«, reče on.

»Možete«, reče Bogoljub. »Poslovođe su tu da paze da se poštuje to neosporivo pravilo.«

»To šta?« reče Marin

»To neosporivo pravilo.«

»Vi nas zezate.« reče Marin

»Molim vas, budite učtivi«, reče Bogoljub.

»Sad, kad nas je onaj gad Arlan jedan jedini put ostavio na miru, pustite nas i vi.«

»Ja svakako mislim da podsetim Arlana na red«, reče Bogoljub.

»Mi obavljamo svoj posao«, reče Marin. »A naša je stvar kako ga obavljamo.«

»Poslednji put«, reče Bogoljub, »naređujem vam da se vratite na posao.«

Karlo pusti držalju lopate pa je zadrža između podlaktica i pljunu u šake. Marin gurnu svoju lopatu na zemlju.

»Razbićemo vam njušku«, reče on.

»Nemoj to da radiš, Marine...« promrmlja Karlo.

»Ako me dirnete«, reče Bogoljub, »usprotiviću se.«

Marin dvaput koraknu prema njemu, pogleda ga i priđe još bliže, sve dok ga nije dotakao.

»Razbiću vam njušku«, reče. »Mora da vam to nikad nisu učinili. Smrdite na parfem. Vi ste jedan prljavi pešovan i seronja.«

»Ostavi ga, Marine«, reče Karlo. »On je gazda.«

»Nema gazde u pustinji.«

»Ovo više nije pustinja«, primeti podsmešljivo Bogoljub. »Je li ko video železničke šine usred pustinje?«

Marin razmisli.

»Hajde na posao, Marine«, reče Karlo.

»Zeza me u mozak tim bombastim rečima«, reče Marin. Ako počnem da ga slušam, isfoliraće me. Znam da mu ne treba razbiti njušku, ali mislim da ću to ipak učiniti, inače će me isfolirati.«

»Na kraju krajeva«, reče Karlo, »ako želiš to da uradiš, mogu ti pomoći.«

Bogoljub se ukoči.

»Zabranjujem vam da me dirnete«, reče.

»Ako vas pustimo da govorite«, reče Karlo, »sigurno ćemo biti pređeni. Vidite kako stoji stvar.«

»Vi ste budale i stoka«, reče Bogoljub. »Lopate u šake, inače nećete dobiti plate.«

»Briga nas za to«, reče Marin. »Vi držite lovnu tamo gore, a još nismo isplaćeni.

Uzećemo što nam se duguje.«

»Vi ste lopovi«, reče Bogoljub.

Karlova pesnica opisa kratku, pravu i munjevitu putanju i Bogoljubu puče obraz. On nehotice jeknu.

»Povucite to«, reče Marin. »Povucite, ili je sa vama svršeno.«

»Kradljivci«, reče Bogoljub. »Ne radnici, već kradljivci.«

Marin se spremao da udari.

»Pusti«, reče Karlo. »Nemojmo obojica. Ostavi ga meni.«

»Ti si previše razdražen«, reče Marin. »Ubićeš ga.«

»Da«, reče Karlo.

»Besan sam i ja«, reče Marin, »ali ako je to tako, onda dobija on.«

»Kad bi se bojao«, reče Karlo, »bilo bi kudikamo lakše.«

»Lopovi«, ponovi Bogoljub.

Karlu se ruke opustiše.

»Vi ste jedan prljavi peško«, reče. »Govorite šta hoćete. Mislite da nam nešto možete tim pešovanskim pričama? «

»Nisam«, reče Bogoljub.

»Pričekajte samo«, reče Marin. »Reći ću svojoj ženi da se vama malo pozabavi.«

»Dosta«, reče Bogoljub, »nastavite posao.«

»Kakav gad!« reče Karlo.

»Lopovi i blesavci«, reče Bogoljub.

Marin ga pogodi nogom u mali stomak. On prigušeno viknu i grčevići se pade na tlo. Bio je bled u licu i dahtao je kao pas koji se natrčao.

»Pogrešio si«, reče Karlo. »Ja sam se smirio.«

»O, u redu je«, reče Marin. »Nisam jako udario. Moći će pet minuta da ide. To je i tražio.«

»Verujem«, reče Karlo. »U pravu si.«

Oni pokupiše svoje alatke.

»Šutnuće nas s posla«, reče Karlo.

»Tim gore«, promrmlja njegov drug. »Bar ćemo se odmoriti. Ima mnogo puževa u ovoj pustinji. Kažu deca.«

»Da«, reče Karlo. »Od njih ćemo napraviti strašnu klopu.«

»Kad bude gotova železnička pruga.«

»Kad bude gotova.«

Iz daljine začuše neku grmljavinu.

»Čuti«, reče Marin. »Šta je to?«

»O«, reče Karlo, »to se sigurno vraćaju kamioni.«

»Moraće da se postavi tucanik«, reče Marin.

»Pod ceo kolosek...« reče Karlo.

Marin se savi nad svojom lopatom. Buka kamiona je ušla, dosegla vrhunac i počela da se stišava, a oni zatim začuše oštru škripu kočnica, pa nastade tišina.

II

Opat Jocko uhvati arheologa za mišicu i pokaza mu prstom pustinjakovu kolibu.

»Tu smo«, reče.

»Dobro. Da sačekamo decu...« reče arheolog.

»O«, reče opat. »Oni sigurno mogu i bez nas.«

Atanagora se nasmeši.

»Nadam se za Anđela.«

»Sretnik!« reče Jocko. »Ja bih i te kako potrošio nekoliko dozvola radi te devojke.«

»Hajde, hajde...« reče arheolog.

»Ispod moje kabanice bije muško srce«, ustvrdi Jocko.

»Slobodno vam je da je volite srcem...« reče arheolog.

»Eh... Naravno...« odobri Jocko.

Oni zastadoše i pogledaše iza sebe, ako se tako može reći: iza onih sebe od pre pet sekundi.

»Evo ih!« reče Atanagora. »Gde je Bakrena?«

»To nije Anđel« reče opat, »već njegov drug.«

»Imate dobre oči.«

»Ne«, reče Jocko. »Mislim da Anđel ipak nije toliki mamlaz da sa takvom devojkom to obavi tako brzo.«

»Zaista je onaj drugi«, utvrdi Atanagora, »Poznajete li ga?«

»Malo. On uvek spava, radi ili vežba sa peškovom sekretaricom.«

»On trči...« reče arheolog.

Ana se brzo primicao.

»Lep mladić«, reče Jocko.

»Nikad se ne može videti... Šta mu je?«

»Sad stvari uzimaju poseban obrt.«

»U pravu ste«, reče arheolog. »Jadni doktor Klopoklopac.«

»Dobar dan!« reče Ana. »Ja sam Ana.«

»Dobar dani« reče Atanagora.

»Kako ste?« upita Jocko sa zanimanjem.

»Bolje«, reče Ana. »Najuriću je.«

»Vašu nevaljalku?«

»Moju nevaljalku. Dodijala mi je.«

»Onda ćete potražiti neku drugu?«

»Sasvim tačno, gospodine opate«, reče Ana.

»O! Molim vas!« usprotivi se opat, »bez tih visokoparnih reči. I pre svega...«

On se izmače nekoliko koraka i zavrte se oko druge dvojice snažno trupkajući stopalima o tlo.

»Tri su čovečuljka u šumicu stupali!« pevao je.

»Na povratku iz nje tiho su šaputali...« prihvati arheolog.

»Ačum! Ačum! Ačum!...« reče Ana, hvatajući korak.

Jocko stade i počea se po nosu.

»I on zna propisane izraze!« reče arheologu.

»Da...« ustanovi ovaj poslednji.

»Onda ga vodimo?« reče Jocko.

»Naravno«, reče Ana. »Hoću da vidim crnkinju.«

»Vi ste gad«, reče Jocko. »Vama su potrebne, znači, one sve?«

»Ma ne«, reče Ana. »Gotovo je sa Stenkom.«

»Gotovo?«
»Sasvim gotovo.«
Jocko razmisli.
»Zna li ona za to?« upita.
Izgledalo je kao da je Ana malčice na mucu.
»Nisam joj još rekao...
»To je, po mome zaključku«, reče opat, »odlučka jednostrana i nagla.«
»Doneo sam je dok sam trčao da vas stignem«, objasni inženjer.
Atanagori nije bilo pravo.
»Vi ste neugodni«, reče on. »To će opet izazvati zavrzame sa Anđelom.«
»Ma neće«, reče Ana. »Biće veoma zadovoljan. Slobodna je.«
»Ali šta će ona da misli?«
»O, ne znam«, reče Ana. »Ne radi ona mnogo mozgom.«
»To je preuranjen zaključak.«
Ana se počesa po obrazu.
»Možda će joj biti malo neugodno«, dopusti on. »Mene lično za to nije nimalo briga, pa stoga i ne mogu time da se bavim.«
»Vi brzo sređujete stvari.«
»Ja sam inženjer«, objasni Ana.
»I kad biste bili arhiepiskop«, reče opat, »to ne bi bio razlog da bez reči ostavite devojku na cedilu. Kad ste još koliko juče sa njom spavali.«
»Još jutros«, reče Ana.
»Koristite čas kad vaš drug Anđel baš počinje da pronalazi put smirenja«, reče Jocko, »da ga ponovo bacite u neizvesnost. Uopšte nije sigurno da će on hteti da napusti put smirenja zbog te devojke koju ste vi smrvili kao drobilica đuladi.«
»Šta znači to, put smirenja?« reče Ana. »Šta je Anđel uradio?«
»Ševi jednu strašnu ribulu« reče Jocko. »Svinja jedna!«
On zvučno coku jezikom i odmah se prekrsti.
»Opet sam rekao zabranjenu reč«, izvini se on.
»Samo izvolite...« odgovori Ana nehotice. »Kakva je ta žena? Valjda nije crnkinja?«
»Sigurno da nije«, reče Jocko. »Crnkinja je namenjena pustinjaku.«
»Ima neka druga?« reče Ana. »Neka dobra?«
»Hajde«, teče Atanagora. »Ostavite svog prijatelja na miru...«
»Ali on mene mnogo voli«, reče Ana. »Neće imati ništa protiv da je i ja ševnem.«
»Govorite odvratne stvari...« primeti arheolog.
»Pa on će, kad je već preduzetan, biti srećan kad sazna da je Stenka slobodna!«
»Ne verujem«, reče arheolog. »Prekasno je.«
»Nije prekasno. Ta devojka je još vrlo dobra. I zna nešto više no pre.«
»To jednom muškarcu nije prijatno. Momku kao što je Anđel neće se dopasti pouke te vrste.«
»A?« reče Ana.
»Smešno«, reče Jocko. »Ponekad možda govorite zanimljivo, ali sada ste odvratni.«
»Znate«, reče Ana, »ja sa ženama radim ono što treba, ali samo to i ništa više. Veoma ih volim, ali za svakodnevno i opštenje draži su mi drugovi; zapravo, za razgovor.«
»Anđel možda nije kao vi«, reče Atanagora.
»Trebalo ga izvući iz toga«, reče Ana. »Neka spava sa Stenkom i brzo će je se zasititi.«
»On traži nešto drugo«, reče Jocko. »Ono što ja tražim u veri... Najzad... u načelu... Možda ja ponekad, sasvim bezazleno, i vrdnem od pravila... Ali zato izmolim pedesetak sažetih krunica. Kažem pedesetak tek onako... Uzmimo tri.«
»To što mu vi nudite«, reče arheolog, »on može da uradi sa bilo kojom devojkom. On to u ovom trenutku već ima.«
»Svinja!« reče Ana. »Nije mi to rekao. Vidi ti Anđela!«
»On traži nešto drugo«, ponovi Jocko. »Ne mislite samo na stojku. Ima...«
On potraži reč.
»Ne znam šta ima«, reče on. »Što se tiče žena, ja, u suštini, pomalo mislim što i vi. Treba ih prevrtati; ali može se misliti i na nešto drugo.«
»Naravno«, reče Ana. »Za ostalo, kažem vam, draži su mi drugovi.«

»Ono što on traži«, reče Atanagora, »teško je kazati. Trebalo bi da imate nekog pojma o tome. Ne mogu da vam govorim rečima koje ne nailaze ni na kakav odjek u vama.«

»Pokušajte«, reče Ana.

»Mislim da on traži svedoka«, reče Atanagora. »Nekoga ko bi ga poznavao i ko bi za njega bio zainteresovan, tako da bi on mogao da sebe nadzire, a da pri tom sam sebe ne posmatra.«

»A zašto to ne bi bila ona druga devojka?« reče Ana.

»Prvo je zavoleo Stenku, a to što ga ona ne voli, kad je razmislio, izgledalo mu je kao jemstvo za nepristrasnost. Još je trebalo da je dovoljno zainteresuje da baš ona bude taj svedok.«

»Anđel je dobar čovek«, reče Ana. »Žao mi je što ima takve misli. Uvek je bio pomalo mutan.«

Arheolog je za trenutak oklevao.

»Možda izmišljam«, reče on. »Sumnjam da to prolazi tako lako.«

»Kako to, lako?«

»Ne znam da li će Anđela toliko usrećiti to što može potpuno slobodno voleti Stenku. Mislim da mu je ona sad odvratna.«

»Ma nije«, reče Ana. »Teško da je tako.«

»Zbog vas se ofucala«, reče Jocko. »A, u stvari, možda ona uopšte ne želi da vas zameni njime.«

»Oh«, reče Ana, »objasniću joj...«

»Hajdemo dalje odavde«, reče Jocko.

»Nešto ću vas zamoliti«, reče arheolog.

Sva trojica nastaviše put. Ana je bio viši od svoja dva drugara za čitavu glavu. Tačnosti radi, za svoju.

»Zamoliću vas da ne kažete to Anđelu.«

»Šta?«

»Da je Stenka slobodna.«

»Ali njemu će biti dragol«

»Više bih voleo da Stenka to sazna pre njega.«

»Zašto?«

»Da bismo sredili tu stvar«, reče arheolog. »Mislim da se ništa ne može srediti ako se odmah kaže Anđelu.«

»Ah! Dobro!« reče Ana. »Ali da mu kažem posle?«

»Naravno«, reče arheolog.

»Jednom rečju«, reče Ana, »prvo treba da obavestim Stenku, a tek posle toga da kažem Anđelu.«

»To je prirodno«, reče Jocko. »Pretpostavite da se vi predomislite pošto ste rekli Anđelu, a niste obavestili Stenku. To vama ne bi ništa pokvarilo. A za Anđela bi to bilo jedno razočaranje više.«

»Naravno«, reče Ana.

»Pravi razlog svakako nije taj«, objasni Jocko. »Ali nema svrhe da ga znate.«

»I ovaj mi je dovoljan« reče Ana.

»Hvala vam«, reče arheolog. »Računam na vas.«

»Hajdemo da vidimo crnkinju«, reče Ana.

III

Rubrika »BALET«, na primer. sadrži sve male muzičke ploče sa baletom i nalazi se po alfabetskom redu reči balet u odeljku za klasiku.. (Katalog Filips, 1956, str. III)

Stenka vide Bogoljuba kako ulazi. Jednom rukom se držao za mali stomak; drugom se oslanjao o dovratak i zidove, i bolelo ga je. On dohrama do svoje naslonjače i sruči se u nju sav iscrpljen. Treptao je očima a čelo mu se nabiralo u uzastopnim borama koje su izobličavale njegovu mekanu površinu.

Stenka je prestala da radi i ustala sa stolice. Nije ga volela.

»Šta mogu da učinim za vas?« reče ona. »Nešto vas boli?«

»Ne dodirujte me«, reče Bogoljub. »Izudarao me jedan od onih izvršilaca.«

»Želite li da se opružite?«

»Ništa se sad tu ne može«, reče Bogoljub. »Fizički. Što se tiče ostalog, ništa ne gube ako pričekaju.«

On se malo uznemiri.

»Voleo bih da vidim Dipona.«

»Kog Dipona?«

»Arheologovog kuvara.«

»Gde mislite da vam ga nađem?«

»Treba da je još sa onom krmačom Salićem...« promrmlja Bogoljub.

»Zar ništa nećete da uzmete?« reče Stenka. »Mogla bih da vam skuvam čaj od prestolice.«

»Ne«, reče Bogoljub, »ništa.«

»Dobro.«

»Hvala«, reče Bogoljub.

»O«, reče Stenka, »ne radim ja to da bih vam bila prijatna. Ne volim vas nimalo.«

»Znam«, reče Bogoljub. »Međutim, obično govore da žene vole homoseksualce.«

»One koje ne vole muškarce«, reče Stenka. »Ili one koje uopštavaju.«

»Kažu da se sa njima osećaju sigurne, ne plaše se da će da im dosađuju, itd...«

»Kad su lepi«, reče Stenka, »moguće je. Ja se ne plašim da mi dosađuju. «

»Ko vam ovde dosađuje osim Ane?«

»Vi ste indiskretni«, reče Stenka.

»Nije važno«, reče Bogoljub. »Ana i Anđel ponovo postaju obični ljudi, ja sam ih otpustio.«

»Ana mi ne dosađuje«, reče Stenka. »Ja vodim ljubav sa njim. On me dira. Mesi.«

»Dosađuje vam Anđel?«

»Da«, reče Stenka, »zato što ja tako hoću. On izgleda slabiji od svog prijatelja. A zatim, Anu sam od početka više volela zato što je jednostavniji od njega.«

»Anđel nije jednostavan? Po meni je on blesav i lenj. Međutim, bolje je građen nego Ana.«

»Nije«, reče Stenka. »Ne po mom ukusu. Ali, na kraju krajeva, nije on loš.«

»Mogli biste da spavate sa njim?«

»Naravno!« reče Stenka. »Sada mogu. Neću više bogzna šta imati od Ane.«

»To vas sve pitam zato što ste za mene toliko stran svet«, reče Bogoljub. »Želeo bih da razumem.«

»Taj udarac koji ste dobili podsetio vas je da ste muško?« reče Stenka.

»Mnogo me boli«, reče Bogoljub, »a podsmeħ me ne peče.«

»Kad ćete jednom prestati da mislite da vam se rugaju?« reče Stenka.

»Kad biste znali koliko mi je to svejedno!«

»Ostavimo to«, reče Bogoljub. »Kažete da vam Anđel dosađuje; brine li vas to?«

»Ne«, reče Stenka. »To je neka vrsta sigurnosne rezerve.«

»Ali, on mora da je ljubomorán na Anu.«

»Kako možete da znate?«

»Rasuđujem po analogiji«, reče Bogoljub. »Znam dobro šta bih Saliću želeo da učinim.«

»Šta?«

»Da ga usmrtime«, reče Bogoljub. »Nogama u stomak. Da ga načisto smrvim.«

»Anđel nije kao vi. On nije tako strastan.«

»Mora da se varate«, reče Bogoljub. »On je ljut na Anu.«

Stenka ga uznemireno pogleda.

»Ne mislite valjda ozbiljno?«
»Da«, reče Bogoljub. »To će se nekako srediti. Šta se to mene tiče. Ne kažem to da bih vas naljutio.«
»Govorite kao da zaista znate«, reče Stenka. »Mislim da hoćete da me kupite. Ne hvatam se ja na tu tajanstvenost.«
»Nema tu nikakve tajanstvenosti«, reče Bogoljub. »Boli me i shvatam stvari. Kad smo već kod toga, gde ste stigli sa poslom?«
»Završen je«, reče Stenka.
»Daću vam nešto drugo. Uzmite beležnicu.«
»Mora da vas boli mnogo manje«, reče Stenka.
»Tucanik je stigao«, reče Bogoljub. »Trebalo bi pripremiti platne spiskove za vozače kamiona i predložiti im da rade na pruži.«
»Odbiće«, reče Stenka.
»Napravite službenu zabelešku«, reče Bogoljub. »Može se srediti da ne odbiju.«
Stenka načini tri koraka i uze svoju beležnicu i olovku. Bogoljub osta nekoliko trenutaka naslonjen taktovima na svoj pisaći sto, obuhvativši glavu rukama, pa počeo da diktira.

IV

»Ovo je zaista prvorazredan sveti čin«, reče Jocko.
Ana, arheolog i opat su usitnili korake pri povratku.
»Ta crkinja...« reče Ana. »Sto mu bogova!...«
»De, de«, reče arheolog.
»Ostavite na miru Kloda Leona«, reče opat. »Ne snalazi se on baš tako loše.«
»Ja bih mu rado pružio ruku na pomoć.«
»Ruka nije baš to čime se on služi«, reče Jocko. »Niste dobro pratili pojedinosti.«
»O, i te kako!...« reče Ana. »Govorite o nečemu drugom. Više ne mogu da hodam.«
»To deluje«, reče opat. »Slažem se. Ali ja imam mantiju.«
»Šta treba da se radi pa da se bude sveštenik?« upita Ana.
»Vi«, reče Jocko, »ne znate šta hoćete. Čas ovo, čas ono. Čas pričate gadosti, čas izgledate pametni, čas ste osetjivi, čas pokvarenjak kao marveni trgovac koji misli samo na to.«
»U redu je«, reče Ana. »Vidim.«
On počeo da se smeje i uhvati opata za mišicu.
»Jocko«, reče, »mužjčina ste vi!«
»Hvala«, reče Jocko.
»A vi ste laf«, nastavi' Ana okrenuvši se arheologu. »Drago mi je što sam vas upoznao.«
»Ja sam matori lav«, reče Atanagora. »A poređenje bi bilo tačnije, da ste izabrali neku zverku kopačicu.«
»Ma ne«, reče Ana. »Ta vaša iskopavanja su samo šala. Stalno o njima pričate a nikada se ne vide.«
»Želeli biste da ih vidite?«
»Svakako!« reče Ana. »Mene sve zanima.«
»Stalo vam je da sve znate«, reče Jocko.
»Svi su ljudi takvi«, reče Ana.
»A šta je sa stručnjacima?« primeti arheolog. »Moj skromni primer ne znači ništa, ali meni je važna jedino arheologija.«
»Nije istina«, reče Ana. »To je samo jedan način.«
»Ma, nikako«, reče Atanagora razljučeno.
Ana se opet nasmeja.

»Staviću vas u kutiju«, reče on. »Vi ste tamo stavili mnoge ćupove od fajansa, koji vam ništa nisu učinili...«
»Ćutite, površni čoveče!« reče Atanagora.
Nije bio besan.
»Onda«, reče Ana, »idemo da pogledamo vaše iskopine?«
»Idemo«, reče Jocko.
»Hajdete«, reče arheolog.

V

Anđel im je dolazio u susret. Išao je nesigurnim korakom, još sav topao od Bakreninog tela. Ona je otišla na drugu stranu da se pridruži Brišu i Bertilu i da im pomogne u radu. Znala je da je bolje da ne ostane pored uznemirenog momka koji ju je malopre uzeo u peščanoj udolini, pažljivo, nežno, ne želeći da je povredi. Ona se nasmeja i potrča. Njene vitke i gipke noge dizale su se nad svetlim tлом, a njena senka je igrala pored nje i davala joj četiri dimenzije.

Kad je bio sasvim blizu njih, Anđel ih pažljivo pogleda. Nije se izvinio što ih je ostavio. I Ana je bio tu, snažan i veseo, kakav je bio pre nego što je sreo Stenku; znači, tako, sa Stenkom je gotovo.

Ostalo je da se pređe još vrlo malo puta do Atanagorinog bivaka. Oni su samo govorili, a stvari su bile spremne da se zbudu.

Jer Anđel je saznao šta je Bakrena i, odjednom, izgubio je sve što je Ana imao od Stenke.

VI

»Silazim prvi«, reče Atanagora. »Pazite. Dole je gomila kamenja za otpremu.«
Telo mu uđe u otvor jame a noge mu se čvrsto osloniše o srebrne šipke.

»Prolazite!« reče Ana i skloni se da bi propustio Jocka.

»Smešan sport«, reče Jocko. »Hej, vi dole, ne gledajte gore. To nije lepo!«

On skupi mantiju jednom rukom i stavi nogu na prvu prečku.

»U redu«, reče on. »Ipak silazim.«

Ana je ostao pored Anđela.

»Šta misliš, dokle to ide u dubinu?« upita on.

»Ne znam«, reče Anđel stegnutog grla. »Duboko je.«

»Ne vidi se bog zna šta«, reče. »Jocko treba da je stigao. Sada je čas.«

»Nije još...« reče Anđel očajno.

»Ma jeste«, reče Ana.

Bio je klekao kraj ždrele jame i pogledom ispitivao gust mrak.

»Nije«, ponovi Anđel. »Još ne.«

Govorio je tiše prestravljenim glasom.

»Treba da se ide«, reče Ana. »Hajdemo! Ti se plašiš? «

»Ne plašim se...« prošapta Anđel.

Ruka mu dodirnu prijateljeva leđa i onda ga naglo gurnu u prazninu. Anđelu je čelo bilo mokro od znoja. Posle nekoliko sekundi čula se neka lomljava i glas Jocka koji je vikao sasvim na dnu jame.

Anđelu su drhtale noge a prsti su mu oklevali pre nego što je našao šipku. Stopala su ga odvela dole a celu masu svog tela osećao je kao hladnu živu. Ulaz u jamu nad njim ocrtavao se plavocrn na mastiljavoj pozadini. Podzemlje se nejasno osvetli i on požuri sa silaženjem. Čuo je kako Jocko deklamuje jednoličnim glasom. Nije gledao dole.

VII

»Ja sam pogrešio«, reče arheolog Jocko.

»Ne«, reče Jocko. »Kriv sam i ja.«

»Trebalo ga je pustiti da kaže Anđelu da je Stenka slobodna.«

»Onda bi«, reče Jocko, »sada tu bio Anđel.«

»Zašto je trebalo birati?«

»Zato što treba birati«, reče Jocko. »Gnjavaža je, ali je tako.«

Ana je slomio vrat i telo mu je počivalo na kamenju. Lice mu je bilo bezizrazno, a na čelu je imao široku ogrebotinu dopola skrivenu razbarušenom kosom. Jedna noga mu je bila podavijena pod telo.

»Treba ga maknuti odatle«, reče Jocko, »i opružiti ga.«

Oni ugledaše kako se primiču Anđelove noge i njegovo telo, i Anđel im se polagano približi.

»Ubio sam ga«, reče on. »Mrtav je.«

»Mislim da se previše nagnuo«, reče arheolog. »Nemojte ostati tu.«

»Ja sam to...« reče Anđel.

»Ne dirajte ga«, reče Jocko. »Ne vredi. Posredi je nesretan slučaj.«

»Nije«, reče Anđel.

»Jeste«, reče arheolog. »Ipak to možete od njega da primite...«

Anđel je plakao i lice mu je bilo vrelo.

»Sačekajte nas tamo«, reče Atanagora. »Idite hodnikom.«

On priđe Ani. Blago mu zagladi plavu kosu i pogleda u ugruvano i jadno telo.

»Bio je mlad«, reče on,

»Da«, prošapta Jocko. »Mladi su.«

»Svi oni umiru...« reče Atanagora.

»Ne svi... neki ostaju. Vi i ja, na primer.«

»Mi smo od kamena. To se ne računa.«

»Pomozite mi«, reče Jocko.

Mnogo su se namučili da bi ga podigli. Olabavljeno telo teško se opuštalo i vuklo po zemlji. Jocku su se noge klizale po vlažnom tlu. Oni ga podigoše sa gomile kamenja i blago položiše uza zid hodnika.

»Van sebe sam«, reče Atanagora. »Ja sam pogrešio.«

»Ponavljam vam da niste«, reče Jocko. »Nije moglo ništa drugo da se uradi.«

»Sramota je«, reče Atanagora, »Što smo i mi sami bili primorani da pomognemo tome.«

»U svakom slučaju smo morali biti razočarani«, reče Jocko. »Dešava se da se razočaramo u svojoj plod. To je teže podneti, ali izađe na bolje.«

»Vama izađe«, reče Atanagora. »Bio je lep.«

»Lepi su«, reče Jocko. »Svi oni koji ostaju.«

»Vi ste mnogo okrutni«, reče arheolog.

»Sveštenik ne može da ima srca«, reče Jocko.

»Hteo bih da mu uredim kosu«, reče arheolog. »Imate li češalj?«

»Nemam«, reče Jocko. »Nema potrebe. Hajdete.«

»Ne mogu da ga ostavim.«

»Nemojte se prepuštati. On vam je blizak zato što je mrtav i što ste vi stari. Ali mrtav je.«

»A ja sam star, ali živ«, reče arheolog. »I Anđel je sasvim sam.«
 »Sada za njega više nema društva«, reče Jocko.
 »Ostaćemo mi sa njim.«
 »Ne«, reče Jocko. »On će otići. Otići će sam. Neće se sve to sleći tek tako. Još nismo na kraju.«
 »Šta se još može dogoditi?« uzdahnu Atanagora umornim i slomljenim glasom.
 »To će tek doći«, reče Jocko. »U pustinji se ne radi bez posledica. Zamrsile su se stvari. To se oseća.«
 »Vi ste navikli na leševe«, reče Atanagora. »Ja nisam. Samo na mumije.«
 »Ne držite se dobro«, reče Jocko. »Možete samo da patite a da iz toga ništa ne izvučete.«
 »A vi iz toga nešto izvlačite?«
 »Ja?« reče Jocko. »Ja zbog toga ne patim. Hajdete.«

VIII

Oni nađu Anđela u podzemnom hodniku. Oči su mu bile suve.
 »Zar ne može ništa da se učini?« upita on Jocka.
 »Ništa«, reče Jocko. »Samo da se pri povratku obaveste ostali.«
 »Dobro«, reče Anđel. »Reći ću im. Idemo li da vidimo iskopine?«
 »Nego«, reče Jocko. »Ovde smo zbog toga.«
 Atanagora je ćutao a naborani podbradak mu je drhtao. On prođe između njih dvojice i izbi na čelo kolone.
 Išli su zamršenim putem koji je vodio do čela kopa. Anđel je pažljivo motrio tavanice i potpore podzemnih hodnika i izgledalo je kao da se trudi da odredi raspored zemljišta. Stigoše do glavnog hodnika, na čijem samom kraju nazreše, na više duži daljine, svetlu tačku uređaja za osvetljenje. Anđel zastade na ulazu.
 »Ona je tamo?« reče.
 Atanagora pogleda ne razumevši.
 »Vaša prijateljica?« ponovi Anđel. »Je li ona tamo?«
 »Da«, reče arheolog. »Sa Brisom i Bertilom. Radi.«
 »Ne želim da je vidim«, reče Anđel. »Ne mogu da je vidim. Ja sam ubio Anu.«
 »Prestanite«, reče Jocko. »Ako još jednom ponovite tu glupost, ja ću se pobrinuti za vas.«
 »Ubio sam ga«, reče Anđel.
 »Niste«, reče Jocko. »Vi ste ga gurnuli a on je umro tek kad je dospeo na kamenje. To je slučaj.«
 »Vi ste jedan jezuita...« reče Anđel.
 »Mislim da sam već rekao da sam vaspitan kod eudista«, reče Jocko mirno. »Ne bi bilo zgoreg da se obrati pažnja na ono što govorim. Malopre je izgledalo da postupate kako treba, a sada ponovo popuštate. Upozoravam vas da vas neću pustiti da tako nastavite. Ili šljivka ili manastirka...«
 »Ne gine ti crvena prostirka...« rekoše mahinalno Anđel i arheolog.
 »Mislim da nastavak znate«, reče Jocko, »pa stoga ne navaljujem. Sad vas neću terati da idete kod ona tri čoveka na kraju hodnika. Ja nisam dželat.«
 Atanagora se namerno nakašlja.
 »Savršeno tako«, reče Jocko okrećući se prema njemu, »svakako nisam dželat.«
 »Sigurno da niste«, reče Atanagora. »Onda bi vaša mantija umesto crne bila crvena.«
 »A noću bi«, reče Jocko, »izgledalo isto.«
 »Ili nekom slepcu«, reče arheolog. »Vi ne prestajete da izgovarate otrcane istine...«
 »Baš ste nasrtljivi«, reče Jocko. »Ja nastojim da vas obojicu obodrim.«

»To vam uspeva vrlo dobro«, reče Atanagora. »Tako dobro da skoro već želimo da vas pošaljemo u majčinu.«

»Kad u tome sasvim uspete«, reče Jocko, »moj posao biće obavljen.«

Anđel je ćutao i gledao u dno hodnika, zatim se okrete i pažljivo osmotri drugi kraj.

»Kojim ste pravcem kopali?« upita on arheologa.

Naprezao se da govori prirodno.

»Ne znam«, reče arheolog. »Otprilike dve duži istočno od meridijana...«

»A...« reče Anđel.

Stajao je nepomično.

»Trebalo bi se odlučiti«, reče Jocko... »idemo li ili ne?«

»Trebalo bi da pogledam proračune«, reče Anđel.

»Šta je?« upita arheolog.

»Ništa«, reče Anđel. »Jedna pretpostavka. Neću da idem tamo.«

»Dobro«, reče Jocko. »Onda da se vratimo.«

Oni napraviše poluokret.

»Idete li u hotel?« upita Anđel opata.

»Idem sa vama«, reče Jocko.

Arheolog je ovog puta išao pozadi i senka mu je bila mala kraj senki njegova dva drugara.

»Trebalo da požurim«, reče Anđel, »Hoću da vidim Stenku. Hoću da joj kažem.«

»Mogu ja da joj kažem«, reče opat.

»Požurimo«, reče Anđel. »Trebalo da je vidim. Hoću da vidim kako joj je.«

»Požurimo« reče Jocko.

Arheolog stade.

»Ostavljam vas«, reče on.

Anđel se vrati. Stajao je ispred Atanagore.

»Oprostite mi«, reče. »Zahvaljujem vam.«

»Na čemu?« reče Atanagora tužno.

»Na svemu...« reče Anđel.

»Za sve sam ja kriv...«

»Hvala...« reče Anđel. »Do viđenja uskoro.«

»Možda«, reče arheolog.

»Hajde, vucite se ovamo; do viđenja, Ata!« viknu Jocko.

»Do viđenja, opate!« reče Atanagora.

On ih pusti da se udalje i da skrenu u hodnik, zatim produži za njima. Ana je čekao sam uz hladnu stenu; Anđel i Jocko prodoše i popeše se uz srebrne lestve a Atanagora stiže, kleče uz Anu i pogleda ga, zatim mu glava klonu na grudi; mislio je na stare slatke stvari sa skoro izvetrelim mirisom. Ana ili Anđel. Zašto je trebalo da bira.

IX

*Voleti pametnu ženu zadovoljstvo je pедера.
(Bodler, Kresnice.)*

Bogoljub uđe u Anđelovu sobu. Mladić je sedeo na krevetu a pored njega je blještala jedna od košulja profesora Klopoklopca. Bogoljub zažmiri, pokuša da se privikne, ali morade da pogleda na drugu stranu. Anđel je ćutao, jedva okrete glavu kad začu vrata i ne pomače se kad Bogoljub sede na stolicu.

»Znate li gde je moja sekretarica?« upita Bogoljub.

»Ne«, reče Anđel. »Od juče je nisam video.«
»Primila je to veoma loše«, reče Bogoljub, »a meni je zaostalo mnogo pošte. Baš ste mogli sačekati do danas da joj kažete za Aninu smrt.«
»Jocko joj je rekao. Ja nemam veze sa tim.«
»Trebalo bi da idete kod nje, da je tešite i da joj kažete da samo rad može iz toga da je izvuče.«
»Kako možete to da kažete?« reče Anđel. »Vi dobro znate da je to laž.«
»To je očigledno«, reče Bogoljub. »Rad, moćno okrepljujuće sredstvo, pruža čoveku sposobnost da privremeno izbegne uznemirenja i teškoće svakodnevnog života.«
»Više ništa nije svakodnevno... vi me zavitlavate«, reče Anđel. »To ne možete reći a da se ne nasmejete.«
»Ja odavno više ne mogu da se nasmejem«, reče Bogoljub. »Zaista bih hteo da Stenka dođe da uzme pisma i da se vrati 975-ca.«
»Pošaljite taksi«, reče Anđel.
»To je učinjeno«, reče Bogoljub. »Ali možete zamisliti kako nestrpljivo čekam da ga ponovo vidim.«
»Vi mora da ste blesavi«, reče Anđel.
»Sad ćete mi, bez sumnje, reći da sam prljavi pešovan?«
»Dosta već jednom«, reče Anđel.
»Nećete da kažete Stenki da je kod mene čeka posao?«
»Ne mogu sada da je vidim«, reče Anđel. »Shvatate li! Ana je umro juče posle podne.«
»Znam to«, reče Bogoljub. »Pre nego što je primio platu. Ja bih želeo da pođete Stenki i kažete joj da moja pošta više nikako ne može da čeka.«
»Ne mogu da je uznemiravam.«
»A što da ne«, reče Bogoljub. »Ona je u svojoj sobi.«
»Zašto ste me onda pitali gde je?«
»Da biste se onespokojili«, reče Bogoljub.
»Ja vrlo dobro znam da je ona u svojoj sobi.«
»Onda nije upalilo«, reče Bogoljub. »To je sve.«
»Idem da je pozovem«, reče Anđel. »Ona neće doći.«
»Ma hoće.«
»Ona je volela Anu.«
»Sasvim će lepo spavati sa vama. Rekla mi je to. Juče.«
»Vi ste jedan gad«, reče Anđel.
Bogoljub ne odgovori. Izgledao je sasvim ravnodušan.
»Spavala bi sa mnom da je Ana još u životu« reče Anđel.
»Ma ne. Čak i sad.«
»Vi ste jedan gad«, ponovi Anđel. »Jedan prljavi peder.«
»Tu smo«, reče Bogoljub. »Izrekli ste je. Opštu misao. Znači, ići ćete tamo. Opšte navodi na posebno.«
»Da, ići ću.«
On ustade, a federu tiho zajecaše na madracu.
»Njen krevet ne škripi«, reče Bogoljub.
»Dosta«, promrmlja Anđel.
»To sam vam dugovao.«
»Dosta... Ne mogu više da vas podnesem... Odlazite...«
»Gle...« reče Bogoljub. »Vi danas znate šta hoćete?«
»Ana je mrtav...«
»Od čega vas onda to oslobađa?«
»Od sebe sama«, reče Anđel. »Budim se.«
»Ma ne«, reče Bogoljub. »Vi znate da ćete se sada ubiti.«
»Na to sam mislio«, reče Anđel.
»Idite prvo da mi potražite Stenku.«
»Idem da je potražim.«
»Ne morate da žurite«, reče Bogoljub. »Ako hoćete da je tešite... ili nešto drugo. Ali je ne zamarajte previše. Jer imam mnogo pošte.«

Anđel prođe ispred Bogoljuba ne pogledavši ga. Direktor osta da sedi na stolici i sačeka da se zatvore vrata.

Hotelski hodnik je sad gledao s jedne strane pravo u prazninu i Anđel priđe ivici pre nego što ode kod Stenke. Pruga se sijala na suncu između dve pole hotela, a sa druge strane hodnik se nastavljao ka preostalim sobama. Između šina i pragova, siv i čist, tucanik je vrhovima svojih liskunastih sastavnih delova hvatao odsjaj svetlosti.

Pruga se pružala unedogled sa jedne i druge strane pročelja, a gomile pragova i šina, za Anđela nevidljive sa mesta na kojem se nalazio, skoro da su nestale. Dvojica vozača kamiona privodila su kraju sastavljanje delova vagona i lokomotive, koja je već stajala na šinama, a šuštanje čekrka na maloj spravi za dizanje vezlo je po zamajcu motora na mazut, koji je služio za pokretanje.

Anđel se okrete i prođe pored dvoja vrata. Stade ispred trećih i zakuca.

Stenkin glas mu viknu da uđe.

Njena soba je imala isti nameštaj kao i ostale, jednostavan i go. Stenka je bila opružena na krevetu. Na sebi je imala haljinu od sinoć a krevet je bio namešten.

»Ja sam...« reče Anđel.

Stenka se uspravi i pogleda ga. Na izmučenom licu njen pogled je bio skoro ugašen.

»Kako se to dogodilo?« reče ona.

»Nisam mogao da vas vidim juče«, reče Anđel. »Mislio sam da vam je Jocko rekao.«

»Pao je u jamu«, reče Stenka. »Vi niste mogli da ga zadržite zato što je bio toliko težak. Znam ja koliko je on bio težak. Kako se to dogodilo Ani?«

»Ja sam kriv«, reče Anđel.

»Ma ne... Vi niste bili dovoljno snažni da ga zadržite.«

»Silno sam vas voleo«, reče Anđel.

»Znam«, reče Stenka. »Još uvek me mnogo volite.«

»Zbog toga je on pao«, teče Anđel. »Izgleda. Da bih vas ja mogao voleti.«

»Prekasno je«, reče Stenka sa izvesnim kaćiperstvom.

»Bilo je prekasno čak i pre.«

»Zašto je onda on pao?«

»Nije on mogao da padne«, reče Anđel. »Ne Ana.«

»O«, reče Stenka, »to je nesrećan slučaj.«

»Niste spavali?«

»Mislila sam da ne treba da legnem«, reče ona, »pošto pokojniku ipak treba odati poštu.«

»I zaspali ste...« reče Anđel.

»Jesam. Opat Jocko mi je nešto dao pa sam to uzela.«

I pruži mu jednu bočicu punu nečega.

»Uzela sam pet kapi. Vrlo dobro sam spavala.«

»Vama sve uspeva«, reče Anđel.

»Kad neko umre, tu ne pomaže nikakva jadikovka«, reče Stenka. »Znate, to mi je zadalo mnogo jada.«

»I meni«, reče Anđel. »Pitam se samo kako posle toga možemo da živimo.«

»Mislite da to nije dobro?«

»Ne znam«, reče Anđel.

On pogleda u bočicu.

»Da ste uzeli polovinu boce«, reče, »ne biste se probudili.«

»Sanjala sam veoma lepe snove«, reče Stenka. »Dva čoveka, zaljubljena u mene, tukla su se zbog mene, bilo je divno. Baš kao u romanima.«

»Vidim«, reče Anđel.

»Možda nije baš tako prekasno«, reče Stenka. »Jeste li videli Anu?«

»Nisam!...« reče Stenka. »Ne govorite mi o tome, ne dopada mi se. Neću da mislim na to.«

»Bio je lep«, reče Anđel.

Stenka ga uznemireno pogleda.

»Zašto mi govorite te stvari?« reče ona, »Bila sam mirna, a vi dolazite da me plašite i da me uzrujate. Ne volim vas kad ste takvi. Uvek ste tužni. Ne treba misliti na to što se dogodilo.«

»Vi možete sebe da sprečite?«
»Svi mogu sebe da spreče«, reče Stenka. »Ja sam živa. Vi isto tako.«
»Sramota me da živim...« reče Anđel.
»Kažite«, reče Stenka, »zar me toliko volite?«
»Da«, reče Anđel. »Toliko.«
»Ja ću se uskoro utešiti«, reče Stenka. »Ne mogu da mislim dugo na nešto tužno.
Naravno, Ane ću se često sećati...«
»Ne toliko često kao ja«, reče Anđel.
»O! Niste zabavni«, reče Stenka. »Na kraju krajeva, oboje smo živi.«

Ona se proteže.
»Bogoljub je hteo da dođete zbog pošte«, reče Anđel i nasmeja se gorko.
»Ne želim«, reče ona. »Umrtnile su me ove kapi. Mislim da ću stvarno leći.«
Anđel ustade.
»Možete ostati«, reče ona. »Ne smeta mi. Šta mislite! Posle ovakvih stvari! Nećemo se prenemagati...«

Počinjala je da otkopčava haljinu.
»Plašio sam se da niste uzeli prejaku dozu«, reče Anđel.
Još uvek je držao bočicu u ruci.
»Šta vi mislite? Opat Jocko mi je lepo rekao da ne uzmem više od pet kapi.«
»Kad se pređe doza«, reče Anđel, »znate šta se događa?«
»Sigurno se dugo spava«, reče Stenka. »To mora da je opasno. Možda se može i umreti. S tim se nije šaliti.«

Anđel je pogleda. Bila je skinula haljinu i telo joj je stajalo uspravno, bujno i snažno, ali nabrano na svim osetljivim mestima na izgled neprimetnim pukotinama i borama. Njene omlitavele grudi istezale su finu tkaninu belog prslučeta a na mesnatim butinama providele su se krivudave plavičaste žilice. Smešeći se, ona obori glavu susrećući mladićev pogled, pa se brzo zavuče u čaršave.

»Sedite pored mene«, reče ona.
»Da svako od nas uzme po pola boce«, prošapta Anđel..
On sede pored nje i nastavi.
»Mora da je i na taj način moguće izvući se iz ovoga.«
»Izvući se iz čega?« reče Stenka. »Život je dobar.«
»Voleli ste Anu...«
»Pa jesam«, reče Stenka. »Ne počinjite iz početka. Zar ne vidite da me mučite kad mi govorite o tim stvarima?«

»Ja više ne mogu da podnesem ovu pustinju gde svi dolaze da pocrkaju.«
Ona se opruži po jastuku.
»Ne svi«
»Svi... Klopoklopac, Lulo, stažista, Ana, inspektor...vi i ja.«
»Nas dvoje ne«, reče Stenka. »Mi živimo.«
»Kao u romanima«, reče Anđel. »Da umremo zajedno. Jedno pokraj drugoga.«
»Zagrljeni nežno«, reče Stenka. »To je lepo kao slika, zar vam se ne čini? Čitala sam to.«

»Tako, jedno za drugim«, reče Anđel.
»Tako je u romanima«, reče Stenka... »To ne postoji.«
»Bilo bi dobro...« reče Anđel.
Ona razmisli i prekrsti ruke ispod glave.
»Bilo bi isto kao na filmu«, reče ona. »Verujete li da se tako može umreti?«
»Možda ne može«, reče Anđel. »Na žalost.«
»Bilo bi kao u jednom filmu koji sam gledala«, reče Stenka. »Umirali su od ljubavi jedno pokraj drugoga. Da li biste vi mogli da umrete od ljubavi prema meni?«
»Mislim da bih mogao«, reče Anđel.
»Mogli biste, zaista? To je zabavno...«
»Ne mislim da možemo sa ovim«, reče Anđel otvarajući bočicu.
»Ne? Samo bismo spavali?«
»Verovatno.«

»Mogli bismo probati«, reče Stenka. »Bilo bi tako lepo zaspati. Htela bih da sanjam opet onaj san.«

»Postoje droge«, reče Anđel, »od kojih stalno sanjate tako.«

»Istina«, reče Stenka. »Možda je to ta droga?«

»Verovatno«, reče Anđel.

»Želim...« reče Stenka. »Htela bih da ponovo usnim onaj san. Ne mogu sama da spavam.«

Ona mu uputi jedan ispitivački pogled. Glava mu je bila oborena i gledao je u bočicu.

»Da uzmemo malo oboje?« reče ona.

»Možemo se iz ovoga izvući i ovako«, ponovi Anđel.

»To je zabavno«, reče Stenka sedajući uspravno. »Ja mnogo volim te stvari. Biti pomalo pijan, ili uzeti drogu, pa i znati baš sasvim šta radiš.«

»Mislim da je Jocko preterivao«, reče Anđel. »Ako svako od nas uzme polovinu boce, od toga ćemo sigurno sanjati izvanredne snove.«

»Onda ostajete sa mnom?« reče Stenka.

»Ali... to nije u redu...« reče Anđel.

Ona se nasmeja.

»Vi ste blesavi. Ko će da dođe?«

»Bogoljub vas čeka.«

»O«, reče Stenka. »Posle muka koje sam imala, neću valjda sad da radim; Dajte tu bočicu.«

»Pazite«, reče Anđel. »Bilo bi opasno da uzmete sve.«

»Podelimo!...« reče Stenka.

Ona uze bočicu iz Anđelovih ruku i prinese je usnama. Pa zastade pre no što će da ispije.

»Ostajete sa mnom?« reče ona.

»Da...« reče Anđel.

Bio je bled kao kreda.

Stenka ispi polovinu bočice pa mu je vrati.

»Gadno je«, reče. »Sad vi...«

Anđel zadrža bočicu u ruci. Nije skidao pogled sa Stenke.

»Šta vam je?« upita ona. »Nije vam dobro?«

»Mislim na Anu...« reče on.

»O!... Dosado!... Opet...«

Nastade tišina.

»Popijte«, reče ona, »i dođite pored mene. Dobro nam je.«

»Učiniću to«, reče Anđel.

»Treba li dugo čekati da to uspava?« upita ona.

»Ne predugo«, reče Anđel veoma tiho.

»Dođite«, reče Stenka, »držite me.«

On sede kraj njenog uzglavlja i zavuče ruku iza leđa mlade žene koja se s naporom pridiže.

»Ne mogu više da pomerim noge«, reče ona. »Ali ne boli. Prijatno je.«

»Voleli ste Anu?« reče Anđel.

»Veoma sam ga volela. A i vas veoma volim.«

Ona se jedva pomeri.

»Teška sam.«

»Niste.«

»Volela sam Anu... ali ne previše«, promrmlja ona. »Glupa sam.«

»Niste bili glupi«, šapnu Anđel tiho, kao i ona.

»Prilično glupa... Hoćete li skoro popiti?«

»Popiću...«

»Držite me...« završi ona u jednom dahu. Pa pusti da joj glava padne Anđelu na grudi. On je odozgo gledao njenu meku tamnu kosu i svetlu kožu između teških pramenova. Ostavi bočicu koju je još držao u levoj ruci i uze mladu ženu za bradu. Podiže joj glavu i izvuče ruku. Glava joj lagano ponovo pade.

On se s naporom odvoji i položi je na krevet. Stenki su oči bile zatvorene.

Pogleda jednu granu broća ispred prozora otežalu od narandžastih cvetova što se nećujno njihala i pravila mrlje po suncu koje je dopiralo u sobu.

Anđel! uze smeđu bocu i osta da stoji pored kreveta, Gledao je Stenkino telo, lica punog užasa, a u desnoj ruci je osećao napor koji je morao uložiti da bi je podigao u krevet. Onaj isti napor koji je napravio da bi Anu gurnuo u provaliju.

Nije čuo kad je ušao opat Jocko, ali se pokori pritisku prstiju na svom ramenu i pođe za opatom u hodnik.

X

Oni siđoše niz ono što je ostalo od stepeništa. Anđel je još držao smeđu bočicu a Jocko je ćutke išao ispred njega. Miris crvenih cvetova ispunjavao je prolom između dve polovine hotela. Poslednji stepenik je sad stizao iznad jedne šine i oni se jedan za drugim spotakoše o oštro kamenje. Anđel se trudio da korača po pragovima čija je površina bila ravna i ugodnija. Zatim Jocko skoči sa pruge na peščanu dinu i Anđel pođe za njim. Video je sve, celom svojom glavom, ne više samo očima, i tek što se nije probudio; osećao je da se njegova obamrlost unutra zgušnjava pre nego što će se odjednom izručiti, ali je trebalo da neko probije zid i Jocko je došao da to učini. Tada bi on ispio bočicu.

»Šta ste smerali da uradite?« reče Jocko.

»To ćete mi vi objasniti...« reče Anđel.

»Na vama je da to ustanovite«, reče Jocko. »Rado ću potvrditi ono što budete ustanovili, ali na vama je da ustanovite.«

»Ne mogu ustanoviti dok spavam«, reče Anđel. »Sad spavam. Kao Stenka.«

»Zar niko ne može da umre a da vi nemate potrebu da terate mak na konac«, reče Jocko.

»Kad u tome imam udela, prirodno je.«

»Mislite da vi u tome imate nekog udela?«

»Svakako«, reče Anđel.

»Možete nekog da ubijete, a ne možete da se probudite. ...«

»Nije to isto. Ja sam ih ubio dok sam spavao.«

»Ma ne«, reče Jocko. »Niste to dobro rekli. Oni su umrli da bi vas probudili.«

»Znam«, reče Anđel. »Razumem. Treba da popijem ono što je preostalo. Ali sad sam miran.«

Jocko stade, okrete se prema Anđelu i pogleda ga pravo u oči.

»Rekli ste?«

»Da ću popiti ono što je preostalo«, reče Anđel. »Voleo sam Anu i Stenku, a oni su mrtvi.«

Jocko pogleda u svoju desnu pesnicu, pa je dva-tri puta stisnu, zavrnu rukav i reče:

»Pazite!...«

I Anđel vide kako ga nekakav crni malj pogađa posred nosa. Zatetura se i pade sedećki na pesak. Glava mu je zvonila jasno kao srebrno zvono. Krv mu je tekla iz nosa.

»Bogamu!...« reče on kijavičavim glasom.

»Je li vam sad bolje?« upita Jocko. »Dozvoljavate?«

On uze svoje brojanice.

»Koliko ste videli zvezda?«

»Trista deset«, reče Anđel.

»Uzmimo... četiri,« reče Jocko.

On iskruni četiri puta brojanice veštinom koju je pokazivao u takvim prilikama.

»Gde je moja bočica?« odjednom reče Anđel.

Smeđa bočica bila se preturila na pesku i vlažna mrlja se protezala ispod njenog grlića. Pesak je na tom mestu počinjao da crni i dizao se neki potmul dim.

Anđel je sagnuo glavu ispred razmaknutih kolena a njegova krv je šarala tlo tamnim tačkama.

»Mir!« reče Jocko. »Hoćete li da ponovim?«

»Svejedno mi je«, reče Anđel. »Može se umreti i na drugi način.«

»Da,« reče Jocko. »I od udaraca po njušci, upozoravam vas.«

»O«, reče Anđel, »nećete vi ovde ostati sve vreme.«

»Naravno da neću. Biće nepotrebno.«

»Stenka...« promrmlja Anđel.

»Izgledate zlokobno«, reče Jocko »kad izgovarate ženska imena sa nosom iz kojeg piša krv. Stenke više nema. Sad je već previše. Šta mislite, zašto sam joj ja dao bočicu?«

»Ne znam«, reče Anđel. »Onda ja s tim nemam ništa? Opet?«

»To li vas muči, a?«

Anđel je pokušavao da razmišlja. Stvari su mu prolazile kroz glavu ne baš tako brzo, ali su podrhtavale tako učestalo da nije mogao da ih prepozna.

»Zašto niste odmah ispili?«

»Ponoviću...« reče Anđel.

»Hajdete. Evo druge.«

Opat Jocko preturi po džepu i izvuče jednu smeđu bočicu potpuno sličnu prvoj. Anđel ispruži ruku i uze je. Zatim je otčepi i prosu nekoliko kapi na pesak. To napravi majušnu mrlju a žuti dim razvi svoj lenji kolut u nepomičnom vazduhu.

Anđel ostavi zapušač i čvrsto stisnu bočicu. Rukom obrisa nos i gadljivo pogleda na ono što se oteglilo po nadlaktici. Krv mu je bila prestala da teče.

»Obrišite nos«, reče Jocko.

»Nemam maramicu.« reče Anđel.

»Bez sumnje ste u pravu«, reče Jocko. »Vi niste za bogzna šta a i ne vidite ništa.«

»Vidim ovaj pesak«, reče Anđel. »Ovu železničku prugu, ovaj tucanik... ovaj hotel presečen nadvoje... Sav taj trud što je uzaludan...«

»Moglo bi i tako da se kaže«, reče Jocko. »To je već nešto kad se kaže.«

»Vidim. Ne znam. Anu i Stenku... Opet ćete me udariti po nosu?«

»Neću«, reče Jocko. »I šta još vidite?«

Anđelu se, tako je izgledalo, lice lagano vedrilo.

»Bilo je more«, reče. »Pri dolasku. Dva klinca na mostu. Ptice.«

»Zar vam«, reče Jocko, »samo ovo sunce nije dovoljno?«

»Nije loše...« lagano reče Anđel. »Pa pustinja i crnkinja.«

»A Atanagorina devojka...«

»Pustite me da se setim«, reče Anđel. »Ima tusta i tma stvari da se vidi.«

On pogleda u bočicu.

»Ali vide se i Ana i Stenka...« promrmlja on.

»Vidi se ono što se hoće«, reče Jocko. »A zatim, videti, to je dobro, ali nije dovoljno.«

»Možda se može nešto raditi...« reče Anđel. »Pomagati ljudima.«

On se isceri.

»Odmah te zaustave«, reče on. »Razumete, isto tako možeš i ubiti Anu i Stenku...«

»Bez sumnje«, reče Jocko.

»I graditi sasvim izlišnu železničku prugu.«

»Sigurno«, reče Jocko,

»Pa onda?...«

»Onda, je li to sve što vi vidite?«

Jocko sede na pesak pored Anđela.

»Onda ispijite«, reče on. »Ako nemate mašte više od toga...«

Obojica učutaše. Anđel je tragao a izraz mu je bio napregnut.

»Ne znam«, reče on. »Nalazim stvari koje mogu da vidim, koje mogu da osetim, ali ne i one koje mogu da učinim. Ne mogu sad da ne znam što sam već učinio...«

»Vi nas zezate«, reče Jocko. »Ne zanovetajte. Ispijite.«

Anđel ispusti bočicu. Jocko ne napravi nijedan pokret da je podigne i ona se brzo isprazni. Anđel je bio zgrčen i napet, a onda mu se mišići opustiše i ruke mu se obesise, nepomične. On diže glavu i šmrknu.

»Ne znam...« reče. »Videti, to mi je dovoljno za početak. Kad se više ništa ne želi, mora daleko da se vidi.«

»Jeste li sigurni da vidite?« reče Jocko.

»Vidim mnoštvo stvari«, reče Anđel. »Ima toliko stvari da se vidi...«

»Kad je čovek mnogo video«, reče Jocko, »onda zna šta treba da radi.«

»Zna se šta treba da se radi...« reče Anđel.

»To je jednostavno...« reče Jocko, Anđel ne reče ništa. Nešto mu se motalo u glavi.

»Profesor Klopoklopac je otišao u crnu zonu«, reče on.

»To je isto kao kad biste vi popili«, reče Jocko. »Vidite da se i to može učiniti.«

»Ali, je li to bolje?« reče Anđel.

»Po meni, to je promašaj«, reče Jocko. »Na kraju krajeva, služi kao primer. Potrebni su primeri i za promašaje.«

On se sabra za trenutak.

»Molitvicu?« predloži. »Ja te držim, ti me držiš za bradicu lepu...«

»Ko se prvi tom nasmeje dobiće po repu...«

»Ded se nasmej, tak, tak. Amin«, zaključí opat.

»To treba otpevati Bogoljubu«, reče Anđel.

»Sine moj«, reče Jocko. »Vi ste podrugljivi i zlonamerni.«

Oni ustadoše. Pred njima se na šinama otezao skoro dovršen voz: vozači kamiona su snažnim udarcima lupali čekićima po kotlu i crni čelik je odzvanjao na suncu.

XI

Ali čudilo me je što je Boris, koji je ozbiljan dečak, 1889. došao na tu čudnovatu zamisao da prepisuje takve bljezgarije.. (Š. Šase, Izvori Kralja Ibija, izd. Fluri, str. 44)

Direktor Duduk je sazvaó sve osoblje i ono je hitalo po privremenom peronu koji su Karlo i Marin na brzinu podigli. Voz je bio sastavljen od dva vagona. U njima su bili Karlo i Marin sa svojim porodicama, onaj gad Arlan, trojica vozača kamiona, od kojih je jedan već bio zaposlen ubacivanjem uglja u kotao, Bogoljub lično i Dipon, Atanagorin crni sluga, koji je bio naročito pozvan i koji je izgledao uznemiren, jer je Bogoljub za njega obezbedio poseban kupe u kojem je trebalo da se oni susretnu licem u lice. Odjeknu snažan pisak i svi poskakaše na papučice.

Anđel i opat Jocko su gledali sa vrha dine. Atanagora se sa svojim pomoćnicima nije uznemiravao, a pustinjak mora da je tucao svoju crnkinju.

Direktor Duduk se pojavi na vratima rezervisanog kupea i njegova ruka se spusti tri puta u znak polaska. Kočnice vrisnuše, para dunu i voz polagano krenu uz veselu buku. Na prozorima zamahaše maramice.

»Trebaló je da budete tamo«, reče Jocko.

»Ja više ne pripadam Društvu«, reče Anđel. »Taj voz mi je odvratan.«

»Priznajem da ničemu ne služi«, reče Jocko.

Oni su gledali kako lokomotiva zalazi između dva dela porušenog hotela. Na suncu se presijavao lak na krovovima vagona, a broć je šarao crvenim razoreno pročelje.

»Zašto šine tako odjekuju?« reče Jocko. »Kao da je šuplje.«

»Na tucaniku je obično takav zvuk«, reče Anđel. Voz nestade, ali se videlo kako se dim u vazduhu diže u belim pamučnim balama.

»Vratiće se«, objasni Anđel.

»I ja sam to mislio«, reče opat.

Oni sačekajte čutke, vrebajući ubrzani dah mašine, koji se izgubi u daljini. Zatim se zvuk ponovo začu.

U trenutku kad je mašina, idući unazad, ponovo zašla u hotel, nastade potmula buka. Izgledalo je da se voz povodi na šinama, a one se odjednom zariše u tlo. Lokomotiva nestade. Ogroman prolom puče duž cele pruge, protežući se sve dalje i dalje, i činilo se kao da pesak usisava vagone. Uz grmljavinu zdrobljenih gromada tlo se survalo i pruga je lagano tonula, kao put koji je prekrila plima. Nagomilan sa obe strane u kosim slojevima, pesak se slegao u talasima koji su, pošto bi se javili u podnožju kosine, izgledali kao da nasrću na vrh i prebacuju se u jednom zamahu na obronak sa druge strane, dok su se žuta zrna kotrljala niz padinu.

Užasnut, opat Jocko uhvati Anđela za mišicu i njih dvojica videše kako pesak nezadrživo ispunjava ogromnu pukotinu nastalu pred njihovim očima. Onda se u podnožju hotela poslednji put sve zatrese i džinovski kolut pare i dima nečujno se rasprši, dok je zgradu prekrivala peščana kiša. Na suncu se dim začas raspreda a oštre zelene trave lagano se ustalasaše pri prolasku vazdušne struje.

»Pomislio sam to«, reče Anđel. »Pomislio sam pre neki dan i zaboravio sam...«

»Gradili su tačno iznad neke rupe«, reče Jocko.

»Iznad Atanagorinih kopova...« reče Anđel. »To je bilo tu... dve duži od luka meridijana... a zatim je Stenka umrla... i ja sam to zaboravio...«

»Mi tu ne možemo ništa da učinimo«, reče Jocko. »Nadajmo se da je arheolog dobro prošao...«

»Ja sam kriv«, reče Anđel.

»Prestanite da mislite da ste odgovorni za ceo svet«, reče Jocko. »Vi ste delimično odgovorni za sebe, i to je dovoljno. Krivica je njihova koliko i vaša. Krivica je takođe Dudukova i arheologova. Anina isto. Hajdete. Idemo da vidimo jesu li živi.«

Anđel pode za Jockom. Oči su mu bile suve. Izgledalo je da mu se snaga povratila.

»Hajdemo«, reče on. »Hajdemo do kraja.«

XII

Anđel je čekao autobus 975. Sedeo je na zemlji naslonjen leđima na stub koji je obeležavao stanicu a Jocko mu je, sedeći u istom položaju, okrenuo leđa. Razgovarali su ne gledajući se. Anđel je kraj sebe imao svoj prtljag i veliki svežanj pisama i izveštaja nađen na Bogoljubovom pisaćem stolu.

»Žao mi je što arheolog nije mogao da pođe sa mnom«, reče Anđel.

»Ima mnogo posla«, reče Jocko. »Materijal mu je oštećen. Sreća je što se njima nije ništa dogodilo, ni njemu, ni onima iz njegove družine.«

»Znam«, reče Anđel. »Samo da autobus stigne...«

»U poslednje vreme nije dolazio«, reče Jocko.

»Doći će opet«, reče Anđel. »To se sigurno poklopilo sa vozačevim godišnjim odmorom.«

»Sad je leto...« reče Jocko.

Anđel pročisti grlo. Bio je uzbuđen.

»Više vas neću videti«, reče. »Hteo bih da vam zahvalim.«

»Nema na čemu«, reče opat. »Vratićete se opet.«

»Mogu li da vam postavim jedno pitanje? Trebalo bi da ga znate. Zašto nosite mantiju?«

Opat se blago nasmeja.

»To sam baš i očekivao...« reče on. »Kazaću vam. To je savremeni način.«

»Kakav način?«

»Treba mrežu plesti...« odgovori opat Jocko.

»Shvatam...« reče Anđel.

Začuse motor.

»Stiže...« reče Jocko.

On ustade. Anđel učini isto.

»Do viđenja. Duskora.«

»Do viđenja!...« teče Anđel.

Opat Jocko mu steže ruku i ode ne okrenuvši se. Poskakivao je visoko, kako bi mu haljina pri svakom doskoku dobijala oblik zvona. Na pesku je izgledao sasvim crn.

Anđel jednim drhtavim prstom opipa okovratnik svoje žute košulje i podiže ruku. 975-ica se zaustavi pred njim.

Konduktar je okretao svoju kutiju i iz nje je izlazila neka lepa muzika.

Unutra je bio samo jedan putnik koji je nosio torbicu sa znakom A.P., Antena Perno; bio je obučen kao za kancelariju. On čilo prođe između sedišta i lako iskoči iz autobusa. Nađe se sa vozačem nos uz nos. Ovaj je maločas sišao sa svoga sedišta i baš bio prišao da vidi šta se događa. Nosio je crni povež preko oka.

»Lopovska posla!« reče vozač. »Jedan silazi, a jedan se penje!... A moje gume! Nemam prava na preopterećenje.«

U neprilici čovek sa tašnom ga pogleda i, iskoristivši to što je ovaj čistilicom za lulu vraćao na mesto svoje oko, pobeže koliko su ga noge nosile.

Vozač se pipnu za čelo.

»Počinjem da se navikavam«, reče. »To je već drugi.«

On se vrati na svoje sedišta.

Konduktar pomože Anđelu da se popne.

»Hajde, hajde!« reče on. »Bez guranja!... Brojeve, molim lepo!...«

Anđel se pope. Prtljag stavi na platformu.

»Stvari unutra!...« reče konduktar. »Ne ometajte rad, molim vas...«

On se okači o ručku i povuče je više puta.

»Popunjeno...« viknu.

Motor zakrča i autobus krete. Anđel stavi prtljag ispod klupe i vrati se na platformu.

Sunce je sijalo iznad peska i trave. Tlo je bilo prošarano busenjem scrub spinifexa. Na vidiku je nejasno nazirao crnu nepomičnu traku.

Konduktar mu priđe.

»Do kraja!...« reče Anđel.

»Leti!...« odgovori konduktar podižući prst prema nebu.

PRELAZ

Malo posle toga održana je sednica Administrativnog saveta; na navaljivanje predsednika Mede od Žanpolana, koji je dao da se pročita poruka Antene Perno, odlučili su da pošalju jednu grupu stručnjaka i izvršilaca da prouči mogućnost izgradnje železničke pruge normalnog koloseka u Egzopotamiji, na drugom mestu, kako bi se izbegla neprijatna nezgoda koja je označila kraj prvobitnih radova. Prisutni članovi čestitali su jedni drugima na zbirci podataka prikupljenoj zahvaljujući naporima ožaljenog Bogoljuba Duduka, podataka koji će uveliko koristiti novom direktoru Anteni Pernou, što će omogućiti da se njegove prinadležnosti u znatnoj meri umanje. Sastav ekspedicije biće dakle sledeći: jedna sekretarica, dva inženjera, dva izvršioca, tri vozača kamiona. Usled naročitih svojstava koja poseduje sunce u Egzopotamiji, a uzimajući u obzir i prirodu tla, postoji opasnost da se zbudu nesvakidašnje pojave; a treba takođe voditi računa o činjenici da se u Egzopotamiji već nalaze jedan arheolog i njegovi pomoćnici, jedan

pustinjak i jedna crnkinja, kao i opat Jocko, koji mora da nadzire mnoge pustinjake. Izvršioći idu sa svojim porodicama. Složenost celine je takva da je, uprkos dosadašnjem iskustvu, nemoguće predvideti, a pogotovo zamisliti, sve ono što se sa njima može da desi. Izlišan je svaki pokušaj da se to opiše, jer se može zamisliti bilo kakvo rešenje.

Kraj